399

॥ अथरामाश्वमेधः प्रारभ्यते ॥

व्यासादिऋषिसमूहः
स्तंभः
श्रीरामः
होमकुंडम्
अश्वः
राजादिसमूहः

श्रीगणेशायनमः॥ ॥श्रीगुरुचरणाभ्यांनमः॥ श्रीजानकीवल्लभायनमः॥ ॥नारायणंनमस्कृत्य
नरंचैवनरोत्तमम् देवींसरस्वतींव्यासंततोजयमुदीरयेत् १ व्यासउवाच ततःपरंधराधारं-
पृष्टवान्भुजगेश्वरम् वात्स्यायनोमुनिवरःकथामेतांसुनिर्मलाम् २ वात्स्यायनउवाच शेषा
शेषकथास्त्वत्तोजगत्सर्गलयादिकाः भूगोलश्चखगोलश्चज्योतिश्चक्रविनिर्णयः महत्तत्वादिसृष्टीनांपृथ
कृतत्त्वविनिर्णयैः नानाराजचरित्राणिकथितानित्वयानघ ४ सूर्यवंशभवानांचराज्ञांचारित्रमद्भुतम् त
त्रानेकमहापापहरारामकथाकृता ५ तस्यवीरस्यरामस्यहयमेधकथाश्रुता संक्षेपतोमयात्वत्तस्तामि
च्छामिसविस्तराम् ६ याश्रुतासंस्मृताचोक्तामहापातकहारिणी चिंतितार्थप्रदात्रीचभक्तचित्तप्रतोषदा
॥७॥ शेषउवाच धन्योसिद्विजवर्यत्वंयस्यतेमतिरीदृशी रघुवीरपदद्वंद्वमकरंदस्पृहावती ८
वदंतिमुनयःसर्वेसाधूनांसंगमंवरम् यस्मात्तापक्षयकरारघुनाथकथाभवेत् ९ त्वयामेनुग्रहःसृष्टोयोरा
मःस्मारितःपुनः सुरासुरकिरीटोच्चैर्मणिनीराजितांघ्रिकः १० रावणारिकथावार्धौमशकोमादृशःकियान् य
त्रब्रह्मादयोदेवामोहितानविदंत्यपि ११ तथापिभोमयातुभ्यंवक्तव्यंस्वीयशक्तितः पक्षिणःस्वगतिंश्रित्वाखे
गच्छंतिसुविस्तरे १२ चरितंरघुनाथस्यशतकोटिप्रविस्तरम् येषांवैयादृशीबुद्धिस्तेवदंत्येवतादृशम् १३
रघुनाथसतीकीर्तिर्मद्बुद्धिंनिर्मलीकृता करिष्यतिस्वसंपर्कात्कनकंत्वनलोयथा १४ व्यासउवाच

इत्युक्त्वातंमुनिवरंध्यानस्तिमितलोचनः ध्यानेनालोकयांचक्रेकथांलोकोत्तरांशुभाम् १५ गद्गदस्वरसंयु
क्तोरोमहर्षांकितांगकः कथयामासविशदांकथांदाशरथेःपुनः १६ शेषउवाच लंकेश्वरेविनिहते
देवदानवदुःखदे अप्सरोगणवक्त्राब्जचंद्रमाःकांतिवर्धनः १७ सुराःसर्वेसुखंप्रापुरिंद्रप्रभृतयस्तदा सुखं
प्राप्ताःस्तुतिंचक्रुर्दासवत्प्रणतिंगताः १८ लंकायांचप्रतिष्ठाप्यधर्मयुक्तंबिभीषणम् सीतयासहितोरामःपु-
ष्पकंसमुपाश्रितः १९ सुग्रीवहनुमत्सीतालक्ष्मणैःसंयुतस्तदा बिभीषणोपिसचिवैरन्वगाद्विरहोत्सुकः
२० लंकामपश्यद्बहुधाभग्नप्राकारतोरणम् दृष्ट्वाशोकवनंतत्रसीतास्थानंसुमूर्छह२१ शिंशपांतत्रवृक्षां-
श्चपुष्पितान्कोरकैर्युतान् राक्षसीभिःसमाकीर्णानुसृताभिर्हनुमद्भयात् २२ इत्थंसर्वंविलोक्याशुरामःप्रा
यात्पुरींप्रति ब्रह्मादिदेवैःसहितोस्वीयस्वीयविमानकैः २३ देवदुंदुभिनिर्घोषान्शृण्वन्श्रोत्रसुखावहान्
तथैवाप्सरसांनृत्यैःपूज्यमानोरघूत्तमः २४ सीतायैदर्शयन्मार्गेतीर्थान्याश्रमवंतिच मुनींश्चमुनिपुत्रांश्चमु
निपत्नीःपतिव्रताः २५ यत्रयत्रकृतोवासःपूर्वंरामेणधीमता तान्सर्वान्दर्शयामासलक्ष्मणेनसमन्वितः
२६ इत्येवंदर्शयन्तस्यैरामोद्राक्षीत्स्वकांपुरीम् तस्याःपुनःसमीपेतुनंदिग्रामंददर्शह २७ यत्रवैभरतो-
राजापालयन्धर्ममास्थितः भ्रातुर्वियोगजनितंदुखचिन्हंवहन्बहु २८ गर्तशायीब्रह्मचारीजटावल्कलसं
युतः कृशांगयष्टिर्दुखार्त्तःकुर्वन्रामकथांमुहुः २९ यवान्नमपिनोभुंक्तेजलंपिबतिनोमुहुः उद्यंतंसविता

रंयोनमस्कृत्याब्रवीन्निच ३० जगन्नेत्रस्फुरस्वामिन्हरमेदुष्कृतंमहत् मदर्थेरामचंद्रोपिजगत्पूज्योवनंययौ
३१ सीतयासकुमारांग्यासेव्यमानोटवींगतः यासीतापुष्पपर्यंकेस्फुरवंसक्षापदुःखिता ३२ यासीतारविसंतापं
कदापिप्रापनोसती मदर्थेजानकीसाचप्राप्तारण्यंभ्रमत्यहो ३३ यासीताराजहंदैश्चनदृष्टावाकदाचन सा
सीतादृश्यतेनूनंकिरातैःकालरूपिभिः ३४ यासीतामधुरंत्वन्नंभोजितानबुभुत्सती सासीताद्यवनस्था
निफलानिप्रार्थयत्यहो ३५ इत्येवमन्वहंसूर्यमुपस्थायवदत्यदः प्रातःप्रातर्महाराजोभरतोरामवल्लभः
३६ यश्चोच्यमानःसचिवैःसमदुःखसुखैर्बुधैः नीतिज्ञैःशास्त्रनिपुणैरितिप्रोवाचतान्नृपः ३७ अमात्यादु
र्भगंमांकिंप्रब्रूतपुरुषाधमम् मदर्थेमेग्रजोरामोवनंप्राप्यावसीदति ३८ दुर्भगस्यममप्रख्याःपापामार्जनमा
दरात् करोमिरामचंद्रंचस्मारंस्मारंस्ममंत्रिणः ३९ धन्यास्मिन्नास्तरांवीरसूःस्वपतिप्रिया यस्यास्तनू-
जोरामस्यचरणौसेवतेन्वहम् ४० यत्रग्रामेस्थितोनूनंभरतोभ्रातृवत्सलः विलापंप्रकरोत्युच्चैस्तंग्रामंसंद
दर्शह ४१ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेप्रथमोऽध्यायः १

शेषउवाच अथतद्दर्शनोत्कंठाविकलीकृतचेतसा पुनःपुनःस्मृतोभ्राताभरतोधार्मिकाग्रणीः
१ उवाचचहनूमंतंबलवंतंसमीरजम् प्रस्फुरद्दशनव्याजचंद्रकांतिहतांधकम् २ शृणुवीरहनूमंस्त्वंमद्वि
रंभ्रातृनोदिताम् चिरंतनवियोगेनगद्गदीकृतविह्वलाम् ३ गच्छत्वंभ्रातरंवीरंसमीरस्यतनूद्भव मद्वियोग

कृशांयष्टिंवपुषोबिभ्रतंहठात् ४ योवल्कलंपरीधत्तेजटांधत्तेशिरोरुहैः फलानांभक्षणमपिनकुर्याद्विरहा-
तुरः ५ परस्त्रीयस्यमातेवलोष्टवत्कांचनंपुनः प्रजाःपुत्रानिवोद्वक्षेद्वांधवोममधर्मवित् ६ मद्वियोगजदुःखा-
ग्निज्वालादग्धकलेवरम् मदागमनसंदेशपयोवृष्ट्याशुसिं चतम् ७ सीतयासहितंरामंलक्ष्मणेनसमन्वित-
म् सुग्रीवादिकपींद्रैश्चरक्षोभिःसबिभीषणैः प्राप्तंनिवेदयसुखात्पुष्पकासनसंस्थितम् येनमेअनुजःशीघ्रं
सुखमेतिमदागमात् ९ इतिश्रुत्वाततोवाक्यंरघुवीरस्यधीमतः जगामभरतावासंनंदिग्रामंनिदेशकृत् १०
गत्वासनंदिग्रामंतुमंत्रिवृन्दैःसुसंयुतम् भरतंभ्रातृविरहक्लिन्नंधीमान्ददर्शह १० कथयंतंमंत्रिवृन्दान्रामचं-
द्रकथानकम् तदीयपदपाथोजे मकरंदसुनिर्भरः १२ नमश्चकारभरतंधर्ममूर्तिसुतंकिल विधात्रासकलां-
शेनसत्वेनैवविनिर्मितम् १३ तंदृष्ट्वाभरतःशीघ्रंप्रत्युत्थायकृतानतिम् स्वागतंचेतिहोवाचरामस्यकुशलंव-
द १४ इत्येवंवदतस्तस्यभुजोदक्षिणतोस्फुरत् हृदयाच्चगतःशोकोहर्षास्त्रैःपूरिताननः १५ विलोक्यतादृशं
भूपंप्रत्युवाचकपीश्वरः निकटेहिपुरःप्राप्तंविद्धिरामंसलक्ष्मणम् १६ रामागमनसंदेशामृतसिक्तकलेवरः प्रा-
पयत्हर्षपूरंहिसहस्रास्योनवेद्म्यहम् १७जगादममतन्नास्तियत्तुभ्यंदीयतेमया दासोस्मिजन्मपर्यंतंराम-
संदेशहारकः१८ वसिष्ठोपिगृहित्वार्घ्यंमंत्रिवृन्दाःसुहर्षिताः जग्मुस्तेरामचंद्रंचहनुमद्दर्शिताध्वना १९ दृष्ट्वा
दूरात्समायांतंरामचंद्रंमनोरमम् पुष्पकासनमध्यस्थंससीतंसहलक्ष्मणम् २० रामोपिदृष्ट्वाभरतंपादचा-

रेणसंगतम् जटावल्कलकौपीनपरिधानसमन्वितम् २१ अमात्यान्भ्रातृवेषेणसमवेषान्जटाधरान् नित्यं
तपःक्लिष्टतयाकृशरूपान्ददर्शह २२ रामोपिचिंतयामासदृष्ट्वावैताहृशंन्नृपम् अहोदशरथस्यायंराजराजस्य
धीमतः २३ पुत्रःपदातिरायातिजटावल्कलवेषभृत् नदुःखंताहृशंमह्यंवनमध्यगतायभो २४ याहृशंमद्वि
योगेनचैतस्यपरिवर्तते अहोपश्यतमेभ्राताप्राणात्प्रियतमःसखा २५ श्रुत्वामांनिकटेप्रासंमंत्रिवृन्दैःसहर्षि
तैः द्रष्टुंमांभरतोभ्येतिवसिष्ठेनसमन्वितः २६ इतिब्रुवन्नरपतिःपुष्पकान्नभसोंगणात् बिभीषणहनूमद्भ्यां
लक्ष्मणेनधृतादरः २७ यानादवततारांशुविरहाक्लिन्नमानसः भ्रातर्भ्रातःपुनर्भ्रातर्भ्रातर्भ्रातर्वदन्मुहुः २८ दृ-
ष्ट्वासमुत्तीर्णमिमंरामचंद्रंसखैर्युतम् भरतोभ्रातृविरहक्लिन्नंधीमान्ददर्शह २९ हर्षाश्रूणिप्रमुंचंश्चदंडवत्
प्रणनामह २९ रघुनाथोपितंदृष्ट्वादंडवत्पतितंभुवि उत्थाप्यजगृहेदोर्भ्यांहर्षलोकसमन्वितः उत्थापितोपि
हिभृशंनोदतिष्ठत्रुदन्मुहुः ३० रामचंद्रपदांभोजग्रहाणासक्तबाहुभृत् ३१ भरतउवाच दुराचारंच
दुष्टंमांपापिनंत्वं कृपांकुरु रामचंद्रमहाबाहोकरुणंकरुणानिधे ३२ यस्तेविदेहजापाणिस्पर्शक्रूरममन्यत
सएवचरणोरामवनेबभ्रामममत्कृते ३३ इत्युक्त्वाश्रुमुखोदीनःपरिरभ्यपुनःपुनः प्रांजलिःपुरतस्तस्थौहर्ष
विह्वलिताननः ३४ रघुनाथस्तमनुजंपरिष्वज्यकृपानिधिः प्रणम्यचमहामंत्रीमुख्यानापृच्छसादरम् ३५
भरतेनसमंभ्रात्रापुष्पकासनमास्थितः सीतांददर्शभरतोभ्रातृपत्नीमनिंदिताम् ३६ अनुसूयामिवात्रेःकिंलो

पासुद्रांघटोद्भवः पतिव्रतांजनकजामसमन्यतननामच ३७ मातःक्षमस्वमदघमायादुर्वृत्तकारकम् त्वत्सदृश्यः पतिपराःसर्वेषांसाधुकारकाः ३८ जानक्यपिमहाभागादेवरंवीक्ष्यसादरम् आशीर्भिरभियुंज्याथसमपृच्छदनामयम् ३९ विमानवरमारूढास्तेसर्वेनभसोंगणे क्षणादालोकयांचक्रेनिकटेस्वपितुःपुरीम् ४०

इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाऽश्वमेधीयेशेषवात्स्यायनसंवादेद्वितीयोऽध्यायः २ शेषउवाच दृष्ट्वारामोराजधानींनिजलोकनिवासिनीम् जहर्षमतिमान्वीरश्चिरदर्शनलालसः १ भरतोपिस्वकंमित्रंसुसुखंनगरंप्रति प्रेषयामाससचिवंनगरोत्सवसिद्धये २ भरतउवाच कुर्वंतुलोकास्त्वरितंरघुनाथागमोत्सवम् मंदिरेमंदिरेरथ्यांकुरुतकौतुकचित्रकं ३ विपांसुकाराजमार्गाश्चंदनद्रवसेचिताः प्रसूनभरसंक्लृप्ताहृष्टपुष्टजनावृताः ४ विचित्रवर्णध्वजभाचित्रिताखिलखांगणम् मेघागमेधनुरिवपश्यंत्वेतेवलीसुखाः ५ प्रतिगेहंतुलोकानांकारयंत्वगरूक्षणम् यद्धूमंवीक्ष्यशिखिनोनृत्यंकुर्वंतुलीलया ६ हस्तिनोमत्तशैलाभा नाधोरणसुयंत्रितान् विचित्रयंतुबहुशोगैरिकाद्युपधातुभिः ७ वाजिनश्चित्रिताभूयःसुशोभंतुमनोजवाः यद्वेगवीक्षणादेवगर्वंत्यजतिस्वर्हयः ८ कन्याःसहस्रशोरम्याःसर्वाभरणभूषिताः गजोपरिसमारूढामुक्ताभिर्विकिरंतुच ९ ब्राह्मण्यःपात्रहस्ताश्चदूर्वाहारिद्रसंयुताः सुवासिन्योमहाराजंरामंनीराजयंतुताः १० कौसल्यापुत्रसंयोगसंदेशविधुरासती हर्षंप्राप्नोतुकृषितातंवीक्ष्यसुखलालसा ११ इत्येवमादि

रच्चनाःपुरशोभाविधायकाः करोतुजनताहृष्टारामस्यागमनंप्रति १२ शेषउवाच इतिश्रुत्वाततोवा
क्यंसुसुखोमंत्रवित्तमः प्रययौनगरींकर्त्तुंकृतकौतुकतोरणां १३ गत्वाथनगरींतांवैमंत्रीतुससुखाभिधः
ख्यापयामासलोकानांरामागममहोत्सवम् १४ लोकाःश्रुत्वापुरीप्राप्तंरघुनाथंसहर्षिताः॥पूर्वंतदीयविर
हत्यक्तभोगसुखादराः १५ ब्राह्मणावेदसंपन्नाःपवित्रादर्भपाणयः धौतोत्तरीयरचिताजग्मुःश्रीरघुनायक
म् १६ क्षत्रियायेशूरतमाधनुर्बाणधरावराः संग्रामेबहुशोवीराजेतारोयसुरप्यमुम् १७ वैश्याधनसंमृद्धा
श्चमुद्राशोभितपाणयः शुभ्रवस्त्रपरीधानाअभिजग्मुःपुरंप्रति १८ शूद्राद्विजेषुयेभक्ताःस्वीयाचारसुनि
ष्ठिताः वेदाचाररतायेवाअभिजग्मुःपुरंप्रति १९ येयेवृत्तिकरालोकाःस्वेस्वेकर्मण्यनुष्ठिताः स्वकंवस्तुसमा
दायययुःश्रीरामभूषलिम् २०इत्थंभूपतिसंदेशात्प्रमोदप्लवसंयुताः नानाकौतुकसंयुक्ताआजग्मुर्मनुजेश्वरम्
२१ शेषउवाच रघुनाथोपिसकलैर्देवतैःस्वस्वयानगैः परीतःप्रविवेशोच्चैःपुरींरचितमोहनाम् २२
प्लवंगाःप्लवनैर्युक्ताआकाशपथचारिणः स्वस्वशोभापरीतांगाश्चानुजग्मुःपुरोत्तमम् २३ पुष्पकादवरुह्याशु
नरयानमथारुहत् सीतयासहितोरामःपरिवारपरिच्छदः २४ अयोध्यांप्रविवेशाथकृतकौतुकतोरणाम् हृष्ट
पुष्टजनाकीर्णांउत्सवैःपरिभूषिताम् २५ वीणापणवभेर्यादिवादित्रैराहतैर्भृशम् शोभमानस्तूयमानःसू
तमागधबंदिभिः २६ जयराघवरामेतिजयसूर्यकुलांगद जयदाशरथेदेवजयत्वाल्लोकनायकः २७ इतिश्रृण्व

नृशृभांवाचं पौराणांहर्षतांगताम् शृभदर्शनसंजातपुलकोद्भेदशोभिनाम् २८ प्रविवेशवरंमार्गंरथ्याचत्वर
भूषितम् चंदनोदकसंसिक्तंपुष्पपल्लवसंयुतम् २९ तदापौरांगनाःकाश्चित्गवाक्षबिलमाश्रिताः रघुनाथ-
स्वरूपेक्षाजातकामाअथाब्रुवन् ३० धन्याअभूवन्बतभिल्लुकन्यावनेषुयारामसुखारविंदम् स्वलोचनेंदिवरकैर
थापिबन्स्वभाग्यसंजातमहोदयाइमाः ३१ धन्यंसुखंपश्यतवीरधाम्नःश्रीरामदेवस्यसरोजनेत्रम् यद्दर्शनंधातृ
मुखाःसुराअपिप्रापुर्महद्भाग्यसुतावयंत्वहो ३२ एतन्मुखंसुखंचारुहासंकिरीट संशोभिनिजोत्तमांगम् बं
धूकधिकारलसच्छविप्रदंदंतच्छदंबिभ्रतमंधनाशम् ३३ इतिगदितवतीस्तास्नेहभारेणरामानलिनदलसदृ-
क्षैर्नेत्रपातैर्निरीक्ष्य निखिलगुरुरनूनप्रेमभारंनृलोकंजननिगृहमियेषप्रोषितांगेनहृष्टः ३५ इतिश्रीप
द्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्या०रामाश्व०रघुनाथस्यपुरप्रवेशोनामतृतीयोऽध्यायः ३ वात्स्यायनउ-
वाच भुजगाधीश्वरेशानधराधरधरक्षम शृण्वेकंसंशयंमह्यंकृपयाकथयस्वतम् १ रघुनाथस्यगमनं
वनंप्रतियदाह्यभूत् तदाप्रभृतिदेहेनस्थितःशून्येनचेतसा २ तद्विप्रयोगविधुराकृशदेहातिदुःखिता सुमुखा
न्मंत्रिणःश्रुत्वारघुनाथंसमागतम् ३ कथंजहर्षकिमभूत्कीदृशंतत्रचिह्नितम् रामचंद्रस्यसंदेशहर्तारंकिमु
वाचसा ४ एतन्मेसंशयंछिंधिरघुनाथगुणोदयम् यथावच्छृण्वतेमह्यंकथयस्वप्रसादतः ५ शेषउवाच
साधुपृष्टंमहाभागद्विजवर्यपुरस्कृत तन्मेनिगदतःसाक्षाच्छृणुष्वेकमनाःकिल ६ यदातद्वदनांभोजच्युतंरामा

गमामृतम् पीत्वापीत्वाबभूवाहोस्थगितांगेनविह्वला किंमेस्वप्नोविमूढायाःकिंवाभ्रमकरंवचः ७ ममवैमंद
भाग्यायाः कथंरामेक्षणंपुनः बहुनातपसाकृत्वाप्राप्तोयंचसुतःशिशुः ८ केनचिन्ममपापेनविप्रयोगंगतःपुनः
सुमंत्रिन्कुशलीरामोसीतालक्ष्मणसंयुतः ९ कथंमांस्मरतेवीरोवनचारीसुदुःखिताम् इतिसाविलपन्त्युच्चै
रघुनाथस्मृतिंगता १० नविवेदनिजंकिंचित्परकीयंविमोहिता सुमुखोपितथादृष्ट्वादुःखितांमातरंभृशम् ११
वीजयामासवासोग्रैःसंज्ञामापचसापुनः उवाचजननींसौम्यंवचोहर्षकरंमुहुः १२ रघुनाथंप्रसस्माराहृष्टांतां
व्यदधापुनः मातर्विद्धिगृहंप्राप्तंरघुनाथंसलक्ष्मणम् १३ सीतयासहितंपश्यत्वाशीर्भिरभियुंक्ष्वच इतितथ्यं
वचःश्रुत्वासुमुखेनप्रभाषितम् १४ यादृशंहर्षमापेदेतादृशंवेद्म्यहंनहि उत्थायचाजिरेप्राप्तारोमांचितनन्रूरुहा
१५ हर्षविह्वलतांगाश्रुमुंचंतीराममैक्षत तावत्सरामोराजेंद्रोनरयानमधिश्रितः १६ प्राप्तःस्वमातुर्भवनंकैकेय्याः
सुनयःपुरः कैकेय्यपित्रपाभारनम्रारामंपुरस्थितम् १७ नोवाचकिंचिन्महतींचिंतांप्राप्तवतीमुहुः सूर्यवंश
ध्वजोरामोमातरंवीक्ष्यलज्जिताम् १८ उवाचसांत्वयन्तांचवाक्यैर्विनयमाश्रितैः श्रीरामउवाच मा
तर्मयावनेगत्वासर्वमाचरितंतथा १९ अधुनाकरवैकिंवात्वदाज्ञातोजनन्यहो मयान्यूनंकृतंनास्तिकथंमांनेक्ष्य
सेपुनः २० आशीर्भिरभिनंद्येनंभरतंमांचवीक्षय इतिश्रुत्वापितद्वाक्यंसानम्रवदनानय २१ शनैःशनैःप्रत्युवा
चरामगच्छस्वमालयम् रामोपिश्रुत्वावचनंजनन्याःपुरुषोत्तमः २२ नमस्कृत्ययर्यौगेहंसुमित्रायाःकृपानिधिः

सुमित्रापुत्रसहितंरामंदृष्ट्वामहामनाः २३ चिरंजीवचिरंजीवेत्याशीर्भिरभिनंदितः मातुश्चरामभद्रोपिचरणौ
प्रणिपत्यच परिष्वज्यमुदायुक्तोजगादवचनंपुनः रत्नगर्भेममभ्रात्रालक्ष्मणेनकृतंयथा यथायमकरोद्धीमान्म
मदुःखापनोदनम् २६ रावणेनहृतासीतामयायत्प्राप्यतेपुनः मातस्तत्सर्वमाविद्धि लक्ष्मणस्यविचेष्टितम् २७
दत्तामाशिषमागृह्यशिरसायंसुमित्रया निजमातुश्चभवनंप्रययौविबुधैर्वृतः २८ मातरंवीक्ष्यहृषितांनिजद
र्शनलालसां स्वयानादवरुह्याशुचरणावग्रहीन्हरिः २९ मातातद्दर्शनोत्कंठाविह्वलीकृतमानसा परिष्वज्यप
रिष्वज्यपुरांमुदमवापसा ३० शरीरेरोमहर्षोभूद्गद्गदावागभूत्तदा हर्षाश्रूणितुसोष्णानिप्रवाहंप्रापुरापदात् ३१
जननींवीक्ष्यविनयींताटंकद्वयवर्जिताम् कराकंणुपदाकंणुरहितांबिभ्रतींतनुम् ३२ किंचित्स्वदर्शनाद्धृष्टां
कृशांगींतांस्वशोकृतः दुःखस्यसमयोनायंइतिमत्वाजगादताम् ३३ श्रीरामउवाच मातर्मयात्व
च्चरणौचिरकालंनसेवितौ ततःक्षमस्वापराधंभाग्यहीनस्यमामकम् ३४ येपुत्रामातृपित्रोर्नशुश्रूषायांसमु
त्सुकाः तेमंतव्याःपरामातःकीटकारेतसोद्भवाः ३५ किंकुर्मोजनकाज्ञातागतावैदंडकंवनम् तत्रापित्वत्कृपा-
पांगात्तिर्णोस्मिदुःखसागरम् ३६ रावणेनहृतासीतालंकायांगमितापुनः त्वत्कृपातोमयालब्धातंहत्वाराक्ष
सेश्वरम् ३७ सीतेयंत्वच्चरणयोःपतितावैपतिव्रता संभावयाशुचकिंनांत्वत्प्रसादार्पितमानसां ३८ इतिश्रुत्वा
तुनद्वाक्यंपादयोःपतितांस्नुषाम् आशीर्भिरभियुज्यैनांबभाषेतांपतिव्रताम् ३९ सीतेस्वपतिनासार्द्धंचिरंवि

लसभामिनि पुत्रौ प्रसूयचकुलेस्माकंपावयपावने ४० त्वत्सदृश्यःपतिपरापतिदुःखसुखानुगाः भवं
तिदुःखभागिन्योनहिसत्यंजगत्त्रये ४१ विदेहपुत्रिस्वकुलंत्वयापावितमात्मना रामपादाब्जयुगलमनुयांत्या
महावनम् ४२ किंचित्रंयत्सुमांसस्कवैरिकोटिप्रभंजनः यस्यगेहेसतीभार्यास्वपतिप्रियवत्सला ४३ इत्युक्त्वा
रघुनाथस्यभार्यामंजितलोचनाम् तूष्णींबभूवहर्षिताप्रहृष्टस्वतनूरुहा ४४ अथभ्रातास्यभरतःपित्रादत्तं
निजंमहत् राज्यंनिवेदयामासरामचंद्रायधीमते ४५ मंत्रिणस्तेप्रहृष्टांगादैवज्ञान्मंत्रकोविदान् आहूयसु-
मुहूर्तंतेपप्रच्छुःपरमादरात् ४६ शुभेमुहूर्तेसुदिनेशुभनक्षत्रसंयुते अभिषेकंमहाराज्येकारयामासुरुद्यताः
४७ सप्तद्वीपवतींपृथ्वींव्याघ्रचर्मणिसुंदरे लिखित्वोपरिराजेंद्रोमहाराजोधितस्थिवान् ४८ तद्दिनादेवसा
धूनांमनांसिप्रमुदंययुः दुष्टानांचेतसोग्लानिरभवत्सरतापिनाम् ४९ स्त्रियस्सुपतिभक्त्याचपतिव्रतपरायणाः
मनसापिकदापापंनाचरंतिजनासुने ५० दैत्यादेवास्तथानागायक्षासुरमहोरगाः सर्वेन्यायपथेस्थित्वारामा-
ज्ञांशिरसादधुः ५१ परोपकरणेयुक्ताःस्वधर्मसुखनिर्वृताः विद्याविनोदगमितादिनरात्रिक्षणाःशुभाः ५२
वातोपिमार्गसंस्थानांबलान्नाहरतेमहान् वासांस्यपितुसूक्ष्माणितत्रचौरकथानहि ५३ धनदोप्यर्थिनांरामो
करुणश्चकृपानिधिः भ्रातृभिःसहितोनित्यंगुरुदेवस्तुतिंव्यधात् ५४ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरा
माश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेरघुवरस्यराज्याभिषेकोनामचतुर्थोऽध्यायः ४ शेषउवाच अथा

रा· मे·
६

अ·
५

भिषिक्तंरामंतुतुष्टवुःप्रणतासुराः रावणाभिधदैत्येंद्रवधहर्षितमानसाः १ देवाऊचुः जयदाशरथेसुरा
र्तिहन्जयदानववंशदाहक जयदेववरांगनागणग्रहणव्यग्रकरारिदारक २ नवयद्दनुजेंद्रनायकंकवयोवर्ण
यितुंसमुत्सुकाः प्रलयेजगतांततीःपुनर्ग्रससेत्वंभुवनेशलीलया ३ जयजन्मजरादिदुःखकैःपरिमुक्तप्रबलो
धरोद्धर जयधर्मकरान्वयांबुधौकृतजन्मन्नजरामराच्युत ४ तवदेववरस्यनामभिर्बहुपापाअपितेपवित्रिताः
किमुसाद्विजवर्यमहीलाश्मतनुर्मानुषतामुपागता ५ हरविरंचिनुतंतवपादयुगलमीप्सितकामसमृद्धिदम्
पविपवित्रयवादिलक्षणैःसुरचितंमनसास्पृहयामहे ६ यदिभवान्विदधातिभरंभुवोमदनमूर्तितिरस्करकांति
भृत् सुरगणाहिकथंसुखिनःपुनर्भवदभवंतिघृणामयपावन ७ यदायदास्मान्दनुजाहिदुःखदास्तदानदात्वंभु
विजन्मभाग्भवेः अजोव्ययोपीशवरोपिसन्विभोस्वभावमास्थायनिजंनिजार्चितः ८ भृतसुधारदृशैरघना-
शनैःसुचरितैरवकीर्यमहीतलम् अमनुजैर्गुणशंसिभिरीशतेप्रविशचाशुपुनःस्वकंपदम् ९ अनादिराद्योज
रूपधारीहारीकिरीटीमकरध्वजाभः जयंकरोतुप्रसभंहतारिःस्मरारिसंसेवितपादपद्मः १० इत्युक्त्वातेसुराः
सर्वेब्रह्मेंद्रप्रमुखामुहुः प्रणेमुररिनाशेनप्रीणितारघुनायकम् ११ इतिस्तुत्यातिसंहृष्टोरघुनाथोमहायशाः
प्रोवाचतान्सुरान्वीक्ष्यप्रणतान्नतकंधरान् १२ रामउवाच सुराञ्शृणुतमांयूयंवरंकंचित्सुदुर्लभम्
यंकोपिदेवोदनुजोनयक्षःप्रापसादरम् १३ देवाऊचुः स्वामिन्भगवतःसर्वंप्राप्तमस्माभिरुत्तममृय

६

दयंनिहतःशत्रुरस्माकंतुदशाननः १४ यदायदासुरोस्माकंबाधांपरिदधातिभो तदातदेतिकर्तव्यमेतावद्वैरिना
शनम् १५ रामउवाच तथेत्युक्त्वापुनर्वीरःप्रोवाचरघुनंदनः सुराःशृणुतमद्वाक्यंआदरेणसमन्वि
ताः १६ भवत्कृतंमदीयैर्वैरिगुणैर्ग्रथितमद्भुतम् स्तोत्रंपठिष्यंतिमुहुःप्रातर्निशिसकृन्नराः १७ तस्यवैरिपराभू
तिर्नभविष्यतिदारुणा नचदारिद्र्यसंयोगोनचव्याधिपराभवः १८ मदीयच्चरणद्वंद्वेभक्तिस्तेषांतुभूयसी
भविष्यतिमुदायुक्तेस्वांतेपुंसांतुपाठतः १९ इत्युक्त्वासोभवत्तूष्णींनरदेवशिरोमणिः सुराःसर्वेप्रहृष्टास्तेययुर्ना
कंस्वकंस्वकम् २० रघुनाथोपिभ्रातॄंस्तान्पालयंस्तानवद्बुधः प्रजाःपुत्रानिवस्वीयांल्लालयन्लोकनायकः २१
यस्मिन्शासतिलोकानांनाकालमरणंनृणाम् नरोगादिपराभूतिर्भूतिर्गेहेमहीयसी २२ नेतिःकदापिदृश्ये
तवैरिजंभयमेवच वृक्षाःसदैवफलिनोमहीभूयिष्ठधान्यका २३ पुत्रपौत्रपरीवारसार्थकीकृतजीवनाः कांता
संयोगजसुखैर्निरस्तविरहक्लमाः २४ नित्यंश्रीरघुनाथस्यपादपद्मकथोत्सुकाः कदापिपरनिंदासुवाचस्तेषां
भवंतिन २५ कारवोपिकदापापंनाचरंतिमनस्यहो रघुनाथकराघातदुःखशंकाभिशंसिनः २६ सीतापति
मुखालोकनिश्चलीभूतलोचनाः लोकाबभूवुःसततंकारुण्यपरिपूरिताः २७ राज्यंप्राप्यसुसंपन्नंसमृद्धबल
वाहनम् ऋषिभिर्हृष्टपुष्टंचरम्यंहाटकभूषणैः २८ संजुष्टमिष्टपूर्तानांधर्माणांनित्यकर्तृभिः सदासंपन्नस-
स्यंचसुवसुक्षेत्रसंयुतं २९ सुदेशंसुप्रजंस्वस्थंसुतृणंबहुगोधनम् देवतायतनानांचराजिभिःपरिराजित

रा॰ मे॰
७

अ॰
५

मृ॰स्फपूर्णायत्रवैग्रामाःस्फवित्तर्धिविराजिताः स्फपुष्पस्फत्रिमोद्यानाःस्फरवदाःफलपादपाः ३१ सपद्मिनीकका
सारायत्रराजंतिभूमयः सदंभानिम्नगायत्रनयत्रजनताक्कचित् ३२ कूलान्येवकुलान्यानिवर्णानांवर्धनानिच
विभ्रमोयत्रनारीषुनविद्वत्स्फचकर्हिचित् ३३ नद्यःकुटिलगामिन्योनयत्रविषयेप्रजाः तमोयुक्ताःक्षपायत्रबहु
लेषुनमानवाः ३४ रजोयुजःस्त्रियोयत्रनधर्मबहुलानराः धनैरनंधोयत्रास्तिजनोनैवचभोजनम् ३५ अन
यःस्यंदनोयत्रनचवैराजपूरुषः दंडःपरशुकुद्दालवालव्यजननारिषु ३६ आतपत्रेषुनान्यत्रक्कचित्क्रोधोप
रोधजः अन्यत्राक्षिकृवृंदेभ्यःक्कचिन्नपरिदेवनम् ३७ आक्षिकाएवदृश्यंतेयत्रपाशकपाणयः जाड्यंवातजले
ष्वेवस्त्रीमध्याएवदुर्बलाः ३८ कठोरहृदयायत्र सीमंतिन्योन मानवाः औषधेष्वेवयत्रास्तिकुष्ठयोगोनमानवे
३९ वेधोप्यंतःस्फरत्नेषुशूलंमूर्तिकरेषुवै कंपःसात्विकभावोत्थोनभयात्क्वापिकस्यचित् ४० सज्वरःकामतो
यत्रदारिद्र्यंकलुषस्यच दुर्लभत्वंसदैकस्यस्फकृतेनचवस्तुतः ४१ दंताएवप्रमत्तावैयुद्धंवीच्योर्जलाशये दा
नहानिर्गजेष्वेवद्रुमेष्वेवहिकंटकाः ४२ बाणेषुगुणविश्लेषोबंधोक्तिःपुस्तकेदृढा स्नेहत्यागोखलेएवनचवैस्व
जनेतथा ४३ तंदेशंपालयामासलालयन्लालिताःप्रजाः धर्मसंस्थापयन्देशेदुष्टेदंडधरोपमः ४४ एवंपाल
यतोदेशंधर्मेणधरणीतलम् सहस्त्रेतीतवर्षाणामेकादशसमेतिनाम् ४५ तत्रनीचजनाच्छुत्वासीतायाअ
पमानताम् स्वांचनिंदांरजकतस्तांतत्याजरघूद्वहः ४६ पृथ्वींपालयमानस्यधर्मेणनृपतेस्तदा सीताविर

७

हितामेकां निदेशेनस्करक्षितां ४७ कदाचित्संसदोमध्येह्यासीनस्यमहामतेः आजगाममुनिश्रेष्ठः कुंभोत्पत्ति
र्मुनिर्महान् ॥४८ गृहीत्वार्घ्यसमुत्तस्थौवसिष्ठेनसमन्वितः जनताभिर्महाराजोवार्धिशोषकमागतम् ४८
स्वागतेनस्कसंभाव्यपप्रछतमनामयम् स्कखोपविष्टंविश्रांतंबभाषेरघुनंदनः ४९ इतिश्रीपद्मपुरा-
णेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे अगस्तिसमागमोनामपंचमोऽध्यायः ५ शेषउवाच
इत्थंस्वागतसंतुष्टंब्रह्मवर्चतपोनिधिम् उवाचमतिमान्वीरः सर्वलोकगुरुर्मुनिम् १ स्वागतंतेमहाभाग-
कुंभयोनेतपोनिधे त्वद्दर्शनेनसर्वेवैपाविताः सकुटुंबकाः २ कच्चित्तेस्कमतिर्वेदशास्त्रेषुपरिवर्त्तते त्वत्तपो-
विघ्नकर्तावानास्तिभूमंडलेक्वचित् ३ लोपामुद्रामहाभागाह्यास्तेतेधर्मचारिणी यस्याः पतिव्रताधर्मात्सर्वं
भवतिशोभनम् ४ अयिशंसमहाभागधर्ममूर्तेकृपानिधे अलोलुपस्यकिंकार्यंकरवाणिमुनीश्वर ५ त्वत्त
पोभाग्यतः सर्वंभवतिस्वेछयाशुभम् तथापिमयिकृत्वैवकृपांशंसमुनीश्वर ६ शेषउवाच इत्यु
क्तोलोकगुरुणाराज राजेनधीमता उवाचरामंलोकेशंविनीततरभाषया ७ अगस्त्यउवाच
स्वामिंस्तवस्कदुर्दर्शंदर्शनंदैवतैरपि मत्वासमागतंविद्धिराजराजकृपानिधे ८ हतस्त्वयारा
वणाख्यः सास्करोलोककंटकः दिष्ट्याद्यदेवाः स्कखिनोदिष्ट्याराजाबिभीषणः ९ रामत्वद्दर्शनान्मेद्यगतंतद्दुःस्क
तंकिल संपूर्णोमेमनः कोशआनंदेनस्करोत्तम १० इत्युक्त्वासबभूवाशु तूष्णींकुंभसमुद्भवः रामसंदर्शनाल्हादः

विह्वलीकृतमानसः ११ रामःपप्रच्छचमुनिंसर्वज्ञानविशारदम् लोकातीतंभवद्भावीसर्वंजानासिसर्वतः १०
मुनेकथयमेसर्वंपृच्छतेहिस्फुविस्तरम् कोसौमयाहतोयोहिरावणोविबुधार्दनः १३ कुंभकर्णोपिकस्त्वेषःकाजा
तिर्वैदुरात्मनः देवोदैत्यःपिशाचोवाराक्षसोवामहामुने १४ सर्वमाख्याहिसर्वज्ञसर्वंजानासिविस्तरात् अ-
नःकथयमत्स्पष्टंकृपांकृत्वाममोपरि १५ इतिश्रुत्वाततोवाक्यंकुंभजन्मातपोनिधिः यत्स्पष्टंरघुराजेनप्रवक्तुंत
त्प्रचक्रमे १६ राजन्सृष्टिकरोब्रह्मापुलस्त्यस्तत्सुतोभवत् ततस्तुविश्रवाजज्ञेवेदविद्याविशारदः १७ तस्यप
त्नीद्वयंजातंपातिव्रत्यचरित्रभृत् एकामंदाकिनीनाम्नाद्वितीयाकैकसीस्मृता १८ पूर्वस्यांधनदोजज्ञेलोक
पालविलासभृत् योसौशिवप्रसादेनलंकावासमचीकरत् १९ विद्युन्मालीसुतायांतुपुत्रत्रयमभून्महत् रा
वणःकुंभकर्णश्चतथापुण्योविभीषणः २० राक्षस्युदरजन्मत्वात्संध्यासमयसंभवात् द्वयोरधर्मनिपुणामति
रासीन्महामते २१ एकदातुविमानेनपुष्पकेनसुशोभिना कांचनीयोपकल्पेनकिंकिणीजालमालिना २२
आरुह्यपितरंद्रष्टुंप्रायाच्छोभासमन्वितः स्वगणैःसंस्तुतोभूमन्नानारत्नविभूषणैः २३ आगत्यपित्रोश्च
रणोपतित्वाचिरमात्मजः हर्षविह्वलितात्माचरोमांचिततनूरुहः २४ उवाचमेद्यसुदिनंमहदद्यफलोदयः
तन्मेयुष्मत्पदंदृष्टंमहापुण्यददर्शनं २५ इत्यादिभिस्स्तुतिपदैस्स्तुत्वागात्स्वकमंदिरम् पितरावपिसंहृष्टौपु
त्रस्नेहाद्बभूवतुः २६ तंदृष्ट्वारावणोधीमान्जगादनिजमातरम् कोयंपुमान्सुरोवाथयक्षोवाथनरोत्तमः

२७ कोसौममपितुः पादौसन्निषेव्यगतःपुनः॥ महाभाग्यनिधिः स्वीयैर्गणैःस्वपरिवारितः २८ केनेदंतपसालब्धं
विमानंवायुवेगधृक् उद्यानाराममलीलादिविलासस्थानमुत्तमम् २९ शेषउवाच इतिवाक्यंसमा
कर्ण्यजननीरोषविह्वला उवाचपुत्रंविमनाकिंचिन्नेत्रविकारिणी ३० रेपुत्रश्शृणुमद्वाक्यंबहुशिक्षासमन्वि
तम् एतस्यजन्मकर्मादिविचारच्चतुराधिकम् ३१ सपत्न्याममकुक्षिस्थंनिधानंसमुपस्थितम् येनस्वमातुर्विम
लंकुलमुज्वलितंमहत् ३२ त्वंतुमत्कुक्षिजःकीटः पापस्वोदरपूरकः यथाखरःस्वकंभारंजानातिनचतद्गुणम्
३३ तथात्वंभक्षितज्ञानीशयनासनभोगवान् स्वसोगतःक्वचित्स्वष्ट इत्येवंतवसंभवः ३४ अनेनतपसाल
ब्धंशिवसंतोषकारिणा लंकावासोमनोवेगंविमानंराज्यमुत्तमम् ३५ सधन्याजननीत्वस्यसभाग्यासमहो
दया यस्याःपुत्रोनिजगुणैर्लब्धवान्महतांपदम् ३६ इतिक्रुद्धोभाषितमार्तयातयामात्रास्वयाकर्ण्यदुरात्मस
त्तमः रोषंविधायात्मगतंपुनर्वचोजगादतांनिश्चयभृत्तपःप्रति ३७ रावणउवाच जनन्याकर्ण
यवचोममगर्वसमन्वितम् रत्नगर्भात्वमेवासियस्याःपुत्रत्रयंतव ३८ कोसौकीटःसधनदःकृतपःस्वल्पं कंपु
नः कालंकाकिंतुनद्राज्यंस्वल्पसेवकसंयुतम् ३९ मातःशृणुममोत्साहात्मनिज्ञांकारणान्वितम् नकेनापिकृ
तंकर्तामहाभाग्येहिकैकसि ४० यद्यहंभुवनंसर्ववशेनस्थापयाम्यहम् तपोभिर्दुष्कृतैःकृत्वाब्रह्मसंतोषका
रकैः ४१ अन्नोदकेमयात्यक्तेनिद्राक्रीडेरिवलेपुनः चेत्कुर्यांपितृलोकस्यघातात्पापंभवेन्मम ४२ कुंभकर्णो

पिक्रुतवान्बिभीषणसमन्वितः रावणेनसहभ्रात्रेत्युक्त्वागाद्गिरिकाननम् ४३ इतिश्रीपद्मपुराणे
पातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेषष्ठोध्यायः ६ अगस्त्यउवाच अथचोग्रतपा
दैत्योदशवर्षसहस्रकम् चकारभानुमक्ष्णाच्चपश्यन्नूर्ध्वपदेस्थितः १ कुंभकर्णोपिकृतवान्तपःपरमदुश्चर
म् बिभीषणस्तुधर्मात्माचचारपरमंतपः २ तदाप्रसन्नोभगवान्देवदेवःप्रजापतिः देवदानवयक्षादि
मुकुटैःपरिसेवितः ३ ददौराज्यंचस्रुमहद्भुवनत्रयभास्वरम् वपुश्चकृतवान्तस्यदेवदानवसेवितम् ४ तदा
संतापितोभ्राताधनदोधर्मबुद्धिमान् विमानंतुततोनीतंलंकाचनगरीहृतात् ५ कृवनंतापितंसर्वंदेवाश्चै
वदिवोगताः हतवान्ब्राह्मणकुलंमुनीनांमूलकृंतनः ६ तदातिदुःखितादेवाःसेंद्राब्रह्माणमाययुः स्तुतिंचक्रु
र्महात्मानोदंडवत्प्रणतिंगताः ७ तेतुष्टुवुःसुराःसर्वेवाग्भिस्तथ्याभिराहृताः ततःप्रसन्नोभगवान्किंकरो
मीतिचाब्रवीत् ८ ततोनिवेदयांचक्रुर्विबुधाब्रह्मणःपुरः दशग्रीवात्त्वसकलंतथानिजपराभवम् ९ क्षणं
ध्यात्वाययौब्रह्माकैलासंत्रिदशैःसह तस्यशैलस्यपार्श्वेतुवैचित्र्येणसमाकुलाः १० स्थिताःसंतुष्टुवुर्देवाः शं-
भुंशक्रपुरोगमाः ११ नमोभवायशर्वायनीलग्रीवायतेनमः नमःस्थूलायसूक्ष्मायबहुरूपायतेनमः १२ इति
सर्वसुरवेनोक्तांवाणीमाकर्ण्यशंकरः प्रोवाचनंदिनंदेवानानयेतिममांतिकम् १३ एतस्मिन्नंतरेदेवाआहूता
नंदिनांचते प्रविश्यांतःपुरेदेवादद्दृशुर्विस्मितेक्षणाः १४ तत्रागत्यददर्शाथशंकरंलोकशंकरम् गणकोटिस

हंसैरुक्तसेवितंमोदशालिभिः १५ नग्नैर्विरूपैःकुटिलैर्धूसरैर्विकटैस्तथा प्रणिपत्याग्रतःस्थित्वासहदेवैःपिता
महः उवाचदेवदेवेशंपश्यावस्थांदिवौकसाम् कृपांकुरुमहादेवशरणागतवत्सल १७ दुष्टदैत्यवधार्थत्वं
समुद्योगंविधेहिभो सोपितद्वचनंश्रुत्वादैत्यशोकसमन्वितम् १८ त्रिदशैःसहितःसर्वैराजगामहरेःपदम्
तुष्टुवुर्मुनयःसर्वेसस्फुरोरगकिन्नराः १९ जयमाधवदेवेशजयभक्तजनार्तिहन् कृपांकुरुमहादेवविलोक
यस्वसेवकान् २० इत्युच्चैर्जगदुःसर्वेदेवाःशर्वपुरोगमाः इत्युक्तमाकर्ण्यस्फुराधिनाथोद्दृस्वास्फुरार्त्तिपरिखिं
त्यमानः जगाददेवान्जलदोच्चयागिराद्दुःखंतुतेषांप्रशमंनयन्निव २१ भोब्रह्मशर्वेंद्रपुरोगमामराःशृण्वं-
तुवाच्चंभवतांहितेरताम् जानेदशग्रीवकृतंभयंवोतन्नाशयाम्यद्यकृतावतारः २२ पुरीत्वयोध्यारविवंशजा
तैर्नृपैर्महादानमखादिसत्क्रियैः प्रपालितामूतलमंडनीयाविराजतेराजितभूमिभागैः २३ तस्यांदशर-
थोराजानिरपत्यःश्रियान्वितः पालयत्यधुनाराजादिक्चक्रजयवान्विभुः २४ सतुवंद्याद्दृष्यशृंगात्प्रार्थितात्
पुत्रकाम्यया पुत्रेष्टिविधिनायष्टामहाबलसमन्वितः २५ ततोहंप्रार्थितःपूर्वंतपसानेनभोस्फुराः पत्नीषु
तिसृषुप्रीत्याच्चतुर्धास्यांभवत्कृते २६ रामलक्ष्मणशत्रुघ्नभरताख्यासमन्वितः कर्तास्मिरावणोद्धारंसमूल
बलवानहम् २७ भवंतोपिस्वकैरंशैरवतीर्यचरंत्विह ऋक्षवानररूपेणसर्वत्रपृथिवीतले २८ इत्युक्त्वा
विररामाशुनभसीरितवाङ्मुने देवाःश्रुत्वामहद्वाक्यंसर्वेसंहृष्टमानसाः २९ तेचक्रुर्गदितंयाद्दृग्देवदेवे

नधीमता स्वैस्वैरंशैर्महीपूर्णाऋक्षवानररूपिभिः ३० योसौविष्णुर्महादेवोदेवानांदुःखनाशकः समत्वेन
महाराजभगवान्कृतविग्रहः ३१ भरतोयंलक्ष्मणश्चशत्रुघ्नश्चमहामते तावकांशाद्दशग्रीवोजनितश्चखरा
र्दनः ३२ पूर्ववैरानुबंधेनजानकींहृतवान्पुनः सत्वयानिहतोदैत्योब्रह्मराक्षसजातिमान् ३३ पुलस्त्यपुत्रो
दैत्येंद्रःसर्वलोकैककंटकः पातितःपृथिवीसर्वासुखमापमहेश्वर ३४ ब्राह्मणानांसुखंत्वद्यमुनीनांतापसं
बलम् शिवानिसर्वतीर्थानिसर्वेयज्ञाःसुसंहिताः ३५ त्वयिराज्ञिजगत्सर्वंसदेवासुरमानुषम् सुखंप्राप
देविश्वात्मजगद्योनेनरोत्तम ३६ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टोऽहंत्वयानघ उत्पत्तिश्चविपत्तिश्चमयामत्यनुसा
रतः ३७ इत्थंनिशम्यदितिजेंद्रकुलांतकारीवार्तांमहापुरुषईश्वरईशिताच॥संरुद्धबाष्पगलदश्रुमुखारविं
दोभूमौपपातसदसिप्रथितप्रभावः ३८ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामा
श्वमेधेरावणोत्पत्तिकथनोनामसप्तमोऽध्यायः ७ शेषउवाच वात्स्यायनमुनिश्रेष्ठकथापा
पप्रणाशिनी ब्रह्मण्यदेवदेवस्यसर्वधर्मैकरक्षितुः १ राजानंमूर्छितंदृष्ट्वाकुंभजन्मातपोनिधिः शनैः
शनैःकरेणाशुस्पृशन्सास्रुजगादतम् २ भोरामाश्वसिहिक्षिप्रंकिमर्थमवसीदसि भवान्दैत्यकुलछेत्ता
महाविष्णुःसनातनः ३ भूतंभव्यंभवच्चैवजगत्स्थास्नुचरिष्णुच त्वदृतेनास्तिसंसारिकिमर्थमिहमूर्छितः
४ श्रुत्वावाक्यंमहाराजःकुंभजन्मसमीरितम् उत्तस्थौविगलन्नेत्रोबाष्पपूरितसन्मुखः ५ उवाचदीनदीनां

चविस्पष्टाक्षरविस्तराम् त्रपाभरनमन्मूर्त्तिर्ब्रह्मद्रोहपराङ्मुखः ६ श्रीरामउवाच अहोमेप
श्यताज्ञानंविमूढस्यदुरात्मनः यद्ब्राह्मणकुलेरूढंहतवान्कामलोलुपः ७ महिलार्थेमयाविप्रोवेदशा
स्त्रविवेकवान् हतवान्वाडवकुलंबुद्धिहीनोतिदुर्मतिः ८ इक्ष्वाकूणांकुलेजातुब्राह्मणोनदुरुक्तिभाक् ई
दृशंकुर्वताकर्ममयैतत्सकलंकितम् ९ येब्राह्मणास्तुपूजार्हादानसन्मानभोजनैः तेमयानिहताविप्राः श
रसंघातसंहितैः १० कान्लोकान्नुगमिष्यामिकुंभीपाकोपिदुःसहः नतादृशंतीर्थमस्तियन्मांपावयितुंक्षम
म् ११ नयज्ञोनतपोदानंनवादेवव्रतादिकम् यत्तुमेब्रह्मसंद्रोग्धुर्मेमपावनतारकम् १२ यैःकोपितंब्रह्मकुलं
नरैर्निरयगामिभिः तेनराबहुशोदुःखंभोक्ष्यंतिनिरयंगताः १३ वेदामूलंतुधर्माणांवर्णाश्रमविवेकिनाम्
तन्मूलंब्राह्मणकुलंसर्ववेदैकशाखिनम् १४ मूलछेत्तुर्ममैश्वत्यात्कोलोकोनुगमिष्यति किमद्यकरणीयं
वैयेनमेहिशिवंभवेत् १५ शेषउवाच विलपंतंभृशंरामंराजेंद्ररघुपुंगवम् मायामानुष्यवपुषं
कुंभजन्माब्रवीद्वचः १६ अगस्त्यउवाच माविषादंमहावीरकुरुराजन्महामते नत्वंब्राह्मणह
त्यास्यादुष्टानांनाशमिच्छतः १७ सुरापोब्रह्महत्याकृत्स्वर्णस्तेयीमहाघकृत् सर्वेत्वन्नामवादेनपूताःशीघ्रं
भवंतिहि १८ त्वंपुराणःपुमान्साक्षादीश्वरःप्रकृतेःपरः कर्ताहर्ताविनासाक्षीनिर्गुणःस्वेच्छयागुणी १९
इयंदेवीजनकजामहाविद्यामहामते यस्याःश्रवणमात्रेणमुक्तायास्यंतिसद्गतिम् २० रावणोपिनवैदैत्योवै

कुंठेतवसेवकः ऋषीणांशापतोवाप्तोदैत्यत्वंदनुजांतक २१ तस्यानुग्रहकर्तात्वंनतुहंताद्विजन्मनः एवंसंचिं
त्यमाप्नूयोनिजंशोचितुमर्हसि २२ इतिश्रुत्वाततोवाक्यंरामःपरपुरंजयः उवाचमधुरंवाक्यंगद्गदस्वरभा-
षितम् २३ श्रीरामउवाच पातकंद्विविधंप्रोक्तंज्ञाताज्ञातविभेदतः ज्ञातंयद्बुद्धिपूर्वंहिअज्ञातं
तद्विवर्जितम् २४ बुद्धिपूर्वंकृतंकर्मभोगेनैवविनश्यति पश्चात्तापेनयच्चान्यदिदंशास्त्रविनिश्चितम् २५
कुर्वतोबुद्धिपूर्वंमेब्रह्महत्यांसुनिंदिताम् नमेदुःखापनोदायसाधुवादःसुसंमतः २६ प्रब्रूततादृशंमह्यंया
दृशंपापदाहकम् व्रतंदानंमखंवंकिंचित्तीर्थमाराधनंमहत् २७ येनमेविमलाकीर्तिर्लोकान्वैपावयिष्यति
यस्याचरणमात्रेणब्रह्महत्याहतप्रभा २८ शेषउवाच इत्युक्तवंतंतंरामंजगादसतपोनिधिः
सुरासुरनमन्मूर्धमौलिनीराजितांघ्रिकम् २९ शृणुराममहावीरलोकानुग्रहकारक विप्रहत्यापनोदा
यतवयद्वचनंब्रुवे ३० सर्वंसपापंतरतियोश्वमेधंयजेतवै तस्मात्त्वंयजविश्वात्मन्वाजिमेधेनशोभिना ३१
सतुयज्ञश्वमहतालयासाध्योमनीषिणा महासमृद्धियुक्तेनमहाबलसुशालिना ३२ सवाजिमेधोविप्राणां
हत्यातापापनोदनः कृतवान्यंमहाराजोदिलीपस्तवपूर्वजः ३३ शतक्रतुःशतंकृत्वाक्रतूनांपुरुषर्षभ पद
मापामरावत्यांदेवदैत्यसुसेवितम् ३४ मनुश्वसगरोराजामरुत्तोनहुषात्मजः एतेतेपूर्वजाःसर्वेयज्ञान्कृत्वा
पदंगताः ३५ तस्मात्त्वंकुरुराजेंद्रसमर्थोसिसमंततः भ्रातरोलोकपालाभावर्ततेतवभावुकाः ३६ इत्यु

ऋमाकर्ण्यमुनेःसभाग्यवान्रघूत्तमोब्राह्मणघातभीतः पप्रच्छयागेसुमतिंचिकीर्षन्विधिंपुराविद्परिगीयमान
म्॥ ३७ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेअगस्त्योपदेशोनामअष्टमो
ऽध्यायः ८ श्रीरामउवाच कीदृशोश्वस्तत्रभाव्योकोविधिस्तत्रपूजने कथंवाशक्यतेकर्तुंकेजेया
स्तत्रवैरिणः १ अगस्त्यउवाच गंगाजलसमानेनवर्णेनवपुषाशुभः कर्णेश्यामोमुखेरक्तःपीतःपुच्छे
सुलक्षितः २ मनोवेगःसर्वगतिरुच्चैश्रवसमप्रभः वाजिमेधेहयःप्रोक्तोशुभलक्षणलक्षितः ३ वैशाखपौर्णमा
स्यांतुपूजयित्वायथाविधि पत्रंलिखित्वाभालेतुस्वनामबलचिन्हितम् ४ मोचनीयःप्रयत्नेनरक्षकैःपरिरक्षि
तः यत्रगच्छतियज्ञाश्वस्तत्रगच्छेत्सुरक्षकः ५ यस्तंबलान्निबध्नातिस्ववीर्यबलदर्पितःतस्मात्प्रसभमानेयःपरिर-
क्षाकरैर्हयः ६ कर्त्रातावत्सुविधिनास्थातव्यंनियमादिह मृगश्रृंगधरोभूत्वाब्रह्मचर्यसमन्वितः ७ व्रतंपालयमान
स्ययावद्वर्षमतिक्रमेत् तावद्दीनांधकृपणाःपरितोष्याधनादिभिः ८ अन्नंतुबहुशोदेयंधनंवाभूरिमारिष यद्य-
त्प्रार्थयतेधीमान्तत्तद्देवददातिहि ९ एवंप्रकुर्वतःकर्मयज्ञःसंपूर्णतांगतः करोतिसर्वपापानांनाशनंरिपुनाशन
१० तस्माद्भवान्समर्थोसिकरणेपालनेर्चने कृत्वाकीर्तिंसुविपुलांपावयान्यान्जनान्नृप ११ श्रीरामउ
वाच विलोकयद्विजश्रेष्ठवाजिशालांममाधुना तादृशाःसंतिनोवाश्वाःशुभलक्षणलक्षिताः इतिश्रुत्वातुत
द्वाक्यमगस्त्यःकरुणाकरः उत्तस्थौवीक्षमाणोयंयागार्हान्वाजिनःशुभान् १४ गत्वाथतत्रशालायांरामचंद्रस

मन्वितः ददर्शाश्वान्विचित्रांगान्मनोवेगान्महाबलान् १५ अवनितलगताःकिंवाजिराजस्यवंश्याःकिमथरसुपत्ती
नामेकतःकीर्तिपिंडाः किमिदममृतराशिर्वाहरूपेणसिंधोर्मुनिरितिमनसांतर्विस्मयंप्रापपश्यन् १६ एकतःशोण
देहानांवाजिनांपंक्तिरुत्तमा एकतः श्यामकर्णाश्वकस्तूरीकांतिसप्रभाः १७ एकतःकनकाभाश्वत्वन्यतोनीलवर्णि
नः एकतःशबलैर्वर्णैर्विशिष्टैर्वाजिभिर्वृताः १८ एवंपश्यन्मुनिःसर्वान्कौतुकाविष्टमानसः ययावन्यत्रतान्द्रष्टुं
यागयोग्यान्हयान्मुनिः १९ ददर्शतत्रशतशोबद्धान्ता दृशवर्णकान् दृष्ट्वाविस्मयमापेदेसमुनिर्हर्षितांगकः
२० एकतः श्यामकर्णाश्वसर्वांगैःक्षीरसन्निभान् पीतपुच्छान्मुखेरक्तान्शुभलक्षणलक्षितान् २१ निरीक्ष्यपरि
तोनधान्विमलनीरधारानिभान्मनोजवनशोभितान्विमलकीर्तिपुंजप्रभान् पयोनिधिविशोषकोमुनिरुवाचसी
तापतिंविचित्रहयदर्शनाद्धसितनेत्रवक्त्रप्रभः २२ अगस्त्यउवाच हयमेधक्रतोयोग्यान्वाहांस्तेबहुशः
शुभान् पश्यतोनेत्रयोर्मेद्यतृप्तिर्नास्तिरघूत्तम २३ रामचंद्रमहाभागसुरासुरनमस्कृत यज्ञंकुरुमहाराजहय
मेधंसुविस्तरम् २४ सुरपतिरिवसर्वान्यज्ञसंघान्करिष्यंस्तपनइवशतारातितोयंविशोष्यन् हतरिपुगणसुख्यं
सांपरायंविजित्यक्षितितलसुखभोगंकुर्विदंभूरिभोगः २५ इत्येवंवाक्यवादेनपरितुष्टाखिलेंद्रियः सर्वान्वैयज्ञ
संभारानाजहारमनोहरान् २६ मुन्यन्वितोमहाराजःसरयूतीरमागतः सुवर्णलांगलैर्भूमिंविचकर्षमहीयसी
म् २७ विलिख्यभूमिंबहुशोचतुर्योजनसंमितां मंडपान्रचयामासयज्ञार्थंसनरोत्तमः २८ कुंडंतुविधिवत्स

त्वायोनिमेखलयान्वितम् अनेकरत्नसंयुक्तंसर्वशोभासमन्वितम् २९ मुनीश्वरोमहाभागोवसिष्ठस्समहातपाः सर्वंतत्कारयामासवेदशास्त्रविधिश्रितम् ३० प्रेषितास्तेनमुनिनाशिष्यामुनिवराश्रमान् कथयामासरुरुद्युक्तंहयमेधेरघूत्तमम् ३१ आकारितास्तदातत्रऋषयस्तापसावराः आजग्मुःपरमेशस्यदर्शनेत्वतिलालसाः ३२ नारदोसितनामाच्चपर्वतःकपिलोमुनिः जातूकर्ण्योंगिरावासोआर्ष्टिषेणोत्रिरासुरिः ३३ हारीतोयाज्ञवल्क्यश्चसंवर्तःशुकसंज्ञितः इत्येवमाद्योरामहयमेधवरंययुः ३४ तान्सर्वान्पूजयामासरघुराजोमहामनाः प्रत्युत्थानाभिवादाभ्यामर्घ्यविष्टरकादिभिः ३५ गांहिरण्यंददौतेभ्यःप्रायशोदृष्टविक्रमः महाभाग्यंत्वद्यमेस्तियद्यूयंदर्शनंगताः ३६ शेषउवाच एवंसमाकुलेब्रह्मन्ऋषिवर्यसमागमे धर्मवार्ताबभूवाह्योवर्णाश्रमस्तुसंमता ३७ वात्स्यायनउवाच काधर्मवार्तातत्रासीत्किंवाकथितमद्भुतम् साधवःसर्वलोकानांकारुण्यात्किमुताब्रुवन् ३८ शेषउवाच तान्समेतान्मुनीन्दृष्ट्वारामोदाशरथिर्महान् पप्रच्छसर्वधर्मांश्चसर्ववर्णाश्रमोचितान् ३९ तेतुपृष्टाहिरामेणधर्मान्प्रोचुर्महागुणान् तान्प्रवक्ष्यामितेसर्वान्यथाविधितदन्वितान् ४० ऋषयऊचुः ब्राह्मणेनसदाकार्ययाजनाध्ययनादिकम् वेदान्पठित्वाविरजोनैवागार्हस्थ्यमाविशेत् ४१ ब्राह्मणेनसदात्याज्यंनीचसेवानुजीवनम् आपद्गतोपिजीवेतनश्ववृत्याकदाचन ४२ ऋतुकालाभिगमनेधर्मोयंगृहिणःपरः स्त्रीणांवरमनुस्मृत्यथाकाम्यथवाभवेत् ४३ दिवाभिग

मनंपुंसामनायुष्यकरंमतम् श्राद्धाहःसर्वपर्वाणियतस्त्याज्यानिधीमता ४४ नत्रगच्छेत्स्त्रियंमोहात्धर्मात्
प्रच्यवतेपरात् ऋतुकालाभिगामीयःस्वदारनिरतश्चयः ४५ सर्वदाब्रह्मचारीहविज्ञेयःसगृहाश्रमी ऋतुः
षोडशयामिन्यश्चतस्त्रस्तासुगर्हिताः ४६ पुत्रास्तास्वपियुग्मासुअयुग्मासुचकन्यकाः त्यक्त्वाचंद्रमसंदुष्टंमघां
मूलंविहायच ४७ शुचिःसन्निर्विशेत्पत्नींपुंऋक्षेचविशेषतः शुचिंपुत्रंप्रसूयेतपुरुषार्थप्रसाधनम् ४८ आ
र्षेविवाहेगोद्वंद्वंयदुक्तंनत्प्रशस्यते शुल्कमण्वपिकन्यायाःकन्याविक्रयिताभवेत् ४९ वाणिज्यंनृपतेःसेवावेदान
ध्ययनंतथा कुविवाहःक्रियालोपःकुलपतनहेतवः ५० अन्नोदकपयोमूलफलैर्वापिगृहाश्रमी गोदानेनतुयत्पु
ण्यंपात्रायविधिपूर्वकम् ५१ अनर्चितोतिथिर्गेहाद्भग्नाशोयस्यगच्छति आजन्मसंचितात्पुण्यात्क्षणात्सहिब
हिर्भवेत् ५२ पितृदेवमनुष्येभ्योदत्वाश्नात्यमृतंगृही स्वार्थपचत्यघंभुंक्तेकेवलंस्वोदरंभरः ५३ षष्ठ्यष्टम्योर्वि
शेत्पापंतैलेमांसेसदैवहि पंचदश्यांचतुर्दश्यांतथैवचभगेक्षुरे ५४ रजस्वलांनसेवेतनाश्नीयात्सहभार्यया ए
कवाससानभुंजीतनभुंजीतोत्कटासने ५५ नाश्नंतींस्त्रियमीक्षेततेजःकामोनरोत्तमः मुखेनोपधमेन्नाग्निंनग्नां
नेक्षेतयोषितम् ५६ नाग्निंप्रतापयेदग्नौनवस्त्वशुचिनिक्षिपेत् प्राणिहिंसांनकुर्वीतनाश्नीयात्संध्ययोर्द्वयोः
५७ नाचक्षीतधयंतींगांनैन्द्रंचापंप्रदर्शयेत् नदिवोद्धृतसारंचभक्षयेत्सधनोनिशि ५८ स्त्रीधर्मिण्योनाभिवा
देन्नाद्याद्दामित्रिरात्रिषु तौर्यत्रिकप्रियोनस्यात्कांस्येपादौनक्षालयेत् ५९ नधारयेदन्यभुक्तंवासश्चोपानहावपि

नभिन्नभाजनेश्नीयान्नाश्नीतान्न्यादिदूषितम् ६० संविशेन्नार्द्रचरणोनोच्छिष्टःक्वचिदाव्रजेत् शयानोवानचा
श्नीयान्नोच्छिष्टःसंस्पृशेच्छिरः ६१ नमनुष्यस्तुतिंकुर्यात्नात्मानमवमानयेत् आयुर्ध्यनंनप्रणमेत्परमर्मचनो
वदेत् ६२ एवंगार्हस्थ्यमाश्रित्यवानप्रस्थाश्रमंव्रजेत् सस्त्रीकोवागतस्त्रीकोविरजेत्तृष्णामानसः ६३ इत्येवमा
द्योधर्मागदिताऋषिभिस्तथा श्रुतारामेणमहतासर्वलोकहितैषिणा ६४ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखं
डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेधर्मोपदेशोनामनवमोऽध्यायः ९ शेषउवाच इत्थंसंशृण्व-
तोधर्मान्वसंतःसमुपस्थितः यत्रयज्ञक्रियादीनांप्रारंभःसुमहात्मनाम् १ दृष्ट्वातंसमयंधीमान्वसिष्ठःकलशो
द्भवः रामचंद्रंमहाराजंप्रत्युवाचयथोचितम् २ वसिष्ठउवाच रामचंद्रमहाबाहोसमयःपर्यभूत्तव
हयोयत्रप्रमुच्येनयज्ञार्थंपरिपूजितः ३ सामग्रीक्रियतांतत्रआहूयंतांद्विजोत्तमाः करोतुपूजांभगवान्ब्राह्म
णानांयथोचिताम् ४ दीनांधकृपणानांचदानंस्वांतेसमुत्थितम् ददातुविधिवत्तेषांप्रतिपूज्याधिमान्यच ५
भवान्कनकसत्पत्न्यादीक्षितोत्रव्रतंचर भूमिशायीब्रह्मचारीवस्तुभोगविवर्जितः ६ मृगशृंगधरःकट्यांमेख
लाजिनदंडधृक् करोतुयज्ञसंभारंसर्वद्रव्यसमन्वितम् ७ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंवसिष्ठस्ययथार्थकम् उवा
चलक्ष्मणंधीमान्नानार्थपरिबृंहितं ८ श्रीरामउवाच शृणुलक्ष्मणमद्वाक्यंश्रुत्वातत्कुरुसत्व
रम् हयमानययत्नेनवाजिमेधक्रियोचितं ९ शेषउवाच श्रुत्वावाक्यंरघुपतेःशत्रुजिल्लक्ष्म

णस्तदा सेनापतिमुवाचेदं वचोविविधवर्णनम् १० लक्ष्मण उवाच वीराकर्णयमेवचः स्फमधुरंश्रु-
त्वात्वरातः पुनः कार्यनत्क्षितिपालमौलिमुकुटैर्घृष्टांघ्रिरामाज्ञया सेनांकालबलप्रभंजनबलप्रोद्यत्समर्थांग
कांसज्जांसदृथहस्तिपत्तिसहयारामाद्विधेह्यन्वितः ११ सज्जीयतांवायुजवास्तुरंगास्तुरंगमालाललितांघ्रिपा
ताः सदश्ववारैर्बहुशस्त्रधारिभिः संरोहितावैरिबलप्रहारिभिः १२ संलक्ष्यतांहस्तिनः पर्वताभाआधोरणैः प्रास
कुंताग्रहस्तैः शूरैः सास्त्रैर्भूरिदानापहाराः क्षीवाणास्तेसर्वशस्त्रास्त्रपूर्णाः १३ विततबहुसमृद्धिभ्राजमानारथा
मेपवनजवनवेगैर्वाजिभिर्युज्यमानाः विविधरिपुविनाशस्मारकैरायुधास्त्रैर्भृतबलिभिविभागानीयतांसूतवृं-
दैः १४ पत्तयः शतशोमह्यमायांत्वस्त्राग्र्यपाणयः हयमेधार्हवाहस्यरक्षणेविततोद्यमाः १५ इत्याकर्ण्यवचस्त-
स्यलक्ष्मणस्यमहात्मनः सेनानीः कालजिन्नामाकारयामाससज्जिताम् १६ दशध्रुवकमंडितोलघुतनूरुशोभान्वि
तोविविक्तगलशक्तिभृद्विततकंठकोशेमणिः मुखेविशदकांतिधृक्त्वसितकातिभृत्कर्णयोरराजततदाहयोधृ
तकराग्ररश्मिच्छटः १७ कलासंशोभितमुखः स्फुरद्दलविशोभितः मुक्ताफलानांमालाभिः शोभितोनिर्ययौह
यः १८ श्वेतातपत्ररचितश्रीस्तच्चामरशोभितः बहुशोभापरीतांगोनिर्ययौहरिभिर्वृतः १९ अग्रतोमध्यतश्चैके
पृष्ठतः सैनिकास्तथा देवाहरिंयथापूर्वंसेवंतेसेवनोचितम् २० अथसैन्यंसमाहूयसर्वमाज्ञापयत्तदा हस्त्यश्व
रथपादातवृंदैः स्फबहुसंकुलम् २१ ततस्ततः समेतानांसैन्यानांश्रूयतेध्वनिः ततोदुंदुभिनादोभूत्तस्मिन्पुरव

रेतदा २२ तन्निनादेनशूराणांप्रियेणमहतातदा कंपंतिगिरिशृंगाणिप्रासादाविचलंतिच २३ हेषारवोम
हानासीद्वाजिनांमुद्यतांनृप रथांगव्रातसंघुष्टाधरासंचलतीवसा २४ चलितैर्गजयूथैश्चपृथ्वीरुद्रास-
मंततः रजस्तत्प्रचल तत्रजनांतर्धानमादधत् २५ निर्जगाममहासैन्यंछत्रैःसंछाद्यभास्करम् सेनान्याका
लजिन्नाम्नाप्रेषितंजनसंकुलम् २६ गर्जतस्तत्रवीराग्र्याःकुर्वतोरणसंभ्रमम् रघुनाथस्ययागायसंग्रामेप्र
ययुर्मुदा २७ मृगमदमयमंगेष्वंगरागंदधानाःकुसुमविमलमालाशोभितस्वोत्तमांगाः मुकुटकटकभूषाभू-
षितांगाःसमस्ताःप्रययुरवनिपतेस्त्वाज्ञयातेपिसर्वे २८ इत्येवंतेमहाराजंययुःसेनाचरावराः धनुर्धराःपा-
शधराःखड्गधाराःस्फुटक्रमाः २९ एवंशनैःशनैःप्राप्तोमंडपंयागचिह्नितम् हयःखुरक्षततलांभूमिंकुर्वन्निव
स्वयम् ३० रामोहृष्टाहरिंप्राप्तंबहुशस्तुष्टमानसः वसिष्ठंप्रेरयामासक्रियांकर्तव्यतांप्रति ३१ वसिष्ठोराममा
हूयस्वर्णपत्नीसमन्वितम् प्रयोगंकारयामासब्रह्महत्यापनोदनम् ३२ ब्रह्मचर्यव्रतधरोमृगशृंगपरिग्रहः
तत्कर्मकारयामासरामःपरपुरंजयः ३३ प्रारेभेयागकर्मार्थंकुंडमंडपसंज्ञितम् तत्राचार्योभवद्धीमान्वेदशा
स्त्रविचारवित् ३४ वसिष्ठोरघुनाथस्यकुलपूर्वगुरुर्मुनिः बहुतत्राचरन्ब्रह्मंकर्मागस्त्यस्तपोनिधिः ३५ वा
ल्मिकिर्मुनिरध्वर्युर्मुनिःकण्वस्तुद्वारपः अष्टौद्वाराणितत्रासन्सतोरणशुभानिवै ३६ द्वारिद्वारिद्वयंविप्रब्रा-
ह्मणस्याधिमंत्रवित् पूर्वद्वारिमुनिश्रेष्ठोदेवलासितसंज्ञितौ ३७ दक्षिणद्वारिभूमानोकश्यपोत्रिस्तपोनिधी

पश्चिमद्वारिहर्षितौजातूकर्ण्योथजाबलिः ३८ उत्तरद्वारिकृतनयौद्विजनैकततापसौ एवंद्वारविधिंकृत्वावसि
ष्ठःकलशोद्भवः ३९ हयवर्यस्यसत्पूजांकर्तुमारभतद्विजः कृवासिन्यस्त्रियस्तत्रवासोलंकारभूषिताः ४० हरि
द्राक्षतगंधाद्यैःपूजयामासुरर्चितम् नीराजनंततःकृत्वाधूपयित्वागरूक्षणैः ४१ वर्धापनंततोवेश्याश्चक्रुस्ता
वाड्वाज्ञया एवंसंपूज्यविमलेभालेचंदनचर्चिते ४२ कुंकुमादिकगंधाद्यैःसर्वशोभासमन्विते बबंधभास्वरं
पत्रंतसहाटकनिर्मितम् ४३ तत्रालिखद्दाशरथेःप्रतापबलमूर्जितम् सूर्यवंशध्वजोधन्वीधनुर्दीक्षागुरुर्गुरुः
४४ यंदेवाःसासुराःसर्वेनमंतिमणिमौलिभिः तस्यात्मजोवीरबलदर्पहारीरघुध्वजः ४५ रामचंद्रोमहाभागः
सर्वशूरशिरोमणिः तन्माताकौसलनृपपुत्रीरत्नसमुद्भवा ४६ तस्याःकुक्षिभवंरत्नंरामःशत्रुक्षयंकरः करोति
हयमेधंवैब्राह्मणेनसुशिक्षितः ४७ रावणाभिधविप्रेंद्रवधपापप्रणुत्तये मोचितस्तेनवाहानांमुख्योसौवाजिनां
वरः ४८ हस्त्यश्वरथपादातसेनासंघसमन्वितः यस्यराज्ञइतिश्रेष्ठोमानःस्यात्स्वबलोन्मदात् ४९ वयंधनुर्ध
राःशूराःश्रेष्ठावयमिहोत्कटाः तेगृण्हंतुबलाद्वाहंरत्नमालाविभूषितम् ५० मनोवेगंकामजवंसर्वगत्यभिभास्व
रम् ततोमोचयिताभ्राताशत्रुघ्नोलीलयाहयम् ५१ शरासनविनिर्मुक्तवत्सदंतैःशिलाशितैः इत्येवमादिवि-
लिलेखमहामुनींद्रः श्रीरामचंद्रबहुवीर्यलसत्प्रतापम् शोभानिधानमतिचंचलवायुवेगंपातालभूतलविशेष
गतिंमुमोच ५२ शत्रुघ्नमादिदेशाथरामःशस्त्रभृतांवरः याहिवाहस्यरक्षार्थंपृष्ठतःस्वैरगामिनः ५३ शत्रुघ्न

मादिदेशाथमार्गेभद्रंभवेत्तव भवनाच्छत्रुविजयोरिपुकर्षणताभुजे ५४ येयोद्धारःप्रतिरणगतास्तेत्वयावारणी
यावाहंरक्षस्त्वकगणगणैःसंयुतःसन्महोर्व्याम् रूक्षान्भ्रष्टान्विगतवसनान्भीतभीतप्रनम्रान् तान्माहन्याःरू
रूनरूतिनोनैवशंसंतिकर्म ५५ विरथाभयसंत्रस्तायेवदंतिवयंतव तेत्वयानहिहंतव्याःशत्रुघ्नरूरूतैषिणा
५६ योहन्याद्धिमदंमत्तंरूक्षंनग्नंभयातुरम् तावकोहंब्रुवाणंचसव्रजत्यधरांगतिम् ५७ परस्वेचित्तवृत्तिंत्वं
माकृथाःपारदारिके नीचेरतिंनकुर्वीथाःसर्वसद्गुणपूरितः ५८ वृद्धानांप्रेरणंपूर्वंमाकुर्वीथारणंजय पूज्यपूजा
तिक्रमंत्वंमाविधेहिदयान्वितः ५९ ।गांविप्रंचनमस्कुर्याद्वैष्णवंधर्मसंयुतम् अभिवाद्यततोगच्छेत्तत्रसिद्धिम
वाप्नुयात् ६० विष्णुःसर्वेश्वरःसाक्षीसर्वव्यापकदेहभृत् येतदीयामहाबाहोनद्रूपाविचरंतिहि ६१ येस्मरंतिम
हाविष्णुंसर्वभूतहृदिस्थितम् तेमंतव्यामहाविष्णुसमरूपारघूद्वह ६२ यस्यस्वीयोनपारक्योयस्यमित्रसमो
रिपुः तेवैष्णवाःक्षणादेवपापिनंपावयंतिहि ६३ येषांप्रियंभागवतंयेषांवैब्राह्मणाःप्रियाः वैकुंठात्समनूतास्तेत्र-
लोकपावनहेतवे ६४ येषांवक्त्रेहरेर्नामहृदिविष्णुःसनातनः उदरेविष्णुनैवेद्यःसश्वपाकोपिवैष्णवः ६५ येषांवे
दाःप्रियतमानचसंसारजंसुखम् स्वधर्मनिरतायेचतान्नमस्कुर्विहान्वितान् ६६ शिवेविष्णौनचाभेदोनचब्र
ह्ममहेशयोः तेषांपादरजःपूतंवहाम्यघविनाशनम् ६७ गौरीगंगामहालक्ष्मीर्यस्यनास्तिपृथक्तया तेमंतव्या
नराःसर्वेस्वर्गलोकादिहागताः ६८ शरणागतरक्षीचमानदानपरायणः यथाशक्तिहरेःप्रीत्यैसज्ञेयोवैष्णवोत्तमः

६९ यस्यनाममहापापराशिंदहतिसत्वरम् तदीयच्चरणद्वंद्वेभक्तिर्यस्यसवैष्णवः ७० इंद्रियाणिवशेयस्यम
नोपिहरिचिंतकम् त न्नमस्कृत्यपूयात्सआजन्ममरणांतिकात् ७१ परस्त्रियंकामकलापतल्वंत्यजेर्यशोभूषण
भूतभूमिः एवंममादेशमथाचरस्वलभेःपरंधामसकृयागमीड्यम् ७२ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवा
त्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेशत्रुघ्नशिक्षानामदशमोऽध्यायः १० शेषउवाच एवमाज्ञाप्यभगवान्
रामश्चामित्रकर्षणः वीरानालोकयन्भूयोजगादशुभयागिरा १ शत्रुघ्नस्यममभ्रातुर्वाजिरक्षाकरस्यवै को
गंतापृष्ठतोरक्षंस्तन्निदेशप्रपालकः २ यःसर्ववीरान्प्रतिमुखमागतान्विनिर्जयेन्मर्मभिदस्त्रसंधैः गृण्हात्वसौ
मेकरवीटकंतद्भूमौयशःस्वंप्रथयंत्सुविस्तरं ३ इत्युक्तवतिरामेतुपुष्कलोभरतात्मजः जग्राहवीटकंतस्माद्रघुरा
जकरांबुजात् ४ स्वामिन्गच्छामिशत्रुघ्नंपृष्ठरक्षाकरोन्वहम् सन्नद्धःसर्वशस्त्रास्त्रचापबाणधरःप्रभो सर्वमद्यक्षि
तितलंत्वत्प्रतापोविजेष्यति एतेनिमित्तभूतावैरामचंद्रमहामते ६ भवत्कृपातःसकलंससुरासुरमानुषम् उपस्थि
तंप्रयुद्धायतन्निषेधेक्षमोस्म्यहं ७ सर्वस्वामीज्ञास्यतियन्ममविक्रमदर्शनात् एषगंतास्मिशत्रुघ्नपृष्ठरक्षाप्रका
रकः ८ एवंब्रुवंतंभरतात्मजंसःप्रस्तूयसाध्वित्यनुमोदमानः शूरांश्चसर्वान्कपिवीरमुख्यान्प्रभंजनोद्भूतमु-
खान्हरिःप्रभुः ९ भोहनूमन्महावीरशृणुमद्वाक्यमादृतः त्वत्प्रसादान्मयाप्राप्तमिदंराज्यमकंटकम् १० सी
तयाममसंयोगोयोभवान्जलधिंतर चरितंतद्धरेविद्धिसर्वंतवकपीश्वर ११ त्वंगच्छममसैन्यस्यपालकःस-

न्ममाज्ञया शत्रुघ्नःसोदरोमह्यंपालनीयस्त्वयाहयः १२ यत्रयत्रमतिभ्रंशःशत्रुघ्नस्यप्रजायते तत्रतत्रप्रबोद्ध-
व्यो भ्रातामममहामते १३ इतिश्रुत्वामहावाक्यंरामचंद्रस्यधीमतः शिरस्याज्ञांसमाधायप्रणाममकरोत्तदा
१४ अथादिशन्महाराजोजांबवंतंकपीश्वरम् रघुनाथस्यसेवायैकपि पूत्तमतेजसम् १५ अंगदोगवयोमैंद
स्तथादधिमुखःकपिः सुग्रीवःप्लवगाधीशःशतवल्याक्षिकाकपी १६ नीलोनलोमनोवेगोधिगंतावानरांगजः इ
त्येवमादयोयूयंसज्जीभूताभवंतुमे १७ सर्वैर्गजैःसदश्वैश्वनसहाटकभूषणैः कवचैःसशिरस्त्राणैर्भूषितायां
तुसत्वराः १८ सुमंत्रमाहूयसुमंत्रिणंतदाजगादरामोबलवीर्यशोभनः अमात्यमोलेवदकेत्रयोग्यानराहयंपाल
यितुंसमर्थाः १९ तदुक्तमेवमाकर्ण्यजगादपरवीरहा हयस्यरक्षणेयोग्यान्बलिनोत्रनराधिपान् २० रघुनाथशृ
णुष्वैतान्तववीरान्सुसंहितान् धनुर्धरान्महाविद्यान्सर्वशस्त्रास्त्रकोविदान् २१ प्रतापाग्र्यंनीलरत्नंतथालक्ष्मीनि
धिंनृपम् रिपुतापंचोग्रहयंतथाशस्त्रविदंनृपम् २२ राजन्योसौनीलरत्नोमहावीरोरथाग्रणीः सएवलक्षंरक्षेत
लक्षंयुद्धेतनिर्भयः २३ अक्षौहिणीभिर्दशभिर्यातुवाहस्यरक्षणे दंशितैस्सुशिरस्त्राणैर्महाबाहुभिरुद्धतैः २४
प्रतापाग्र्योयोत्स्यंचरिपुगर्वमशानयत् सव्यापसव्यबाणानांमोक्तासर्वास्त्रवित्तमः २५ एषक्षोणिभिर्विंश
त्यायातुयज्ञहयावने सन्नत्धोरिपुनाशाययुवाकोदंडदंडभृत् २६ तथालक्ष्मीनिधिस्त्वेषयातुराजन्यसत्तमः
यस्तपोभिःशतधृतिंप्रसाद्यास्त्राणिचाभ्यसत् २७ ब्रह्मास्त्रंपाशुपत्यास्त्रंगारुडंनागसज्ञितम् मायूरंनाकुलं

रौद्रंवैष्णावंमेघसंज्ञितम् २८ वज्रंपार्वतसंज्ञंचनथावायव्यसंज्ञितम् इत्यादीनांतुशस्त्राणांसप्रयोगविसर्गवि
त् २९ सएषनिजसैन्यानांअक्षौहिण्यैकयायुनः प्रयातुशूरमुकुटःसर्ववैरिप्रभंजनः ३० रिपुनापोयंगंताद्यगच्छत्व
ग्र्योधनुर्भृताम् सर्वशस्त्रास्त्रकुशलोरिपुवंशदवानलः गच्छतात्सेनयाबह्व्या चतुरंगसमेतया शत्रुघ्नाज्ञांशिर
स्येतेदधत्लघबलोत्कटाः ३३ उग्राश्वोपिमहाराजातथाशस्त्रविदीपितः सर्वेयांतुसःसन्नद्धातववाहस्यपालकाः
इतिभाषितमाकर्ण्यमंत्रिणःप्रजहर्षच आज्ञापयामाससतान्सःमंत्रकथितान्भटान् ३५ तेत्तुज्ञांरघुनाथस्य
प्राप्यमोदंप्रपेदिरे चिरकालंसांपरायंवांछंतोयुद्धदुर्मदाः ३६ सन्नद्धाःकवचाद्यैश्चतथाशस्त्रास्त्रवर्त्तनैः
ययुःशत्रुघ्नसंवासंसीतापतिप्रणोदिताः ३७ शेषउवाच अथोक्तोऋषिणारामोविधिवत्पूजय
न्क्रमात् आचार्यादीन्ऋषीन्सर्वान्यथोक्तवरदक्षिणैः ३८ आचार्यायददौरामोहस्तिनंषष्टिहायनम्
हयमेकंमनोवेगंरत्नमालाविभूषितम् ३९ पौरटंरथमेकंच मणिरत्नविभूषितम् चतुर्भिर्वाजिभिर्युक्तंसर्वोप
स्करसंयुतम् ४० मणिलक्षंतुप्रत्यक्षंमुक्ताफलतुलाशतम् विद्रुमस्यतुलानांतुसहस्रंस्फुरत्तेजसम् ४१ ग्रा
ममेकंसःसंपन्नंनानाजनसमाकुलम् विचित्रसस्यनिष्पन्नंविविधैर्मंदिरैर्वृतम् ४२ ब्रह्मणेपितथैवादात्तथैवा
ध्वर्यवेददौ ऋत्विग्भ्योभूरिशोदत्वाप्रणनामरघूत्तमः ४४ सर्वेतेविविधावाग्भिराशीर्भिरभियुंजत चिरंजी
वमहारजरामचंद्ररघूद्वह ४५ कन्यादानंभूमिदानंगजदानंतथैवच अश्वदानंस्वर्णदानंतिलदानंसमौक्ति

कम् ४ ५अन्नदानंपयोदानमभयंदानमुत्तमम् रत्नदानानिसर्वाणिविप्रेभ्यःश्चादिशन्महान् ४६ देहिदेहिध
नंदेहिमानेतिब्रूहिकस्यचित् ददात्वन्नंददात्वन्नंसर्वभोगसमन्वितम् ४७ इत्थंप्रावर्ततमखोरघुनाथस्यधी
मतः सदक्षिणोद्विजवरैःपूर्णःसर्वशुभक्रियः ४८ अथरामानुजोगत्वामातरंप्रणनामह आज्ञापयाश्वर-
क्षार्थमेषगच्छामिशोभने ४९ त्वत्कृपातोरिपुकुलंजित्वाशोभासमन्वितः ५० मातोवाच पुत्र
गच्छमहावीरशिवा मार्गाभवंतुते सर्वान्रिपुगणान्जित्वापुनरागच्छसन्मते ५१ पुष्कलंपालयनिजभ्रा-
तृजंधर्मवित्तमम् महाबलिनमद्यापिबालकंलीलयायुतम् ५२ पुत्रगच्छसिचेद्युक्तःपुष्कलेनशुभान्वितः तदा
ममप्रमोदःस्यान्नान्यथाशोकभागहम् ५३ इतिसंभाष्यमाणांस्वांमातरंप्रत्युवाचसः त्वदीयचरणद्वंद्वंस्म
रन्प्राप्स्यामिशोभनम् ५४ पुष्कलंपालयित्वाहंनिजंस्वमिवशोभने स्वनामसदृशंकृत्वापुनरायामिमोदवान्
५५ इत्युक्त्वाप्रययौवीरोरामंशरयुमंडपे आसीनंमुनिवर्याग्र्यैर्यज्ञवेषधरंवरम् ५६ उवाचमतिमान्वीरः
सर्वशोभासमन्वितः रामाज्ञापयरक्षार्थंहयस्यानुज्ञयातव ५७ रघुनाथोपितच्छ्रुत्वाभद्रमस्त्वितिचाब्रवीत्
बालंस्त्रियंप्रमत्तंत्वंमाहन्याःशस्त्रवर्जितम् ५८ तदालक्ष्मीनिधिर्भ्राताजानक्याजनकात्मजः प्रहस्यकिंचि
न्नयनंनर्तयन्राममावदत् ५९ लक्ष्मीनिधिरुवाच रामचंद्रमहाबाहोसर्वधर्मपरायण शत्रुघ्नंशि
क्षयतथायथालोकोत्तरोभवेत् ६० कुलोचितंकर्मकुर्वन्नासदाचरितंतथा गच्छेत्सपरमंधामतेजोबलसम-

न्वितः ६१ त्वयाप्रोक्तंमहाराजब्राह्मणंनावमानयेत् पित्रातवहतोविप्रःपितृभक्तिपरायणः ६१ त्वयापिस्कम
हत्कर्मकृतंलोकविगर्हितम् अवध्यांमहिलांयस्त्वंहतवान्मुनिसत्तमः ६३ अग्रजोस्यमहाराजकृतवान्यंपराक्र
मम् लक्ष्मणेनकृतंपूर्वंराक्षस्याःकर्णकर्तनम् ६४ एवंकरिष्यतिनृपःशत्रुघ्नःशिक्षयातव यदिनायंतथाकुर्यात्
कुलस्यासदृशंभवेत् ६५ इत्युक्तवंतंतंरामःप्रत्युवाचहसन्निव मेघगंभीरयावाचासर्ववाक्यविशारदः ६६
श्रूयंतुयोगिनःशांतासमदुःखसुखाःपुनः जानंत्यपारसंसारविस्तारतरणादिकम् ६७ येशूराःस्कमहेषासाः
सर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः तेचजानंतियुद्धस्यवार्तानतुभवादृशाः ६८ परोपतापिनोयेवैयेचोत्पथविचारकाः
नेहंतव्यान्नृपैःसर्वैःसर्वलोकहितैषिभिः ६९ इत्युक्तमाकर्ण्यसभासदस्तेसर्वेस्मितंचक्रुररिंदमस्य कुंभोद्भवःपू
जितमेनमश्वंविमोचयामाससुशोभितंनदा॥ ७० इमंमंत्रंसमुच्चार्यवसिष्ठःकलशोद्भवः कराग्रेणस्पृशंश्चाश्वं
मुमोचजयकांक्षया ७१ वाजिन्गच्छयथालीलंसर्वत्रधरणीतले यागार्थंमोचितोयेनपुनरागच्छसत्वरः ७२ अ
श्वस्तुमोचितःसर्वैर्भटैःशस्त्रास्त्रकोविदैः परीतःप्रययौप्राचींदिशंवायुजवान्वितः ७३ प्रचचारबलंसर्वंकंपयन्
धरणीतलम् शेषोपिकिंचिन्नतयाफणयाधृतवान्क्षवम् ७४ दिशःप्रसेदुःपरितःक्ष्मातलंशोभयान्वितम्
ववयवस्तंतुशत्रुघ्नंपृष्ठतोमंदगामिनः शत्रुघ्नस्यप्रयाणायाभ्युदितस्यभुजोस्फुरत् दक्षिणःशुभमाशंसीजया
यचबभूवह ७६ पुष्कलःस्वगृहंरम्यंप्रविवेशसमृद्धिमत् वितर्दिभिर्वलक्ष्याभिःशोभितंरत्नवेदिकम् ७७ तत्रा

पश्यन्निजांभार्यांपतिव्रतपरायणाम् किंचित्त्वादर्शनाद्दृष्टांभर्तृदर्शनलालसाम् ७८ मुखारविंदेनचनागवल्ली
दलंसकर्पूरयुतंचचर्वती नासाफलेतोयभवंमहाधनंबाह्वोर्मृणालीसदृशोःसकंकणे ७९ कुचौतुमातूलफलोप
मौवरौनितंबबिंबंवरत्तीविशोभितम् पादौतुलाकोटिधरौसकोमलौदधत्यहोऐक्षतसत्पतिंस्वकम् ८० परि
रेभेप्रियांधीरोगद्गदस्वरभाषिताम् तदुरोजपरीरंभनिर्भरीकृतदेहकाम् ८१ उवाचभद्रेगच्छामिशत्रुघ्न एषरक्ष
कः रामाज्ञयावाजिमखंपालयन्रथसंयुतः ८२ त्वयामेमातरःपूज्याःपादसंवाहनादिभिः तदुच्छिष्टंविभंजाना
त्वत्कर्मकरणादरा ८३ सर्वाःपतिव्रतानार्योलोपामुद्रादिकाःशुभाः नावमान्यास्त्वयाभीरुस्वतपोबलशोभिताः
८४ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेहयमोचनपुष्कलभार्यासमागमो-
नामएकादशोऽध्यायः ११ शेषउवाच इत्युक्तवंतंस्वपतिंवीक्ष्यप्रेम्णासनिर्भरम् प्रत्युवाचहसंती
वकिंचिद्गद्गदभाषिणी १ नाथतेविजयोभूयात्सर्वत्ररणमंडले शत्रुघ्नाज्ञाप्रकर्तव्याहयरक्षायथाभवेत् २ स्मर
णीयाहिसर्वत्रसेवकीत्वत्सदानुगा कदापिमानसंनाथत्वत्तोनान्यत्रगच्छति ३ परमायोधनेकांतस्मर्तव्याहंनजा
तुचित् सत्यांमयितवस्वांतेयुद्धेविजयसंशयः ४ पद्मनेत्रतथाकार्यंमूर्तिःश्लाघ्यायथामम हास्यंनैवप्रकुर्व-
तिमामीक्ष्यकरताडनैः ५ इयंपत्नीमहाभोक्तुःसंग्रामेप्रपलायितुः कातरायर्हियुध्यंतिशूराणांसमयःकुतः
६ इत्येवंनहसंत्यस्त्वैर्यथामेदेवरांगनाः तथाकार्यंमहाबाहोरामस्यहयरक्षणे ७ योद्धात्वमादौसर्वत्रपरेये

तवएष्वतः धनुष्टंकारबधिराःक्रीयंतांबलिनःपरे ८ तवप्रोद्यत्करांभोजकरवालभियाबलम् परेषांभवताक्षि
प्रमन्योन्यंभयव्याकुलम् ९ कुलंमहदलंकार्यपरान्विजयताात्वया गच्छस्वामिन्महाबाहोतवश्रेयोभवत्विह
१० इदंधनुर्गृहाणाशुमहद्गुणविभूषितम् यस्यगर्जितमाकर्ण्यवैरिवृंदंभयातुरम् ११ इमेतेत्विषुधीवीरमध्ये
नांसद्यथाभवेत् वैरिकोटिविनिःक्षेपबाणकोटिस्फूरिते १२ कवचंत्विदमाधेहिशरीरेकामसुंदरे वज्रप्र
भामहादीप्तिर्हतसंमतसंहृढम् १३ शिरस्त्राणंनिजोत्तंसेकुरुकांतमनोरमम् इमेवतंसेविशदेमणिरत्नविभूषि
ते १४ इतिस्फुविमलवाचंवीरपुत्रींप्रपश्यन्नयनकमलदृष्ट्यावीक्ष्यमाणस्तदंगम् अधिगतपरिमोदोभारतिः
शत्रुजातेरणकरणसमर्थस्तांजगादातिधीरः १५ पुष्कलउवाच कांतेयत्त्वंवदसिमांतथास्तर्वंचराम्य
हम् वीरपत्निभवेत्कीर्तिस्तवक्वापिनदुष्यति १६ इतिकांतिमतीदत्तंकवचंमुकुटंवरम् धनुर्महेषुधीखड्गंसर्वं
जग्राहवीर्यवान् १७ परिधायचतत्सर्वंबहुशोभासमन्वितः शक्रभेतीवस्फभटःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः १८ त
मस्त्रशस्त्रशोभाढ्यंवीरमालाविभूषितम् कुंकुमागरुकस्तूरीचंदनादिकचर्चितम् १९ नानाकुसुममालाभिरा
जानुपरिशोभितम् नीराजयामाससुहुस्तत्रकांतिमतीसती २० नीराजयित्वाबहुशोकिरंतीमौक्तिकैर्मुहुः गलद
श्रुचलन्नेत्रापरिरेभेपतिंनिजम् २१ दृढंचपरिरभ्येतांचिरमाश्वासयत्तदा वीरपत्निकांतिमतिविरहंमाकृथा
मम २२ एषगच्छामिसविधेस्तवभामेपतिव्रते इत्युक्त्वातांनिजांपत्नींरथमारुरुहेवरम् तंप्रयांतंपतिंप्रेक्ष्यन

यनैर्निर्मिषोज्झितैः विलोकयामासमहापतिव्रतपरायणा २४ सययौजनकंद्रष्टुंजननींप्रेमविह्वलाम् गत्वाथ
पितरंतांचववंदेशिरसामहान् २५ मातापुत्रंपरिषज्यस्वांकमारोपयत्तदा मुंचंतीबाष्पनिचयंस्वस्त्यास्त्विति
जगादसा २६ पितरंप्राहभरतंरामोयज्ञकरःपरः पालनीयोलक्ष्मणेनभवद्भिश्चमहात्मभिः २७ आज्ञप्तोसौ
जनन्याचपित्राहृषितयागिरा ययौशत्रुघ्नकटकंमहावीरविभूषितम् २८ रथिभिःपत्तिभिर्वीरैःसदश्वैःसा
दिभिर्वृतः ययौमहाराजरघुराजयोग्यहयाग्रणीः २९ गच्छन्पांचालदेशांश्चकुरूंश्चैवोत्तरान्कुरून् दशा
र्णान्श्रीविशालांश्चसर्वशोभासमन्वितः ३० तत्रतत्रोपशृण्वानोरघुवीरयशोखिलम् रावणासुरघातेनभक्त
रक्षाविधायकम् ३१पुनश्चहयमेधादिकार्यमारभ्यपावनम् यशोवितन्वन्भुवनेलोकान्रामोविताभयात्
३२ तेभ्यस्तुष्टोददौराजारत्नानिविविधानिच महाधनानिवासांसिशत्रुघ्नःप्रददौमहान् ३३ सुमतिर्नामते
जस्वीसर्वविद्याविशारदः रघुनाथस्यसचिवःशत्रुघ्नानुचरोवरः३४ ययौतेनमहावीरोग्रामान्जनपदान्बहून्
रघुनाथप्रतापेननकोपिहृतवान्हयम् ३५ देशाधिपायेबहवोमहाबलपराक्रमाः हस्त्यश्वरथपादातच्चतुरंग
समन्विताः ३६ संपदोबहुशोनीत्वामुक्तामाणिक्यसंयुताः शत्रुघ्नंहयरक्षार्थमागतंप्रणताम्मुहुः ३७ इदंराज्यं
धनंसर्वसपुत्रपशुबांधवम् रामचंद्रस्यसर्वहिनमदीयंरघूद्वह ३८ एवंतदुक्तमाकर्ण्यशत्रुघ्नःपरवीरहा आ
ज्ञांस्वांतत्रसंज्ञाप्ययर्यौतैःसहितःपथि ३९ एवंक्रमेणसंप्राप्तःशत्रुघ्नोहयसंयुतः अहिछत्रांपुरींब्रह्मन्नानाज

नसमाकुलाम् ४० ब्रह्मद्विजसमाकीर्णांनानारत्नविभूषिताम् सौवर्णैःस्फाटिकैर्हर्म्यैर्गोपुरैःसमलंकृताम्
४१ यत्ररंभातिरस्कारकारिण्यःकमलाननाः दृश्यंतेसर्वहर्म्येषुललनालीलयान्विताः ४२ यत्रस्वाचारललि
ताःसर्वभोगैकभोगिनः धनदानुचराएवनथालीलासमन्विताः ४३ यत्रवीराधनुर्हस्ताःशरसंधानकोविदाः
कुर्वंतितत्रराजानंस्फहृष्टंस्फमदाभिधम् ४४ एवंविधंददर्शाथनगरंदूरतःप्रभुः पार्श्वेतस्यपुरस्येष्टमुद्यानं
शोभयान्वितमु ४५ पुन्नागैर्नागपत्रैश्चतिलकैर्देवदारुभिः अशोकैःपाटलैश्चूतैर्मंदारैःकोविदारकैः ४६
आम्रजंबूकदंबैश्चप्रियालपनसैस्तथा शालैस्तालैस्तमालैश्चमल्लिकाजातियूथकैः ४७ नीपैःकदंबैर्बकुलै
श्चंपकैर्मदनादिभिः शोभितंसददर्शाथशत्रुघ्नःपरवीरहा ४८ हयोगतस्तद्वनमध्यदेशेतमालतालादिसुशोभि
तेवै ययौततःपृष्ठतएववीरोधनुर्धरैःसेवितपादपद्मः ४९ ददर्शतत्ररचितंदेवायतनमद्भुतम् इंद्रनीलैश्चवैडू
र्यैस्तथामारकतैरपि ५० शोभितंस्फरसेवार्हंकैलासप्रस्थमेवकिम् जातरूपमयैस्तंभैःशोभितंमोहनंमहत्
५१ दृष्ट्वातद्रघुनाथस्यभ्रातादेवालयंवरम् पप्रच्छस्फमतिंस्वीयंमंत्रिणंवदतांवरं ५२ शत्रुघ्नउवाच
वदामात्यवरेदंकिंकस्यदेवस्यकेतनम् कादेवीपूज्यतेचात्रकस्यहेतोःस्थितानघ ५३ एवमाकर्ण्यसर्वज्ञोमंत्रवि
न्निजगादह शृणुष्वैकमनावीरयथावदिहसर्वशः ५४ कामाख्यायाःपरंस्थानंविद्धिविश्वैकमातरम् यस्याद
र्शनमात्रेणसर्वसिद्धिःप्रजायते ५५ देवास्फरास्तयांस्फत्वानत्वाप्रापुरखिलांश्रियम् धर्मकामार्थमोक्षाणां

दात्रीभक्तानुकंपिनी ॥ ५६ ॥ याचितासुमदेनात्राहिच्छत्रापतिनापुरा स्थिताकरोतिसकलंभक्तानांदुःखहा
रिणी ५७ तांनमस्कुरुशत्रुघ्नसर्ववीरशिरोमणे नत्वाशुसिद्धिंप्राप्नोतिससुरासुरदुर्लभाम् ५८ इतिश्रुत्वा
थतद्वाक्यंशत्रुघ्नःशत्रुतापनः पप्रच्छसकलांवार्तांभवान्याःपुरुषर्षभः ५९ शत्रुघ्नउवाच कोहिच्छ-
त्रापतीराजासुमदःकिंतपःकृतम् केनचेयंतुलोकानांमातातुष्टात्रसुस्थिता ६० वदसर्वंमहामात्यनानार्थ
परिबृंहितम् यथावत्त्वंहिजानासितस्माद्वदमहामते ६१ सुमतिरुवाच हेमकूटोगिरिःपूर्वंसर्वदेवो
पशोभितः तत्रास्तितीर्थंविमलंऋषिवृंदसुसेवितम् ६२ सुमदोहितपस्तेपेहतमातृपितृप्रजः अरिभिःस
र्वसामंतैर्जगामृतपसेहितम् ६३ वर्षाणित्रीणिसयदात्वेकेनमनसास्मरन् जगतांमातरंदध्यौनासाग्रस्तिमि
तेक्षणः ६४ वर्षाणित्रीणिशुष्कानांपर्णानांभक्षणंचरन् चकारपरमुग्रंसतपःपरमदुश्चरम् ६५ अब्दानित्री
णिसलिलेशीतकालेममज्जसः ग्रीष्मेचकारपंचाग्नीन्प्रावृट्सुजलदोन्मुखः ६६ त्रीणिवर्षाणिपवनंसंरुध्य
स्वांतगोचरम् भवानींसंस्मरन्धीरोनचकिंचनपश्यति ६७ वर्षेतुद्वादशेतीतेदृष्ट्वेंद्रःपरमंतपः बिभीयमन
सातीवशक्रःस्वल्पसमृद्धिमान् ६८ आदिदेशसकामंतुपरिवारपरिवृतम् अप्सरोभिःसुसंयुक्तंब्रह्मेंद्रादिज
योद्यतम् ६९ गच्छकामसखेमह्यंप्रियमाचरमोहन सुमदस्यतपोविध्वंसमाचारयथाभवेत् ७० इतिश्रु-
त्वामहद्वाक्यंतुराषाहंस्वयंप्रभुः उवाचविश्वविजयेप्रौढगर्वोरघूद्वह ७१ कामउवाच स्वामिन्कोसौ

हिस्मरमदः किंतपःस्वल्पकंपुनः ब्रह्मादीनांतपोभंगंकरोम्यस्यतुकाकथा ७२ मद्बाणबलनिर्भिन्नश्चंद्रस्तारां
गतःपुरा त्वमप्यहल्यांभगवन्विश्वामित्रस्तथोर्वशीम् ७३ चिंतांमाकुरुदेवेंद्रसेवकेमयिसुस्थिते एषगच्छा
मिस्मरमदंदेवान्पालयमारिष ७४ इत्थमुक्त्वाकामदेवोहेमकूटगिरिंययौ वसंतेनयुतःसख्यातथैवाप्सरसांग
णैः ७५ वसंतस्तत्रसकलान्वृक्षान्पुष्पफलैर्युतान् कोकिलाषट्पदश्रेण्याघुष्टानाशून्चकारह ७६ वायुःसुशी
तलोवातिदक्षिणांदिशमाश्रितः कृतमालासरित्तीरलवंगकुसुमान्वितः ७७ एवंविधेवनेत्वत्तेरंभानामाप्सरो
वरा सखिभिःसंवृतातत्रजगामस्मरमदांतिकम् ७८ तत्रारभतगानंसाकिंनरस्वरशोभनम् मृदंगपणवानेक
वाद्यभेदविशारदा ७९ तद्गानमाकर्ण्यनराधिपोसौवसंतमालोक्यमनोहरंच तथान्यपुष्टावदितंमनोगं-
चकारचक्षुःपरिवर्तनंबुधः ८० तंप्रबुद्धंनृपंवीक्ष्यकामःपुष्पायुधःस्मरन् चकारसत्वरंसज्यंधनुस्तत्स्पृष्टतो
नघ ८१ एकाप्सरास्तस्यनृपस्यपादयोःसंवाहनंनर्तितनेत्रपल्लवा चकारचान्यत्रकटाक्षवीक्षणंचकारकाचि
त्भृशमंगचेष्टितम् ८२ अप्सरोभिस्तथाचीर्णंकामविह्वलमानसः चिंतयामाससमतिमान्जितेंद्रियशिरो
मणिः ८३ एतामेत्तपसोविघ्नकारिण्योप्सरसांवराः शक्रेणप्रेषिताःसर्वाकरिष्यंतियथातथम् ८४ इतिसं-
चिंत्यसुतपास्ताउवाचवरांगनाः कायूयंकुत्रसंस्थाःकिंभवतीनांचिकीर्षितम् ८५ अत्यद्भुतंजातमहोयद्भ
वंत्योक्षिगोचराः यास्तपोभिःसुदुःप्रापास्ताश्चमेतपसागताः ८६ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडे

शेषवात्स्यायनसंवादेरामाऽश्वमेधेकामारव्यानंनामद्वादशोऽध्यायः १२ शेषउवाच इतिवाक्यं
समाकर्ण्यस्मदस्यतपोनिधेः जगदुःकामसेनास्तारंभाद्याप्सरसोमुदा १ त्वत्तपोभिर्वयंकांतप्राप्ताःसर्ववरां
गनाः तासांयौवनसर्वस्वंभुंक्ष्वत्यजतपःफलम् २ इयंघृताचीस्मभगाचंपकाभशरीरभृत् कर्पूरगंधललितं
भजनकुलस्मुखामृतम् ३ एतांमहाभागसुशोभविभ्रमांमनोहरांगींघनपीनसत्कुचाम् कांतोपभुंक्ष्वाशुनि
जोग्रपुण्यतःप्राप्तांपुनस्त्वंत्यजदुःखजातं ४ मामप्यनर्घ्याभरणोपशोभितांमंदारमाल्यापरिशोभिवक्षसम्
नानारतारव्यानविचारचंचुरांहृदंयथास्यात्सरिरंभणंकुरु ५ पिबामृतंमेमृतवक्त्रनिर्गतंविमानमारुह्यवरंम
यासह सुमेरुशृंगंबहुपुण्यसेवितंसंप्राप्यभोगंकुरुसत्तपःफलम् ६ तिलोत्तमाद्यानवरूपशोभितागृण्हतुते
मूर्धनितापवारणम् सुचामरौसंततधारयांचितौगंगाप्रवाहाविवसुंदरोत्तम ७ शृणुष्वभोःकामकथामनो
हरांपिबामृतंदेवगणादिवांछितम् उद्यानमासाद्यचनंदनाभिधंवरांगनाभिर्विहरंकुरुप्रभो ८ इत्युक्तमाक
र्ण्यमहामतिर्नृपोविचारयामासकुतोह्युपस्थिता मयासुसृष्टस्तपसःसुरांगनाःप्रत्यूहएषोत्रविधेयमेवकिम्
९ इतिचिंतातुरोराजास्वांतेसंचिंतयन्सुधीः जगादमतिमान्वीरःसुमदोदेवतागणान् १० यूयंतुममचित्त
स्थजगन्मातृस्वरूपकाः मयासंचिंत्यतेयाहिसापित्वद्रूयसांगणैः ११ इदंतुच्छंस्वर्गसुखंप्राप्तव्यंतत्रस्वल्पकं
मत्स्वामिनीमयाभक्त्यासेविनादास्यतेवरम् १२ यत्कृपातोविधिःसत्यंलोकंप्राप्तोमहानभूत् सामेदास्यति

सर्वेहिभक्तदुःखांतकारिणी १३ किंनंदनंकिंतुगिरिः कनकेनसुमंडितः किंसुधा स्वल्पपुण्येनप्राप्यादानव
दुःखदा १४ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यकामस्तुविविधैःशरैः प्राहरन्नरदेवस्यकर्तुंकिंचिन्नवैप्रभुः १५ कटाक्षैर्नूपु
रारावैः परिरंभैर्विलोकनैः नतस्यचित्तंविभ्रांतंकर्तुंशक्तावरांगनाः १६ गत्वायथागतंशक्रंजगदुर्धीरधीर्नृपम् त
च्छ्रुत्वामघवावीरसेवामारभतात्मनः १७ अथनिश्चितमालोक्यपादपद्मेस्वकेंबिका जितेंद्रियंमहाराजंप्रत्यक्षा
भूत्सुतोषिता १८ पंचास्यापृष्ठललितापाशांकुशधरावरा धनुर्बाणधरामाताजगत्पावनपावनी १९ तांवीक्ष्यमा
तरंधीमान्सूर्यकोटिसमप्रभाम् धनुर्बाणसृणीपाशंदधानांहर्षमाप्तवान् शिरसाबहुशोनत्वामातरंभक्तभावितां
हसंतींनिजदेहेषुस्पृशंतींपाणिनामुहुः २१ तुष्टावभक्त्याकलितचित्तवृत्तिर्महामतिः गद्गदस्वरसंयुक्तः कंट
कांगोपमीयत २२ जयदेविमहादेविभक्तवृंदैकसेविते ब्रह्मरुद्रादिदेवेंद्रसेवितांघ्रियुगेनघे २३ मातस्तवकला
विद्धमेतद्भातिचराचरम् त्वदृतेनास्तिसर्वत्रमातर्भेदेनमोस्तुते २४ महीत्वयाधारशक्त्यास्थापिताचलतीनहि
सपर्वतवनोद्यानदिग्गजैरुपशोभिता २५ सूर्यस्तपतितीक्ष्णैःस्वैःकिरणैःप्रतपन्महीम् त्वच्छक्त्यावसुधासं
स्थंरसंगृण्हन्विमुंचति २६ अंतर्बहिस्थितोवन्हिर्लोकानांप्रकरोतिशम् त्वत्प्रसादान्महादेविसुरासुरनम-
स्कृते २७ त्वंविद्यात्वंमहामायाविष्णोर्लोकैकपालिनी स्वशक्त्यासृजसीविश्वंत्वंपालयसिमोहिनि २८ त्वत्तः
सर्वेसुराःप्राप्यसिद्धिंसुखमयंतिवै मांपालयकृपानाथेविदिनेभक्तवल्लभे २९ रक्षमांसेवकंमातस्त्वदीयञ्च

रणारणम् कुरुमेवांछितांसिद्धिंमहापुरुषपूर्वजे ३० सुमतिरुवाच एवंतुष्टाजगन्माताव्हणीष्ववरसु
त्तमम् उवाचभक्तंसुमदंतपसाकृशदेहिनम् ३१ इत्येतद्वाक्यमाकर्ण्यप्रहृष्टःसुमदोनृपः वव्रेनिजंहृतंराज्यंहत
दुर्जनकंटकम् ३२ महेशीचरणद्वंद्वेभक्तिमव्यभिचारिणीम् प्रांतेमुक्तिंतुसंसारवार्धिनिस्तारणींपुनः ३३ का
माक्ष्युवाच राज्यंप्राप्नुहिसुमदसर्वत्रहतकंटकम् महिलारत्नसंजुष्टपादपद्मद्वयोभव ३४ नववैरिपराभू
तिर्माभूयात्सुमदाभिध यदातुरावणंहत्वारघुनाथोमहायशाः ३५ करिष्यत्यश्वमेधंहिसर्वसंभारशोभित
म् तस्यभ्रातामहावीरःशत्रुघ्नःपरवीरहा ३६ पालयन्हयमायास्यत्यत्रवीरादिभिर्वृतः तस्मैसर्वसमर्प्यैवं
राज्यमृद्धंधनादिकम् ३७ पालयिष्यसियोधैःस्वैर्धनुर्धारिभिरुद्भटैः ततस्त्वपृथिवींसर्वांभ्रमिष्यसिमहामते
३८ ततोरामंनमस्कृत्यब्रह्मेंद्रेशादिसेवितम् मुक्तिंप्राप्स्यसिदुःप्रापांयोगिभिर्यमसाधनैः ३९ तावत्कालमि
हस्थास्येयावद्राज्यहयागमः पश्चात्तुसर्वमुत्सृज्ययगंतासिपरमंपदम् ४० इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीसुरासुरनमस्कृता
सुमदोप्यहिछत्रायांशत्रून्हत्वानृपोभवत् ४१ एषराजासमर्थोपिबलवाहनसंयुतः नगृहीष्यतितेवाहंमहामा
यासुरक्षितः ४२ श्रुत्वाप्राप्तंपुरीपार्श्वेहयमेधंतथोत्तमम् त्वांचसर्वैर्महाराजैःसेवितांघ्रिंमहामतिम् ४३ सर्वदा
स्यतिसर्वज्ञराजासुमदनामधृक् अधुनातन्महाराजरामचंद्रप्रतापतः ४४ शेषउवाच इतिवृत्तंसमा
कर्ण्यसुमदस्यमहायशाः साधुसाध्वितिचोवाचजहर्षमतिमान्बली ४५ अहिछत्रापतिःसर्वैःसुभटैःपरि

वारितः सभायांसुखमास्तेस्मबहुराजन्यसेवितः ४६ ब्राह्मणावेदविदुषोवैश्याधनसमुद्भवाः राजानंपर्युपा
संतेस्मदंशोभयान्वितम् ४७ वेदविद्याविनोदेनन्यायिनोब्रह्मणावराः आशीर्वदंतितंभूपंसर्वलोकैककर
क्षकम् ४८ एतस्मिन्समयेकश्चिदागत्यनृपतिंजगौ स्वामिन्नजानेकस्यास्तिहयःपत्रधरोंतिके ४९ तच्छ्रु
त्वासेवकंश्रेष्ठंप्रेषयामाससत्वरः॥जानीहिकस्यराज्ञोयमश्वोममपुरांतिके ५० गत्वाथसेवकस्तत्रज्ञात्वावृ
त्तांतमादितः निवेदयामासनृपंमहाराजन्यसेवितम् ५१ सश्रुत्वारघुनाथस्यहयंनित्यमनुस्मरन् आज्ञापया
मासजनंसर्वंराजाविशारदः ५२ लोकामदीयाःसर्वेयेधनधान्यसमाकुलाः तोरणादीनिगेहेषुमंगलानिसृजं
त्विह ५३ कन्याःसहस्रशोरम्याःसर्वाभरणभूषिताः गजोपरिसमारूढायांतुशत्रुघ्नसंमुखम् ५४ इत्यादिस
र्वमाज्ञाप्ययौराजास्वयंततः पुत्रपौत्रमहेलादिपरिवारपरिवृतः ५५ शत्रुघ्नःसमहामात्यैःसुभटैःपुष्कलादि
भिः संयुतोभूपनिर्वीरंददर्शसुमदाभिधम् ५६ हस्तिभिःसादिभिर्युक्तैःपत्तिभिःपरमापनैः वाजिभिर्भूषिते
र्वीरैःसंयुतंवीरशोभितम् ५७ अथागत्यमहाराजंशत्रुघ्नंनतवान्मुदा धन्योस्मिकृतकृत्योस्मिकृतकृत्यंकृतंवपुः
५८ इदंराज्यंगृहाणाशुमहाराजोपशोभितम् महामाणिक्यमुक्तादिमुद्राधनसुपूरितम् ५९ स्वामिन्चिरं-
प्रतीक्ष्यामिहयस्यागमनंपुरा कामाक्ष्याकथितंपूर्वंजातंसंप्रतितत्तथा ६० विलोकयपुरंमह्यंकृतार्थान्कुरुमान
वान् पावयास्मत्कुलंसर्वंरामानुजमहीपते ६१ इत्युक्त्वारोहयामासकुंजरेद्रेंद्रसंनिभम् पुष्कलंचमहावीरंतथा

स्वयमथारुहत् ६२ भेरीपणवतूर्याणांवीणादीनांस्वनस्तथा॥ व्याप्नोतिस्ममहाराजसुमदेनप्रणोदितः ६३ कन्याः
समागत्यमहानरेंद्रंशत्रुघ्नमिंद्रादिकसेवितांघ्रिम्॥ करिस्थितामौक्तिकवृंदसंघैर्वर्धापयामासुरितःप्रयुक्ताः ६४
शनैःशनैःसमागत्यपुरीमध्येजनैर्मुदा वर्धापितोगृहंप्रापतोरणादिकभूषितम् ६५ हयरत्नेनसंयुक्तस्तथा
वीरैःसुशोभितः राज्ञापरिवृतोराजाशत्रुघ्नःप्रापमंदिरम् ६६ अर्घ्यादिभिःपूजयित्वारघुनाथाग्रजंमुदा
सर्वंसमर्पयामासरामचंद्रायधीमते ६७ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादे
रामाश्वमेधेत्रयोदशोऽध्यायः १३ शेषउवाच अथस्वागतसंतुष्टंशत्रुघ्नंप्राहभूमिपः रघुना
थकथांश्रेष्ठांशुश्रूषुर्भरतर्षभः १ सुमदउवाच कच्चिदास्तेसुखंरामःसर्वलोकशिरोमणिः भ
क्तरक्षावतारोयंममानुग्रहकारकः २ धन्यालोकाइमेपूर्वेरघुनाथमुखांबुजम् येपिबंत्यनिशंचाक्ष्णांपुटकैः
परिमोदिताः ३ अर्थजातंमदीयंचनितरांपुरुषर्षभ कृतार्थंकुलभूम्यादिवस्तुजातंमहामते ४ कामाक्ष्याच
प्रसादोमेकृतःपूर्वंदयार्द्रया॥ रघुनाथमुखांभोजंद्रक्ष्येयंसकुटुंबकः ५ इत्युक्तवतिवीरेतुसुमदेपार्थिवोत्तमे
सर्वंतत्कथयामासरघुनाथगुणोदयं ६ त्रिरात्रंतत्रस्थित्वातुरघुनाथानुजःपुरे गंतुंचकारधिषणांराज्ञासु
हमहामतिः ७ तज्ज्ञात्वासुमदःशीघ्रंपुत्रंराज्येभ्यषेचयत् शत्रुघ्नेनमहाराजापुष्कलेनानुमोदितः ८ वा
सांसिबहुरत्नानिधनानिविविधानिच शत्रुघ्नसेवकेभ्योसोप्रादात्तत्रमहामतिः ९ ततोगमनमारेभेमंत्रि

भिर्बहुवित्तमैः पत्तिभिर्वाजिभिर्नागैःसदश्वैरथकोटिभिः १० शत्रुघ्नःसहितस्तेनस्रुमदेनधनुर्भृता
जगाममार्गेविहसन्रघुनाथप्रतापभृत् ११ पयोष्णीतीरमासाद्यजगामसहयोत्तमः पृष्टतोनुययुःसर्वेयो
धावैरिप्रहारिणः १२ आश्रमान्विविधान्पश्यन्ऋषीणांस्रुतपोभृताम् तत्रतत्रविचक्षाणोरघुनाथगुणोद
यम् १३ एषधीमान्हरिर्यातिहरिणापरिरक्षितः हरिभिर्हरिभक्तैश्चहरिन्वर्यारुहैर्मुहुः १४ इतिश्रृण्वन्स्रुभा
वाचोमुनीनांपरितःप्रभुः तुतोषभक्त्युत्कलितचित्तवृत्तिभृतांमहान् १५ ददर्शाश्रमसुद्दर्षजनजंतुसमाकुलम्
वेदध्वनिहताशेषामंगलंश्रृण्वतांनृणाम् १६ अग्निहोत्रहविर्धूमपवित्रितनभोखिलम् मुनिवर्यकृतानेकया
गयूपस्रुशोभितम् १७ यत्रगावस्रुहरिणापाल्यंतेपालनोचिताः मूषकानांशतंतस्मिन्बिडालास्येस्वकंवपुः
१८ मयूरैर्नकुलैःसार्धंक्रीडंतिफणिनोनिशम् गजैःसिंहैर्नित्यमत्रस्थियतेमित्रतांगतैः १९ एणास्तत्रत्यनी
वारभक्षणेषुकृतादराः नभयंकुर्वतेकालाद्रक्षितामुनिवृंदकैः २० गावःकुंभसमोधस्कानंदिनीसमविग्रहाः
कुर्वंतिचरणोत्थेनरजसातंपवित्रितम् २१ मुनिवर्यैःसमित्पाणिपद्मैर्धर्मक्रियांचितम् दृष्ट्वापप्रच्छस्रुमतिं
सर्वज्ञंशममंत्रिणम् २२ शत्रुघ्नउवाच स्रुमतेकस्यसंस्थानंमुनेर्भातिपुरोगतं निर्वैरिजंतुसंसेव्यं-
मुनिवृंदसमाकुलम् २३ श्रोष्यामिमुनिवार्तांचविदधामिपवित्रितम् निजंवपुस्तदीयाभिर्वार्ताभिर्माननादि
भिः २४ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंशत्रुघ्नस्यमहात्मनः कथयामाससचिवोरघुनाथस्यधीमतः २५ स्रुमतिरुवा

च्यवनस्याश्रमंविद्धिमहातापसशोभितम् निर्वैरजंतुसंकीर्णंमुनिपत्नीभिरावृतम् २६ योसौमहामु
निःस्वर्गवैद्ययोर्भागमादधात् स्वायंभुवमहायज्ञेशक्रमानविभेदिनः २७ महामुनेःप्रभावोयंनकेनापिसमाप्यते
तपोबलसमृद्धस्यवेदमूर्तिधरस्यहश्रुत्वारामानुजोवार्ताच्यवनस्यमहामुनेः सर्वंपप्रच्छसमतिंशक्रमानादिभं
जनम् २९ शत्रुघ्नउवाच कदासौदस्रयोर्भागंचकारसुरपंक्तिषु किंकृतंदेवराजेनस्वायंभुवमहामखे
३० सुमतिरुवाच ब्रह्मवंशेतिविख्यातोमुनिर्भृगुरितिश्रुतः कदाचिद्गतवान्सायंसमिदाहरणंप्र
ति ३१ तदामखविनाशायदुर्मनोराक्षसोबली आगत्योच्चैर्जगादेदंमहाभयकरंवचः ३२ कुत्रास्तिमुनिबंधुः
सकुत्रचिन्महिलानघा पुनःपुनरुवाचेदंवचोरोषसमाकुलम् ३३ तदाहुतवहोज्वालाराक्षसाद्भयमागतम् दर्श
यामासतज्जायामंतर्वल्लीमनिंदितां ३४ जहाररराक्षसस्तांतुरुदंतींकुररीमिव भृगोरक्षःपतेरक्षरक्षनाथतपो
निधे एवंवदंतीमार्तांतांगृहीत्वानिरगाद्बहिः दुष्टोवाक्यप्रहारेणबोधयन्तपसःसतीम् ३६ ततोमहाभयत्र-
स्तोगर्भश्चोदरमध्यतः पपातप्रज्वलन्नेत्रोवैश्वानरइवांगजः ३७ तेनोक्तंमाव्रजाशुत्वंभस्मीभवसुदुर्मते नहि
साध्विपरामर्शंकृत्वाश्रेयोधिगच्छसि ३८ इत्युक्तःसपपाताशुभस्मीभूतकलेवरः मातातदार्भकंनीत्वाजगामा
श्रमसुन्मनाः ३९ भृगुर्वह्निकृतंसर्वंज्ञात्वाकोपसमाकुलः सशापसर्वभक्षस्त्वंभवदुष्टारिसूचक४० तदाशप्तोति-
दुःखार्तोजग्राहांघ्रीशुशुक्षणिः कुरुमेनुग्रहंस्वामिन्दययाचमहामते ४१ मयानृतंवचोभीत्याकथितंचगुरु

द्रुहा तस्मान्ममोपरि कृपां कुरु धर्मशिरोमणे ४२ तदानुग्रहमाधाय सर्वभक्षो भवान्शुचिः इत्युक्तवान् हुतभुजं
दयार्द्रो मुनितापसः गर्भाच्च्युतस्य पुत्रस्य जातकर्मादिकं शुचिः चकार विधिवद्विप्रो दर्भपाणिः सुमंगलः ४४ च्य
वनाच्च्यवनं प्राहुः पुत्रं सर्वे तपस्विनः शनैः शनैः स ववृधे शुक्लप्रतिपदिंदुवत् ४५ स जगाम तपः कर्तुं रेवांलो कै-
कपावनीं शिष्यैः परिवृतः सर्वैस्तपोबलसमन्वितैः ४६ गत्वा तत्र तपस्तेपे वर्षाणामयुतं महान् अंसयोः किंशुकौ
जातौ वल्मीकोपरिशोभितौ ४७ मृगा आगत्य तस्यांगे कंडूं विदधुरुत्सुकाः न किंचित्स हि जानाति दुर्वारतपसा
वृतः ४८ कदाचिन्मनुरुद्युक्तस्तीर्थयात्रां प्रतिप्रभुः सकुटुंबो ययौ रेवां महाबलपरिवृतः ४९ तत्र स्नात्वा महा
नद्यां संतर्प्य पितृदेवताः दानानि ब्राह्मणेभ्यश्च प्रादाद्विष्णुप्रतुष्टये ५० तत्कन्या विचरंती सा वनमध्ये इतस्ततः
सखीभिः सहिता रम्या तप्तहाटकभूषणा ५१ तत्र दृष्ट्वाथ वल्मीकं महांतं तरुशोभितम् उन्मेषोन्मेषरहितं ते
जः किंचिद्ददर्श सा ५२ गत्वा तत्र शलाकाभिः सातुदद्रुधिरं स्रवत् दृष्ट्वा राजांगजा खेदं प्राप्तवत्यतिदुःखिता
५३ न जनन्यै तथा पित्रे शशंसाघेन विप्लुता स्वयमेवात्मनात्मानं सा शुशोच भयातुरा ५४ तदाभूच्चलिता
राजन् दिवश्चोल्कापपात ह धूम्रा दिशोभवन् सर्वाः सूर्यश्च परिवेषितः ५५ तदा राज्ञो हया नष्टा हस्तिनो बहवो
मृताः धनं नष्टं रत्नयुतं कलहो भून्मिथस्तदा तदालोक्य नृपो भीतः किंचिदुद्विग्नमानसः जनान्पप्रच्छ केना
पि मुनये त्वपराधितम् ५७ पारंपर्येण तज्ज्ञात्वा स्वपुत्र्याः परिचेष्टितं ययौ स दुःखितस्तत्र समृद्धबलवाहनः ५८

तवैनपोनिधिंवीक्ष्यमहतातपसायुतम् सकृत्वाप्रसादयामासमुनिवर्यदयांकुरु ५९ तस्मैतुष्टोजगादार्यंमुनिव
र्योमहातपाः तवात्मजाकृतंसर्वंमुत्पाद्यांघमवेहितत् तवपुत्र्यामहाराजचक्षुर्विस्फोटनंकृतम् बहुसक्थ्यावरु
धिरंजानतीत्वामुवाचन ६१ तस्मादियंमहाभूपमह्यंदेयायथाविधि ततश्चोत्पातशमनंभविष्यतिनसंशयः
६२ तच्छ्रुत्वादुःखितोराजाप्रज्ञाचक्षुषआत्मजाम् ददौकुलवयोरूपांसल्लक्षणसुशोभिताम् ६३ दत्तायदानृ
पेणेयंकन्याकमललोचना तदोत्पाताःशमंयाताःसर्वेमुनिवरोत्तम ६४ राजादत्वात्मजांतस्मैमुनयेतपसांनिधे
प्रापस्वांनगरींभूयोदुःखितोयंदयायुतः ६५ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामा॰
श्वमेधेचतुर्दशोऽध्यायः १४ शेषउवाच अथर्षिस्वाश्रमंगत्वामानव्यासहभार्यया मुदंप्रापमहता
शेषणातकोयुक्तयानया १ समानवीतंनरमात्मनःपतिंनेत्रेणहीनंजरसागतौजसम् सिषेवएनंहरिमेधितो
जसंनिजंपतिंमंगलदेवतायथा २ शुश्रूषतीस्वंपतिमिंगितज्ञामहानुभावंतपसांनिधिंप्रियम् परांमुदंप्राप
सतीमनोहराशचीयथाशक्रसुसेवनोद्यता ३ चरणौसेवतेतन्वीसर्वलक्षणलक्षिता राजपुत्रीसुंदरांगीफलमू
लोदकाशना ४ नित्यंतद्वाक्यकरणेतत्परापूजनेरता कालक्षेपंप्रकुरुतेसर्वभूतहितेरता ५ विसृज्यकामंदं
भंचद्वेषंलोभमथोमदम् अप्रमत्तोद्यतानित्यंच्यवनंसमतोषयत् ६ एवंतस्यप्रकुर्वाणासेवांवाक्कायकर्मभिः
सहस्राब्दंमहाराजन्सान्वकामंमनस्यधात् ७ कदाचिद्देवभिषजावागतावाश्रमेमुनेः स्वागतेनसुसंभाव्य

तयोःपूजांचकारसा ८ शर्यातिकन्याकृतपूजनौतौपाद्यादिनातोषितचित्तवृत्ती तामूचतुःस्नेहवशेनसुंदरे
वरंवृणीष्वेतिमनोहरांगी ९ तुष्टौतौवीक्ष्यभिषजौदेवानांवरयाचने मतिंचकारनृप तैःपुत्रीमतिमतांवरा १०
इत्यभिप्रायमालक्ष्यवाचमूचेनृपात्मजा दत्तांमेचक्षुषीपत्युर्यदितुष्टौयुवांसुरौ ११ इत्येतद्वचनंश्रुत्वासुक
न्यायामनोहरम् सतीत्वंचविलोक्येदमूचतुर्भिषजांवरौ १२ त्वत्पतिर्यदिदेवानांभागंयज्ञेदधात्यसौ आवयो
रघुनाकुर्वेचक्षुषोःस्फुटदर्शनम् १३ च्यवनोप्योमितिप्राहभागदानेवरौजसोः तदातिहृष्टौदस्रौतमूचतुस्तप
तांवरम् १४ निमज्जतांभवानस्मिन्ह्रदेसिद्धविनिर्मिते इत्युक्तोजरयाग्रस्तदेहोधमनिसंततः १५ ह्रदंप्रवेशि
तोश्विभ्यांस्वयंचामज्जतांह्रदे पुरुषास्त्रयउत्तस्थुरपीच्यावनिताप्रियाः १६ रुक्मस्रजःकुंडलिनस्तुल्यरूपासु
वाससः तान्निरीक्ष्यवरारोहासुरूपान्सूर्यवर्चसः १७ अजानतीपतिंसाध्वीह्यश्विनौशरणंययौ दर्शयित्वोप
तिंतस्यैपातिव्रत्येनतोषितौ १८ ऋषिमामंत्र्यययतुर्विमानेनत्रिविष्टपम् यक्ष्यमाणेकृतौस्वीयभागकार्याश
यायुतौ १९ कालेनभूयसाक्षामांकर्शितामग्निचर्यया प्रेमगद्गदयावाचापीडितःकृपयाब्रवीत् २० तुष्टोहमद्य
तवभामिनिमानदायाःशुश्रूषयापरमयापरयाचभक्त्या योदेहिनामयमतीवसुहृत्स्वदेहोनावेक्षितःसमुचि
तःक्षपितुंमदर्थे २१ येमेस्वधर्मनिरतस्यतपःसमाधिविद्यात्मयोगविजिताभगवत्प्रसादाः तानेवतेमदनुसेव
नयावरुद्धान्दृष्टिंप्रपश्यवितराम्यभयानशोकान् २२ अन्येपुनर्भगवतोभ्रुवउद्विजृंभविस्रंसितार्थरचनाः

क्रिमुरुक्रमस्य सिद्धासिशुंक्ष्वविभवान्निजधर्मदोहान्दिव्यान्नरैर्दुरधिगान्नृपविक्रियाभिः २३ एवंब्रुवाणमबला
खिलयोगमायाविद्याविचक्षणमवेक्ष्यगताधिरासीत् संप्रश्रयप्रणयविह्वलयागिरेषद्व्रीडावलोकविलसद्ध
सितानननाह २४ देवहूतिरुवाच राद्धंबतद्विजवृषैतदमोघयोगमायाधिपेत्वयिविभोतदवैमिभर्त्तः य
स्तेभ्यधायिसमयःसकृदंगसंगोभूयाद्गरीयसिगुणःप्रसवःसतीनाम् २५ तत्रेतिकृत्यमुपशिक्षयथोपदेशं
येनैषमेकर्षितोतिरिरंसयात्मा सिध्येतनेकृतमनोभवधर्षितायादीनस्तदीशभवनंसदृशंविचक्ष्व २६
मैत्रेयउवाच प्रियायाःप्रियमन्विछन्कर्दमोयोगमास्थितः विमानंकामगंराजन्नस्तर्ह्येवाविरचीक
रत् २७ सर्वकामदुघंरम्यंसर्वरत्नसमन्वितम् सर्वर्थ्योपचयोदर्कंमणिस्तंभैरुपस्कृतम् २८ दिव्योपस्तरणो
पेतंसर्वकालसुखावहम् पट्टिकाभिःपताकाभिर्विचित्राभिरलंकृतम् २९ स्रग्भिर्विचित्रमालाभिर्मंजुसिंजत्
षडंघ्रिभिः दुकूलक्षौमकौशेयैर्नानावस्त्रैर्विराजितम् ३० उपर्युपरिविन्यस्तनिलयेषुपृथक्पृथक् क्लृप्तैःक-
शिपुभिःकांतंपर्यंकव्यजनादिभिः ३१ तत्रतत्रविनिक्षिप्तनानाशिल्पोपशोभितम् महामरकतस्थल्याजुष्टं
विद्रुमवेदिभिः ३२ द्वास्थविद्रुमदेहल्याभातंवज्रकपाटकम् शिखरेष्विंद्रनीलेषुहेमकुंभैरधिश्रितम् ३३ च
क्षुष्मत्पद्मरागाग्र्यैर्वज्रभित्तिषुनिर्मितैः जुष्टंविचित्रवैतानैःमहार्हैर्हेमतोरणैः हंसपारावतव्रातैस्तत्रतत्र
निकूजितम् ३४ कृत्रिमान्मन्यमानैस्स्वानधिरुह्याधिरुह्यच विहारस्थानविश्रामसंवेशप्रांगणाजिरैः ३५ य

थोपजोषंरचितैर्विस्मापनमिवात्मनः एवंगृहंप्रविश्यांतीनातिप्रीतेनचेतसा ३६ सर्वभूताशयाभिज्ञःस्वयंप्रो
वाचतांप्रति निमज्यास्मिन्न्हदेभीरुविमानमिदमारुह ३७ सभ्रूर्भर्तुःसमादायवचःकुवलयेक्षणा सरजंबि
भ्रतीवासोवेणीभूतांश्चमूर्धजान् अंगंचमलपंकेनसंछन्नंशबलस्तनम् ३८ आविवेशसरस्तत्रमुदाशिवज-
लाशयम् सांतःसरसिवेश्मस्थाःशतानिदशकन्यकाः ३९ सर्वाःकैशोरवयसोददर्शोत्पलगंधयः तांदृष्ट्वाशी
घ्रमुत्थायप्रोचुःप्रांजलयस्त्रियः ४० वयंकर्मकरीस्तुभ्यंशाधिनःकरवामकिम् स्नानेनतांमहार्हेणस्नापयित्वा
मनस्विनीम् ४१ दुकूलेनिर्मलेनूत्नेददुरस्यैचमानदाः भूषणानिपरार्घ्याणिवरीयांसिद्युमंतिच ४२ अन्नंसर्व
गुणोपेतंपानंचैवामृतासवम् अथादर्शेस्वमात्मानंस्रग्विणंविरजोंबरम् ४३ विरजंकृतस्वस्त्ययनंकन्याभि
र्बहुमानितम् हारेणचमहार्हेणरुचकेनचभूषितम् ४४ निष्कग्रीवंवलयिनंक्वणत्कांचननूपुरम् श्रोण्योर
ध्यस्तयाकांच्याकांचन्याबहुरत्नया ४५ सुभ्रुवासुदताश्लक्ष्णस्निग्धापांगेनचक्षुषा पद्मकोशस्पृधानी
लैरलकैश्चलसन्मुखम् ४६ यदासस्मारदयितंऋषीणामृषभंपतिम् तत्रचास्तेसहस्त्रीभिर्यत्रास्तेसमुनीश्वरः
४७ भर्तुःपुरस्तादात्मानंस्त्रीसहस्रवृतंतदा निशाम्यतद्योगगतिंसंशयंप्रत्यपद्यत ४८ सतांकृतमलस्नानां
विभ्राजंतीमपूर्ववत् आत्मनोबिभ्रतींरूपंसंवीतरुचिरस्तनीम् ४९ विद्याधरीसहस्रेणसेव्यमानांसुवासस
म् ज्ञातभावोविमानंतदारोपयदमित्रहन् ५० तस्मिन्नलुप्तमहिमाप्रिययानुषक्तोविद्याधरीभिरुपचीर्णवपु

र्विमाने बभ्राजउल्कचक्रुमुद्गणवानपीच्यस्ताराभिरावृतइवोडुपतिर्नभस्थः ५१ तेनाष्टलोकपविहारकुलाचलेंद्रद्रोणिषनंगसखमारुतसौभगास्स सिद्धैर्नुतोद्युधुनिपातशिवस्वनास्सरेमेचिरंधनदवल्ललनावरूथी ५२
वैश्रंभकेसरसनेनंदनेपुष्पभद्रकेमानसेचैत्ररथ्येचसरेमेरामयारतः ५२ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाऽश्वमेधेपंचदशोऽध्यायः १५ शेषउवाच एवंतयात्क्रीडमानः सर्वत्र धरणीतले नाबुध्यतगतानाब्दान्शतसंख्यापरीमितान् १ ततोज्ञात्वाथनद्विप्रः स्वकालपरिवर्तनम् मनोरथैश्चसंपूर्णास्वस्यप्रियतमांवराम् २ न्यवर्ततात्र्यमंश्रेष्ठंपयोष्णीतीरसंस्थितं निर्वैरजंतुजनतासंकुलंमृगसेवितम् ३ तत्रावसत्ससस्ततपाः शिष्यैर्वेदसमन्वितैः सेवितांघ्रियुगोनित्यंततापपरमंतपः ४ कदाचिदथशर्यातिर्यष्टुमैच्छतदेवताः तदाच्यवनमानेतुंप्रेषयामाससेवकान् ५ तैराहूतोद्विजवरस्तत्रागच्छन्महातपास्सकन्ययाधर्मपत्न्यास्वाचारपरिनिष्ठया ६ आगतंतंमुनिवरंपत्न्यापुत्र्यामहायशाः ददर्शदुहितुःपार्श्वेपुरुषंसूर्यवर्चसम् ७ राजादुहितरंप्राहकृतपादाभिवंदनम् आशिषोनप्रयुंजानोनातिप्रीतमनाइव ८ चिकीर्षितंतेकिमिदंपतिस्त्वयाप्रलंभितोलोकनमस्कृतोमुनिः यस्त्वंजराग्रस्तसमभ्यसंमतंविहायजारंभजसेसुमध्वगं ९ केयंमतिस्तेवगतान्यथासतांकुलप्रसूतेकुलदूषणंत्विदम् बिभर्षिजारंयदपत्रपाकुलंपितुश्चभर्तुश्चनयस्यधस्तमः १० एवंब्रुवाणंपितरंस्मयमानाशुचिस्मिता उवाचतातजामातातवैषभृगुनंदनः ११ शशंसपितरंसर्वं

वयोरूपाभिलंभनम् विस्मितः परमप्रीतः स्तनयांपरिषस्वजे १२ सोमेनायाजयद्वीरं ग्रहं सोमस्य चाग्रहीत् अ
सोमपोरप्यश्विनोश्च्यवनः स्वेनतेजसा १३ ग्रहंतुग्राहयामासतपोबलसमन्वितः वज्रंगृहीत्वाशक्रस्तं हंतुंब्राह्म
णसत्तमम् १४ अपंक्तिपावनौदेवौकुर्वाणंपंक्तिपावनौ शक्रंवज्रधरंदृष्ट्वामुनिस्तं हननोद्यतम् १५ हुंकारमकरो
द्धीमान्स्तंभयामासतद्भुजम् इंद्रस्तब्धभुजस्तत्रदृष्टः सर्वैश्चमानवैः १६ कोपेनश्वसमानोहि यथामंत्रनियंत्रितः
तुष्टावसमुनिंशक्रस्तब्धबाहुस्तपोनिधिम् १७ अश्विभ्यांभागदानंचकुर्वंतंनिर्भयंवरम् कथयामासभोस्वामिन्
दीयतामश्विनोर्ग्रहः १८ मयानवार्यतेतानक्षमस्वार्यंमयाकृतम् इत्युक्तः समुनिः कोपंजहौतूर्णंकृपानिधिः १९
इंद्रोमुक्तभुजोप्यासीत्तदानींपुरुषर्षभ तद्विलक्ष्यजनाः सर्वेकौतुकाविष्टमानसाः २० शशंसुर्ब्राह्मणबलंतेतु
देवादिदुर्लभम् ततोराजाबहुधनंब्राह्मणेभ्योददौमहान् २१ चक्रेचावभृथस्नानंयागांतेशत्रुतापनः त्वयापृष्टंय
दाचक्ष्वच्यवनस्यमहोदयम् २२ समयाकथितः सर्वरूपोयोगसमन्वितः नमस्कृत्वातपोमूर्तिमिमंप्राप्यजया
शिषः २३ प्रेषयंतंसपत्नीकंरामयज्ञेमनोरमे एवंतुकुर्वतोवार्ताहयः प्रापाश्रमंप्रति २४ विदधन्वायुवेगेन
पृथ्वींखुरविलक्षितां दूर्वांकुरान्मुखाग्रेणचरंस्तत्रसुहाश्रमे २५ मुनिभिः ससमित्पाणिदर्भैस्नातुंगतैर्नदी
म् शत्रुघ्नः शत्रुसेनायास्तापनः शूरवैरिणाम् २६ तावत्प्रापमुनेर्वासंच्यवनस्यातिशोभिता गत्वातदाश्रमेवी
रोददर्शच्यवनंमुनिम् २७ सुकन्ययासमीपस्थंतपोमूर्तिमिवस्थितम् ववंदेचरणौतस्यस्वाभिधांसमनुस्म

रन् २८ शत्रुघ्नोहंरघुपतेर्भ्राताबाहस्यपालकः २९ नमस्करोमियुष्मभ्यंमहापापोपशांतये इतिवाक्यंसमा
कर्ण्यजगादमुनिसत्तमः ३० शत्रुघ्नतवकल्याणंभूयान्नरवरर्षभ यज्ञंपालयमानस्यकीर्तिस्तेविपुलाभवेत्
॥३१ चित्रंपश्यतभोविप्रारामोपिमरवकारकः यन्नामस्मरणादीनिकुर्वतःपापनाशनम् ३२ महापातकसंयुक्ताः
परदाररतानराः यन्नामस्मरणोद्युक्तास्तदायांतिपरांगतिम् ३३ पादपद्मसमुत्थेनरेणुनाग्रावमूर्तिभृत् त
त्क्षणाद्गौतमार्धांगजातंमोहनरूपधृक् ३४ मामकीयस्यरूपस्यध्यानेनप्रेमनिर्भरा सर्वपातकराशिंसाद
ग्ध्वायातास्वरूपताम् ३५ दैत्यायस्यमनोहारिरूपंप्रधनमंडले पश्यंतःप्रापुरेतस्यरूपंविकृतिवर्जितम् ३६
योगिनोध्याननिष्ठास्तुयंध्यात्वायोगमास्थिताः संसारभयनिर्मुक्ताःप्रयाताःपरमंपदम् ३७ धन्योहंमद्यराम
स्यमुखचंद्रस्यामिशोभनम् पयोजदलनेत्रांतंस्फुनसंस्फुरुसन्नतम् ३८ याजिह्वारघुनाथस्यनामकीर्तनमाद
रात् करोतिविपरीतायाफणिनोरसनासमा ३९ अद्यप्राप्तंतपःपुण्यमद्यपूर्णामनोरथाः यद्दृष्टेरामचंद्रस्य
मुखंब्रह्मादिदुर्लभम् ४० तत्पादरेणुनास्वांगंपवित्रंविदधाम्यहम् विचित्रतरवार्ताभिःपावयेरसनांस्वका
म् ४१ इत्यादिरामचरणद्वयसंप्रवृद्धप्रेमप्रवाहप्रसृतगद्गदवाग्युदश्रुः श्रीरामचंद्ररघुपुंगवधर्ममूर्तेर्भक्तानुकंप
कसमुद्भरसंस्मृतेर्माम् ४२ जल्पन्नश्रुकलापूर्णोमुनीनांपुरतस्तदा नाज्ञासीत्तत्रपारक्यंनिजंध्यानेनसंस्थि
तः ४३ शत्रुघ्नस्तंमुनिंप्राहस्वामिन्मेमखउत्तमः क्रियतांभवतापादरजसासुपवित्रितः ४४ महद्भाग्यंरघु

पतेर्युष्मन्मनसिसर्वतः निश्चस्यसोमहाबाहुःसर्वलोकसुपूजितः ४५ इत्युक्तःसपरीवारःसर्वाग्निपरिसंवृतः ज
गामच्यवनस्तत्रप्रमोदह्रदसंप्लुतः ४६ हनुमांस्तंपदायांतंरामभक्तमवेक्ष्यह शत्रुघ्नंनिजगादासौवचोविनयसं
युतम् ४७ स्वामिन्कथयसित्वंचेन्महापुरुषसुंदर राम भक्तंमुनिवरंनयामिस्वपुरीमहम् ४८ इतिश्रुत्वामहद्वा
क्यंकपिवीरस्यशत्रुहा आदिदेशहनूमंतंगच्छप्रापयतंमुनिम् ४९ हनूमांस्तंमुनिंस्वीयपृष्ठआरोग्यवेगवान्
सकुटुंबंनिनायाशुवायुःखेइवसर्वगः ५० आगतंतंमुनिंदृष्ट्वारामोमतिमतांवरः अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रीतःप्रण
यविव्हलः ५१ धन्योस्मिमुनिवर्यस्यदर्शनेनतवाधुना पवित्रितोमखोमह्यंसर्वसंभारसंभृतः ५२ इतिवाक्यं
समाकर्ण्यच्यवनोमुनिसत्तमः उवाचप्रेमनिर्भिन्नपुलकांगोतिसंयतः ५३ स्वामिन्ब्रह्मण्यदेवस्यतववाडव
पूजनम् युक्तमेवमहाराजधर्ममार्गप्ररक्षितुः ५४ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवा
देरामाश्वमेधेच्यवनास्याश्रमहयगमनोनामषोडशोऽध्यायः १६ शेषउवाच शत्रुघ्नश्च्यवनस्या
थदृष्ट्वाचिंत्यंतपोबलम् प्रशशंसतपोब्राह्म्यंसर्वलोकेशवंदितम् १ अपश्यत्तस्ययोगस्यसिद्धिंब्राह्मणस-
त्तम यःक्षणादेवदुःप्रापंतद्विमानमचीकरत् २ क्वभोगसिद्धिर्महतीमुनीनाममलात्मनाम् क्वतपोबलहीना
नांभोगेच्छामनुजात्मनाम् ३ इतिस्वगतमाशंसन्शत्रुघ्नश्च्यवनाश्रमे क्षणंस्थित्वाजलंपीत्वासुखसंभोगमा
सवान् ४ हयस्तस्याःपयोष्ण्याख्यानद्याःपुण्यजलात्मनः पयःपीत्वाययौमार्गेवायुवेगपदंदधत् ५ योधास्त॰

निर्गमं दृष्ट्वा पृष्ठतोऽनुययुस्तदा हस्तिभिः पत्तिभिः केचित् रथैः केचन वाजिभिः ५ शत्रुघ्नोमात्यवर्येण सुमत्या
ख्येन संयुतः पृष्ठतोऽनुजगामाशु रथेन हयशोभिना ७ गच्छन् वाजी पुरं प्राप्तो विमलाख्यस्य भूपतेः रत्नात
टाख्यं तज्जनैर्हृष्टपुष्टैः समाकुलम् ८ स सेवकादुपश्रुत्य रघुनाथहयोत्तमम् पुरांतिके हि संप्राप्तं सर्वयोध
समन्वितम् ९ तदा गजानां पंक्त्या च चंद्रवर्णसमानया अश्वानामयुतैः सार्धं रथानां स्वर्णशोभिनाम् सह
स्रेण च संयुक्तः शत्रुघ्नं प्रतिजग्मिवान् शत्रुघ्नं स नमस्कृत्य सर्वान्प्राप्तान्महारथान् ११ वसुकोशं धनं सर्वं
राज्यं तस्मै निवेद्य च किं करोमीति राजानं जगाद पुरतः स्थितः १२ राजा पितं स्वीयपदे प्रनम्रं दोर्भ्यां दृढं संपरि
षस्वजे महान् जगाम साकं तनये स्वराज्यं निक्षिप्य सर्वं बहुधन्विभिर्वृतः १३ रामचंद्राभिधां श्रुत्वा सर्वश्रुति
मनोहराम् सर्वं प्रनम्रास्तं वाहं ददुर्वसु महाधनम् १४ एवं स गच्छन् तन्मार्गे पर्वताग्र्यं ददर्श ह स्फाटिकैः का
नकैः रौप्यै राजितं प्रस्थराजिभिः १५ कुर्वन्निर्झरसंह्लादं नादितानेकभूतलम् गैरिकादिकसद्धातुराशिरं-
गविराजितम् १६ यत्र देवगणैः सिद्धैः संक्रीडंत्यकुतोभयैः गंधर्वाप्सरसो नागा यत्र क्रीडंति लीलया १७ गं
गातरंगसंस्पर्शशीतवायुनिषेवितम् वीणारणितहंसाख्यसुंदरक्वाणशोभितम् ॥१८ पर्वतं वीक्ष्य शत्रु
घ्न उवाच सुमतिं त्विदम् तद्दर्शनसमुद्भूतविस्मयाविष्टमानसः १९ कोयं महागिरिवरो विस्मापयति मे मनः म
हाराजत सत्यस्थो रमाराजितसद्गुहः २० अत्र किं देवतावासो देवानां क्रीडनस्थलम् यदेतन्मनसः क्षोभंकरो

तिश्रीसमुच्चयैः २१ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजगादस्रुमतिस्तदा वक्ष्यमाणगुणागाररामचंद्रपदाब्जधीः २२ नीलो
यंपर्वतोराजन्पुरतोभातिभूमिप मनोहरैर्महाशृंगैःस्फाटिकाद्यैःसमंततः २३ एनंपश्यंतिनोपापाःपरदाररता
नराः परैःकृतान्गुणान्येवैमन्यंतेननराधमाः २४ श्रुतिस्मृतिसमुत्थंयेधर्मंसद्भिःसुसाधितम् नमन्यंतेस्वबुद्धि-
स्थहेतुवादविचारणाः २५ नीलीविक्रयकर्तारोलाक्षाविक्रयकारकाः योब्राह्मणोघृतादीनिविक्रीणातिसुरा
पकः २६ कन्यांरूपेणसंपन्नांनदद्यात्कुलशीलिने विक्रीणातिद्रव्यलोभात्सितापापेनमोहितः २७ सतींदूष
यतेयस्तुस्त्रियंकुलवतींनरः स्वयमेवात्तिमधुरंबंधुभ्योनददातियः २८ अमायांब्राह्मणार्थेन्चपाकभेदंकरो
तियः शर्करापायसंवापिनिजार्थेपाचयेत्कुधीः २९ अतिथीनवमन्यंतेसूर्योदान्सुक्षुधार्दितान् अंतरि-
क्षभुजोयेचयेचविश्वासघातकाः नपश्यंतिमहाराजरघुनाथपराङ्मुखाः असौपुण्योगिरिवरःपुरुषोत्त
मशोभितः ३१ पवित्रयतिसर्वान्नोदर्शनेनमनोहरः अत्रतिष्ठतिदेवानांमुकुटांघ्रिविराजितः ३२ पुण्यवद्भिः
सुदर्शार्हःपुण्यदःपुरुषोत्तमः श्रुतयोनेतिनेतीतिब्रुवाणानविदंतियम् ३३ यत्पादरजइंद्रादिदेवैर्मृग्यंसु
दुर्लभम् वेदांतादिभिरन्यूनैर्वाक्यैर्विदितमद्भुतम् ३४ सोत्रश्रीमान्महाराजोवसतेपुरुषोत्तमः आरुह्यतंन
मस्कृत्यसंपूज्यसुकृतादिना ३५ नैवेद्यंभक्षयित्वातुभवत्येवचतुर्भुजः अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरात
नम् ३६ तंशृणुष्वमहाराजसर्वैश्वर्यसमन्वितम् रत्नग्रीवस्यनृपतेर्यद्वृत्तंसकुटुंबिनः ३७ चतुर्भुजादिकंप्रा

मंजी वनादेवदुर्लभम् आसीत्कांचीमहाराजपुरीलोकेषुविश्रुता ३८ महाराजपरीवारसमृद्धबलवाहना य
स्यांवसंतिविप्राग्र्याःषट्कर्मनिरताभृशम् ३९ सर्वभूतहितेयुक्तारामभक्तिषुलालसाः क्षत्रियारणकर्तारोसं
ग्रामेप्यपलायिनः ४० परदारपरद्रव्यपरद्रोहेपराङ्मुखाः वैश्याःकुसीदकृष्यादिवाणिज्यशुभवृत्तयः ४१
कुर्वंतिरघुनाथस्यपदांभोजेरतिंसदा शूद्राब्राह्मणसेवाभिर्गतरात्रिदिनांतराः ४२ कुर्वंतिकथनंरामरामेति
रसनाग्रतः प्राकृताःकेपिनोपापंकुर्वंतिमनसात्रवै ४३ दानंदयादमःसत्यंतत्रतिष्ठतिनित्यशः वदतेनपराबा
धंवाक्यंकोपिनरोनघः ४४ नपरक्येधनेलोभंकुर्वंतिनहिपातकम् एताःप्रजामहारजरत्नग्रीवेनपाल्यते ४५
षष्ठांशंतत्रगृण्हातिनान्यल्लोभविवर्जितः एवंपालयमानस्यप्रजाधर्मेणभूपतेः ४६ गतानिबहुवर्षाणि-
सर्वभोगविलासिनः विशालाक्षींमहाराजएकदाप्युचिवानिदम् ४७ पतिव्रतांधर्मपत्नींपतिव्रतपराय
णाम् पुत्राजाताविशालाक्षिप्रजारक्षाधुरंधराः ४८ परीवारोमहान्मह्यंवर्ततेविगतज्वरः हस्तिनोममशो
लाभावाजिनःपर्वतोपमाः ४९॥रथाश्वस्रुहयैर्युक्तावर्तंतेममनित्यशः महाविष्णुप्रसादेनकिंचिन्न्यूनंममा
स्तिन ५० परंमनोरथस्त्वेकस्तिष्ठतेमानसेमम परंतीर्थंमयानाद्यकृतंपरमशोभने ५१ गर्भवासनिरासा
यक्षमंगोविंदशोभितम् वृद्धोजातोस्म्यहंतावद्वलीपलितदेहवान् ५२ करिष्यामिमनोहारितीर्थसेवनमा-
दृतः योनरोजन्मपर्यंतंस्वोदरस्यप्रपूरकः ५३ नकरोतिहरेःपूजांसनरोगोवृषःस्मृतः तस्माद्गच्छामिभोभद्रे

तीर्थयात्रांप्रतिप्रिये ५४ सकुटुंबः सुतेन्यस्य धुरंराज्यस्यनिर्भृताम् इतिव्यवस्यसंध्यायांहरिंध्याय न्निशां
तरे ५५ अद्राक्षीत्स्वप्नमध्येकंब्राह्मणंतापसंवरम् प्रातरुत्थायराजासौकृत्वासंध्यादिकाः क्रियाः ५६ सभां
मंत्रीजनैः सार्धंसुखमासेदिवान्महान् तावद्विप्रंददर्शाथतापसंकृशदेहिनम् ५७ जटावल्कलकौपीनधारि
णंदंडपाणिनम् अनेकतीर्थसेवाभिः कृतपुण्यकलेवरम् ५८ राजानंवीक्ष्यशिरसाप्रणनाममहाभुजः अ
र्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रहृष्टात्मामहीपतिः ५९ सुखोपविष्टंविश्रांतंप्रपछविदितंद्विजम् स्वामिंस्त्वद्दर्शनेनाद्यकृतं
देहस्यपावनम् महांतः कृपणान्पातुंयांतितद्गेहमादरात् यूयंसर्वगताः श्रेष्ठाः समाधिध्यानतत्पराः ६१ सर्वती-
र्थावगाहेनकृतपुण्यात्मकामलाः तस्मात्कथयभोविप्रहृद्दस्यममसंप्रति ६२ कोदेवोगर्भनाशायकिंतीर्थंचक्ष
मंभवेत् यथावच्छृणवतेमह्यंश्रद्दधानायविस्तरात् ६३ कथयस्वप्रसादेनसर्वतीर्थविचक्षण ब्राह्मणउवा
च श्रृणुराजेंद्रवक्ष्यामियत्पृष्टंतीर्थसेवनम् ६४ कस्यदेवस्यकृपयागर्भनिर्वारणंभवेत् सेव्यः श्रीरामचं
द्रोसौसंसारज्वरनाशकः ६५ पूज्यः सएवभगवान्पुरुषोत्तमसंज्ञकः मयानानापुरोदृष्टाः सर्वपापक्षयंकराः
६६ अयोध्यासरयूस्तापीतथाद्वारंहरेःपदम् अवंतीविमलाकांतीरेवासागरगामिनी ६७ गोकर्णंहाटकाख्यं
चहत्याकोटिविनाशनम् मल्लिकाख्योमहाशैलोमोक्षदः पश्यतांनृणाम् ६८ यत्रांगेषुनृणांतोयंश्यामंवानिर्म
लंभवेत् पातकस्यापहारीदंमयादृष्टंतुतीर्थकं ६९ मयाद्वारवतीदृष्टासुरासुरनिषेविता गोमतीयत्रदृष्टहृती

साक्षाद्ब्रह्मजलास्मृता ७० यत्रस्वापोलयःप्रोक्तोमृतिर्मोक्ष इतिश्रुतिः यस्यांसंवसतांनृणांनकलिःप्रभवे
त्क्वचित् ७१ चक्रांकायत्रपाषाणामानवाअपिचक्रिणः पशवःकीटपक्ष्याद्याःसर्वेचक्रशरीरिणः ७२ त्रिवि
क्रमोवसेद्यस्मिन्सर्वलोकैकपालकः सापुरीतुमयापुण्यैर्महद्भिर्गोचरीकृता ७३ कुरुक्षेत्रंमयादृष्टंसर्वहत्या
पनोदनम् स्यमंतपंचकंयत्रमहापातकनाशनम् ७४ वाराणसीमयादृष्टाविश्वनाथकृतालया यत्रोपदि
शतेमंत्रंतारकंब्रह्मसंज्ञितम् ७५ यस्यांमृताःकीटपतंगभृंगाःपश्वादयोवाक्रूरयोनयोवा स्वकर्मसंभोगसु
खंविहायगच्छंतिमुक्तिंसमतीतदुःखाः ७६ मणिकर्णीयत्रतीर्थंयस्यामुत्तरवाहिनी ॥ करोतिसंसृतेर्बंध
छेदंपापकृतामपि ७७ कपर्दिनःकुंडलिनःसर्वभूषाधरावराः गजचर्मपरीधानावसंतिगतदुःखकाः ७८ का
लभैरवनामात्रकरोतियमशासनम् नकरोतिनृणांवार्तांयमोदंडधरःप्रभुः ७९ एतादृशीमयादृष्टाकाशीविश्वे
श्वरांतिका अनेकान्यपितीर्थानिमयादृष्टानिभूमिप ८० परमेकंमहच्चित्रंयद्दृष्टंनीलपर्वते पुरुषोत्तमसं
सेव्यंतन्नक्वाप्यक्षिगोचरम् ८१ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेब्राह्मणसमागमोनामसप्त
दशोऽध्यायः १७ ब्राह्मणउवाच राजन्श्रृणुयद्वृत्तंनीलपर्वतसत्तमे यच्छ्रद्दधानाःपुरुषायांति
ब्रह्मसनातनम् १ मयापर्यटतातत्रगतंनीलाभिधेगिरौ गंगासागरतोयेनक्षालितःप्रांगणेसुहृः २ तत्रभिल्ला
मयादृष्टाःपर्वताग्रेधनुर्भृतः चतुर्भुजामूलफलभक्षानिर्वाहितक्लमाः ३ तदामेमनसिक्षिप्रंसंशयःसुमहान

भूत् चतुर्भुजाः किमेतेवैधनुर्बाणधरानराः ४ वैकुंठवासिनांरूपंदृश्यतेविजितात्मनाम् कथमेतैरुपालब्धंब्र
ह्माद्यैरपिदुर्लभम् ५ शंखचक्रगदाशार्ङ्गपद्मोल्लसितपाणयः वनमालापरीतांगाविष्णुभक्ताइवांतिके ६ सं
शयाविष्टचित्तेनमयापृष्टंतदानृप केचयूयंतुयुष्माभिर्लब्धंचातुर्भुजंकथम् ७ तदातैर्बहुहास्यंतुकृत्वामां
प्रतिभाषितम् ब्राह्मणोयंनजानातिपिंडमाहात्म्यमद्भुतम् ८ इतिश्रुतंमयावाक्यंकःपिंडःकस्यदीयते तंमम
ब्रूतधर्मिष्ठाश्चतुर्भुजशरीरिणः ९ तदामद्वाक्यमाकर्ण्यकथितंतैर्महात्मभिः सर्वंतत्रतुयद्वृत्तंचतुर्भुजभवादि
कम् १० किराताऊचुः श्रृणुब्राह्मणनोवाक्यमस्माकंपृथुकःशिशुः नित्यंजंबूफलादीनांभक्षणक्रीडयाच
रत् ११ एकदारममाणस्तुगिरिश्रृंगंमनोरमम् तत्रारुरोहशिशुभिःसमंतात्परिवारितः १२ तदातत्रददर्शा
थदेवायतनमद्भुतम् गारुत्मतादिमणिभिःखचितंरत्नभित्तिकम् १३ स्वकांत्यातिमिरश्रेणींदारयद्दविवद्भ
शम् इष्ट्वाविस्मयमापेदेकिमिदंकस्यवैगृहम् १४ तदाविलोकयामीतिकिमिदंमहदास्पदम् इतिसंचिंत्य
गेहांतर्जगामबहुभाग्यतः १५ ददर्शतत्रदेवेशंसुरासुरनमस्कृतम् किरीटहारकेयूरग्रैवेयाद्यैर्विराजितम्
१६ मनोहरावतंसंचधारयंतंसुनिर्मलम् पादपद्मंतुलसिकागंधमत्तषडंघ्रिकम् १७ शंखचक्रगदाशार्ङ्ग
पद्माद्यैर्मूर्तिसंयुतैः उपासितांघ्रिंश्रीमूर्तिंनारदाद्यैःसुसेवितम् १८ केचिद्गायंतिनृत्यंतिहसंतिपरमाद्भु
तम् प्रीणयंतिमहाराजसर्वलोकैकवंदितम् १९ हरिंवीक्ष्यमदीयोर्भस्तत्रसंजग्मिवान्महान् देवास्तत्रावि

धायोच्चैः पूजां धूपादिसंयुताम् २० नैवेद्यं श्रीप्रियायाथ कृत्वा नीराजनं ततः जग्मुः स्वं स्वं गृहं राजन् रूपं पश्यंत आ
दरात् २१ महाभाग्यवशात्तेन प्राप्तं नैवेद्य साधुकम् पतितं ब्रह्मदेवादि दुर्लभं नरमानुषैः २२ तद्भक्षणं च काराहो
श्रीमूर्तिमवलोक्य च चतुर्भुजत्वमाप्तं वै पृथुकेन सुशोभितम् २३ तदास्माभिर्गृहं प्राप्तो बालको वीक्षितो मुहुः
चतुर्भुजत्वं संप्राप्तं शंखचक्रादिधारकम् २४ अस्माभिः पृष्टमेतस्य किमेतज्जातमद्भुतम् तदा प्रोवाच नः सर्वान्
बालकः परमद्भुतम् २५ शिखरायेगतः पूर्वं तत्र दृष्टः सुरेश्वरः तत्र नैवेद्य सिक्थं तु मया प्राप्तं मनोहरम् २६
तस्माद्ब्राह्मणवर्येन त्कारणं मुनिसंमतम् चतुर्भुजत्वसंप्राप्तो विस्मयप्रापकस्म हि २७ अस्माभिरप्यसौ दृष्टो
देवः परमदुर्लभः अन्नादिकं तत्र भुक्तं सर्वस्वादसमन्वितम् २८ वयं चतुर्भुजा जाता देवस्य कृपया यतः गत्वा त्व
मपि देवस्य दर्शनं कुरु संमतम् २९ भुक्त्वा तत्रान्नसिक्थं तु भव विप्र चतुर्भुजः त्वया पृष्टं यदाश्चर्यं तदुक्तं वाडव
र्षभ॥३०॥ इति श्रीपद्मपुराणे पातालखंडे शेषवात्स्यायनसंवादे रामाश्वमेधे ब्राह्मणोपदेशो नामाऽष्टा
दशोऽध्यायः १८ सुमतिरुवाच इति श्रुत्वा तु तद्वाक्यं भिल्लानाम् अहमार्यक अत्याश्चर्यमिदं म
त्वा प्रहृष्टो भवमित्युत १ गंगासागरसंयोगे स्नात्वा पुण्यकलेवरः शृंगमारुरुहे तत्र मणिमाणिक्यचित्रकम्
२ तत्राद्दर्शं महाराज देवदेवादिवंदितम् नमस्कृत्वा कृतार्थोऽस्मि तत्रान्नप्राशनेन च ३ चतुर्भुजत्वं संप्राप्तः शंख
चक्रादिचिह्नितम् पुरुषोत्तमदर्शनसर्वं वै भवभागहम् ४ राजंस्त्वमपि तत्राशु गच्छ नीलाभिधं गिरिम् कृतार्थ

कुरुचात्मानंगर्भदुःखवियोजितः ५ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यवाडवाग्र्यस्यधीमतः पप्रच्छवैहृष्टमनास्तीर्थयात्रावि
धिंपरम् ६ राजोवाच साधुविप्राग्र्यभोसाधोत्वयाप्रोक्तंममानघ पुरुषोत्तममाहात्म्यंशृण्वतांपा
पनाशनम् ७ ब्रूहितत्तीर्थयात्रायाविधिंश्रुतिसमन्वितम् विधिनाकेनपूर्णस्यफलस्यप्राप्तिताभवेत् ८
ब्राह्मणउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामितीर्थयात्राविधिंशुभम् येनसंप्राप्यतेदेवःसुरासुरनमस्कृतः ९
वलीपलितदेहोवायौवनेनान्वितोपिवा ज्ञात्वामृत्युमनिस्तीर्णंहरिंशरणमाव्रजेत् १० तत्कीर्त्तनेचश्रवणेवंद
नेतस्यपूजने मतिरेवप्रकर्त्तव्यानान्यत्रवनितादिषु ११ सर्वंनश्वरमालोक्यक्षणस्थायिसुदुःखदम् जन्ममृ
त्युजरातीतंभक्तिवल्लभमच्युतम् १२ भजेत्कामाद्भयाद्द्वेषाल्लोभाद्दंभान्नरःपुनः यथाकथंचिद्धिभजन्नरोदुःखं
नचाश्नुते १३ सद्भिर्जायतेसाधुसंगतःपापवर्जितात् येषांकृपातःपुरुषाभवंत्यसुखवर्जिताः १४ तेसाध
वःशांतरागाःकामलोभविवर्जिताः ब्रुवंतियन्महाराजतत्संसारनिवर्त्तकम् १५ तीर्थेषुलभ्यतेसाधूरामचंद्रप-
रायणःयद्दर्शनंनृणांपापराशिदाहाशुशुक्षणिः १६ तस्मात्तीर्थेषुगंतव्यंनरैःसंसारभीरुभिः पुण्योदकेषुसततं
साधुश्रेणिविराजिषु १७ तानितीर्थानिविधिनाकृतानिप्रहरंत्यघं तंविधिंनृपशार्दूलकुरुष्वश्रुतिगोचरम् १८
विरागंजनयेत्पूर्वंकलत्रादिकुटुंबके असत्यभूतंतज्ज्ञात्वाहरिंतुमनसास्मरेत् १९ क्रोशमात्रंततोगत्वारामरा
मेतिचाब्रुवन् तत्रतीर्थादिषुस्नात्वाक्षौरंकुर्याद्विधानवित् २० मनुष्याणांचपापानितीर्थानिप्रतिगच्छताम्

केशानाश्रित्यतिष्ठंतितस्माद्वपनमाचरेत् २१ ततोदंडंतुनिर्ग्रंथिंकमंडलुमथाजिनम् बिभृयाल्लोभनिर्मुक्तोती
र्थवेषधरोनरः २२ विधिनागच्छतांनॄणांफलावाप्तिर्विशेषतः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनतीर्थयात्राविधिंचरेत् २३ य
स्यहस्तौचपादौचमनश्चैवहिसंहितम् विद्यातपश्चकीर्तिश्चसतीर्थफलमश्नुते २४ हरेकृष्णहरेकृष्णभक्तवत्स
लगोपते शरण्यभगवन्विष्णोमांपाहिबहुसंसृतेः २५ इतिब्रुवन्रसनयामनसाचहरिंस्मरन् पादचारीगतिं
कुर्यात्तीर्थंप्रतिमहोदयः २६ यानेनगच्छन्पुरुषोसमभागफलंलभेत् उपानहाच्चतुर्थांशोगोयानेगोपधादिकम् व्य
वहर्त्तात्तृतीयांशंसेवयाष्टमभागवान् अनिच्छयाव्रजंस्तत्रतीर्थस्नानफलंलभेत् २८ यथायथंप्रकर्तव्यात्तीर्था-
नामभियात्रिका॥ पापक्षयोभवत्येवविधिदृष्ट्याविशेषतः २९ तत्रसाधून्नमस्कुर्यात्सादवंदनसेवनैः तद्द्वाराहरि
भक्तिर्हिप्राप्यतेपुरुषोत्तमे ३० इतितीर्थविधिःप्रोक्तोसमासेननविस्तरात् एवंविधिंसमाश्रित्यगच्छत्वंपुरुषोत्त
मम् ३१ तुभ्यंतुष्टोमहाराजदास्यतेभक्तिमच्युतः यथासंसारनिर्वाहःक्षणादेवभविष्यति ३२ तीर्थयात्रावि
धिंश्रुत्वासर्वपातकनाशनम् मुच्यतेसर्वपापेभ्य उग्रेभ्यःपुरुषर्षभ ३३ सुमतिरुवाच इतिवा-
क्यंसमाकर्ण्यववंदेचरणौमहान् तत्तीर्थदर्शनोत्सुक्यविकलीकृतमानसः ३४ आदिदेशनिजामात्यंमंत्रवि
त्तमसुत्तमम् तीर्थयात्रेच्छयासर्वान्सहनेतुंमनोदधत् ३५ मंत्रिन्पौरजनान्सर्वानादिदेशममाज्ञया पुरुषोत्त
मपादाब्जदर्शनंप्रतिहेतवे ३६ येमदीयेपुरेलोकायेचमद्वाक्यकारकाः सर्वेनिर्यांतुमत्सुर्यामयासहनरोत्तम

३७ येमद्वाक्यंसमुल्लंघ्यस्थास्यंतिपुरुषागृहे तेदंड्यायमदंडेनपापिनोधर्महेतवे ३८ किंतेनसुकृतवृंदेनवां
धवैःकिंसुदुर्नयैः येर्नदृष्टःस्वचक्षुर्भ्यांपुण्यदःपुरुषोत्तमः ३९ सूकरीश्चत्तवत्तेषांप्रसूतिर्दिग्भक्षका येषांनपुत्राः
पौत्रावाहरिशरणमागताः ४० योदेवोनाममात्रेणसर्वान्पालयितुंक्षमः तन्नमस्कुरुतेक्षिप्रंमदीयाप्रकृतिःशु
भा ४१ इतिवाक्यंमनोहारिभगवद्गुणगुंफितम् प्रजाहर्षप्रदंज्ञात्वाउत्तमःसत्यनामधृक् हस्तिनंवरमारोप्य-
पटहंतत्रघोषयत् ४२ यदादिष्टंनृपेणेहतीर्थयात्रांसमिच्छता ४३ गच्छंतुत्वरितालोकाराज्ञासहमहागिरिम्
पश्यंतुपापसंहारंपुरुषोत्तममादरात् ४४ श्रूयतांसर्वसंसारसागरोगोष्पदःपुनः भूयतांशंखचक्रादिचि
ह्नितेस्तनुभिर्नरैः ४५ इत्यादिघोषयामासराज्ञादिष्टंयदद्भुतम् सचिवोरघुनाथांघ्रिध्याननिर्वारितश्रमः
४६ तच्छ्रुत्वानानाःप्रजाःसर्वाआनंदप्लवसंयुताः मनोदधुःस्वनिस्तारेपुरुषोत्तमदर्शनात् ४७ निर्ययुर्ब्राह्म
णास्तत्रशिष्यैःसहस्रवेषिणः आशिषंवरदानाढ्यांददंतोभूमिपंप्रति ४८ क्षत्रियाधन्विनोवीरावैश्यकास्त
त्क्रियान्विताः शूद्राःसंसारनिस्तारहर्षिताःस्वीयविग्रहाः ४९ रजकाश्चर्मकाःक्षुद्राःकिरातभित्तिकारकाः सू
चिवृत्त्याचजीवंतस्तांबूलक्रयकारकाः ५० तालवाद्यधरायेचयेचरंगोपजीविनः तैलविक्रयिणश्चैववस्त्र
विक्रयिणस्तथा ५१ सूतावदंतःपौराणींवार्ताहर्षसमन्विताः मागधाबंदिनस्तत्रनिर्गताभूमिपाज्ञया ५२
भिषक्वृत्त्याचजीवंतस्तथापाकान्नकोविदाः पाकस्वादुरसाभिज्ञाहास्यवाक्यविरंजकाः ५३ ऐंद्रजालिक

विद्याधरास्तथावार्तास्तकोविदाः प्रशंसंतोमहाराजंनिर्ययुःपुरमध्यतः ५४ राजापितत्रनिर्व्यूढकृतसंध्या
दिकक्रियाः ब्राह्मणंतापसंश्रेष्ठमानिनायसुनिर्मलं ५५ तदाज्ञयामहाराजोनिर्जगामपुराद्बहिः लोकैरनुग
तोराजाबभौचंद्रइवोडुभिः ५६ क्रोशमात्रमतिक्रम्यक्षौरंकृत्वाविधानतः दंडंकमंडुंविभ्रन्मृगचर्मतथाशु
भम् ५७ शुभवेषेणसंयुक्तोहरिध्यानपरायणः कामक्रोधादिरहितंमनोबिभ्रन्महायशाः ५८ तदादुंदुभ
योभेर्यआनकाःपणवास्तथा शंखवीणादिकंसर्वंदध्मुराह्लादकामुहुः ५९ जयदेवेशदुःस्वप्नपुरुषोत्तमसं-
ज्ञित दर्शयस्वतनुंमह्यंवदंतोनिर्ययुर्जनाः ६० इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाऽश्वमेधेशेषवा-
त्स्यायनसंवादेएकोनविंशोऽध्यायः १९ सुमतिरुवाच अथप्रयातेभूपालःसर्वलोकसमन्वि
तः महाभागैश्वशांतैश्वगायकैःकृष्णकीर्तनः १ शुश्रावासौमहाराजामार्गेगोविंदकीर्तनम् जयमाधवभ-
क्तानांशरण्यपुरुषोत्तम २ मार्गेतीर्थान्यनेकानिकुर्वन्पश्यन्महोदयम् तापसाद्ब्राह्मणास्तेषांमहिमानमथा
शृणोत् ३ विचित्रविष्णुवार्त्ताभिर्विनोदितमनानृपः मार्गेमार्गेमहाविष्णुंगापयामासगायकान् ४ दीनांधकृ
पणानांचपंगूनांवासनोचितम् दानंददौमहाराजाबुद्धिमान्विजितेंद्रियः ५ अनेकतीर्थविरजमात्मानंभव्य
तांगतम् कुर्वन्ययौस्वीयलोकैर्हरिध्यानपरायणः ६ नृपोगच्छन्ददर्शाग्रेनदींपापप्रणाशिनीम् चक्रांकित
ग्रावयुतांमुनिमानसनिर्मलां ७ अनेकमुनिवृंदानांबहुश्रेणिविराजिताम् सारसाक्षिप्तत्रीणांकूजितैरुपशो

भितम् ८ दृष्ट्वापप्रच्छविप्राग्र्यंतापसंधर्मकोविदम् अनेकतीर्थमाहात्म्यविशेषज्ञानजृंभितम् ९ स्वामिन्नेयंनदीपुण्यामुनितापससेविता दर्शनान्ममचित्तस्यप्रमोदपदनिर्भरा १० इतिश्रुत्वावचस्तस्यराजराजस्यधीमतः वक्तुंप्रचक्रमेविद्वान्तीर्थमाहात्म्यमुत्तमम् ११ ब्राह्मणउवाच गंडकीयंनदीराजन्सुरासुरनिषेविता पुण्योदकप्रवाहाचहतपातकसंचया १२ दर्शनान्मानसंपापंस्पर्शनात्कर्मजंदहेत् वाचिकंस्त्रीयतोयस्यपानतःपापसंचयम् १३ पुरादृष्ट्वाप्रजानाथःप्रजादुष्टानिपापिनीः स्वगंडाद्विमुषोनेकपापघ्नींसृष्टवानिमाम् १४ एतांनदींयेपुण्योदांस्पृशंतिस्रुतरंगिणीम् तेगर्भभाजोनैवस्युरपिपापकृतोनराः १५ अस्यांभवायेचाश्मानश्चक्रचिह्नैरलंकृताः तेसाक्षाद्भगवंतोहिस्वस्वरूपधराःपराः १६ शिलाःसंपूजयेद्यस्तुनित्यंचक्रसमन्विताः नजातुचिज्जनन्यावैजठरंसमुपाविशेत् १७ पूजयेद्योनरोधीमान्शालिग्रामशिलांवराम् तेनाचारवताभाव्यंदंभलोभवियोगिना १८ परदारपरद्रव्यविमुखेननरेणहि पूजनीयःप्रयत्नेनशालग्रामःसचक्रकः १९ द्वारवत्याभवंचक्रंशिलावैगंडकीभवा पुंसांक्षणाद्धरत्येवपापंजन्मशतार्जितम् २० अपिपापसहस्राणांकर्तातावन्नरोभवेत् शालग्रामशिलातोयंपीत्वापूतोभवेत्क्षणात् २१ ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रोवेदपथिस्थितः शालग्रामंपूजयित्वागृहस्थोमोक्षमाप्नुयात् २२ नजातुचित्स्त्रियाकार्यंशालग्रामस्यपूजनम् भर्तृहीनाथसुभगास्वर्गलोकहितैषया २३ मोहात्स्पृशेतांमहिलाजन्मशीलगुणान्विता हित्वापुण्यसमूहंसासत्व

रंनरकंव्रजेत् २४ स्त्रीपाणिमुक्तपुष्पाणिशालग्रामशिलोपरि पवेरधिकपातानिवदंतिब्राह्मणोत्तमाः २५ चं
दनंविषसंकाशंकुसुमंवज्रसंनिभम् नैवेद्यंकालकूटाभंभवेद्भगवतःकृतम् २६ तस्मात्सर्वात्मनात्याज्यःस्त्रि
यास्पर्शःशिलोपरि करोतियातिनरकंयावदिंद्राश्चतुर्दश २७ अपिपापसमाचारोब्रह्महत्यायुतोपिवा शाल
ग्रामशिलातोयंपीत्वायातिपरांगतिम् २८ तुलसीचंदनंचक्रंशंखोघंटाथचक्रकम् शिलाताम्रस्यपात्रंतु
विष्णोर्नामपदामृतम् २९ पदामृतंतुनवभिःपापराशिप्रदाहकम् वदंतिमुनयःशांताःसर्वशास्त्रार्थकोविदाः
३० सर्वतीर्थपरिस्नानात्सर्वक्रतुसमर्चनात् पुण्यंभवतियद्राजन्बिंदौबिंदौतदद्भुतम् ३१ शालग्रामशिलाय
त्रपूज्यतेपुरुषोत्तमैः तत्रयोजनमात्रंतुतीर्थकोटिसमन्वितम् ३२ शालग्रामाःसमाःपूज्याःसमेषुद्वितयंनहि विष
माएवसंपूज्याविषमेषुत्रयंनहि ३३ द्वारावतीभवंचक्रंतथावैगंडकीभवम् उभयोःसंगमोयत्रतत्रगंगासमु-
द्रगा ३४ रुक्षाःकुर्वंतिपुरुषानायुःश्रीबलवर्जितान् तस्मात्स्निग्धामनोहारिरूपिणोददतिश्रियम् ३५ आ
युःकामोनरोयस्तुधनकामोहियःपुमान् पूजयन्सर्वमाप्नोतिपारलौकिकमैहिकम् ३६ प्राणांतकालेनुर्यस्य
भवेद्भाग्यवतोनृप वाचिनामहरेःपुण्यंशिलाहृदितदंतिकम् ३७ गच्छतस्तुप्राणमार्गेषुयस्यविश्रंभितोपिचे
त् शालिग्रामशिलास्फूर्तिस्तत्रमुक्तिर्नसंशयः ३८ पुराभगवताप्रोक्तमंबरीषायधीमते ब्राह्मणान्यासिनोमु
क्ताःशालग्रामशिलामम ३९ स्वरूपत्रितयंमह्यमेतद्धिक्षितिमंडले पापिनांपापनिर्हारंकर्तुंधृतमुदंचतत् ४०

निंदंतिपापिनोयेवाशालग्रामशिलांसकृत् कुंभीपाकेपचंत्याशु यावदाभूतसंप्लवम् ४१ पूजांसमुद्यतंकर्तुंयो
वारयतिमूढधीः तस्यमातापिताबंधुःसर्वेनरकभाजिनः ४२ योवाकथयतिक्षिप्रंशालग्रामार्चनंकुरु सत्कृता
र्थेनयत्याशुवैकुंठंस्वस्यपूर्वजान् ४३ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् मुनयोवीतरागाश्चकामक्रोधवि
वर्जिताः ४४ पुराकीकटसंज्ञेवैदेशेधर्मविवर्जिते आसीत्पुल्कसजातीयोनरःशबरसंज्ञितः ४५ नित्यंजंतुव
धोद्युक्तःशरासनधरोमुहुः तीर्थप्रतियियासूनांबलाद्धरतिसंबलम् ४६ अनेकप्राणिहत्यावान्परस्वनिरतःसदा
सदारागादिसंयुक्तःकामक्रोधादिसंयुतः ४७ विचरत्यनिशंभीमेवनेप्राणिवधंकरः विषसंसिक्तबाणाग्रोरूढ
चापगुणोधमः ४८ एकदापर्यटन्व्याधोप्राणिमात्रभयंकरः कालंप्राप्तंनजानातिसमीपेप्युग्रमानसः ४९ यम
दूतास्तुसंप्राप्ताःपाशमुद्गरपाणयः ताम्रकेशादीर्घनखालंबदंष्ट्राभयानकाः ५० श्यामालोहस्यनिगडान्बिभ्रं
तोमोहकारकाः बध्नंतुपापिनंह्येनंप्राणिमात्रभयंकरम् ५१ कदाचिन्मनसानायंप्राणिमात्रोपकारकः परदारा
परद्रव्यपरद्रोहपरायणः ५२ एतस्यजिव्हांमहतीमहंनिष्कर्षयाम्यतः एकोवदतिचैतस्यचक्षुरुत्पाटयाम्य
हम् ५३ एकोवदतिचैतस्यकरौच्छेद्मीस्तुरापिनः अन्योवदत्यहंकर्णौकर्तयामिदुरात्मनः ५४ एवंवदंतःसु
भृशंतमोष्टैर्विलिलेहकाः आगत्यतंदुरात्मानंसंनिधौतस्थुरुन्मदाः ५५ एकोदूतस्तदासर्परूपंधृत्वादशत्य
हो सदष्टमात्रःसहसागतासुःपर्यजायत ५६ तदातंलोहपाशेनबध्वातेयमकिंकराः कशाभिस्ताडयामासु

र्मुद्गरैःप्रहरंतिच ५७ नारेदुष्टदुरात्मात्वंकदाचिद्धर्ममाचरः मनसापियतस्त्वंवैत्वांक्षिपामोद्यरौरवे ५८ त्वन्मांसंवा
यसारौद्राभक्षिष्यंतिक्षुधान्विताः आजन्मतस्त्वभवतानकृतंधर्मसेवनम् ५९ त्वयापुत्रकलत्राणिद्रोहंकृत्वाप्रपो
षिताः नकदाचित्स्मृतोदेवःपापहारीजनार्दनः ६० तस्मात्वांलोहशंकौवाकुंभीपाकेचरौरवे धर्मराजाज्ञयासर्वेने
ष्यामोबहुताडनैः ६१ एवमुक्त्वायदानेतुंसमैक्षन्यमकिंकराः तावत्प्राप्तोमहाविष्णुच्चरणाब्जपरायणः ६२ यम
दूतास्तदादृष्टावैष्णवेनमहात्मना पाशमुद्गरदंडादिदुष्टायुधधरागणाः ६३ पुल्कसंलोहनिगडैर्बध्वायातुंसमुद्य
ताः बंधबंधग्रसछिंधिभिंधिभिंधीतिवादिनः ६४ तदाकृपालुर्गोविंदपादपद्मपरायणः अत्यंतकृपयामुक्तंचे
तास्तत्रतदाकरोत् ६५ असौजहातुदुष्टपीडांमायातुयमसंनिधौ॥ मोचयाम्यहमद्यैवयमदूतेभ्यएवच ६६ इतिप्र
त्वामनितस्मिन्कृपायुक्तोमुनीश्वरः शालग्रामशिलांहस्तेगृहीत्वास्यगतोंतिके ६७ तस्यपादोदकंपुण्यंतुलसी
भिर्विमिश्रितम् मुखेविनिक्षिपन्कर्णेरामनामजजापह ६८ तुलसींमस्तकेनस्यधारयामासवैष्णवः शिलांहृ
दिमहाविष्णोर्दधारपरवैष्णवः ६९ गच्छंतुयमदूतावैयातनाकृपरायणाः शालग्रामशिलास्पर्शाद्धृद्यनेपात
कंमहत् ७० इत्युक्तवतितस्मिन्वैगणाविष्णोर्महाद्भुताः आययुःस्तस्यगंडक्याःशिलास्पर्शाद्धृतांहसः ७१
पीनवस्त्राःशंखचक्रगदापद्मविराजिताः मुंचंतुवैष्णवंत्वेनंकिमर्थंविधृतोह्ययम् ७२ आगत्यमोचयामास
लोहपाशाद्दुरासदात् मोचयित्वामहापापकारकंपुल्कसंभटाः ७३ ऊचुःकिमर्थंबद्धोयंवैष्णवःपूज्यदेहभृत् क

स्याज्ञाकारकायूयंयदधर्मप्रकारकाः ७४ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजगदुर्यमकिंकराः धर्मराजाज्ञयाप्राप्तानेतुं
पापिनमुद्यताः ७५ नासोकदाचिन्मनसाप्राणिमात्रोपकारकः प्राणिहत्यामहापापकारीदुष्टशरीरभृत् ७६
नृन्बहूस्तीर्थयात्रायांजिगीषंतोव्यलुंठयत् परदाराररतोनित्यंसर्वपापाधिकारकः ७७ तस्मान्नेतुंवयंप्राप्ताः
पापिनंपुल्कसंनरम् भवद्भिर्मोचितःकस्मादकस्मादागतैर्भटैः ७८ विष्णुदूताऊचुः ब्रह्महत्याकरोवा
स्तप्राणिकोत्यपकारकः शालग्रामशिलास्पर्शःसर्वंदहतितत्क्षणम् ७९ रामेतिनामयच्छ्रोत्रेविश्रंभाज्जपि
तंयदि करोतिपापसंदाहंतूलंवह्निकणोयथा ८० तुलसीमस्तकेयस्यशिलाहृदिमनोहरा मुखेकर्णेथवा
रामनाममुक्तस्तदैवसः ८१ तस्मादनेनतुलसीमस्तकेधारितापरा श्राविंतंरामनामास्यशिलाहृदिचधा
रिता ८२ तस्मात्पापसमूहोस्यदग्धःपुण्यकलेवरः यास्यतेपरमंस्थानंपापिनोयत्सुदुर्लभम् ८३ वर्षायुतंत
त्रभुक्त्वाभोगान्सर्वमनोहरान् भारतेजन्मसंप्राप्यसमाराध्यजगद्गुरुम् ८४ प्राप्स्यतेपरमंस्थानंसुरासुरस्य
दुर्लभम् नज्ञातोमहिमास्माभिःकशिलायाःपरमेष्ठिनः ८५ दृष्टास्पृष्टार्चिताक्वापिसर्वपापहराक्षणात् इत्यु
क्तातेययुःसर्वेमहाविष्णोर्गणामुदा ८६ गतास्तेकिंकराराज्ञःकथयामासुरद्भुतम् वैष्णवोहर्षमापेदेरघुना
थपरायणः ८७ मुक्तोसौयमपाशाच्चजगामघृणितोभृशं तदाजगामविमलंकिंकिणीजालमंडितं विमानंदेवलोकात्तु

मनोहारिमहाद्भुतम् तत्रारुह्यगतःसोयंमहापुण्यैर्निषेविते ८९ भोगान्भुक्त्वासविपुलानाजगाममहीतलम् त
स्मिन्जन्मसमासाद्यशफचिवाडवसत्कुले ९० आराध्यजगतामीशंगतवान्परमंपदम् सपापीसाधुसंगत्याशाल
ग्रामशिलांस्पृशन् ९१ महापीडाविनिर्मुक्तोगतस्तत्परमंपदम् मयातेभिहितंराजन्गंडकीचरितंमहत् ९२ श्रुत्वा
विमुच्यतेपापैर्भुक्तिंमुक्तिंचविंदति ९३ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवा
देशालग्राममहिमानामविंशोऽध्यायः २० सुमतिरुवाच एतन्माहात्म्यमतुलंगंडक्याःकर्णगो-
चरम् कृत्वाकृतार्थमात्मानंमन्यतेस्मनृपोत्तमः १ स्नात्वातीर्थेपितॄन्सर्वान्संतर्प्यजहृषेमहान् शालग्रामशि-
लापूजांकुर्वन्वाडववाक्यतः २ चतुर्विंशच्छिलास्तत्रगृहीत्वासनृपोत्तमः॥पूजयामासप्रेम्णाचचंदनादिकपूज
नैः ३ तत्रदानानिदत्वाचदीनांधानांविशेषतः गंतुंप्रचक्रमेराजापुरुषोत्तममंदिरम् ४ एवंक्रमेणसंप्राप्तोगंगा
सागरसंगमम् कृत्वाक्षिगोचरंतंचब्राह्मणंपृष्टवान्मुदा ५ स्वामिन्वद्कियद्दूरेनीलोयंपर्वतोमहान् पुरुषोत्त
मसंवासःसुरासुरनमस्कृतः ६ तदाश्रुत्वामहद्वाक्यंरत्नग्रीवस्यभूपतेः उवाचविस्मयाविष्टोराजानंप्रतिसा
दरः ७ राजन्नेतत्स्थलंनीलपर्वतस्यनमस्कृतम् किमर्थंदृश्यतेनैवमहापुण्यददर्शनः ८ पुनःपुनरुवाचैनं-
स्थलंनीलस्यभूभृतः कथंनदृश्यतेराजन्पुरुषोत्तमवासभृत् ९ अत्रस्नातंमयासम्यक्गताभिल्लाक्षिगोच
राः अनेनैवपथाराजन्नारूढंपर्वतोपरि १० इतितद्वाक्यमाकर्ण्यविव्यथेमानसेनृपः नीलभूधरदर्शायकुर्व

न्युत्कंठितंमनः ११ उवाचचकथंविप्रदृश्यतेपुरुषोत्तमः कथंवादृश्यतेनीलस्तदुपायंवदस्वनः १२ नदावाक्यंसमा
कर्ण्यरत्नग्रीवस्यभूपतेः तापसोब्राह्मणोवाक्यमुवाचनृपविस्मितः १३ गंगासागरसंयोगेस्नात्वास्माभिर्महा
मते स्थातव्यंतावदेवात्रयावन्नीलोनदृश्यते १४ गीयतेपापहादेवःपुरुषोत्तमसंज्ञितः करिष्यतेकृपामाशु
भक्तवत्सलनामधृक् १५ त्यजत्यसोनवैभक्तान्देवदेवशिरोमणिः अनेकेरक्षिताभक्तास्तज्ज्ञायस्वमहाम
ते १६ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराजाव्यथितचेतसा स्नात्वागंगाब्धिसंयोगेततोनशनमादधत् १७ करिष्यति
कृपांचेहपुरुषोत्तमईषितः पूजांकृत्वाशनंकुर्यामन्यथानशनंव्रतम् १८ इतिकृत्वानियमनंगंगासागररोध-
सि गायन्हरिगुणग्राममुपवासमथाचरत् १९ राजोवाच जयदीनदयाकरप्रभोजयदुःखहरस्व
काव्हय जयभक्तजनार्त्तिनाशनेकृतवर्ष्मन्जयदुष्टघातक २० अंबरीषमथवीक्ष्यदुःखितंविप्रशापहत
सर्वसंभ्रमम्। धारयन्निजकरेसुदर्शनंतंररक्षजठराधिवासतः २१ दैत्यराजपितृकृतव्यथातुरःशूलपा
शकृतदुःखबालकः श्रीनृसिंहतनुधारिणात्वयारक्षितःसपदिपश्यतःपितुः २२ ग्राहवक्त्रपतितांघ्रिमुद्ध
टंवारणेंद्रमतिदुःखपीडितम् वीक्ष्यसाधुकरुणार्द्रमानसस्त्वंगरुत्मतिकृतारुहक्रियः २३ त्यक्तपक्षिपतिरात्त
चक्रकोवेगकंपिवनमालिकांबरः गीयसेसुरभिनक्रवक्त्रतोमोचकःसपदितद्विनाशकः २४ यत्रयत्रनवसे
वकार्दनंतत्रतत्रतवदेहधारणम् पाल्यतेचभवतानिजःप्रभोपापहारिचरितैर्मनोहरैः २५ दीननाथसुर

मौलिहीरकैर्घृष्टपादतलभक्तवल्लभ पापकोटिपरिदाहकप्रभोदर्शयस्वनिजदर्शनंमम २५ पापकृद्यदिज
नोयमागतोमानसेतवतथापिदर्शय तावकावयमघौघनाशनेविस्मृतंनहिसुरासुरार्चित २६ येवदंतितव
नाममनिर्मलंतेनरंतिसकलाघसागरम् संस्मृतिर्यदिकृतातदामयाप्राप्यतांसकलदुःखकारक २७ सू
मनिरुवाच एवंगायन्गुणान्रात्रौदिवागापिमहीपतिः क्षणमात्रंनविश्रांतोनिद्रामापनवैसुखम्
२८ गायन्गच्छन्गृणन्तिष्ठन्वदत्येतदहर्निशम् दर्शयस्वकृपानाथ स्वतनुंपुरुषोत्तम २९ एवंराज्ञःपंचदि
नंगतंगंगाब्धिसंगमे तदाकृपाब्धिःकृपयाचिंतयामासगोपतिः ३० असौराजामदीयेनगानेनविगतांधकः
पश्यतांमामकींप्रेष्ठांसुरासुरनमस्कृताम् ३१ इतिसंचिंत्यभगवान्कृपापूरितमानसः संन्यासि वेषमास्था
ययोराज्ञोंतिकंविभुः ३२ तत्रगत्वामहाराजत्रिदंडीयतिवेषधृक् भक्तानुकंपयाप्राप्तोवीक्षितस्तापसेन
हि ३३ ॐनमोविष्णवेत्युक्त्वानमश्चक्रेनृपोत्तमः अर्घ्यपाद्यासनैःपूजांचकारहरिमानसः ३४ उवाचभा-
ग्यमतुलंयद्भवानक्षिगोचरः अतःपरंदास्यतेमेगोविंदोनिजदर्शनम् ३५ एतच्छ्रुत्वातुतद्वाक्यंसंन्यासीनि
जगादतम् राजन्शृणुष्वकथितंममवाक्यंविनिश्चितम् ३६ अहंज्ञानेनजानामिभूतंभव्यंभवच्चयत् त
स्मादहंब्रुवेकिंचित्शृणुष्वैकाग्रमानसः ३७ श्वोमध्यान्हेहरिर्दद्यात्दर्शनंब्रह्मदुर्लभम् पंचभिःस्वजनैःसा
कंयास्यसेपरमंपदम् ३८ तवामात्यश्चमहिलानवतापसवाडवः पुरेतवकरंवारव्यसाधुश्चतंतुवायकः

३९ एतैःपंचभिरेतस्मिन्नीलेपर्वतसत्तमे यास्यसेब्रह्मदेवेंद्रवंदितेसुरपूजिते ४० इत्युक्त्वायतिरदृश्यंग तःक्वापिनदृश्यते तदाकर्ण्यनृपोहर्षंप्रापचाशुसविस्मयम् ४१ राजोवाच स्वामिन्कोसौसमा- गत्यसंन्यासीमांयदूचिवान् नदृश्यतेपुनःकुत्रगतोसौचित्तहर्षदः ४२ तापसउवाच राजन्त्वम हाप्रेम्णाकृष्टचित्तःसमभ्यगात् पुरुषोत्तमनामायंसर्वपापप्रणाशनः ४३ श्वोमध्यान्हेतवपुरोभविष्यति महान्गिरिः तमारुह्यहरिंदृष्ट्वाकृतार्थःस्यानसंशयः ४४ इतिवाक्यसुधासिंधुनाशितस्वांतसंज्वरः हर्ष- यदापभगवान्ब्रह्मापिनहिवेत्तितम् ४५ तदादुंदुभयोनेदुर्वीणापणवगोमुखाः महानंदस्तदात्वा सीन्राजराजस्यचेतसि ४६ गायन्हरिंक्षणंतिष्ठन्हसन्जल्पन्ब्रुवन्नमन् आनंदंप्रापसुघनंसर्वसंतापना शनम् ४७ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेएकविंशोऽध्यायः २१ सुमतिरुवा- च अथसर्वंदिनंनीत्वाहरिस्मरणकीर्तनैः रात्रौसुष्वापगंगायारोधस्सुरुफलप्रदे १ ददर्शस्वप्नमध्ये सःस्वात्मानंचचतुर्भुजम् शंखचक्रगदापद्मशार्ङ्गकोदंडधारिणम् २ नृत्यंतंपुरुषोत्तमस्यपुरतःशर्वादि देवैःसहश्रीमद्भिःस्वनतुंबुरुनामजप्रभवाब्जादिप्रहेत्यादिभिः मोदादिप्रवरैर्गणैःसुतनुभिःश्रीसर्वदोपास्यतं प्रेक्षन्नासनृपोह्युलोकविषयेहर्षंतमत्यद्भुतम् ३ ददातिमनसोभीष्टंपुरुषोत्तमसत्तमः आत्मानंतुकृपापात्रं मन्यतेस्ममहामतिः ४ इत्येवंस्वप्नविषयेददर्शनृपसत्तमः प्रातःप्रबुद्धोविप्रायजगादस्वप्नमीक्षितम् ५

तच्छ्रुत्वावाउवोधीमान्कथयामासविस्मितः राजंस्त्वयासौदृष्टोयःपुरुषोत्तमसंज्ञितः ६ दास्यतेशंखचक्रादिचिह्नितांस्तनुंहरिः इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंरत्नग्रीवोमहामनाः ७ दापयामासदानानिदीनानांमनसोचितम् स्नात्वागंगाब्धिसंयोगेतर्पयित्वापितृन्सुरान् ८ गायन्हरिगुणग्रामंप्रत्यक्षंतच्चदर्शनम् ततोमध्याह्नसमयेदिविदुंदुभयोमुहुः ९ जघ्नुःसुरतराघातबहुशब्दसुशब्दिताः अकस्मात्पुष्पवृष्टिश्चबभूवनृपमस्तके १० धन्योसिनृपवर्यस्त्वंनीलोयस्याक्षिगोचरः ११ शृणोतिसदयंवाक्यंनृपोदेवप्रणोदितम् तदासूर्यसमाभासकांतिकोटिधरोगिरिः १२ राज्ञोक्षिगोचरोजातोनीलनामामहागिरिः राजतैःकानकैःशृंगैःसमंतात्परिराजितः १३ किमग्निःप्रज्वलत्येषद्वितीयःकिमुभास्करः किमयंवैद्युतःपुंजःसकस्मात्स्थिरकांतिभृत् १४ तापसोब्राह्मणोदृष्ट्वानीलंप्रस्थसुशोभितम् राज्ञानिवेदयामाससर्वपुण्योमहागिरिः १५ तच्छ्रुत्वानृपपूज्यस्तुशिरसाप्रणनामह धन्योस्मिकृतकृत्योस्मिनीलोमेह्यक्षिगोचरः १६ अमात्योराजपत्नीचकरवस्तुवायकः नीलंप्रदृश्यसंहृष्टाबभूवुःपुरुषर्षभाः १७ मुहूर्तेविजयेपंचनीलपर्वतमारुहन् महादुंदुभिनिर्घोषवंशवन्नरसुरैःकृतान् १८ तस्योपरितनेशृंगेचित्रपादपराजिते ददर्शहाटकाबद्धंदेवालयमनुत्तमम् १९ ब्रह्मागत्यसदापूजांकरोतिपरमेष्ठिनः नैवेद्यंकुरुतेयत्रहरिसंतोषकारकम् २० दृष्ट्वाथतत्रविमलंदेवायतनमुत्तमम् प्रविवेशपरीवारैःपंचभिःसहसंवृतः २१ तत्रदृष्ट्वाजातरूपेमहामणिविचित्रिते सिंहासने

विराजंतंचतुर्भुजमनोहरम् २२ चंडप्रचंडविजयजयादिभिरुपासितम् प्रणनामसपत्नीकोराजासेवकसंयुतः
२३ प्रणम्यपरमात्मानंमहाराजोस्तरोत्तमम् स्नापयामासविधिवद्वेदोक्तैःस्नानमंत्रकैः २४ अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रे
प्रीतेनमनसानृपः चंदनेनविलेप्यैनंस्रवस्त्रैवनिवेद्यच २५ धूपमारार्तिकंकृत्वासर्वस्वादुमनोहरम् नैवेद्यं
भगवन्मूर्त्यैन्यवेदयद्धीनृपः २६ प्रणम्यचस्तुतिंचक्रेतापसब्राह्मणेनच यथामतिगुणग्रामगुंफितस्तोत्रसं-
चयैः २७ राजोवाच एकस्त्वंपुरुषःसाक्षाद्भगवान्प्रकृतेःपरः कार्यकारणतोभिन्नोमहत्तत्वादि
पूजितः २८ त्वन्नाभिकमलाज्जज्ञेब्रह्मासृष्टिविचक्षणः तथासंहारकर्त्ताचरुद्रस्त्वन्नेत्रसंभवः २९ त्वयाज्ञ
प्तःकरोत्यस्यविश्वस्यपरिचेष्टितम् त्वत्तोजातंपुरासर्वंजगत्स्थाष्णुचरिष्णुच ३० चेतनाशक्तिमाविश्यत्व
मेवंचेतयस्यहो नवजन्मतुनास्त्येवनांतस्तवजगत्पते परिणामःक्षयोवृद्धिस्त्वयिसंत्येवनोविभो ३१ तथा
पिभक्तरक्षार्थंधर्मस्थापनहेतवे करोषिजन्मकर्माणिह्यनुरूपगुणानिच ३२ त्वयामात्स्यंवपुर्धृत्वाशंखवस्तु
निहतोसुरः वेदाःसुरक्षिताब्रह्मन्महापुरुषपूर्वज ३३ शेषोनवेत्तिमहितेभारत्यपिमहेश्वरी किमुतान्ये
महाविष्णोमादृशास्तुकुबुद्धयः ३४ मनसात्वांनचाप्नोतिवागियंपरमेश्वरी तस्मादहंकथंत्वांवैस्तोतुंस्या
मीश्वरःप्रभो ३५ इतिस्तुत्वासशिरसाप्रणाममकरोन्मुहुः गद्गदस्वरसंयुक्तोरोमहर्षांकितांगकः ३६ इति
स्तुत्याप्रहृष्टात्माभगवान्पुरुषोत्तमः उवाचवचनंसत्यंराजानंप्रतिसार्थकम् ३७ श्रीभगवानुवाच

तवस्कृत्याप्रहर्षोभून्ममराजन्महामते जानीहित्वंमहाराजमांचप्रकृतिनःपरम् ३८ नैवेद्यभक्षणंत्वंहिशी
घ्रंकुरुमनोहरम् चतुर्भुजत्वमापन्नःसन्गंतासिपरमंपदम् ३९ त्वत्कृतस्तुतिरत्नेनयोमांस्तोष्यतिमानवः
तस्यापिदर्शनंदास्येभक्तिमुक्तिवरप्रदम् ४० इत्युक्तंवचनंराजाश्रुत्वाभगवतोदितम् नैवेद्यभक्षणंचक्रे
चतुर्भिःसहसेवकैः ४१ ततोविमानंसंप्राप्तंकिंकिणीजालमंडितम् अप्सरोवृंदसंसेव्यंसर्वभोगसमन्वित
म् ४२ पुरुषोत्तमसंज्ञंचपश्यन्राजासधार्मिकः ववंदेचरणौतस्यकृपापात्रकृतात्मकः ४३ तदाज्ञातोविमा
नेस्वेआरुह्यमहिलायुतः जगामपश्यतस्तस्यदिविवैकुंठमद्भुतम् ४४ मंत्रीधर्मपरोराजासर्वधर्मविदुत्तमः
जग्मेसार्कंविमानेनललनावृंदसेवितः ४५ तापसब्राह्मणस्तत्रसर्वतीर्थावगाहकः चतुर्भुजत्वंसंप्राप्तोय
यौदिविविमानिभिः ४६ करवोपिमहाराजगानपुण्येनदर्शनम् प्राप्तोययौसुरावासंब्रह्मदेवादिदुर्लभम्
सर्वेप्रचलिताविष्णुलोकंपरममद्भुतम् चतुर्भुजाःशंखचक्रगदपाथोजधारिणः ४८ सर्वेमेघश्रियायुक्ता
लसदंभोजपाणयः हारकेयूरकटकैर्भूषितांगाययुर्दिवम् ४९ तद्विमानावलीर्दृष्ट्वालोकैःप्रकृतिभिस्तदा
दुंदुभीनांतुनिर्घोषस्तैःकृतःकर्णगोचरः ५१ तदैकोब्राह्मणोह्यासीद्विष्णुपादाब्जवल्लभः गतस्तद्विरहाद्दु
ष्टचेताजातश्चतुर्भुजः ५१ तच्चित्रंवीक्ष्यलोकास्तेप्रशंसंतोमहोदयम् गंगासागरसंयोगे स्नात्वासुस्तेपु
रंप्रति ५२ अहोभाग्यंभूमिपतेरत्नग्रीवस्यसन्मतेः जगामानेनदेहेनतद्विष्णोःपरमंपदम् ५३ राजन्न-

सोनीलगिरिः पुरुषोत्तमसत्कृतः यंवीक्ष्यैवव्रजत्यद्धावैकुंठंपरमायनम् ५४ एवंनीलस्यमाहात्म्यंयःशृणोति सभाग्यवान् यस्तुश्रावयतेलोकान्सगच्छेत्परमंपदम् ५५ एतच्छ्रुत्वातुदुःखंमेनश्यतिस्मृतिमात्रतः प्रांतेसंसारनिस्तारंददातिपुरुषोत्तमः ५६ योसौनीलाधिवासीचसरामःपुरुषोत्तमः सीतासाक्षान्महालक्ष्मीःसर्वकारणकारणम् ५७ हयमेधंचरित्वासलोकान्वैपावयिष्यति यन्नामब्रह्महत्यायाःप्रायश्चित्तंप्रदृश्यते ॥ ५८ इदानींत्वद्ध्यःप्राप्तोनीलेपर्वतसत्तमे पुरुषोत्तमदेवंतुनमस्कुरुमहामते ५९ तत्रनिःपापिनोभूत्वायास्यामःपरमंपदम् यस्यप्रसादादद्धहवोनिस्तीर्णाभवसागरात् ६० एवंप्रवदतस्तस्यप्राप्तोश्वोनीलपर्वतम् वायुवेगेनपृथिवींविकुर्वन्खुरविक्षताम् ६१ तदाराजापितत्पृष्ठचारीनीलाभिधंगिरिम् प्राप्तोगंगाब्धिसंयोगेस्नात्वागात् पुरुषोत्तमम् ६२ स्तुत्वानत्वाचदेवेशंशंकराशंकरनमस्कृतम् जातंकृतार्थमात्मानंमन्यतेस्मसशत्रुहा ६३ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेनीलगिरिमहिमावर्णनंनामद्वाविंशोऽध्यायः २२

शेषउवाच क्षणंस्थित्वातृणंत्यक्त्वापयौवाजीमनोजवः वीरश्रेणीवृतःपत्रंभालेधृत्वासचामरम् १ शत्रुघ्नेनसुवीरेणलक्ष्मीनिधिनृपेणच पुष्कलेनोग्रवाहेनप्रतापाग्र्येणरक्षितः २ ययौपुरींसचक्रांकांसुबाहुपरिरक्षिताम् अनेकवीरकोटीभीरक्षितोनुगतःप्रभो ३ तदापुत्रोस्यदमनोमृगयामास्थितोमहान् ददर्शाश्वंभालपत्रंचंदनादिभिरर्चितम् ४ विलोक्यसेवकंप्राहकस्याश्वोमेक्षिगोचरः भालेपत्रंधृतंकिंतुचामरंकिंतुशो

भनम् ५ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वासेवकःप्रययौततः यत्रासौवर्ततेवाजीभालपत्रःसुशोभनः ६ गृहीत्वातंकेश
संघेरत्नमालाविभूषितम् निनायचाग्रेभूपस्यसुबाहुकुलधारिणः ७ सपत्रंवाचयामाससुंदराक्षरशोभित
म् अयोध्यायांमहाराजःपुरापंक्तिरथोबली ८ तस्यात्मजोरामभद्रोसर्वश्रूरशिरोमणिः नान्योस्तितत्समःपृ
थ्व्यांधनुर्धरणविक्रमः ९ तेनासौमोचितोवाजीचंदनादिभिरर्चितः तंपालयतिधर्मात्माशत्रुघ्नःपरवीरहा ११
येचश्रूरावयंवीराधनुर्हस्ताइमेवयम् तेगृण्हंतुबलाद्वाहं रत्नमालाविभूषितम् ११ तंचमोक्ष्यतिशत्रुघ्नःसर्व
वीरशिरोमणिः अन्यथापादयोस्तस्यपतित्वायांतुधन्विनः १२ इत्यभिप्रायमालोक्यजगामनृपनंदनः रामएवध
नुर्धारीनवयंक्षत्रियाःस्मृताः १३ नातेमेवस्थितेपृथ्व्यांकोयंगर्वोमहान्भवि प्राप्नोतिगर्वस्यफलंममनिर्मुक्तसाय
कैः १४ अद्यमेनिशिताबाणाःशत्रुघ्नंकिंशुकंयथा पुष्पितंविदधंत्वन्द्यामच्छरव्रातविव्यधैः १५ दारयंतुकपो
लानिसायकाममदंतिनाम् अश्वान्पश्यंतुशतशोरुधिरौघपरिप्लुतान् १६ पिबंतुयोगिनीसंघारुधिराणि
नृमस्तकैः शिवाभवंतुसंपुष्टामद्वैरिक्रव्यभक्षणैः १७ पश्यंतुसुभटास्तस्यममबाहुबलंमहत् कोदंडदंडनिर्मु
क्तशरकोटिविमुंचतः १८ इत्थमुक्त्वामहीपस्यतनुजोदमनाभिधः स्वपुरंप्रेषयित्वातंप्रहृष्टोभवदुद्भटः १९
सेनापतिमुवाचेदंसज्जीकुरुमहामते सेनांपरिमितांमह्यंवैरिवृंदनिवारणे २० सज्जांसेनांविधायाशुसंमु
खोरणमंडले स्थितोत्रयावदस्युग्रस्तावत्प्राप्ताहयानुगाः २१ क्वासौहयोमहाराज्ञःक्वचाश्वःपत्रचिह्नितः पप्रच्छ

रा·मे·
४२

अ·
२३

स्तेतुचान्योन्यमतिव्याकुलितामुहुः २२ तावद्ददर्शपुरतः प्रतापाग्र्यःपरंतपः सज्जीभूतंतुकटकंवीरशब्दनि
नादितम् २३ तत्रावदन्ननेकेवैनीतोश्वोनेनभूपतेः अन्यथासम्मुखंतिष्ठेत्कथंवीरोबलानुगः २४ इत्याकर्ण्य
प्रतापाग्र्यःप्रेषयामाससेवकम् सगत्वातत्रपप्रच्छकुत्राश्वोरामभूपतेः २५ केननीतःकुतोनीतोरामंजाना
तिनोकुधीः यस्यशर्वसुखादेवाबलिमादायसन्नताः २६ तस्यवैधर्मराजस्यकुपितंतुबलंमहत् सर्वथाहिग्र
सिष्येतप्राणिनिचित्तेचपास्यति २७ इत्थमुक्तंसमाकर्ण्यतदाराजसुतोबली तंवैधिक्कारयामासवाक्कुजालेनसु
दुर्मनाः २८ मयानीतोयज्ञहयःपत्रचिन्हाद्यलंकृतः येशूरास्तेतुमांजित्वामोचयंतुबलादिह २९ सेवकस्तद्व
चःश्रुत्वारोषपूर्णसहन्ययौ रक्षोनिवेदयामासयथासुबहुवर्णितम् ३० तच्छ्रुत्वारोषताम्राक्षःप्रतापाग्र्योम
हाबलः ययौयोद्धुंराजपुत्रंमहावीरपुरस्कृतम् ३१ रथेनकनकांगेनचतुर्वाजिसुशोभिना सुकूबरेणसर्वास्त्र
पूरितेनययौबली ३२ धनुष्टंकारयामासमहाबलसमन्वितम् पुनःपुनर्जहासोच्चैःकोपादुद्गतमितांशुकः
३३ अश्ववाहागजारूढाखड्गोल्लसितपाणयः अन्वयुस्तेप्रतापाग्र्यंरोषपूर्णाकुलेक्षणम् ३४ हस्तिनःपत्तय
श्चैवकोटिशःप्रधनोद्यताः चिरकालमभीप्संतोरणंवीरेणकारिनम् ३५ तदोद्यतंसमाज्ञायरिपुसैन्यंनृपात्मजः
प्रत्युज्जगामवीराग्र्योमहाबलपरिष्टृतः ३६ सन्नद्धःकवचीखड्गीशरासनधरोयुवा लीलयैवययौयोद्धुंमृगराट्
गजयूथकम् ३७ तदायोधाःप्रकुपिताःपरस्परवधैषिणः छिंधिभिंधीतिभाषंतोरणकार्येविशारदाः ३८ पत

४२

यः पत्तिसंघेनगजारूढाश्वसादिभिः रथारूढारथैश्चैववाहारूढाश्वसंस्थितैः ३९ गजाभिन्नाद्द्विधाजाताहयाश्च
हृद्दलीकृताः अनेकनरमस्तिष्कैर्मेदिनीपूरिताह्यभूत् ४० तदाप्रकुपितोराजाप्रतापाग्र्योमहाबलः स्वसैन्यक
दनोद्युक्तंराजपुत्रंसमीक्ष्यन्च ४१ उवाचसारथिंराजाप्रापयाश्वान्यतोमम सैन्यस्यकदनासक्तोराजपुत्रोम
हारथः ४२ महाबलोवीरशिरोमणिभूतोनृपात्मजः ययौसन्मुखमेवास्यप्रतापाग्र्यस्यवीर्यवान् ४३ सारथिः
प्रापयामासप्रतापाग्र्यस्यवाजिनः यत्रासौदमनोवीरःसर्वशूरशिरोमणिः ४४ गत्वातमाह्वयामासराजपुत्रं
रणोद्यतम् रथेपुरटनिर्णिक्तेतिष्ठन्कोदंडदंडभृत् ४५ रेराजपुत्रकशिशोत्वयाबद्धोश्वसत्तमः नज्ञातोस्ति
महाराजःसर्ववीरेंद्रसेवितः ४६ यस्यप्रतापदैत्येंद्रोनशक्तःसोढुमञ्जनम् तस्यत्वंवाजिनंनीत्वागतोद्यपुटभेद
नम् ४७ मांजानीहिपुरंप्राप्तंकालरूपंतुवैरिणम् मुंचाश्वमर्भगच्छाशुगच्छक्रीडनकंकुरु ४८ कस्यात्मज
स्त्वंकुत्रत्यःकथंनोदीर्घदर्शिना धृतोश्वस्त्वयिसंजाताघृणाममशिशोत्त्वयि ४९ वाक्यमाकर्ण्यदमनस्मितंच
क्रेमहामनाः उवाचचप्रतापाग्र्यंतृणीकुर्वंश्चतद्बलम् ५० दमनउवाच मयाबद्धोबलादश्वोनीतः
स्वपुटभेदनम् नार्पयिष्येद्यसप्राणाःकुरुयुद्धंमहामते ५१ त्वयायदुक्तंबालस्त्वंगत्वाक्रीडनकंकुरु तद्प्रेक्ष
स्वमहाराजक्रीडनंरणमूर्धनी ५२ शेषउवाच इत्युक्त्वासगुणंचापंविधायभूभुजांगजः शराणांशत
माधत्तप्रतापाग्र्यस्यवीक्षतः ५३ संधायबाणशनकंशंखंदध्मौप्रतापवान् तेनशंखनिनादेनकातराणांमनो

चसत् ५४ ताडयामासहृदयेबाणानांशतकेनसः प्रतापाग्र्यःप्रचिच्छेदलघुहस्तःसुपर्वसु ५५ सबाणकर्तनंदृष्ट्वाकुपितोव्यमुंचच्छरान् कंकपक्षान्शितानतीक्ष्णा भल्लान्राजात्मजोबली ५६ आकाशेष्वविमध्येचबाणादृष्टिरेततः स्वनामचिह्नितांस्तीक्ष्णधारापातसुशोभितान् ५७ शरास्तावङ्गजहृदिलग्नावन्हिकणान्बहून् सृजंतःकुर्वतेसैन्यदहनंतद्भवंमहत् ५७ प्रतापाग्र्यःप्रकुपितोतिष्ठतिष्ठेतिवैब्रुवन् शरेणदशसंख्येन ताडयामासयोधिनी ५९ तेबाणाराजपुत्रस्यललाटेपरिनिष्ठिताः विराजंतेस्मचमुनेदशशाखास्तरोरिव ६० तेनबाणप्रहारेणविव्यथेनमहामनाः यष्टिकाप्रहृतोयद्वत्कुंजरःसप्तवर्षणः ६१ बाणान्धनुषिसंधायमुमोचत्रिशतान्शुभान् सुवर्णपुंखरचितान्महाकालानलोपमान् ६२ तेबाणास्तप्रतापाग्र्यवक्षोभित्वागताद्यधः शोणिताक्तायथाराम चंद्रभक्तिपराङ्मुखाः ६३ प्रतापाग्र्योप्रकुपितःशरान्मुंचन्सहस्रशः अकरोद्विरथंसूनुंसुबाहोस्तत्क्षणाद्भुतं ६४ चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्वाभ्यांध्वजमपातयत् एकेनसारथेःकायात्शिरोह्यधअपातयत् ६५ चतुर्भिस्ताडयामासतंसूनुंनृपतेःपुनः तत्क्षणाच्चापमेकेनगुणयुक्तंतुचिच्छिदे ६६ सोन्यंरथंसमारुह्यहयरत्नसुशोभितं धनुःकरे समादायसज्यंचक्रेमहामनाः ६७ प्रत्युवाचप्रतापाग्र्यंत्वयाविक्रांतमद्भुतम् पश्येदानींपराक्रांतिंधनुषोममसद्भट ६८ एवमुक्त्वातुदमनोबाणान्दशसमाददे चतुर्भिश्चतुरोवाहान्निनाययमसादनम् ६९ चतुर्भिस्तिलशःकृत्वारथश्चक्रसमन्वितः एकेनहृदिविव्याधबाणेनैकेनसारथिम् ७० जगर्जशंखमापूर्यशंखशब्देन

शब्दितम् तत्कर्मपूजयन्साधुसाधुवीरमहाबल ७१ इतिविक्रांतमालोक्यप्रतापाग्र्योरुषान्वितः अन्येरथे
समास्थाययथौयोद्धुंनृपात्मजम् ७२ उवाचवीरपश्यत्वंममविक्रांतमद्भुतम् इत्युक्त्वाससुमोचोग्रान्शरणांशि
तपर्वणाम् ७३ शराःसर्वत्रदृश्यंतेकुंजरेषुहयेषुच परब्रह्मेवसर्वत्रव्याप्ताश्चांतरगोचराः ७४ तंराजपुत्रंशि
तबाणकोटिभिर्व्याप्तंविधायाशुजगर्जविक्रमी संहर्षयन्स्वीयगणान्परान्वैकुर्वन्प्रभाशून्यतमानातास्तका
न् ७५ सराजपुत्रःशितसायकव्रजैःसंपूर्णमात्मानमवेक्ष्यरोषितः जग्राहशस्त्राणिविशेषविक्रमोधनुश्च
दंडंभुजदंडयोर्महान् ७६ चकर्तसर्वाण्यस्त्राणिशस्त्राणिचमहाबलः रोषताम्रेक्षणोमुंचन्शरान्वैरिविदा
रिणः ७७ तच्छस्त्रजालंनिर्धूयराजपुत्रोजगादतम् क्षमस्वैकंप्रहारंमेयदिशूरोसिमारिष ७८ यद्यनेनभवं
तंवैरथाच्चेत्पातयामिन प्रतिज्ञांशृणुमेवीरममगर्वेणनिर्मिताम् ७९ वेदंनिंदंतियेमर्त्याहेतुवादविचक्षणाः
तेषांपापंममैवास्तुनरकार्णवमज्जकम् ८० इत्युक्त्वाबाणमासाद्यकोदंडेकालसन्निभम् ज्वालामालाकु
लंतीक्ष्णंनिषंगादुद्धृतंवरम् ८१ समुक्तोनृपपुत्रेणहृदिलक्षीकृतःशरः जगामतरसातंवैकालानलसमप्र
भः ८२ प्रतापाग्र्यःशरंदृष्ट्वास्वपातनसमुद्यतम् बाणान्धनुषिधार्याथशरच्छेदायवैशितान् ८३ सबाणः
सर्वबाणास्तान्छिंदन्मध्यतएवहि जगामतूर्णमेवास्यहृदयंधैर्यसंयुतः ८४ संलग्नोहृदिनालीकःप्रविवेश
तदंतरम् राजाकृतप्रहारस्तुपपातपृथिवीतले ८५ मूर्छितंचेतनाहीनंरथोपस्थाद्गतंभुवि सारथिस्तुसमा

दायापोवाहरणमंडलात् ८६ हहाकारोमहानासीत्बलंभग्नंगतंततः यत्रशत्रुघ्ननामासौवीरकोटिपरिष्टृतः ८७ राजात्मजोजयंप्राप्यप्रतापाग्र्यंविजित्यसः प्रतीक्षांतुचकारास्यशत्रुघ्नस्यचमूपतेः ८८ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेत्रयोविंशोऽध्यायः २३ शेषउवाच शत्रुघ्नस्तत्क्रुधाविष्टोदंतान्दंतैर्विनिष्पिषन् हस्तौधुन्वन्लिहन्नेवस्वाधरंजिह्वयासकृत् १ पुनःपुनस्तान्पप्रच्छकेनाश्वोनीयतेमम प्रतापाग्र्यःकेनजितोसर्वशूरशिरोमणिः २ सेवकास्तेतदाप्रोचुर्दमनोनामशत्रुहन् सुबाहुजःप्रतापाग्र्यंजिनवान्हयमाहरत् ३ इतिश्रुत्वाहयंनीतंदमनेनस्ववैरिणा आजगामसवेगेनयत्राभूद्रणमंडलम् ४ तत्रापश्यत्सशत्रुघ्नोगजान्दीर्णकपोलकान् पर्वतानिवरक्तोदेमज्जमान्महाधनान् ५ हयास्तत्रनिजारोहकर्तृभिःसहिताःक्षितौ मृतावीरेणददृशेशत्रुघ्नेनसुकोपिना ६ नरान्रथपतीन्भग्नान्वीक्ष्यमाणःसशत्रुहा अतीवचुक्रुधेयावत्प्रलयेप्रलयार्णवः ७ पुरतोदमनंवीक्ष्यहयनेतारमद्भुतम् सैनिकैःसहस्थातारंतृणीकृत्यनिजंबलम् ८ तदाराजाप्रत्युवाचयोधान्कोपाकुलेक्षणः कोसौदमनजेतात्रसर्वशस्त्रास्त्रधारकः ९ योवैराजसुतंवीरंरणकर्मविशारदम् जेष्यत्येवात्रनिर्भातिसज्जीभूतोभवत्वयम् १० इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुष्कलःपरवीरहा दमनंजेतुमुद्युक्तोजगादवचनंत्विदम् ११ स्वामिन्कोयंदमनकःक्वेदंपरिमितंबलम् जेष्येहंतस्ययत्नेनगच्छाम्येषमहामते १२ सेवकेमयियुद्धायस्थितेकैर्नीयतेहयः रघुनाथप्रता

पोयंसर्वंकृत्यंकरिष्यति १३ स्वामिन्शृणुप्रतिज्ञांमेतवमोदप्रदायिनीम् नजेष्येदमनंयर्हिरणकर्मविचक्षण
म् १४ रामचंद्रपदांभोजमध्वास्वाद वियोगिनाम् यदघंत्तुभवेत्तन्मेदमनंनजयेयदि १५ पुत्रायेमातृपादान्यत्ती
र्थंमत्वातयासह विरुद्धंतेनतोमह्यंनजयेदमनंयदि १६ अद्यमद्बाणनिर्भिन्नमहोरस्कोनृपांगजः अलंकरो
तुप्रधनेभूतलंशयनेननहि १७ शेषउवाच इतितद्वाक्यमाकर्ण्यपुष्कलस्यरघूद्वहः जहर्षचित्तेनतेज
स्वीनिर्दिदेशरणंप्रति १८ सआज्ञप्तोययौसैन्यैर्बहुभिःपरिवारितः यत्रास्तेदमनोराजपुत्रःशूरैकलक्षितः
१९ दमनोपितमाज्ञायआगतंरणमंडले प्रत्युज्जगामवीराग्र्यःस्वसैन्यपरिवारितः २० अन्योन्यंतौसंमिलितौ
रथस्थौरथशोभितौ समरेशक्रदैत्यौकिंयुद्धार्थसमुपागतौ २१ उवाचपुष्कलस्तंवैराजपुत्रंमहाबलम् राजपुत्र
दमनकमांजानीहिसमागतम् २२ सप्रतिज्ञंतुयुद्धायभरतात्मजमुद्भटम् पुष्कलेनस्वनाम्नाचलक्षितंविद्धिस
त्तम २३ रघुनाथपदांभोजेनित्यसेविमधुव्रतम् त्वांजेष्येशस्त्रसंघेनसज्जीभवमहामते २४ इतिवाक्यंसमा
कर्ण्यदमनःपरवीरहा प्रत्युवाचहसन्वाग्मीनिर्भयोहृष्टविक्रमः २५ सुबाहुपुत्रंदमनंपितृभक्तिहृतायकम्
विद्धिमामश्वनेतारंशत्रुघ्नस्यमहीपतेः २६ जयोदैवविसृष्टोयंयस्यचालंकरिष्यति सप्राप्नोतिनिरीक्षस्वबल
मेरणमूर्धनि २७ इत्युक्त्वासशरंचापंविधायाकर्णपूरितम् मुमोचबाणान्निशितान्वैरिप्राणापहारिणः २८
तेबाणास्तुरिवलीभूताश्चछद्गगनंमहत् सूर्यभानपतत्यत्रबाणछायानिवारिता २९ गजानांकटभित्ती

षुलग्नासायकसंततिः अलकारोतिधातूनांरागाइवविचित्रिताः ३० पतितास्तत्रदृश्यंतेनरावाहागजारथाः श
रव्रातेनन्नृपतेःस्फुतेनपरिताडिताः ३१ तद्विक्रांतिंसमालोक्यपुष्कलःपरवीरहा शरणांछादयव्यासंरणमंड
लमीस्यच ३२ शरासनेसमाधत्तबाणंचअभिमंत्रितम् आचम्यसम्यक्विधिवत्मोचयामाससायकम्
३३ ततोग्निःप्रादुरभवत्तत्रसंग्राममूर्धनि ज्वालाभिर्विलिहन्व्योमप्रलयाग्निरिवोत्थितः ३४ ततोस्यसैन्यंनि
र्दग्धंत्रासंप्रासंरणांगणे पलायनपरंजातंवन्हिज्वालानिपीडितम् ३५ छत्राणितुप्रदग्धानिचंद्राकाराणि
धन्विनाम् दृश्यंतेजातरूपाभकांतिधारीणितत्रह ३६ हयादग्धाःपलायंतेकेसरेषुचवैरिणां रथाअपिगतार्द
हंसकूबरसमन्विताः ३७ मणिमाणिक्यरत्नानिवहंतःकरभास्ततः पलायंतेदहनभूज्ज्वालामालाभिपीडिताः
३८ कुत्रचिद्दंतिनोनष्टाःकुत्रचिद्धयसादिनःकुत्रचित्पत्तयोनष्टावन्हिदग्धकलेवराः ३९ शराःसर्वेनृपोद्भूतप्र
मुक्ताःप्रलयंगताः आशुशुक्षणिज्वालाभिर्भस्मिभूताःसमंततः ४० तदास्वसैन्येदग्धेचदमनोरोषपूरितः
सर्वास्त्रवित्तच्छांत्यर्थंवारुणास्त्रमथाददे ४१ वारुणंवन्हिशांत्यर्थंमुक्तंतेनमहीभृता विप्लावयद्बलंतस्यरथवा
जिसमाकुलम् ४२ रथाविप्लावितास्तोयेदृश्यंतेपरिपंथिनाम् गजाश्वापिपरिप्लुष्टाःस्वीयांशांतिंसमैक्षत ४३
वह्निःप्रशांतिमगमदस्यस्त्रपरिमोचितः शांतिमापबलंस्वीयंवह्निज्वालाभिपीडितम् ४४ कंपिताःशीततो
येनसीत्कुर्वंतेत्रवैरिणः करकावृष्टिभिःक्षिप्तावायुनात्रप्रपीडिताः ४५ तदास्वबलमालोक्यतोयपूरेणपीडि

तम् कंपितंक्षुभितंनष्टमग्न्यस्त्रंतुविनिर्हतम् ४६ तदातिकोपताम्राक्षःपुष्कलोभरतात्मजः वायव्यास्त्रंसमाध

त्तधनुष्येकेमहाशरे ४७ ततोवायुर्महानासीत्तद्वायुर्वाव्रजंमहत् नाशयामासवेगेनघनानीकमुपस्थितम् ४८

वायुनास्फालितानागापरस्परसमाहताः अश्वाश्वप्रहतान्योन्यंस्वारोहेणसमन्विताः ४९ नराःप्रभंजनोद्धूता

मुक्तकेशानिरोजसः पतंतोत्रपरीक्ष्यंतेवेतालाइवभूगताः ५० वायुनास्वबलंराजापरिभूतंविलोक्यसः राज

पुत्रःपर्वतास्त्रंधनुष्युच्चैःसमादधे ५१ तदातुपर्वताःपेतुर्मस्तकोपरिसैनिनाम् वायुःसंछादितस्तैस्तुनप्रचचाम

कुत्रचित् ५२ तदास्त्रंवज्रसंज्ञंतुसमाधत्तशरासने वज्रेणकृंतास्तेसर्वेजाताश्चतिलशःक्षणात् ५३ वज्रंनगां-

श्चनिःशेषान्कृत्वाबाणाभिमंत्रितम् राजपुत्रोरसिप्रोच्चैःपपातस्तनवत्भृशम् ५४ सआकुलितचेतोभूत्हृदि

विद्धःक्षतोभृशम् विव्यथेबलवान्वीरःकश्मलंपरमापसः ५५ तंवैकश्मलिनंदृष्ट्वासारथिर्नयकोविदः अपो

वहरणात्तस्मान्मूर्छितंतंनरेंद्रजम् ५६ ततोयोधाराजसूनोःप्रनष्टाःप्रपलायिताः गत्वापुरींसमाचख्युःक

श्मलस्थंनृपात्मजम् ५७ पुष्कलोजयमाप्यैवरणमूर्धनिधर्मवित् नप्रहर्तुंपुनःशक्तोरघुनाथवचःस्मरन् ५८

ततोदुंदुभिनिर्घोषोजयशब्दोमहानभूत् साधुसाध्विनिवाचश्चप्रावर्ततमनोहराः ५९ हर्षंप्रापसशत्रुघ्नोज

यिनंवीक्ष्यपुष्कलम् प्रशशंसस्रुमत्साद्विशास्त्रिभिःपरिवारितः ६० इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडे

रामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेशत्रुघ्नविजयोनामचतुर्विंशतितमोऽध्यायः २४ शेषउवाच

रा॰ मे॰
४६

अ॰
२५

अथवीक्ष्यभटान्निजान्नृपोरुधिरौघेनपरिप्लुतांगकान् स्मरवमापनवैशक्शोचतान्परिपप्रच्छसतस्यचेष्टि
तम् १ गदतांकिलकर्मतस्यवैसकथंचाहरदश्ववर्यकम् कथयंतुपुनःकियद्बलंबतवीराःकतियोद्धुमागताः
बतशत्रुघ्नबलोन्मुखःकथंममवीरोदमनोरणंव्यधात् विजयंतुविधायदुर्जयंकिलवीरंबतकोप्यशांतयत् ३
इत्याकर्ण्यवचोराज्ञःप्रत्यूचुस्तेस्वसेवकाः क्षतजेनपरिक्लिष्टगात्रवस्त्रादिधारिणः ४ राजन्नश्वंसमालोक्य
पत्रचिन्हाद्यलंकृतम् ग्राहयामासगर्वेणतृणीकृत्यरघूत्तमम् ततोहयानुगःप्राप्तःस्वल्पसैन्यसमावृतः ते
नसाकमभूद्युद्धंतुमुलंरोमहर्षणम् ६ समूर्छितःकृतस्तेनतवपुत्रेणसायकैः तिष्ठतेवातदायातःशत्रुघ्नःस्व-
बलैर्वृतः ७ ततोयुद्धंमहदभूच्छस्त्रास्त्रपरिबृंहितम् बहुशोजयमापेदेतवपुत्रोमहाबलः ८ इदानींतेनसु
क्तास्त्रक्षतहृन्नृपतेस्कृतः अलंकरोतिप्रधनंसर्ववीरैःसुसेवितम् ९ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरोषशोकसमन्वितः
स्थगितांगइवासीत्ससमुद्रइवपर्वणि १० उवाचसेनाधिपतिंरोषप्रस्फुरिताधरः दंतैर्दंतान्लिहन्नोष्ठंजिव्ह
याशोककर्षितः ११ सेनापतेकुरुष्वारान्ममसेनांतुसज्जिताम् योत्स्येरामस्यसुभटैर्ममपुत्रोपघातकैः १२
अद्यमत्पुत्रदुःखस्यदातारंनिशितैःशरैः भेदयामियदिह्येनंरक्षितापिमहेश्वरः १३ सेनापतिरिदंवाक्यंप्रो-
क्तंस्कभज भूपतेः निशम्यचतथाकुर्वन्सज्जीभूतोभवत्स्वयम् १४ राज्ञेनिवेदयामाससससज्जांचतुरंगिणी
म् सेनांकालबलप्रख्यांहनदुर्जनकोटिकाम् १५ श्रुत्वासेनापतेर्वाक्यंसुबाहुःपरवीरहा निर्जगामयतस्तत्र

४६

शत्रुघ्नः सुकृतार्दनः १६ कुंजरैश्च मदोद्युक्तैर्हयैश्च पवनोजवैः नरैश्च सर्वशस्त्रास्त्रपूरितैरिपुजैर्नृभिः १७ भू-
श्चकंपे तदा तत्र सैन्यभारेण भूरिणा संमर्दः सुमहानासीत्तत्र सैन्ये विसर्पति १८ राजानं निर्गतं दृष्ट्वा रथेन क
नकांगिना शत्रुघ्नबलमुद्युक्तं सर्ववैरिप्रहारकम् १९ सुकेतुस्तस्य वै भ्राता गदायुद्धविशारदः रथेनाशु स ज
गामायं सर्वशस्त्रास्त्रपूरितः २० चित्रांगस्तत्सुतो राज्ञः सर्वयुद्धविचक्षणः जगाम स्वरथेनाशु शत्रुघ्नबलमु-
न्मदम् २१ ततोऽनुजो विचित्राख्यो विचित्ररणकोविदः ययौ रथेन हैमेन भ्रातृदुःखेन पीडितः २२ अन्ये शूरा म
हेष्वासाः सर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः ययुर्नृपसमादिष्टाः प्रधनं वीरपूरितम् २३ राजा सुबाहुः संरोषादागतः प्रधनां
गणे विलोकयामास सुतं मूर्छितं शूरपीडितम् २४ रथोपस्थस्थितं मूढं स्वसुतं दमनाभिधम् वीक्ष्य दुःखं मु
हुः प्राप वीजयामास पल्लवैः २५ जलेन सिक्तः संस्पृष्टो राज्ञा कोमलपाणिना संज्ञामाप शनैर्वीरो दमनः परमा
स्त्रवित् २६ उत्थितः क्व धनुर्मेऽस्ति क्व पुष्कल इति स्मृतः क्व गतो रणकं त्यक्त्वा मद्बाणव्रणपीडितः २७ इति वा-
क्यं समाकर्ण्य सुबाहुः पुत्रभाषितम् परमं हर्षमापेदे परिरभ्य सुतं स्वकम् २८ दमनो वीक्ष्य जनकं नृपं नम्रशि
रोधरः पपात पादयोर्भक्त्या क्षतदेहोऽस्त्रराजिभिः २९ स्वसुतं रथसंस्थं तु विधाय नृपतिः पुनः जगाद सेनाधिप
तिं रणकर्मविशारदः ३० व्यूहं रचय संग्रामे क्रौंचाख्यं रिपुदुर्जयम् यमाविश्य जयेत्सैन्यं शत्रुघ्नस्य महीपतेः
३१ तद्वाक्यमाकर्ण्य सुबाहुभूपतेः क्रौंचाख्यसद्व्यूहविशेषभिद्धम् यन्नो विशंते सहसारिपोर्गणा महाब

लाः शस्त्रसमूहधारिणः ३२ मुखेसुकेतुस्तस्यासीद्दलेचित्रांगसंज्ञकः पक्षयोराजपुत्रौद्वौपुष्ठेराजाप्रतिष्ठि-
तः ३३ मध्येसैन्यंमहत्तस्यचतुरंगंसुशोभितम् कृत्वान्यवदयाद्राज्ञेक्रौंचव्यूहंविचित्रितम् ३४ राजादृष्ट्वा-
सुसन्नद्धंक्रौंचव्यूहंसुनिर्मितम् रणायस्वमतिंचक्रेशत्रुघ्नकटकेस्थिते ३५ इतिश्रीपद्मपुराणेपाता-
लखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेक्रौंचव्यूहनिर्माणंनामपंचविंशोऽध्यायः २५ शेषउवाच
शत्रुघ्नस्तद्बलंदृष्ट्वाभीषणाकृतिमेघवत् हस्त्यश्वरथपादातैर्बहुभिःपरिवारितम् १ सुमतिंप्रत्युवाचेदंवचो
गंभीरशब्दयुक् नानावाक्यविचारज्ञैःपंडितैःपरिसेवितः २ शत्रुघ्नउवाच सुमतेकस्यनगरं
प्राप्तोमेहयसत्तमः बलमेतन्निरीक्ष्येहंपयोदधितरंगवत् ३ कस्यैतद्बलमुद्धर्षंचतुरंगसमन्वितम् पुरतोभा-
तियुद्धायसमुपस्थितमादरात् ४ एतत्सर्वंसमाचक्ष्वयथावद्वर्ततेमम यज्ज्ञात्वायुद्धसंस्थायैनिर्दिशामि-
स्वकान्भटान् ५ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुमतिःशुभबुद्धिमान् उवाचवचनंप्रीतःशत्रुघ्नंवैरितापनम् ६
सुमतिरुवाच चक्रांकानगरीराजन्वर्ततेसविधाशुभा यस्यांसंतिनराःपापरहिताविष्णुभक्तितः ७
तस्याःपुर्याःपतिरयंसुबाहुर्धर्मवित्तमः तवायंपुरतोभातिपुत्रपौत्रपरिवृतः ८ स्वदारनिरतोनित्यंपरदारपरा-
ङ्मुखः विष्णोःकथास्यकर्णस्यानापरार्थप्रकाशिनी ९ परस्वंनसमादत्तेषष्ठांशादधिकंनृपः ब्राह्मणाविष्णुभ-
त्त्यैवंपूज्यंतेतेनधर्मिणा १० नित्यंसेवारतोविष्णुपादपद्ममधुव्रतः एषस्वधर्मनिरतःपरधर्मपराङ्मुखः ११

एतस्यबलतुल्यंहिनवीराणांबलंक्वचित् पुत्रस्यपतनंश्रुत्वारोषशोकसमाकुलः १२ चतुरंगसमेतोयंयुद्धायस
मुपस्थितः तवापिवीराबहवोलक्ष्मीनिधिमुखाअमून् १३ जेष्यंतिशस्त्रसंघेननिर्दिशास्तुपरेहितान् शत्रु
घ्नस्तद्वचःश्रुत्वाप्रोवाचस्वभटान्वरान् १४ रणप्राप्तिभवोद्धर्षपरिपूरितमानसान् क्रौंचव्यूहोथरचितःस्वबा
हुपरिसैनिकैः १५ मुखपक्षस्थितायोधास्तान्कोभेत्स्यतिशस्त्रवित् पश्यन्भेदेनिजांशक्तिंयोवीर विजयो
द्यतः १६ सगृह्णातुमदीयाद्धिपाणिपद्याच्चवीटकम् तदालक्ष्मीनिधिर्वीरोजग्राहक्रौंचभेदने १७ सर्वश-
स्त्रास्त्रविद्वीरैर्बहुभिःपरिवारितः उवाचवचनंराजायास्येहंक्रौंचभेदने १८ भार्गवःपूर्वमेवासीत्क्रौंचभेत्तात
थाह्यहम् तथान्यवीरमावोच्चलोस्यसार्धंगमिष्यति १९ पुष्कलःपृष्ठतस्तस्ययातुंचक्रेमतिंनतः रिपुतापोनी
लरत्नउग्राश्वोवीरमर्दनः २० सर्वेशत्रुघ्नसंदेशाद्ययुस्तेक्रौंचभेदने शत्रुघ्नोपिरथस्थश्चसर्वायुधधरःपरः २१
पृष्ठतोस्यपरीयायबहुभिःसैनिकैर्वृतः तदाप्रचलितौदृष्टावन्योन्यबलवारिधी २२ प्रलयंकर्तुमुद्युक्तौजगतः
स्वतरंगिणौ तदाभेर्यःसमाजघ्नुरुभयोःसेनयोर्दृढाः २३ रणभेर्यःशंखनादाःश्रूयंतेतत्रतत्रह हेषितैर्वाजि
नांतत्रगर्जंतिद्विरदाभृशम् २४ हाहाकुर्वंतिपादातागर्जंतिरथनेमयः तत्रप्रकुपिताःशूराःस्वबाहुबलदर्पि
ताः २५ छिंधिभिंधीतिभाषंतोदृश्यंतेबहवोरणे एवंभूतेरणोद्युक्तेसैन्येशत्रुघ्नवैरिणः २६ मुखसंस्थंस्वकेतुं
चलक्ष्मीनिधिरुवाचह लक्ष्मीनिधिरुवाच जनकस्यसुतंविद्धिलक्ष्मीनिधिरितिस्मृत २७ स

वेशस्त्रास्त्रकुशलःसर्वशास्त्रविशारदः मुंचाश्वंरामचंद्रस्यसर्वदानवदंशितुः २८ नोचेन्मद्बाणनिर्भिन्नो या-
स्यसेयमसादनम् इतिब्रुवंतंवीराग्र्यंसकेतुःसहसात्वरन् २९ सज्यंचापंविधायाशुबाणान्मुंचन्स्थिरोभवत्
तेबाणाःशितपर्वाणःस्वर्णपुंखाःसमंततः ३० व्यापिताददृशेतत्ररणमध्येतिदुर्मदः तद्बाणजालंतरसानिहत्यल
क्ष्मीनिधिश्चापकमाततज्यम् विधायतस्योरसिबाणषट्कंमुमोचतीक्ष्णंशितपर्वशोभितम् ३१ तद्बाणास्सभु
जभ्रातुर्हृदयंसविदारयन् गतास्तेभुविदृश्यंतेरुधिराक्तामलीमसाः ३२ तद्बाणभिन्नहृदयस्सकेतुःकोपपूरि
तः जघानशरसंतत्यातीक्ष्णयाननपर्वया ३३ उभौबाणविभिन्नांगौउभौक्षतजविप्लुतौ सैनिकैःपरिदृश्यंतेकिं
शुकाविवपुष्पितौ ३४ मुंचंतौबाणकोटीश्चसंधानौतरसाशरान् नकेनापिविलक्षेतेलघुहस्तौमहाबलौ ३५ कुं
डलीकृतसच्चापौवर्षंतौबाणधारया नवांबुदाविवनभःसांद्रनिर्देशकारिणौ ३६ तयोर्बाणागजान्वाहान्नरान्
शूरान्विमस्तकान् कुर्वंतःकेवलंदृष्टानचसंधानमोचनम् ३७ पृथिवीसुभटैःपूर्णासकिरीटैःसकुंडलैः धनुर्बा
णकरैरोषसंदष्टाधरदच्छदैः ३८ तयोःप्रयुध्यतोर्दर्पात्सर्वशस्त्रास्त्रकोविदोः युद्धंसमभवद्घोरंदेवविस्मापनंम
हत् ३९ संमर्दोभवदत्यंतंवीरकोटिविदारणः नकुत्रचित्क्वचिद्दृष्टंशरजालांतरंबरम् ४० तस्मिंस्तुसमयेवी
रोलक्ष्मीनिध्यरिमर्दनः बाणान्चापेसमाधत्तवसुसंख्यामितान्शितान् ४१ चतुर्भिस्तुरगान्वीरोसकेतोर्न
रयत्क्षयम् एकेनध्वजमत्युग्रंचिच्छेदतरसाहसन् ४२ एकेनसारथेःकायाच्छिरोभूमावपातयत् एकेनचापं

सगुणमच्छिनद्दोषपूरितः ४३ एकेनहृदिविव्याधस्रुकेतोर्वेगवान्नृपः तत्कर्माद्भुतमुद्वीक्ष्यवीराविस्मयमाय
युः ४४ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः महतींसगदांधृत्वायोद्धुकामोभ्युपेयिवान् ४५ तमायांतम
थोवीक्ष्यगदायुद्धविशारदम् महत्यागदयायुक्तोरथादवततारसः ४६ गदामादायमहतींसर्वायससविनिर्मिता
म् जातरूपविचित्रांगांसर्वशोभापुरस्कृताम् ४७ लक्ष्मीनिधिर्भृशंक्रुद्धोस्रुकेतोर्वक्षसिक्रुधा ताडयामास
हृदयेगदांवज्राग्रसन्निभाम् ४८ गदयाताडितोवीरोनाकंपतमहामुने मदोन्मत्तोयथादंतीबालेनस्रग्भिराह
तः ४९ उवाचतंसवीराग्र्योनृपंलक्ष्मीनिधिंतदा सहस्वैकंप्रहारंमेयदिशूरःपरंतप ५० इत्युक्त्वाताडयामा
सललाटेगदयाभृशम् गदयाताडितोभालेस्रग्वमन्कुपितोभृशम् ५१ मूर्ध्नितंताडयामासगदयाकालरूपया
स्रुकेतुरपितंस्कंधेताडयामासधर्मवित् ५२ एवंभृशंप्रकुपितौगदायुद्धविशारदौ गदायुद्धंप्रकुर्वाणौपरस्प
रजयैषिणौ ५३ अन्योन्याघातविमतौपरस्परवधोद्यतौ नकोपितत्रहीयेतनकोजीयेतसंयुगे ५४ मूर्ध्निभाले
तथास्कंधेहृदिगात्रेषुसर्वतः रुधिरौघपरिक्लिन्नौमहाबलपराक्रमौ ५५ तदालक्ष्मीनिधिःक्रुद्धोगदामुद्यम्यवे
गवान् जगामप्रबलंहंतुंहृदिराजानुजंबली ५६ तमायांतमथालोक्यस्वगदांमहतींदधत् ययौतंतरसाहंतुंरा
जभ्राताबलाद्बलम् ५७ गदांतेनविनिक्षिप्तांस्वकरेधृतवानयम् तयैवगदयातस्यहृदिजघ्नेमहाबलः ५८ स्व
गदांतेनवैनीतांदृष्ट्वालक्ष्मीनिधिर्नृपः बाहुयुद्धेनतंयोद्धुमियेषबलवत्तमम् ५८ तदाराजानुजःक्रुद्धोबाहुभ्या

सुपगृह्यतनम् युयुधेसर्वयुन्दस्यज्ञातावीरेषुसत्तमः ६० तदालक्ष्मीनिधिस्तस्यहृदिजघ्नेप्रमुष्टिना तदासोपिशि
रस्येकंमुष्टिमुग्रम्यचाहनत् ६१ मुष्टिभिर्वज्रसंकाशैस्तालस्फोटैश्चदारुणैः अन्योन्यंजघ्नतुःक्रुद्धौसंदष्टाधरप
ल्लवौ ६२ मुष्टामुष्टीदतादंतीकचाकचीनखानखी उभयोरभवद्युद्धंतुमुलंरोमहर्षणम् ६३ तदाप्रकुपितोभ्रा
तान्नृपतेश्चरणेनृपम् गृहीत्वाभ्रामयामासताडयामासभूतले ६४ लक्ष्मीनिधिःकरेगृह्यतंनृपानुजमुच्चकैः
भ्रामयित्वाशतगुणंधरोपस्थेजघानतम् ६५ सतदापतितोभूमौसंज्ञामाप्यक्षणादभूः तथैवभ्रामयामास-
व्योम्निवेगेनविक्रमी ६६ एवंप्रयुध्यमानौतौबाहुयुद्धगतौपुनः पदापादंकरैःपाणिंहृदिहृद्दनेमुखम् ६७ एवं
परस्परंश्लिष्टौपरस्परवधेषिणौ उभावपिपराक्रांतावुभावपिचमूर्छतः ६८ तदाविस्मयमापेदेतदावीराःस
हस्रशः धन्योलक्ष्मीनिधिर्भूपोधन्योराजानुजोबली ६९ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधे
शेषवात्स्यायनसंवादेषड्विंशतितमोऽध्यायः २६ शेषउवाच चित्रांगःक्रौंचकंठस्थोरथस्थो
वीरशोभितः गाहयामासतत्सैन्यंवराहइववारिधिम् १ धनुर्विस्फोटयामासमेघनादेननादितम् मुंचन्नृश
रौघान्निशितान्वैरिकोटिविदाहकान् २ तद्बाणभिन्नसर्वांगाःशेरतेस्मभटाभृशम् सकिरीटाविचित्रांगा
संदष्टौष्टपुटाभृशम् ३ एवंप्रवृत्तेसंग्रामेययौयोद्धुंसपुष्कलः मणिचित्रितमादायचापंवैरिप्रतापनम् ४ त-
योःसंगतयोरूपंददृशातेमनोहरम् पुरातारकसंग्रामेशिखिपत्राकरौयथा ५ विस्फारयन्धनुःशीघ्रंसव्य

साचीतुपुष्कलः ताडयामासचित्रांगंशरैःसन्नतपर्वभिः ६ चित्रांगोपिरुषाक्रांतोशरासनइषून्शतान् अमुं
चत्बहुशोबाणान्रणमंडलमूर्धनि ७ नादानंनचसंधानंनमोचनमथापिवा नदृश्यतेपरंदृष्टोकुंडलीकृतचा
पिनो ८ तदासौपुष्कलःक्रुद्धोशराणांशतकेनतम् विव्याधवक्षस्थलकेमहायोद्धारमुद्भटम् ९ चित्रांगस्तान्
शरान्सर्वान्चिच्छेदतिलशःक्षणात् ताडयामासचांगेषुपुष्कलंशितसायकैः १० पुष्कलस्तद्रथंदिव्यंभ्रामका-
स्त्रेणशोभिना नभसिभ्रामयामासतदद्भुतमिवाभवत् ११ भ्रांतोमुहूर्तमात्रंतुतद्रथोहयसंयुतः स्थितिंलेभे
नसुभटःसर्वत्ररणमंडले १२ तदैनंविक्रमंदृष्ट्वाचित्रांगःकुपितोभृशम् उवाचपुष्कलंधीमान्सर्वास्त्रेषुवि-
शारदः १३ चित्रांगउवाच त्वयासाधुकृतंकर्मसुभटैर्यद्धिमान्यते मद्रथोवाजिसंयुक्तःससूतोन
भसोपतत् १४ पराक्रमंसमीक्षस्वममापिसुभटेडितम् आकाशचारीसभवान्भवत्वमरपूजितः १५ इत्यु
क्त्वायमुमोचास्त्रंतदापरमदारुणम् धनुषापरमास्त्रज्ञोसर्वधर्मविदुत्तमः १६ तेनबाणेनसरथःखेबभ्रामप
तंगवत् सरथःसहयःसंख्येससारथिसमाभवत् १७ भ्रांतःसरथवर्यस्तुनभसिसहयान्वितः यावत्स्थि
तिंसलभतेतावन्मुक्तःपुनःशरः १८ पुनश्चपरिबभ्रामरथःसूतसमन्वितः तत्कर्मवीक्ष्यपुत्रस्यराजावि
स्मयमागतः १९ कथंस्वित्स्थितिमाप्स्यैवंपुष्कलंपरवीरहा रथंजघानबाणैश्चससूतंसहसारथिम् २० सभग्न
ग्नस्यंदनोवीरःपुनरन्यंसमाश्रितः सोपिभग्नःशरैराशुपुष्कलेनरणांगणे २१ पुनरन्यंसमास्थाययावदाया

निसंमुखम् तावद्भंजनिशितैःसायकैस्तद्रथंपुनः २२ एवंदशरथाभग्नानृपतेरात्मजस्यहि पुष्कलेनतुवी
रेणमहासंयुगशालिना २३ तदाचित्रांगकःसंख्येरथेस्थित्वाविचित्रिते आजगामहवेगेनपुष्कलंप्रतियोधि
तुम् २४ पुष्कलंपंचभिर्बाणैस्ताडयामाससंयुगे तैर्बाणैर्निहितोत्यंतंविव्यथेभरतात्मजः २५ सक्रुद्धश्चा
पमुद्यम्यबाणान्दशशितान्महान् मुमोचहृदयेतस्यस्वर्णपुंखसुशोभितान् २६ तेबाणाःपपुरेतस्यरुधि
रंबहुदारुणाः पीत्वापेतुर्भुविक्षिप्रंकूटसाक्षस्यपूर्वजाः २७ तदाचित्रांगकःक्रुद्धोभल्लान्पंचसमाददे मुमो-
चभालेपुत्रस्यभरतस्यमहौजसः तैर्भल्लैराहतःक्रुद्धोशरासनवरेशरान् दधत्प्रतिज्ञामकरोच्चित्रांगनिधनं
प्रति २९ शृणुराजात्मजक्षिप्रंमत्प्रतिज्ञांवधाश्रितां तज्ज्ञात्वासावधानेनयोद्धव्यंसुभटेनहि ३० बाणेनानेन
नचेत्त्वांवैनकुर्यांप्राणवर्जितम् सतींसंदूष्यवनितांशीलाचारसुशोभिताम् ३१ योलोकःप्राप्यतेलोकैर्यमस्य
पुरवर्त्मनि सलोकोममवैभूयात्सत्यंममप्रतिश्रुतम् ३२ इतिश्रेष्ठंवचःश्रुत्वाजहासपरवीरहा उवाचमति
मान्वीरःपुष्कलंवचनंशुभम् ३३ मृत्युर्वैप्राणिनांभाव्यःसर्वत्रैवचसर्वदा तस्मान्मेनिधनेदुःखंनास्तिशूरशि
रोमणे ३४ प्रतिज्ञायाकृतावीरत्वयावीरेणशोभिना सासत्यैवपुनर्मेद्यश्रूयतांव्याहृतंमहत् ३५ तवबाणं
वधेमुक्तंममनछेद्यिचेदिह तदामेशृणुयद्वाक्यंसर्ववीराभिमानिनम् ३६ तीर्थेजिगिमिषोर्योवैकुर्यान्मा-
र्गविखंडनम् एकादशीव्रतादन्यज्जानातिव्रतमुच्चकैः ३७ तस्यपापंममैवास्तुचेन्नछेद्म्यद्यसायकम् इतिवा

क्यमुदीर्यैवतूष्णींभूतौधनुर्धरौ ३८ तदानेननिषंगात्स्वाद्दुधृत्वासायकंवरम् कथयामासविशदंवाक्यंवाक्यवि
शारदः ३९ पुष्कलउवाच यदिरामांघ्रियुगुलेनिष्कापट्येनचेतसा उपासितेमयातर्हिममवाक्यंकृ
तंभवेत् ४० यदिस्वमहिलांमुक्त्वानान्यांजानामिचेतसा तेनसत्येनमद्वाक्यंसत्यंभूयाद्रणांगणे ४१ इतिवा
क्यमुदीर्यासौबाणोधनुषिसंधितः कालानलोपमोवीरवधसंयुक्तपर्वकः ४२ तंबाणमुक्तमालोक्यततोराज
सुतोबली बाणंशरासनेधत्ततीक्ष्णंकालानलोपमम् ४३ तेनबाणेनसंछिन्नोबाणःस्ववधमुद्यतः हाहाका
रोमहानासीच्छिन्नेतस्मिन्शरेतदा ४४ परार्धपतितंभूमौपूर्वार्धफलसंयुतम् शिरोधरांचकर्ताशुपद्मना
लमिवक्षणात् ४५ तदाभूमौपतंतंतंददृशुःपरसैनिकाः हाहाभूतंबलंसर्वपलायनपरंगतम् ४६ पृथ्व्यांतन्म
स्तकंश्रेष्ठंसकिरीटंसकुंडलम् पतितंशुशुभेतीवचंद्रबिंबंभ्रष्टवोगनम् ४७ तंवीक्ष्यपतितंवीरःपुष्कलोभरता
त्मजः व्यगाहतव्यूहमिमंसर्ववीरैकशोभितम् ४८ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेष
वात्स्यायनसंवादेपुष्कलप्रतिज्ञापूरणोनामसप्तविंशतितमोध्यायः २७ शेषउवाच अथपुत्रं
समालोक्यपतितंव्यसुमद्भुतम् विललापभृशंराजासुतदुःखेनदुःखितः १ मूर्ध्निसंताडयामासपाणिभ्यामति
दुःखितः कंपायमानःसर्वांगैरश्रून्मुंचन्सुपुष्कलान् २ गृहीत्वापतितंवक्त्रंचंद्रबिंबमनोरमम् पुष्कलेषुक्षतास्र
ग्भिःक्लिन्नकुंडलशोभितम् ३ कुटिलभ्रूयुगश्रेष्ठंसंदष्टाधरपल्लवम् संचुंबन्मुखपद्मेनविलपन्निदमब्रवीत्

४ हापुत्रवीरकथमुत्सुकश्चेतसं मांकिंनेक्षसेविशदनेत्रयुगेनस्मेर। किंमद्विनोदकथयाहसितस्त्वमेवंरोषोदधि
ध्रुवितमानसमेवलक्ष्ये ५ वदपुत्रकथंमांत्वंपृच्छसेनहसन्नुनः अमृतैर्मधुरास्वादैर्विनोदयसिपुत्रक ६ शत्रु-
घ्नाश्वंगृहाणत्वंसितचामरशोभितम् स्वर्णपत्रेणशोभाढ्यंत्यजनिद्रांमहामते ७ एषप्रतापविशदःप्रतापाढ्यः
परंतपः धनुर्बिभ्रत्सुरोभातिपुष्कलःपरवीरहा ८ एनंवारयसत्तीक्ष्णैर्बाणैःकोदंडनिर्गतैः कथंत्वंरणमध्ये-
वैशेषेवीरविमोहितः ९ हस्तिनःपत्तयश्चैवरथारूढाभयार्दिताः शरण्यंत्वांसमायांतितान्रक्षस्वमहामते १०
पुत्रत्वयाविनासोढुंकथंशक्तोरणांगणे शत्रुघ्नसायकान्तीक्ष्णांस्तीक्ष्णकोदंडनिर्गतान् ११ अतोमांतुत्वयाही
नंकोवापालयितुंक्षमः तस्मात्त्वंत्यजसन्निद्रांचेज्जयायक्षमस्तदा १२ इत्थंविलप्यसभ्रूत्रांताडयन्स्वकरेणह्य
त् बहुशोविललापायंपुत्रदुःखेनदुःखितः १३ तथाविचित्रोदमनोरथयोःसंस्थितौतदा पितरंचरणेनत्वा
गदत्तस्मयथोचितम् १४ राजन्नस्मासुजीवत्सुकिंदुःखंहृदितद्वद वीराणांप्रधनेमृत्युर्वांछितोजायतेमहान्
धन्योयंतवचित्रांगोयोवीरभ्रविशोभने सकिरीटस्फुसंदष्टदंतच्छदयुगप्रभुः १६ कथयाशुकिमद्येवकुर्वीते
वाक्यमीदृशम् शत्रुघ्नवाहिनींसर्वांहन्घोवयमनाथिनीम् १७ अद्यतंपुष्कलंभ्रातुर्वधकारणमादरात् पात-
यावोरणेतस्यशिरोसुकुटसेवितम् १८ त्यजशोकंसुदुःखार्तःकथंभासिमहामते आज्ञापयास्मानाज्ञार्हान्
कुरुयुद्धेमतिंभवान् १९ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुत्रयोर्वीरमानितम् शोकंत्यक्त्वामहाराजोयुद्धायमतिमादधात्

२० तावपिप्रतियोद्धारंवांछंतौरणदुर्मदौ जग्मतुःकटकेभ्यःसमंताद्भटपूरिते २१ रिपुतापेनदमनोनीलरत्ने
नचेतरः युयुधेबाणसाहस्रैर्घनौप्राहृषिसन्नतौ २२ राजाकनकसंनद्धेरथेमणिविचित्रिते रत्नकूबरशोभाढ्ये
तिष्ठन्चापधरोरथी २३ ययौयोद्धुंतुशत्रुघ्नंवीरकोटिभिरावृतम् तृणीकुर्वन्महावीरान्धनुर्धरविशारदान्
२४ तंयोद्धुमागतंदृष्ट्वासुबाहुंरोषपूरितम् पुत्रनाशेनकुर्वंतंसर्वसैन्यवधादिकम् २५ शत्रुघ्नस्यचसंचारीह
नुमान्संमुखोभवत् नखायुधोमहानादंकुर्वन्मेघइवोद्गणे २६ सुबाहुस्तंहनूमंतंआगच्छंतंमहारवम् उवाच
प्रहसन्वाक्यंरोषपूरितलोचनः २७ क्वासौमत्पुत्रहंतात्रगतोयोरणमंडले पातयाम्यद्यतस्याशुशिरोज्वलितकुं
डलम् २८ क्वशत्रुघ्नोवाहपालःक्वचरामःकुतोभटाः प्राणहंतारमायांतंपश्यंतुप्रधनेद्भुतम् २९ इत्युक्तंवचआ
कर्ण्यहनुमान्निर्जगादतम् शत्रुघ्नोलवणछेत्तावर्ततेसैन्यपालकः ३० सकथंप्रधनेयुध्येत्सेवकैःसुस्थितोनृ
प मांविजित्यरणेतंचत्वंगंतासिनरर्षभ ३१ इत्युक्तवंतंतरसाविव्याधदशसायकैः हृदिवानरमत्युग्रंपर्वताख्य
मिवस्थितम् ३२ तेबाणाआगतास्तेनगृहीत्वाकरसंपुटे चूर्णयामासतिलशःशितान्वैरिविदारणान् ३३ चू
र्णयित्वाशरांस्तांस्तुननदन्घननिर्जितैः पुच्छेनावेष्ट्यतस्योच्चैरथंनि न्येमहाबलः ३४ तदातंनृपवर्योसौआ
काशेस्थितएवसः लांगूलंताडयामासशिताग्रैःसायकैर्मुहुः ३५ सताडितस्तुपुच्छाग्रेशरैःसन्नतपर्वभिः
मुमोचतद्रथंदिव्यंकनकेनविचित्रितम् ३६ समुक्तस्तेनतरसाशरैस्तीक्ष्णैर्जघानतम् हनुमंतंकपिवरंरोषसं

पूरितेक्षणम् ३७ हनूमान्बाणविछिन्नसर्वत्ररुधिराप्लुतः महारोषंसमाधत्तनृपोपरिकपीश्वरः ३८ गृहीत्वा
दंष्ट्रयोस्तस्यरथंहयसमन्वितम् चूर्णयामासवेगेनतदद्भुतमिवाभवत् ३९ स्वरथंभज्यमानंतुदृष्ट्वाराजात्वर
न्बली अन्यंरथंसमास्थाययुयुधेतंमहारथः ४० पुछेमुखेथोरसिचभ्रूजेचरणयोर्नृपः जघानशरसंधान-
कोविदोपरमास्त्रवित् ४१ तदाक्रुद्धःकपिवरस्ताडयामासवक्षसि पदात्यंतंक्षुराग्रेणराज्ञःस्रुभटशोभिनः
४२सपदापहतोभूमौपपातकिलमूर्छितः मुखाद्वमन्नसृक्सोष्णंश्वासपूरप्रवेपिनः ४३ तदाप्रकुपितोत्यं
तंहनूमान्प्रधनांगणे अश्वान्वीरान्गजांश्चापिचूर्णयामासवेगतः ४४ तदास्रुकेतुःसंज्ञांतुतदालक्ष्मीनिधि
र्नृपः उभावपिचसन्नद्धौयुद्धायसमुपस्थितौ ४५ राजानंमूर्छितंदृष्ट्वाप्रपलाय्यगतानराः इतस्ततोबाणसं
घैःक्षताःपुष्कलवैरिणा ४६ तद्भज्यमानंस्वबलंवीक्ष्यराजात्मजोबली दमनस्तंभयामाससेतुर्वार्धिमिवोच्च
लम् ४७ तदातुमूर्छितोराजास्वप्नमेकंददर्शह रणमध्येकपिवरप्रपदाघातताडितः ४८ रामचंद्रस्त्वयो
ध्यायांसरयूतीरमंडपे ब्राह्मणैर्याज्ञिकश्रेष्ठैर्बहुभिःपरिवारितः ४९ तत्रब्रह्मादयोदेवास्तत्रब्रह्मांडकोटयः
कृतप्रांजलयस्तत्रस्तुवंतिस्तुतिभिर्मुहुः ५० रामंश्यामंस्रुनयनंमृगशृंगपरिग्रहम् गायंतिनारदाद्याश्चवी-
णोल्लसितपाणयः ५१ नृत्यंतोप्सरसस्तत्रघृताचीमेनकादयः वेदामूर्तिधराभूत्वाउपतिष्ठंतिराघवम् ५२
यत्रक्वचिद्धस्तजातंसर्वशोभासमन्वितम् तस्यदातारमखिलभक्तानांभोगसंयुतम् ५३ इत्येवमादिसंप

श्यन्जाग्रत्संज्ञामवापसः ब्रह्मशापहतज्ञानः किंदृष्टंमेद्यवावदत् ५४ उत्थायप्रययौपद्भ्यां शत्रुघ्नचरणं प्र
ति भृत्यकोटिपरीवारोरथकोटिपरिस्थितः ५५ सकेतुंतुसमाहृत्यविचित्रंदमनंतथा युद्धंकर्तुंससमुद्युक्तान्
वारयामासधर्मवित् ५६ उवाचतान्महाराजोधर्मात्माधर्मसंयुतः रेपुत्राःशृणुतामेकंवाक्यंधर्मस्यसेवितं
५७ मायुद्धंकुरुतक्षिप्रमनयस्त्वमहानभूत् यद्रामचंद्रवाहस्त्वअगृण्हाद्मनोमम ५८ एषरामःपरब्रह्म
कार्यकारणतःपरः चराचरजगत्स्वामीनमानुषवपुर्धरः ५९ नतद्धिब्रह्मविज्ञानमधुनाज्ञातवानहम् पु
रासितांगशापेनहृतज्ञानधनोधनः ६० अहंपुरातीर्थयात्रांगतस्तत्वविविस्तया तत्रानेकामया पृष्टामु
नयोधर्मवित्तमाः ६१ असितांगंमुनिवरंगतवान्ज्ञातुमिछया तदाप्रोवाचमांविप्रःकृपांकृत्वाममोपरि
६२ योसा वयोध्याधिपतिःसपरब्रह्मशब्दितः तस्ययाजानकीदेवीसाक्षात्साचिन्मयीस्मृता ६३ एनंतु-
योगिनःसाक्षादुपासंतेयमादिभिः दुस्तरापारसंसारबारिधिंसततितिर्षवः ६४ स्मृतमात्रोमहापापहारी
सगरुडध्वजः यएनंसेवतेविद्वान्ससंसारंतरिष्यति ६५ तदाहसमहंविप्रंकोयंरामस्त्वमानुषः केयंसा
जानकीदेवीहर्षशोकसमाकुला ६६ अजन्मनःकथंजन्मअकर्तुःकृत्यमत्रकिम् जन्ममृदुःखजरातीतंक
थयस्वमुनेमम ६७ इत्युक्तवंतंमांक्रुद्धःशशापसमुनीश्वरः अज्ञात्वातत्स्वरूपत्वंप्रतिब्रूषेममाधम ६८
एनंनिंदसिरामंत्वंमानुषोयमिदंहसन् तस्मात्वंतत्वसंमूढोभविष्यस्युदरंभरी ६९ तदाहंतस्यचरणो-

गृहीत्वादययाद्युतः चकारविनयंमांतुप्रोवाचत्करुणानिधिः ७० त्वंरामस्यचाविनयंकरिष्यसियदानघ तदा
हनुमदंघ्रिस्त्वांताडयिष्यतिवेगतः ७१ तदात्वंज्ञायसेराजन्नान्यथास्वमनीषया पुराहमुक्तस्तेनेदंतद्दृष्टमधु-
नामया ७२ यदामांहनुमान्क्रुद्धस्ताडयामासवक्षसि तदादर्शरमानाथंपूर्णब्रह्मस्फशोभितम् ७३ तस्मा
दश्वंतुशोभाढ्यमानयंतुमहाबलाः धनानिचैववासांसिराज्यंचेदंमहत्धनम् ७४ रामंदृष्ट्वाकृतार्थःस्यामहं
यज्ञेतिपुण्यदे आनयंतुहयंमह्यंरोचतेनुतदर्पणम् ७५ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेसु
बाहुपराजयोनामअष्टाविंशतितमोऽध्यायः २८ शेषउवाच तेतुतातवचःश्रुत्वाहर्षिताःसं
प्रहारिणः तथेत्यूचुर्महाराजंरामदर्शनलालसम् १ पुत्राऊचुः राजन्भवत्सदांभोजान्नान्यत्
जानीमतत्परम् यत्तवस्वांततोजातंतद्भवत्वद्यवेगतः २ अश्वोयंनीयतांतत्रसितचामरभूषितः रत्नमाला
तिशोभाढ्यश्चंदनादिकचर्चितः ३ राज्यमाज्ञाफलंस्वामिन्कोशाबहुसमृद्धयः वासांसिसुमहार्हाणिसूक्ष्मा
णिसुगुणानिच ४ चंदनंचंद्रकंचैववाजिनःसुमनोहराः हस्तिनस्सुमदोद्भूतारथाःकांचनकूबराः विचित्रां
तरवर्णादिनानाभूषणभूषिताः दास्यःशतसहस्रंचदासाश्चसुमनोरमाः ६ मणयःसूर्यसंकाशारत्नानिवि
विधानिच मुक्ताफलानितारार्णिगजकुंभभवानिच ७ विद्रुमाःशतसाहस्राःसर्ववस्तुमहोदयम् तत्सर्वंरा
मचंद्रायदेहिराजन्महामते ८ सुतानस्मान्किंकिरान्नःसर्वानर्पयभूपते कथंनकुरुषेराजन्त्वदधीनंनृपास

नम् ९ शेषउवाच इतिपुत्रवचः श्रुत्वाहर्षितोभून्महीपतिः उवाचचसतान्वीरान्स्ववाक्यकरणोद्य
तान् १० राजोवाच आनयंतुहयंसर्वेसन्नद्धाः शस्त्रपाणयः नानारथपरीवारास्ततोयास्येनृपंप्र-
ति ११ शेषउवाच इतिराज्ञोवचःश्रुत्वाविचित्रोदमनस्तथा सकेतुःसमरेशूराजग्मुस्तस्याज्ञ
योद्यताः १२ तेगत्वाथपुरींशूरावाजिनंसमनोरमम् सितचामरसंयुक्तंस्वर्णपत्राद्यलंकृतम् १३ रत्नमाला
विभूषाढ्यंचित्रपत्रेणशोभितम् विचित्रमणिभूषाढ्यंमुक्ताजालस्वलंकृतम् १४ रज्ज्वाधृतंमहावीरैःपूर्वतः
पृष्ठतोभटैः महाशस्त्रास्त्रसंयुक्तैः सर्वशोभासमन्वितैः १५ सितातपत्रमस्योच्चैर्भातिमूर्धनिवाजिनः स
चामरद्वयं तस्यध्रियतेपुरतोमुहुः १६ कृष्णागर्वादिधूपैश्चधूपितंवायुवेगिनं राज्ञःपुरोनिनायाश्वंहयमेध
स्यसत्कृतोः १७ तमानीतंहयंदृष्ट्वारत्नमालाविभूषितम् मनोजवंकामरूपंजहर्षमतिमान्नृपः १८ जगामन-
पद्भ्यांशत्रुघ्नंराज्यचिन्हाद्यलंकृतः स्वपुत्रपौत्रैःसंयुक्तोराजापरमधार्मिकः १९ ययौकर्तुंधनानांससद्व्ययंशत
गामिनाम् एतद्विनरकंमत्वादुःखदंसक्तचेतसाम् २० शत्रुघ्नंसददर्शाथसितछत्रेणशोभितम् चामरैर्वी
जितंदृष्ट्वासेवकैःपुरतःस्थितैः २१ सुमतिंप्रतिपृच्छंतंरामचंद्रकथानकम् भयवार्ताविनिर्मुक्तंवीरशोभास्व
लंकृतम् २२ वीरैःकोटिभिराकीर्णंनेत्रपाताभिकांक्षिभिः वानराणांसहस्त्रैश्चसमंतात्परिवारितम् २३ दृष्ट्वा
शत्रुघ्नचरणौप्रणनामसपुत्रकः धन्योहमितिसंहृष्टोवदन्रामैकमानसः २४ शत्रुघ्नस्तंप्रनम्रंतंदृष्ट्वाराजा

नमुद्धटं उत्थायासनतःसर्वैर्भटैर्दोर्भ्यांपरिषजत् २५ हृदंसंसृज्यराजानंशत्रुघ्नंपरवीरहा उवाचहर्षमापन्नो
गद्गदस्वरहर्षितः २६ सुबाहुरुवाच अद्यधन्योस्मिसस्रुतःसकुटुंबःसवाहनः यद्युष्मच्चर-
णौद्रक्ष्येनृपकोटिभिरावृतः २७ अज्ञानिनाक्रुतेनायंगृहीतोवाजिनांवरः बालिशेनानयंतंमेक्षमस्वकरुणा
निधे २८ जानामीतिरघोर्नाथंसर्वदेवाधिदैवतम् लीलयाविश्वस्त्रष्टारंहंतारमपिपालकम् २९ इदंराज्यंस
मृद्धांगंसमृद्धबलवाहनम् इमेकोशाधनैःपूर्णाइमेपुत्राइमेवयम् ३० सर्वेवयंरामनाथास्त्वदाज्ञाप्रतिपाल-
काः गृहाणसर्वसकलंनमेस्तिकचिदुन्मतम् ३१ क्वासौहनूमान्रामस्यचरणांभोजषट्पदः यत्प्रसादादहं
प्राप्स्येराजराजस्यदर्शनम् ३२ साधूनांसंगतःकिंहिप्राप्यतेनमहीतले यत्प्रसादादहंमूढोब्रह्मशापमतीतरम्
पश्याम्यद्यमहाराजंपद्मपत्रनिभेक्षणं प्राप्स्यामिजन्मनःसर्वफलंदुर्लभमत्रच ३४ ममतावद्गतंचायुर्बहुरा
मवियोगतः स्वल्पसुर्वरितंतत्रकथंद्रक्ष्येरघूत्तमम् ३५ ममदर्शयतंरामंयज्ञकर्मविचक्षणम् यदंघ्रिरजसा
पूताशिलाजातागताधिनी ३६ काकःपरंपदंप्राप्तोयद्घाणस्पर्शनात्खगः अनेकेयस्यवक्त्राब्जंवीक्ष्यसंख्ये
पदंगताः ३७ येत्वस्यरघुनाथस्यनामगृण्हंतिसादरात् तेयांतिपरमंस्थानंयोगिभिर्यद्विचिंत्यते ३८ ध-
न्यायोध्याभवल्लोकायेराममुखपंकजम् स्वलोचनपुटैःपीत्वासुखंयांतिमहोदयात् ३९ इतिसंभाष्यनृप
तिवाहंराज्यंधनानिच सर्वसमर्प्यचोवाचकिंकरोस्मिमहीपते ४० इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराज्ञःपरपुरंज-

यः प्रत्युवाचेतितंभूपंवाग्मीवाक्यविशारदः ४१ शत्रुघ्नउवाच कथंराजन्निदंब्रूषेत्वंहन्द्वोममपू
जितः सर्वंत्वदीयंत्वद्राज्यंदमनोविदधात्वयम् ४२ क्षत्रियाणामिदंकृत्यंयत्संग्रामविधायकम् सर्वंराज्यं-
धनंचेदंप्रतियातुममाज्ञया ४३ यथामेरघुनाथस्तु पूज्योवाङ्मनसातदा तथात्वमपिमत्पूज्योभविष्यसि
महीपते ४४ भवान्सज्जीभवत्वद्य हयस्यानुगमंप्रति सन्नद्धःकवचीखड्गीगजाश्वरथसंयुतः ४५ इति
वाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहीपतिः पुत्रंराज्येभिषेच्यैवशत्रुघ्नेनसुपूजितः ४६ महारथैःपरिवृतोनिजपु-
त्रोरणांगणे पुष्कलेनमहस्तस्यह्यकरोत्सांपरायिकम् ४७ क्षणंशुशोचतंराजालोकदृष्ट्यामहारथः ज्ञाने
ननाशयच्छोकंरघुनाथमनुस्मरन् ४८ सज्जीभूतोरथेतिष्ठन्महासैन्यपरिवृतः आजगामसशत्रुघ्नंम-
हारथपरिवृतः ४९ राजातमागतंदृष्ट्वासर्वसैन्यसमन्वितम् गंतुंचकारधिषणांहयवर्यस्यपालने ५० सो
श्वोविमोचितस्तेनभालपत्रेणाचिह्नितः ब्रह्मावर्तंप्रमन्प्रायाद्ययौजनपदान्बहून् ५१ तत्रतत्रत्यभूपा
लैर्महाशूराभिपूजितैः प्रणतिःक्रियतेतस्यनकोपितमगृण्हत ५२ केचिद्वासांसिचित्राणिकेचिद्राज्यं-
स्वकंमहत् केचिद्धनंजनंकेचिदानीयप्रणमंतितम् ५३ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशे
षवात्स्यायनसंवादेसुबाहुसहनिर्याणंनामएकोनत्रिंशतितमोऽध्यायः २९ शेषउवाच
अथतेजःपुरंप्रासरुक्मांगःपत्रशोभितः यस्यांपालयतेराजाप्रजाःसत्येनसत्यवान् १ रथकोटिपरी

वारोरघुनाथानुजस्ततः हयानुगोययौतस्यपुरनृशूरवर्मणः २ तद्दृष्ट्वानगरंरम्यंचित्रप्राकारशोभितम्
कांचनैःकलशैस्तत्रपरितःपरिभासितम् ३ देवायतनसाहस्रैःसर्वतश्चविराजितम् यतीनांतुमठास्तत्रशो
भंतेयतिपूरिताः ४ वहत्यत्रमहादेवीशिखिलोचनमूर्धगा हंसकारंडवाकीर्णामुनिवृंदनिषेविता ५ ब्राह्म
णानांप्रत्यगारमग्निहोत्रभवःपुनः धूमस्तत्रपुनात्यंगपातकप्लवसंप्लुतान् ६ उवाचसुमतिंराजाशत्रुघ्नःश
त्रुतापनः तत्पुरप्रेक्षणोद्भूतहर्षविस्मितमानसः ७ कस्येदंपुरमाभातिसुमतेतत्त्वतोवद विचित्रंसर्वशो
भाढ्यंपरंविस्मापनंमहत् ८ शेषउवाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहीपतेः उवाचसु
मतिःसर्वंयथातथ्यमनुद्धतम् ९ सुमतिरुवाच शृणुष्वावहितस्स्वामिन्वैष्णवस्यकथांशुभाम्
यांश्रुत्वामुच्यतेपापाद्ब्रह्महत्यासमादपि १० जीवन्मुक्तोवरीवर्तीरामांघ्रिरजषट्पदः सत्यवान्यज्ञयज्ञांग
ज्ञाताकर्तावितामहान् ११ धेनुंप्रसाद्यबहुभिर्व्रतैर्यंप्रापतत्पिता ऋतंभराख्योजगतींविदितःपरधार्मि
कः १२ गोःप्रसन्नाददौपुत्रमनेकगुणसंस्कृतम् सत्यवान्नामशोभाढ्यंतंजानिहिनृपोत्तमम् १३ श
त्रुघ्नउवाच कोवाऋतंभरोराजाकिमर्थंधेनुपूजनम् कथंप्रापसुतस्तस्यवैष्णवोविष्णुसेवकः १४
सर्वमेतत्समाचक्ष्ववैष्णवस्यकथानकम् श्रुतंहरतिजंतूनांमहापापस्यपर्वतम् १५ इतिवाक्यंसमाक
र्ण्यशत्रुघ्नस्यमहार्थकम् कथयामासविशदंतद्दुसत्तिकथानकम् १६ ऋतंभरोनरपतिरनपत्यःपुराभव

त् कलत्राणिबहून्यस्यनपुत्रंप्रापतेषुवै १७ तदाजाबालिनामानंमुनिंदेवादुपागतम् पप्रच्छकुशलंयुक्तःस्वपु
त्रोत्पत्तिकारणम् १८ ऋतंभरउवाच स्वामिन्वध्यस्यमेब्रूहिपुत्रोत्पत्तिकरंवचः यत्कृत्वाजायतेप
त्यंममवंशधरंवरम् १९ तज्ज्ञात्वाकथयस्वाशुयत्कृत्वानिश्चितंवचः दानंव्रतंवातीर्थंचमखंवामुनि
सत्तम २० इतिराज्ञोवचःश्रुत्वाजगादमुनिसत्तमः सर्वमुत्पत्तिहृद्वाक्यंपुत्रस्यपरमार्थिनः २१ अपत्य
प्राप्तिकामस्यसंत्कपायारुत्रयःप्रभो विष्णुप्रसादाद्गोश्चापिशिवतुष्ट्याथवाभवेत् २२ तस्मात्त्वंकुरुवै
पूजांधेनोर्दैवमयीतनोः यस्याःपुच्छेमुखेशृंगेपृष्ठेदेवाःप्रतिष्ठिताः २३ सातुष्टादास्यतिप्रेष्टंवांछितंधर्म
संयुतम् एवंविदित्वागोपूजांविधेहित्वंऋतंभर २४ योवैनित्यंपूजयतिगांगेहेयवसादिभिः तस्यदेवाश्च
पितरोनित्यंतृप्त्यावहंतिहि २५ योवैगवान्हिकंदद्यान्नियमेनशुभव्रतः तेनसत्येनतस्यस्युःसर्वेपूर्णामनो
रथाः २६ तृषितागौर्गृहेबद्धागेहेकन्यारजस्वला देवाश्चसर्वेनिर्माल्याहंतिपुण्यंपुराकृतम् २७ योवैगांप्र
तिषिद्धेतच्चरंतींतांतृणंनरः तस्यपूर्वेचपितरःकंपंतेपतनोत्सुकाः २८ योवैयष्ट्याताडयतिधेनुंमूढोविमूढ
धीः धर्मराजस्यनगरंसयातिकरवर्जितः २९ योवैदंशान्निवार्येततस्यपूर्वेह्यधोगताः नृत्यंतिमत्कृतोह्य
स्मान्तारयिष्यतिभाग्यवान् ३० अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् जनकस्यपुरावृत्तंधर्मराजपुरे
ऽद्भुतम् ३१ एकदाजनकोराजायोगेनासून्समत्यजत् तदाविमानंसंप्राप्तंकिंकिणीजालभूषितम् ३२ त-

दारूढ्यगतोराजासेवकैरूढदेहवान् मार्गेजगामधर्मस्यसंयमिन्याः पुरोंतिके ३३ तदानरककोटीषुपीड्यं
तेपापकारिणः जनकस्यांगपवनंप्राप्यसौख्यंप्रपेदिरे ३४ निरयेदाहभूपीडाजाताशीतलकारिणी महा
दुःखंतदानष्टंजनकस्यांगवायुना ३५ तदातंनिर्गतंदृष्ट्वाजंतवःपापपीडिताः अत्यंतंचुक्रुशुःभीतास्तद्वि
योगमनिच्छवः ३६ ऊचुस्तेकरुणावाक्यंमागच्छस्कृतेधित त्वदंगवायुसंस्पर्शात्सुखिनस्स्यामपीडिताः
३७ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराजापरमधार्मिकः मानसेचिंतयामासकरुणापूरपूरितः ३८ चेन्मत्तःप्राणिनां
सौख्यंभवेदिहतदापुनः अत्रैवचपुरेस्थास्येस्वर्गएषमनोरमः ३९ एवंकृत्वानृपस्तस्थौतत्रैवनिरयायतः
विदधत्प्राणिनांसौख्यमनुकंपितमानसः ४० तदायमस्तसंप्राप्तोनिरयद्वारिदुःखदः कारयन्यातनास्ती-
व्राःपातकाकरकारिणाम् ४१ तदाददर्शराजानंजनकंद्वारिशोभिनम् विमानेनमहापुण्यकारिणंदयया
युतम् ४२ तमुवाचप्रेतपतिर्जनकंस्महसन्गिरा राजन्कुतस्त्वंसंप्राप्तोसर्वधर्मशिरोमणिः ४३ एतत्स्था
नंपातकिनांदुष्टानांप्राणिघातिनाम् नायांतिपुरुषाभूयस्त्वादृशाःपुण्यकारिणः ४४ अत्रायांतिनरास्तेवै
येपरद्रोहतत्पराः परापवादनिरताःपरद्रव्यपरायणाः ४५ योवैकलत्रंधर्मिष्ठंनिजसेवापरायणम् अपराधा
द्दृतेजह्यात्सनरोत्रसमाव्रजेत् ४६ मित्रंवंचयतेयस्तुधनलोभेनलोभितः आगत्यात्रनरःपीडांमत्तःप्रा
प्नोतिदारुणाम् ४७ योरामंमनसावाचाकर्मणादंभतोपिवा द्वेषाद्वाचोपहासाद्वानस्मरत्येषमूढधीः

४८ तंबध्नामिपुनस्तोयेनिक्षिपामिग्रसामिच येःस्मृतोनरमानाथोनरकक्लेशवारकः ४९ तावत्तापंमनुष्या-
णामांगेषुनृपतिष्ठति यावद्गामंनरसनागृणातिकलिदुर्मतेः ५० महापापकरान्राजन्येभजंतिमहामते
तान्नयंतिभटामह्यंत्वादृशान्द्रष्टुमक्षमाः ५१ तस्माद्गच्छमहाराजभुंक्ष्वभोगाननेकशः विमानवरमारु
ह्यभुंक्ष्वपुण्यमुपार्जितम् ५२ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यधर्मराजस्यतस्सतेः उवाचधर्मराजानंकरुणापूरितः
सदा ५३ जनकउवाच अतोगच्छामिनोनाथजीवानामनुकंपया मदंगवायुनाह्येतेसुखंप्रा
प्तास्मसंस्थिताः ५४ एतान्मुंचसिचेद्राजन्सर्वान्वैनिरयस्थितान् ततोगच्छामिसुखंवतःस्वर्गंपुण्यजना
श्रितम् ५५ शेषउवाच इतिवाक्यमथाश्रुत्यजनकंप्रत्युवाचसः प्रत्येकंनिर्दिशन्जीवान्नि
रयस्थानानेकशः ५६ धर्मोवाच अयंमित्रकलत्रंवैविश्वस्तमनुजग्मिवान् तस्मादेनंलोहशं-
कौवर्षायुतमपीपचम् ५७ पश्चादेनंसूकराणांयोनौनिक्षिप्यदोषिणम् मानुषेष्ववतारोहिखंजचिह्नेन
चिह्नितः ५८ अनेनपरदाराश्चबलादालिंगितामुहुः तस्मादयंपच्यतेत्ररौरवेशतहायनम् ५९ अयंतुप
रकीयंस्वंसंमुच्यबुभुजेकुधीः तस्मादस्यकरौछेद्यिपचेयंपूयशोणिते ६० अयंसायंतनेप्राप्तमतिथिंक्षु
धयार्दितम् वाण्यापिनाकरोत्तस्यपूजनंस्वागतेनच ६१ तस्मादयंमयानीतोतामिस्त्रेंधेसुपूरितः भ्रमरैः
पीडितोयातुयातनांशतहायनाम् ६२ अयंतावत्सरस्योच्चैर्निंदांकुर्वन्नलज्जितः अयमप्यस्मृणोत्कर्णप्रेर

यन्बहुशस्कृतम् ६३ तस्मादिमावंधकूपेपतितौदुःखदुःखितौ अयंमित्रध्रुगुद्विग्नः पच्यतेरौरवेभृशम् ६४
तस्माद्देतान्पापभोगंकारयित्वाविमोचये त्वंगच्छनरशार्दूलपुण्यराशिविधायकः ६५ शेषउवाच
एवंनन्निर्दिशन्सर्वजीवानामघकारिणम् प्रोवाचरामभक्तोसौकरुणापूरितेक्षणः ६६ जनकउवाच
कथंनिरयनिर्मुक्तिर्जीवानांदुःखतोभवेत् तदाशुकथयत्वंवैयत्कृत्वासुखमाप्नुयुः ६७ धर्मउवा
च नैभिराराधितोविष्णुर्नैभिस्तस्यकथाश्रुताः कथंनिरयनिर्मुक्तिर्भवेद्वैपापकारिणाम् ६८ यदित्वंमा
नयस्येतान्महापापकरानपि तर्ह्यर्पयमहाराजपुण्यंतत्कथयाम्यतः ६८ एकदाप्रातरुत्थायशुद्धभावेनचेतसा
ध्यातःश्रीरघुनाथोसौमहापापहराभिधः ६९ रामरामेतियच्चोक्तंत्वयात्रारूढेनचेतसा तत्पुण्यमर्प्ययैतेभ्योय-
थास्यान्निरयान्मुक्तिः ७० शेषउवाच एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यधर्मराजस्यधीमतः पुण्यंददौमहारा-
जोआजन्मसमुपार्जितम् ७१ यदाजन्मकृतैःपुण्यैरघुनाथार्चनोद्भवैः एतेषांनिरयान्मुक्तिर्भवत्वत्रमनो
रमा ७२ एवंकथयतस्तस्यजीवानिरयसंस्थिताः तत्क्षणान्निरयान्मुक्ताजातादिव्यवपुर्धराः ७३ ऊचुस्ते
जनकंराजन्त्वत्प्रसादाद्वयंमहत् दुःखदान्निरयान्मुक्तायास्यामोपरमंपदम् ७४ तान्दृष्ट्वासूर्यसंकाशा
न्नरान्निरयनिःसृतान् तुतोषचित्तेसुभृशंसर्वभूतदयापरः ७५ तेसर्वेप्रययुर्लोकंदिव्यंदेवैरलंकृतम्
जनकंतुप्रशंसंतोमहाराजंदयानिधिम् ७६ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्या

यनसंवादेनरकस्थप्राणिमोचनोनामत्रिंशोऽध्यायः ३० जाबालिरुवाच अथतेषुप्रयातेषुनरक
स्थेषुवैपुनः राजापप्रच्छकीनाशपतिंधर्मविदांवरम् १ राजोवाच धर्मराजत्वयाप्रोक्तायत्पात
ककरानराः आयांतितवसंस्थानंनचधर्मकथारताः २ मदागमनमत्राभूत्केनपापेनधर्मक तद्देकथयस
र्वंमेपापकार्यंयथातथम् ३ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंधर्मराजःपरंतपः कथयामासतस्यैवंयमपुर्यागमंतदा
४ धर्मराजउवाच राजंस्तवमहत्पुण्यमेतादृक्कोनभूपते रघुनाथपदद्वंद्वमकरंदमधुव्रतः ५
त्वत्कीर्तिस्वर्धुनीसर्वान्पापिनोमलसंयुतान् पुनातिपरमाल्हादकारिणीदुष्टतारिणी ६ तथापिपापलेश
स्तेवर्ततेनृपसत्तम येनसंयमिनीपार्श्वमागतःपुण्यपूरकः ७ एकदातुचरंतींगांकथयामासषेधय तेनपा
पविपाकेननिरयद्वारदर्शनम् ८ इदानींपापनिर्मुक्तोबहुपुण्यसमन्वितः भुंक्ष्वभोगान्सुविपुलान्निजपु
ण्यार्जितान्बहून् ९ एतेषांकरुणावार्धिरघुनाथस्सुखंमहत् संयमिन्यामहामार्गेप्रेरयामासवैष्णव १०
नागमिष्यद्यदित्वंवैमार्गेणानेनसुव्रत अभविष्यत्कथंतेषांनिरयात्परिमोचनम् ११ त्वादृशाःपरदुःखेन
दुःखिताःकरुणालयाः प्राणिनांदुःखविच्छेदंकुर्वत्येवमहामते १२ एवंवदंतंशमनंप्रणम्यसदिवंगतः दिव्ये
नसुविमानेनअप्सरोगणशोभिना १३ तस्माद्गावोनिशंपूज्यामनसापिनगर्हयेत् गर्हयन्निरयंयातिया
वदिंद्राश्चतुर्दश १४ तस्मात्त्वंचनृपश्रेष्ठगोपूजांवैसमाचर सातुष्टादास्यतिक्षिप्रंपुत्रंधर्मपरायणम् १५

तच्छ्रुत्वाधेनुपूजांसपप्रच्छऋथमादरात् पूजनीयाप्रयत्नेनकीदृशंकुरुतेनरः १६ जाबालिःकथयामासधेनूपू
जांयथाविधि प्रत्यहंविपिनंगच्छेत् चारणार्थंव्रतंचरन् १७ गवेयवास्तुसंभोज्यागोमयस्यानुपाहरेत् भक्ष
णीयायवाराजन्पुत्रकामेनभूपते १८ सायदापिबतेतोयंतदापिबजलंशुचि सोच्चैस्थानेयदातिष्ठेत्तदात्वंनी
चसंस्थितः १९ दंशान्निवारयन्नित्यंयवसंचसमाहरेत् एवंप्रकुर्वतःपुत्रंदास्यतेधर्मतत्परम् २० स्मृ-
तिरुवाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुत्रकामऋतंभरः व्रतंचकारधर्मात्माधेनुपूजांसमाचरन् २१ प्रत्यहंकुरु
तेगावंयवसाद्येनतोषिताम् दंशान्वारयतेधीमान्यवभक्षकृतादरः २२ एवंधेनुंपूजयतोगतास्तुदिवसाघनाः
वनमध्येतृणार्दांश्चचरंतीक्वापिनिर्भया २३ एकदानृपतिस्तस्यवनस्यश्रीर्निरीक्षणे न्यस्तदृष्टिःपरित्यज्य
बभ्रामसकुतूहली २४ तदागत्याहनद्गावंपंचास्यःकाननांतरात् क्रोशंतींबहुधादीनांसिंहभावेनदुःखिता
म् २५ तदानृपःसमागत्यविलोक्यनिजमातरम् सिंहेननिहतांपश्यन्रुरोदार्तोवविह्वलः २६ सदुःखितः
समागत्यजाबालिंमुनिसत्तमम् पप्रच्छनिष्कृतिंतस्यावधपापापनुत्तये २७ ऋतंभरउवाच स्वामिं
स्त्वदाज्ञयाधेनुंपालयन्वनमास्थितः कुतोप्यागत्यतांसिंहोजघानदृष्टिगोचरः तस्यपापस्यनिष्कृत्यैकिंकरोमि
त्वदाज्ञया कथंवाव्रतसंपूर्तिर्ममपुत्रप्रदायिनी २९ इत्युक्तवंतंतंभूपंजगादमुनिसत्तमः संत्युपायामही
पालपापस्यास्यापनुत्तये ३० ब्रह्मघ्नस्यकृतघ्नस्यसुरापस्यमहामते प्रायश्चित्तानिवर्तंतेसर्वपापहराणिच

३१ कृच्छ्रैश्चांद्रायणैर्दानैर्व्रतैःसन्नियमैर्यमैः पापानिप्रलयंयांतिनियमाद्यैरनुष्ठितैः ३२ द्वयोश्चनिष्कृतिर्ना-
स्तिपापपुंजकृतोस्तयोः मत्यागोवधकर्तुश्चनारायणविनिंदितुः ३३ गवांयोमनसादुष्टंवांछत्यधमसत्कृतः
सयातिनिरयस्थानंयावदिंद्राश्चतुर्दश ३४ योपिदेवंहरिंनिंदेत्सकृद्दुर्भाग्यवान्नरः सचापिनरकंपश्येत्पु
त्रपौत्रपरिवृतः ३५ तस्माज्ज्ञात्वाहरिंनिंदन्गोषुदुष्टंसमाचरन् कदापिनरकान्मुक्तिंनप्राप्नोतिनरेश्वर
३६ अज्ञानप्राप्तगोहत्याप्रायश्चित्तंतुविद्यते रामभक्तंतुधीमंतंयाहित्वंऋतुपर्णकम् ३७ सवैसमदृशःस
र्वान्शत्रून्मित्रान्समंचरन् तुभ्यंकथयतिक्षिप्रंगोवधस्यास्यनिष्कृतिं ३८ तस्यदेशांस्त्वमाकृष्यस्तेननिर्वा
रितःपुनः वैरभावंपरित्यज्यगच्छत्वंऋतुपर्णकम् ३९ सयथावदतिक्षिप्रंतत्कुरुष्वसमाहितः यथात्वत्कृत
पापस्यनिष्कृतिर्हिभविष्यति ४० सतुतद्वचनंश्रुत्वाजगामऋतुपर्णकम् रामभक्तंरिपौमित्रेसमदृष्ट्यासमंज
सम् ४१ सतस्मैकथयामासयज्जातंगोवधादिकम् तस्यपापस्यनिष्कृत्यैह्युपायातंस्वमुक्तवान् ४२ तदाप्रो
वाचतंराजाऋतुपर्णःप्रतापवान् उवाचचहसन्वाक्यंबुधिमान्धर्मकोविदः ४३ कोहंराजन्मुनीनांवैपुरतः
शास्त्रवेदिनाम् तान्हित्वाकिंतुमांप्राप्तोमूर्खपंडितमानिनम् ४४ त्वयिमय्यस्तिचेत्श्रद्धातदाकिंचिद्ब्रवीम्य
हम् शृणुषनरशार्दूलगदितंममसादरः ४५ भजस्वरघुनाथंत्वंकर्मणामनसागिरा नैष्कापत्येनलोकेशंनो-
षयस्वमहामते ४६ सतुष्टोदास्यतेसर्वंत्वन्हृदिस्थंमनोरथम् अज्ञानकृतगोहत्यापापनाशंकरिष्यति ४७

रामस्मरणपूतात्माधेनुंब्राह्मणसत्तमे दत्वायथोक्तकनकंपापनिष्कृतिमास्यसि ४८ एतच्छ्रुत्वातुतद्वाक्यंक्र
तंभरन्नृपस्तदा विधायरामस्मरणंपूतात्माव्रतमाचरत् ४९ धेनुंसपालयत्पूर्वंजगामविपिनंमहत् रामनाम
स्मरन्नित्यंसर्वभूतहितेरतः ५० तस्मैतुष्टातुसुरभिःप्रोवाचपरितोषिता राजन्वरयमत्तोवैपरंहृस्थंमनोरथ
म् ५१ तदाप्रोवाचवैराजापुत्रंदेहिमनोरमम् रामभक्तंपितृरतंस्वधर्मप्रतिपालकम् ५२ तदाप्रादाद्वरंसा
पितथेत्युक्त्वाकामनोरथम् जगामादर्शनंदेवीकामधेनुःकृपावती ५३ सकालेप्राप्तवान्पुत्रंवैष्णवंरामसेवक
म् सत्यवत्संज्ञयायुक्तमकरोत्तत्रलसिता ५४ सत्यवंतंसुतंलब्ध्वापितृभक्तिपरंमहान् परमंहर्षमापेदेशक्र
सुतमवाप्यहि ५५ सराजाधार्मिकंपुत्रंप्राप्यहर्षेणनिर्भरः राज्यंतस्मिन्महीन्यस्यजगामतपसेवनम् ५६
तत्राराध्यहृषीकेशंभक्तियुक्तेनचेतसा निर्मुक्तपापःस्वजनैरगाद्धरिपदंनृप ५७ इतिश्रीपद्मपुराणे
पातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेधेनुवर्णनंनामएकत्रिंशत्तमोऽध्यायः ३१ सुम
तिरुवाच एतद्ग्रामाधिपःसौम्यसत्यवान्नामविश्रुतः निजधर्मेणलोकेशंरघुनाथमतोषयत् १ तस्मै
तुष्टोरमानाथोददौभक्तिमचंचलाम् निजपादपयोजातेदुर्लभांपुण्यकोटिभिः २ नित्यश्रीरघुनाथस्यक
थाकथनतत्परः कुरुतेसर्वलोकानांपावनंकृपयासुतः ३ योनपूजयतेदेवंरघुनाथंरमापतिम् सतेनताड्य
तेदंडैर्यमस्यापिभयावहैः ४ अष्टमाद्वत्सराद्दूर्ध्वमशितिवत्सरोभवेत् तावदेकादशीसर्वैर्मानुषैरामसेव

कैः ५ तुलसीवल्लभायस्यकदाचिद्यच्छिरोदरम् नमुंचतिरमानाथपादपद्मस्रगुत्तमा ६ ऋषीणामपिपू-
ज्योयमितरेषांकथानहि रघुनाथस्मृतिप्रीतिधूतपाप्माहताशुभः ७ ज्ञात्वायंरामचंद्रस्यवाजिनंपरमाद्भुत
म् आगत्यतुभ्यंसदास्यत्येतद्राज्यमकंटकम् ८ त्वयायद्वदितंराजन्तत्तत्कथितमुत्तमम् पुनःकिंपृ
च्छसेस्वामिन्नाज्ञापयकरोमितत् ९ शेषउवाच गतोश्वस्तत्पुरांतरक्तनानाश्चर्यसमन्वितः
तंदृष्ट्वाजनताःसर्वाराज्ञेगत्वान्यवेदयन् १० जनाऊचुः कोप्यश्वःसितवर्णेनगंगाजलस
मेनवै भालेस्वर्णेनपत्रेणराजमानःसमागतः ११ तच्छ्रुत्वावचनंरम्यंजनतानांहृदीप्सितम् तान्प्रत्याह
हसन्भूपोज्ञायतांकस्यवैहयः १२ तावैनंकथयामासुःशत्रुघ्नेनप्रपालितः आयात्यश्वोमहीभर्तूरामस्यपु
रमध्यतः १३ रामस्यनामसंश्रुत्वाद्व्यक्षरंस्फमनोरमम् जहर्षचित्तेस्फुटशंगद्गदस्वरचिह्नितः १४ मयायोध्या
पतेनित्यंरघुनाथोहृदालये तस्याश्वःसहशत्रुघ्नःसमायातोपुरंमम १५ हनूमांस्तत्ररामांघ्रिसेवाकर्ताभ
विष्यति कदाचिदपियोरामंनविस्मरतिमानसे १६ गच्छामियत्रशत्रुघ्नोयत्रमारुतनंदनः अन्येपियत्रपु
रुषारामपादाब्जसेवकाः १७ अमात्यानादिदेशाथसर्वराजधनंमहत् गृहीत्वातुमयासार्द्धंगच्छध्वंत्वरया
पुनः १८ यास्येहंरघुनाथस्यहयंपालयितुंवरम् कर्तुंचरामपादाब्जपरिचर्यांसुदुर्लभाम् १९ इत्युक्त्वानि
र्जगामाथशत्रुघ्नंप्रतिसैनिकैः तावत्पुरीमथप्राप्तोरामभ्राताससैनिकः २० वीरागर्जंतिप्रबलंरथाश्वग

जनादितम् जयशंखस्वनास्तत्र वेणुनादाश्च सर्वतः २१ आगत्य सत्यवान्नामा मंत्रिभिः स्वसमन्वितः च
रणे प्रणिपत्यैव राज्यं प्रादान्महाधनम् २२ शत्रुघ्नस्तं च राजानं ज्ञात्वा राममनुव्रतम् तद्राज्यं तस्य पुत्राय रु
क्मनाम्ने ददौ महत् २३ हनूमंतं परीरभ्य स्वबाहुं रामसेवकम् आज्ञाबा रामभक्तांश्च परिरभ्य महायशाः २४
कृतार्थमिव चात्मानं मेने सत्यसमन्वितः न नंद चेतसि तदा शत्रुघ्नेन समन्वितः २५ हयस्तावद्गतो दूरं वीरैः
स्वपरिरक्षितः शत्रुघ्नस्तेन भूपेन ययौ वीरसमन्वितः २६ इति श्रीपद्मपुराणे पातालखंडे रामाश्व
धे शेषवात्स्यायनसंवादे लोमशदर्शनं नाम द्वात्रिंशत्तितमोऽध्यायः ३२ शेष उवाच गच्छ
त्सु रथवर्येषु शत्रुघ्नादिषु भूरिषु महाराजेषु सर्वेषु रथकोटिसमेतिषु १ अकस्मादभवन्मार्गे तमः
परमदारुणम् यस्मिन्स्वीयो न पारक्यो लक्ष्यते ज्ञातिभिर्नरैः २ रजसा व्याप्तं व्योम विद्युतः शब्दगर्जि
ताः एतादृशे तु संमर्दे महाभयकरे ततः ३ मेघा वर्षति रुधिरपूयामेध्यादिकं बहु अत्याकुला बभूवुस्ते वी
राः परमवैरिणः ४ आकुलीकृतलोके तु किमिदं किमिति स्थितिः तमोव्याप्तानि लोकानां चक्षूंषि प्रथितौज
साम् ५ जहाराश्वं रावणस्य सखा हस्तातालसंस्थितः विद्युन्मालीति विख्यातो राक्षसश्रेणिसंहतः ६ का
मगेन विमानेन सर्वायसविभेदिना आरूढः सर्ववीराणां भयं कुर्वन्जहार तम् ७ मुहूर्त्तात्तत्तमो नष्टमा
काशं विमलं बभौ वीराः शत्रुघ्नमुख्यास्ते प्रोचुः कुत्र हयोऽस्ति सः ८ ते सर्वे हयराजं तु लोकयंतः परस्परम्

६०

ददृशुर्नयदा वाहं हाहाकारस्तदाभवत् ९ कुत्राश्वो हयमेधस्य केन नीतः कुबुद्धिना इति वाच्यमवोचंस्ते
तावत्स दनुजेश्वरः १० ददृशे स भटैः सर्वै रथस्थैः शौर्यशोभितैः विमानवरमारूढो राक्षसाग्र्यैः परिवृतः
११ दुर्मुखा विकरालास्या लंबदंष्ट्राभयानकाः राक्षसास्तत्र दृश्यंते हयग्रहण उद्यताः १२ तदा आवेदयामासुः शत्रुघ्नं नृवरोत्तमम् हयो नीतो न जानीमः खे विमानवरासिना १३ तमसा व्याकुलान्कृत्वा वीरान् स्मा
न्समायर्यो गृहीतुं नृपशार्दूल हयं कुरु यथोचितम् १४ शत्रुघ्नस्तद्वचः श्रुत्वा महारोषपरिप्लुतः कोऽस्येष
राक्षसो यो मे हयं जग्राह वीर्यवान् १५ विमानं तत्र तत्त्वद्य मद्बाणव्रजनिर्हतम् पतत्वद्य शिरस्तस्य स्फु
रन्मैर्मे महीतलम् १६ सज्जीयंतां रथाः सर्वै महाशस्त्रास्त्रपूरिताः यांतु तं प्रति संहर्तुं मम वाजिहरं नरम् १७
इत्युक्त्वा रोषताम्राक्ष उवाच निजमंत्रिणम् नयानयविदं शूरं युद्धकार्यविशारदम् १८ शत्रुघ्न उवा
च मंत्रिन्कथय के योज्या राक्षसस्य वधोद्यताः महाशस्त्रा महाशूराः परमास्त्रविदुत्तमाः १९ कथ
याशु विचार्यैवं तत्करोमि भवद्वचः वीरान्कथय तस्यैवं योग्यान्सर्वास्त्रकोविदान् २० एतच्छ्रुत्वा तु सचि
वः प्राह वाक्यं यथोचितम् वीरान्रणवरे योग्यान्दर्शयन्तरसानतान् २१ सुमतिरुवाच
अत्र गच्छतु तद्दक्षः समरे विजयोद्यतः महाशस्त्रास्त्रसंयुक्तः पुष्कलः परतापनः २२ तथा लक्ष्मीनिधि
र्यातु शस्त्रसंघसमन्वितः करोतु तस्य यानस्य भंगं तीक्ष्णैः स्वसायकैः २३ हनुमान्दृष्टकर्मा त्र राक्ष-

सैर्योधितुंक्षमः करोतुमुखपुच्छाभ्यांताडनंराक्षसाधम् २४ वीराग्रण्योपियेसर्वेश्शूरारणविशारदाः गच्छं
तुनेखिलास्तत्र तववाक्यप्रणोदिताः २५ रुक्मदश्चरुक्मबाहुश्चप्रतापाग्र्यश्चसत्तमः गच्छंतुसायकैस्तीक्ष्णै
स्तान्योद्धुंराक्षसाधमान् २६ सर्वानपिमहाशस्त्रपरिवारोरथेस्थितः करोतुयुद्धविजयोराक्षसंहंतुमु
द्यतः २७ एतन्ममतंराजन्येयोधास्तत्सदर्शकाः तेगच्छंतुरणेश्शूराः किमन्यैर्बहुभिर्जनैः २८ इत्युक्तव
तिवीराग्र्येअमात्यवरसेविते शत्रुघ्नः कथयामासवीरान्संग्रामकोविदान् २९ भोवीराःपुष्कलाद्यायेसर्व
शस्त्रास्त्रकोविदाः तेवदंतुप्रतिज्ञांवैमत्पुरोराक्षसार्दने ३० कृत्वाप्रतिज्ञांविपुलांस्वपराक्रमशोभिनीम्
गच्छंतुरणमध्येहियूयंबलसमन्विताः ३१ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहाबलाः स्वांस्वांप्रतिज्ञांमह
तींचक्रुस्तेतेजसान्विताः ३२ तत्रादौपुष्कलोवीरःश्रुत्वावाक्यंमहीपतेः परमोत्साहमनसाप्रतिज्ञांसूचिवां
स्तदा।३३ पुष्कलउवाच श्रृणुष्वनृपशार्दूलमत्प्रतिज्ञांपराक्रमात् विहितांसर्वलोकानांश्रृण्व-
तांपरमाद्भुताम् ३४ चेन्नकुर्यांक्षरप्रैर्मे तीक्ष्णैःकोदंडनिर्गतैः दैत्यंमूर्छितमत्यंतंकीर्णकेशाकुलाननम्
कन्यास्वभोक्तुर्यत्पापंयत्पापंदेवनिंदने तत्पापंममसंभूयाद्यदिकुर्वेनृतंवचः ३६ यदिमद्बाणनिर्भिन्नाःसै
निकाःरुक्ममहाबलाः नपतंतिमहाराजप्रतिज्ञांतत्रमेश्रृणु ३७ यःस्वांशयोर्विभेदंयःशिवविष्णोरपिक्रिया
त् तत्पापंममवैभूयाच्चेत्कुर्यामनृतंवचः ३८ सर्वंतद्वाक्यमित्युक्तंरघुनाथपदांबुजे भक्तिर्मेनिश्चलाका

र्यंकरिष्यतिमनीषितम् ३९ पुष्कलस्यप्रतिज्ञांतांश्रुत्वालक्ष्मीनिधिर्नृपः प्रतिज्ञांव्यदधात्सत्यांस्वपराक्रम-
शोभिताम् ४० लक्ष्मीनिधिरुवाच वेदानांनिंदनंश्रुत्वातत्रयोनिवसेन्नरः मानसेरोचयेद्य
स्तुसर्वधर्मबहिष्कृतः ४१ ब्राह्मणोयोदुराचारोलाक्षायाविक्रयंचरेत् गांचविक्रयतेमूढोधनलोभेनमोहि
तः ४२ म्लेच्छकूपोदकंपीत्वाप्रायश्चित्तंतुनाचरेत् तत्पापंममवैभूयात्विमुखश्चेद्भवाम्यहम् ४३ तत्प्र-
तिज्ञामथाश्रुत्यहनूमान्रणकोविदः रामांघ्रिस्मरणंकृत्वाप्रोवाचवचनंशुभम् ४४ मत्स्वामीहृदयेनित्यं
ध्यायतेयोगिभिर्मुहुः यंदेवाःसासुराःसर्वेनमंतिमणिमौलिभिः ४५ रामःश्रीमानयोध्यायाःपतिर्लोके
शपूजितः तंस्मृत्वायच्चमेवाक्यंननुसत्यंभविष्यति ४६ राजन्कोयंमहादैत्योदुर्बलःकामगेस्थितः कथ
यास्तुमयाकार्यमेकेनविनिपातनम् ४७ मेरुंदेवेंद्रसहितंलांगूलाग्रेणतोलये जलधिंशोषये सर्वसंवर्तं
चपिबाम्यहम् ४८ राज्ञःश्रीरघुनाथस्यजानक्याःकृपयामम तन्नास्तिभूतलेराजन्यन्नोसाध्यंभवेन्मम
४९ एतद्वाक्यंमयाप्रोक्तमनृतंस्याद्यदिप्रभो तदाममरमानाथभक्तिर्दूरतराभवेत् ५० यश्शूद्रःकपिलांगा
वंपयोबुद्ध्यातुपालयेत् तस्यपापंममैवास्तुचेत्कुर्यामनृतंवचः ५१ ब्राह्मणींगच्छतेमोहात्यःशूद्रःकाम
मोहितः तस्यपापंममैवास्तुचेत्कुर्यामनृतंवचः ५२ यत्पापान्नरकंगच्छेत्स्पर्शनाच्चापिरौरवम् तांपिबेन्
मदिरांयोनाजिव्हास्वादेनलोलुपः ५३ तस्ययज्जायतेपापंतन्ममैवास्तुनिश्चितम् चेन्नकुर्यांप्रतिज्ञातंस

त्वंरामकृपाब्जात् ५४ एवमुक्त्वामहावीरायोधास्तेतरसायुताः चक्रुःप्रतिज्ञांमहतींस्वपराक्रमशालिनी
म् ५५ शत्रुघ्नोपिव्यधात्तत्रप्रतिज्ञांपश्यतोनरान् साधुसाधुप्रशंसंतोतान्वीरान्युद्धकोविदान् ५६ कथया
मिपुरोयुष्मान्प्रतिज्ञांसत्वशोभिताम् तच्छृण्वंतुमहाभागामृधोत्साहसमन्विताः ५७ चेत्तस्यशिरआ
हृत्यपातयामिनसायकैः विमानाच्चकबंधाच्चभिन्नंचेन्नसृजाम्यहम् ५८ यत्पापंकूटसाक्षीणांयत्पापंस्व
र्णचौरिणाम् यत्पापंब्रह्मनिंदानांतन्ममास्त्वघनिश्चयात् ५९ इतिशत्रुघ्नसद्वाक्यंश्रुत्वातेवीरपूजिताः
धन्योसिराघवभ्रातःकस्त्वदन्योपरोभवेत् ६० त्वयावैनिहतोदैत्योदेवदानवदुःखदः लवणोनामलोकेश
बलहारीमहाबलः ६१ कोयंवैराक्षसोदुष्टःक्वचास्यबलमल्पकम् करिष्यसिक्षणादेवतस्यनाशंमहाम
ते ६२ इत्युक्त्वातेमहावीराःसज्जीभूतारणांगणे प्रतिज्ञांस्वामृतांकर्तुंययुस्तेराक्षसंमुदा ६३ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेसुमालीराक्षसाश्वहरणोनामत्रयस्त्रिं-
शत्तितमोऽध्यायः ३३ शेषउवाच रथैःसदश्वैःशोभाढ्यैःसर्वशस्त्रास्त्रपूरितैः वाजिरत्नस
मायुक्तैर्ययुस्तेराक्षसाधमम् १ तान्दृष्ट्वाकामगेयानेस्थितःप्रोवाचराक्षसः मेघगंभीरयावाचावातर्ज
यन्निवभूरिशः २ मायांतुसुभटायोद्धुंगच्छंतुनिजमंदिरम् मात्यजंतुस्वकान्प्राणान्नमोक्ष्येवाजिनंवरम्
३ विद्युन्मालीतिविख्यातोरावणस्यसुहृत्सखा मत्सखुःपरमांतस्यनिष्कृतिंकर्तुमेयिवान् ४ क्वासौ

रामोममाहन्यात्सखाहंरावणंबली तस्यभ्रातापिकुत्रास्तेसर्वशूरशिरोमणिः ५ तंहत्वानिष्कृतिंतस्यप्राप्स्ये-
रामस्यचानुजम् पिबन्रुधिरमुद्भूतंकंठनालस्यबुद्बुदैः ६ इतिवाक्यंसमाकर्ण्ययोधानांप्रवरोत्तमः पुष्कलो
निजगादेनंवीर्यशौर्यसमन्वितः ७ पुष्कलउवाच विकत्थनंनकुर्वीतसंग्रामेसुभटोनरः पराक्र-
मंदर्शयतिनिजशस्त्रास्त्रवर्षणैः ८ रावणोनिहतोयेनससुहृत्स्वजनैर्वृतः तस्यवाजिनमाहृत्यकुत्रगंतासि
दुर्मद ९ पतिष्यसित्वंशत्रुघ्नबाणैःकोदंडनिर्गतैः त्वांभक्ष्यंतिशिवाभूमौपतितंप्राणवर्जितम् १० मागर्ज-
दुष्टरामस्यसेवकेमयिसंस्थिते गर्जंतिसुभटायुद्धेशत्रुंजित्वामहोदयात् ११ शेषउवाच एवंब्रुवंतं-
तंवीरंपुष्कलंरणदुर्मदम् जघानशक्त्यासुभृशंहृदिराक्षससत्तमः १२ आयांतींतांमहाशक्तिमायसींकांचना
श्रिताम् चिच्छेदत्रिभिरत्युग्रैःशितैर्बाणैःसपुष्कलः १३ साच्छिन्नाध्यपतद्भूमौविशिखैर्वैर्निःप्रभाकृता पतंतीवैर
राजासौविष्णोःशक्तिस्त्रयीवक्रिम् १४ तांछिन्नांशक्तिकांदृष्ट्वाराक्षसःपरतापनः जग्राहशूलंतरसात्रिशिखं
लोहनिर्मितम् १५ तीक्ष्णाग्रंज्वलनप्रख्यंराक्षसेंद्रोव्यमोचयत् आयांतंतिलशश्चक्रेबाणैःपुष्कलसंज्ञितः १६
छित्वात्रिशूलंतरसाराघवस्यहिसेवकः पुष्कलश्चापआधत्तबाणान्तीक्ष्णान्मनोजवान् १७ तेबाणाहृदितस्या
शुलग्नारागंबतासृजन् वैष्णवस्ययथास्वांतेगुणाविष्णोर्मनोहराः १८ बाणव्यथासुदुःखार्तोविद्युन्मालीसुदु
र्मदः जग्राहमुद्गरंघोरंपुष्कलंहंतुमुद्यतः १९ मुद्गरःप्रसृतस्तेनविद्युन्माल्यभिधेनहि हृदिलग्नोसृजत्शीघ्रंक-

श्मलंतस्यधन्विनः २० मुद्गरप्रहतोवीरः कंपमानःसवेपथुः पपातस्यंदनोपस्थेपुष्कलःशत्रुतापनः २१ उग्रदंष्ट्रोथ
तद्भ्रातालक्ष्मीनिधिमयोधयत् शस्त्रैर्बहुविधैर्मुक्तैर्वैरिप्राणहृतिंकरैः २२ पुष्कलस्तत्क्षणात्प्राप्यसंज्ञांराक्षसमब्र
वीत् धन्योसिराक्षसश्रेष्ठमहीयांस्तेपराक्रमः २३ पश्येदानींममप्रोच्चैःप्रतिज्ञांशूरमानिताम् विमानात्पातया-
म्यद्यभूमौत्वांशितसायकैः २४ इत्युक्त्वानिशितंबाणंसमगृण्हाद्दुरासदम् ज्वलंतमग्नितेजस्कंमहौदार्यसमन्वि
तम् २५ सयावत्तत्प्रतीकर्त्तुंविधत्तेस्वपराक्रमम् तावत्तद्हृदिगतोत्युग्रस्तीक्ष्णधारःससायकः २६ तेनबाणेनवि
भ्रांतोभ्रमच्चित्तःसराक्षसः पपातकामगोपस्थाद्भूमौविगतचेतनः २७ उग्रदंष्ट्रेनवैदृष्टोपतमानोनिजाग्रजः गृ-
हीत्वातंविमानांतर्निनायारिपुशंकितः २८ प्राहचारिंमहारोषात्पुष्कलंबलिनांवरम् मद्भ्रातरंपातयित्वाकुत्रयासि
रुदुर्मते २९ मांचैवयुधिविनिर्जित्यगंतासिजयमुत्तमम् स्थितेमयितवस्वांतेजयाशाविनिवर्ततताम् ३० एवंब्रुवंतं
तरसाजघानदशभिःशरैः हृदयेतस्यदुष्टस्यरोषपूरितलोचनः ३१ सताडितोदशशरैःपुष्कलेनमहात्मना चुक्रो
धहृदिदुर्बुद्धिस्तंहंतुमुपचक्रमे ३२ दंतान्निष्पिष्यसक्रोधोमुष्टिमुद्यम्यचाहनत् व्यनदद्वज्रनिर्घातपातशंकांस्र
जन्हृदि ३३ मुष्टिनाभिहतोवीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् नाकंपतविनिर्लेशंवांछन्तस्यदुरात्मनः ३४ वत्सदंता
न्महातीक्ष्णान्मुमोचहृदिसायकान् तैर्बाणैर्व्यथितोदैत्योत्रिशूलंतुसमाददे ३५ जाज्वल्यमानंत्रिशिखंज्वालामा
लातिभीषणम् क्षिपन्हृदिमहावीरःपुष्कलस्यतुदारुणम् ३६ मूर्छितस्तेनशूलेननिहतोधन्विसत्तमः कश्मलंप

रमंप्राप्तः पपातस्यंदनोपरि ३७ मूर्छाप्राप्तंतमाज्ञायहनुमान्पवनात्मजः कोपव्याकुलितः स्वांतेबभाषेतंतुराक्षस
म् ३८ कुत्रगच्छसिदुर्बुद्धेमयियोद्धरिसंस्थिते त्वांहन्मिचरणाघातैर्वाजिहर्तारमागतम् ३९ एवमुक्त्वामहादैत्यंज
घानपरसैनिकान् विमानस्थान्नखाग्रेणदारयन्नभसिस्थितः ४० लांगूलेनाहताः केचित्केचित्पादतलाहताः
बाहुभ्यांदारिताः केचित् पवनस्यतनूभुवा ४१ नश्यंतिकेचिन्निहताः केचिन्मूर्छंतिसंहताः पलायंतेपदाघातभ
यपीडाहतास्ततः ४२ अनेकेनिहतास्तत्रराक्षसाश्चातिदारुणाः छिन्नाभिन्नाद्विधाजाताः पवनस्यसुतेनवै ४३
कामगंतुविमानंतद्भिन्नप्राकारतोरणम् हाहाकुर्वद्भिरसुरैः समंतात्परिवारितम् ४४ हनूमतिमहाशूरेक्षणंभूमौ
क्षणंदिवि इतस्ततः प्रदृश्येतकामयानंदुरासदम् ४५ यत्रयत्रविमानंतत्तत्रतत्रसमीरजः प्रहरन्नेवदृश्येतका
मरूपधरः कपिः ४६ एवंतदाकुलीभूतेविमानस्थेमहाजने उग्रदंष्ट्रस्तदादैत्येंद्रोहनूमंतमुपेयिवान् ४७ कपेत्वया
महत्कर्मकृतंयद्भटपातनम् क्षणंतिष्ठसिचेत्कुर्वेतवप्राणवियोजनम् ४८ एवमुक्त्वाहनूमंतंप्रजहारसुदुर्मतिः त्रिशू
लेनसुतीक्ष्णेनज्वलत्पावककांतिना ४९ तदागतंत्रिशूलंससुखेजग्राहवीर्यवान् चूर्णयामाससकलंसर्वलोहवि
निर्मितम् ५० चूर्णयित्वात्रिशूलंसतदासंयमनचोदितम् जघानतंचपेटाभिर्बह्वीभिर्हनुमान्बली ५१ सआहतः
कपींद्रेणचपेटाभिरितस्ततः व्यथितोव्यसृजन्मायांसर्वलोकभयंकरीम् ५२ तदातमोभवत्तीव्रंयत्रकोवानदृश्य
ते यत्रस्वीयोनपारक्यो सैनिकः कोपिलक्ष्यते ५३ शिलाः पर्वतशृंगाभाः पतंतिसुभटोपरि ताभिर्हतास्ततेसर्वे-

व्याकुलाः समजज्ञिरे ५४ विद्युतो विलसंत्यत्र गर्जंति जलदा घनम् वर्षंति पूयरुधिरं मुंचंति सकलं जलम् ५५
आकाशात्पतमानानि कबंधानि बहूनि च दृश्यंते छिन्नशीर्षाणि सकुंडलयुतानि च ५६ नग्ना विरूपाः सभृशं
कीर्णकेशाः सदुर्मुखाः दृश्यंते सर्वतो दैत्या दारुणा भयकारिणः ५७ तदा व्याकुलिता लोकाः परस्परभयाकुलाः
पलायनपरा जाता महोत्पातममंसत ५८ तदा शत्रुघ्नसेनानी रथे स्थित्वा महायशाः श्रीरामस्मरणं कृत्वा चापे सं
धाय सायकान् ५९ तां मायां संविधूयाथ मोहनास्त्रेण वीर्यवान् शरधाराः किरन्व्योम्नि ववर्ष समरे स्फुरम् ६०
तदा दिशः प्रसेदुस्ताः रविस्तु परिवेष्टयन् मेघा यथागतं याताः पुष्कलः शांतिमागतः ६१ तदा विमानं पुरतो दृश्यते
राक्षसैर्युतम् छिंधि भिंधीति भाषाभिर्व्याकुलं स्फुतरां महत् ६२ बाणाश्च शतसाहस्त्राः स्वर्णपुंखैश्च शोभिताः
पेतुर्विमाने नभसि स्थिते कामगमे मुहुः ६३ तदा भग्नं विमानं तत् दृश्यते यत्तदुच्चकैः त्रिपुरः खंडमेकत्र भग्नांग-
मिव भूतले ६४ तदा प्रकुपितो दैत्यो बाणान्धनुषि संदधे तैर्बाणैर्विकिरन्रामभ्रातरं रणमध्यगम् ६५ ते बाणाः
शतसाहस्त्रा लग्ना वपुषि भूरिशः शोभामापुः शोणितौघान्वहंतस्तीक्ष्णा वक्रिणः ६६ शत्रुघ्नः परया शक्त्या संयु-
क्तो वायुदैवतम् अस्त्रं धनुषि चाधत्त राक्षसानां प्रकंपनम् ६७ तेनास्त्रेण विमानस्थाः पतंतो मुक्तमूर्धजाः दृ
श्यंते भूतवेतालभूताः प्रेतनिशाचराः ६८ तदस्त्रं रघुनाथस्य भ्रात्रा मुक्तं विलोक्य च अस्त्रं च पाशुपत्यं संदधा
पे धाद्दनुजाग्रजः ६९ ततः प्रवव्रृत्ता वेताला भूताः प्रेतनिशाचराः कपालकर्तरीयुक्ताः पिबंतः शोणितं बहु ७०

तेवैशत्रुघ्नवीराणांरुधिराणिपपुर्मुदा जीवतामपिदुर्वाराः कर्तरीपाणिशोभिताः७१ तदस्त्रंव्याप्नुवद्दृष्ट्वासर्ववी
रप्रभंजनम् मुमोचतन्निरासायचास्त्रंनारायणाभिधम् ७२ नारायणास्त्रंतान्सर्वान्वारयामासतत्क्षणात्
तेसर्वेविलयंप्राप्तुर्निशाचरमणोदिताः ७३ तदाक्रुद्धोनिशाचारीविद्युन्मालीसमाददे त्रिशूलंनिशितंघोरंश
त्रुघ्नंहंतुमुल्बणम् ७४ शूलहस्तंसमायांतंविद्युन्मालिनमाहवे सायकैःप्रहरंस्तस्यभुजावर्धशशिप्रभैः ७५
तैर्बाणैश्छिन्नहस्तश्चशिरसाहंतुमुद्यतः नयाहियाहिशत्रुघ्नकस्त्रातातेभविष्यति ७६ इतिब्रुवाणंतरसाचि
च्छेदशितसायकैः मस्तकंतस्यबलिनःशूरस्यसहकुंडलम् ७७ तंछिन्नशिरसंदृष्ट्वाउग्रदंष्ट्रःप्रतापवान् मु
ष्टिनाहंतुमारेभेशत्रुघ्नंसुरसेवितम् ७८ शत्रुघ्नस्तत्क्षुरप्रेणसायकेनाछिनच्छिरः प्रधावतोरणेचाहन्शर्व-
शस्त्रास्त्रकोविदान् ७९ हतशेषाययुःसर्वेराक्षसानाथवर्जिताः शत्रुघ्नंप्रणिपत्याथदद्दुर्वाजिनमाहृतम् ८०
ततोवीणानिनादाश्चशंखनादाःसमंततः श्रूयंतेशूरवीराणांजयनादामनोहराः ८१ इतिश्रीपद्मपुरा-
णेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेसुमालीनामराक्षसपराजयोनामचतुस्त्रिंशत्तितमोऽध्या
यः ३४ शेषउवाच प्राप्यतंवाजिनंराजाशत्रुघ्नोराक्षसैर्हृतम् अत्यंतहर्षमापेदेपुष्कलेनसम
न्वितः १ रुधिरैःसिक्तगात्रास्तेयोधालक्ष्मीनिधिस्तदा रणोत्साहेनसंयुक्तंप्रशशंसुर्महानृपम् २ हतेतस्मिन्म
हादैत्येविद्युन्मालिनिदुर्जये सुराःसर्वेभयंत्यक्त्वासुखमापुर्महत्तमं ३ नद्यस्तुविमलाजातारविस्तुविमलोभ

वत् वातावव्रुःसुगंधाढ्याःसिक्ताविमलविप्रुषैः ४ सन्नद्धास्तेमहावीरारथस्थाविमलांगकाः राजानमूचुस्तेस-
र्वेजयलक्ष्म्यासमन्विताः ५ राजान ऊचुः दिष्ट्याहतस्त्वयादैत्योविद्युन्मालीमहामते यद्भयात्रासमा
पन्नाःसुराःस्वर्गान्निराकृताः ६ दिष्ट्याप्राप्तोमहावाजीरघुनाथस्यशोभितः दिष्ट्यागंतासिसर्वत्रजयंतुक्षिति
मंडले ७ स्वामिन्मुंचत्विमंवाहंमनोवेगंमनोरमम् समयस्यविलंबोमाभवत्त्वत्रमहामते ८ शेषउवा
च इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंवीराणांसमयोचितम् साधुसाधुप्रशंस्यैतान्मुमोचहयसत्तमम् ९ समुक्तोश्वो
नरामाशांबभ्रामरथरक्षितः रथपत्तिहयैःश्रेष्ठैःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदैः १० तत्रयद्वृत्तमेतस्यशत्रुघ्नस्यमनो
हरम् वात्स्यायनशृणुष्वैतत्पापराशिप्रदाहकम् ११ रेवातीरमथप्राप्तोमुनिद्वंदनिषेवितम् नीलरत्नसमूहस्य
सरःकिंतुपयोमिषात् १२ तान्तान्मुनिवरान्सर्वान्प्रणमन्शूरसेवितः जगामहयरत्नस्यपृष्ठतःकामगामिनः १३
गच्छंस्तत्राश्रमंजीर्णपलाशपर्णविनिर्मितम् रेवायाजलकल्लोलैःसिक्तंपापहराश्रयम् १४ तंदृष्ट्वासुमतिंप्राह
सर्वज्ञंनयकोविदम् शत्रुघ्नःसर्वधर्मार्थकर्मकर्तव्यकोविदः १५ राजोवाच मंत्रिन्कथयकस्या
यमाश्रमःपुण्यदर्शनः विचारचतुरश्रेष्ठवदैतन्ममपृच्छतः १६ शेषउवाच इतिवाक्यंसमाक
र्ण्यसुमतिःप्राहतंनृपम् विशदस्मेरयावाचादर्शयन्नात्मसौहृदम् १७ सुमतिरुवाच एनंदृष्ट्वा
महाराजधूतपापावयंखलु भविष्यामोमुनिश्रेष्ठंसर्वशास्त्रपरायणम् १८ तस्मान्नत्वातमापृच्छसर्वंतेक

थयिष्यति रघुनाथपदांभोजमकरंदातिलोलुपः १९नाम्नात्वारण्यकंख्यातंरघुनाथांघ्रिसेवकम् अत्युग्रतपसा
पूर्णसर्वशास्त्रार्थकोविदम् २० इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंधर्मार्थपरिबृंहितम् जगामतमथोद्रष्टुंस्वल्पसेवकसंयुतः २१
हनूमान्पुष्कलोवीरःसुमतिर्मंत्रिसत्तमः लक्ष्मीनिधिःप्रतापाग्र्यःसुबाहुःसुमदस्तथा २२ एतैःपरिवृतोराजा
शत्रुघ्नस्तपदाश्रमम् नमस्कर्तुंद्विजवरमारण्यकमुदारधीः २३ गत्वातंतापसश्रेष्ठंनमस्कारमथाकरोत् सर्वै
स्तैःसहितोवीरैर्विनयाननकंधरैः २४ तान्दृष्ट्वान्सन्नतान्सर्वान्नृत्रुघ्नप्रमुखान्नृपान् अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेफ
लमूलादिभिस्ततः २५ उवाचतान्नृपान्सर्वान्भवंतःकुत्रसंगताः कथमत्रसमायाता स्तत्सर्ववदतानघाः २६ त-
च्छ्रुत्वावाक्यमेतस्यमुनिवर्यस्यवाडव सुमतिःकथयामासवाक्यवादविचक्षणः २७ सुमतिरुवाच
रघुवंशनृपस्यायमश्वोवैपाल्यतेखिलैः यागंकरिष्यतेवीरःसर्वसंभारसंभृतम् २८ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यजगाद
मुनिसत्तमः दंतकांत्याखिलंघोरंतमोनिर्वारयन्निव २९ आरण्यकउवाच किंयागैर्विविधैरन्यैःस
र्वसंभारसंभृतैः स्वल्पपुण्यप्रदैर्घोरैःक्षयिष्णुपददायिभिः ३० मूढोलोकेहरिंत्यक्त्वाकरोत्यन्यसमर्चनम् रघु
वीरंरमानाथंस्थिरैश्वर्यपदप्रदम् ३१ योनरैःस्मृतमात्रोपिहरतेपापपर्वतम् तंमुक्त्वाक्लिश्यतेमूढोयागयोग
व्रतादिभिः ३२ अहोपश्यतमूढत्वंलोकानांमतिवंचितम् सुलभंरामभजनंमुक्त्वादुर्लभमाचरेत् ३३ सकामै
र्योगिभिर्वापिचिंत्यतेकामवर्जितैः अपवर्गप्रदोनृणांस्मृतमात्राखिलप्रदः ३४ पुराहंतत्वविज्ञानांज्ञानिनांसु

विचारयन् आगमंबहुतीर्थानितत्वंकोपिनमेदिशत् ३५ तदैकंहिमहद्भाग्यात्प्राप्तोवैलोमशंमुनिम् स्वर्गलोका
न्समायातंतीर्थयात्राचिकीर्षया ३६ सत्वरंप्रणिपत्याथपर्यपृच्छंमहामुनिम् महामुषमहायोगिसंसेवितपदद्व
यम् ३७ स्वामिन्मयाद्यमानुष्यंप्राप्तमद्भुतदुर्लभम् संसारघोरजलधिंकिंकर्तव्यंतितीर्षुणा ३८ विचार्यकथ
यत्वंतद्व्रतंदानंजपोमखः देवोवाविद्यतेयोवैसंसारांभोधितारकः ३९ यंज्ञात्वासंसृतिंघोरांतरामित्वत्कृपाब्धि
तः तन्मेकथययोगेनसर्वशास्त्रार्थपारग ४० इतिमद्वाक्यमाकर्ण्यजगादमुनिसत्तमः शृणुष्वैकमनाविप्रश्रद्ध
यापरयायुतः ४१ संतिदानानितीर्थानिव्रतानिनियमायमाः योगायज्ञास्तथानेकेवर्ततेस्वर्गदायकाः ४२ परंगु
ह्यंप्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशनम् तच्छृणुष्वमहाभागसंसारांभोधितारकम् ४३ नास्तिकायनवक्तव्यंनचाश्र
द्धालवेपुनः निंदकायशठायाथनदेयंभक्तिवैरिणे ४४ रामभक्तायशांतायकामक्रोधवियोगिने वक्तव्यंसर्व
दुःखस्यनाशकारकमुत्तमम् ४५ रामान्नास्तिपरोदेवोरामान्नास्तिपरंव्रतम् नहिरामात्परोयोगोनहिरामात्
परोमखः ४६ तंस्मृत्वाचैवजप्त्वाचपूजयित्वानरःपरः प्राप्नोतिपरमामृद्धिमैहिकामुष्मिकींतथा ४७ संस्मृतोम
नसाध्यातःसर्वकामफलप्रदः ददातिपरमांभक्तिंसंसारांभोधितारिणीम् ४८ श्वपाकोपिहिसंस्मृत्यरामंया-
तिपरांगतिम् येवेदशास्त्रनिरतास्त्वादृशास्तत्रकिंपुनः ४९ सर्वेषांवेदशास्त्राणांरहस्यंतेप्रकाशितम् समाच
रतथात्वंहियथास्यात्तेमनीषितम् ५० एकोदेवोरामचंद्रोव्रतमेकंतदर्चनम् मंत्रोप्येकश्चतन्नामशास्त्रंतस्त्वे

वतत्स्मृतिः ५१ तस्मात्सर्वात्मनारामचंद्रंभजमनोहरम् यथागोष्पदवत्तुच्छोभवेत्संसारसागरः ५२ श्रुत्वाम
यातुतद्वाक्यंपुनःप्रश्नमकर्षितम् कथंवाध्यायतेदेवःकथंवापूज्यतेनरैः ५३ कथयस्वमहाबुद्धे सर्वज्ञममवि
स्तरात् यज्ज्ञात्वाहंकृतार्थःस्यांत्रिलोक्यमुनिसत्तम ५४ एतच्छ्रुत्वातुमद्वाक्यंविचार्यसतुलोमशः कथया
मासमेसर्वरामध्यानपुरःसरम् ५५ शृणुविप्रेंद्रवक्ष्यामियत्पृष्टंतुलयानघ यथातुष्येद्रमानाथोसंसाररज्ज्व
रदाहकः ५६ अयोध्यानगरेरम्येचित्रमंडपशोभिते ध्यायेत्कल्पतरोर्मूलेसर्वकामसमृद्धिदे ५७ महाम
रकतस्वर्णनीलरत्नादिशोभिते सिंहासनेचित्तहरंकांत्याताभिस्त्रनाशनम् ५८ तस्योपरिसमासीनंरघु
राजंमनोरमम् दूर्वादलश्यामतनुंदेवदेवेंद्रपूजितम् ५९ राकायांपूर्णशीतांशुकांतिधिक्कारिवक्त्रिणम्
अष्टमीचंद्रशकलसमभालाधिधारिणम् ६० नीलकुंतलशोभाढ्यंकिरीटमणिरंजितम् मकराकारसौंदर्य
कुंडलाभ्यांविराजितम् ६१ विद्रुमछविसत्कांतिरदच्छदविराजितम् तारापतिकराकारद्विजराजिसुशोभि
तम् ६२ जपापुष्पाभयामाध्व्याजिव्हयाशोभिताननम् यस्यांवसंतिनिगमाऋगाद्याःशास्त्रसंयुताः ६३ कंबु
कांतिधरग्रीवाशोभयासमलंकृतम् सिंहवदुच्चकैःस्कंधोमांसलौविस्तृतंवरम् ६४ बाहूदधानंदीर्घांगोकेयूर
कटकांकितो मुद्रिकाहीरशोभाभिर्भूषितोजानुलंबिनौ ६५ वक्षोदधानंविपुलंलक्ष्मीवासेनशोभितम्
श्रीवत्सादिविचित्रांकैरंकितंसुमनोहरम् ६६ मनोहरोदरंनाभिशुभकट्याविराजितम् कांच्यावैमणिम

त्याचविशेषेणश्रियान्वितं ६७ ऊरुभ्यांविमलाभ्यांवैजानुभ्यांशोभितंश्रिया चरणाभ्यांवज्ररेखायवांकुशरे
खया ६८ युताभ्यांयोगिध्येयाभ्यांकोमलाभ्यांविराजितम् ध्यात्वास्मृत्वाचसंसारसागरंत्वंतरिष्यसि ६९
तावेवपूजयेन्नित्यंचंदनादिभिरिच्छया प्राप्नोतिपरमामृद्धिमैहिकामुष्मिकींवराम् ७० त्वयापृष्टंमहाराज्ञो
रामस्यस्थानमुत्तमम् तत्तेकथितमेतद्वैसंसारजलधिंतर ७१ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेष-
वात्स्यनसंवादेरामाश्वमेधेलोमशआरण्यकसंवादोनामपंचत्रिंशतितमोऽध्यायः ३५ शेषउवाच
एतच्छ्रुत्वातुविप्रेंद्रोलोमशात्परमंमहत् पुनःप्रपच्छतममृषिंसर्वज्ञंयोगिनांवरम् १ आरण्यकउ-
वाच मुनिश्रेष्ठवदैतन्मेपृच्छामियदमेयधीः गुरवःकृपयायुक्ताभाषंतेसेवकेखिलम् २ कोसौरामोम
हाभागयोनित्यंध्यायतेत्वया तस्यकानिचरित्राणिवदसित्वंद्विजर्षभ ३ किमर्थमवतीर्णोसौकस्मान्मा
नुषतांगतः तत्सर्वंकथयाशुत्वंममसंशयनुत्तये ४ शेषउवाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमुनेःप
रमशोभनम् लोमशःकथयामासरामचारित्रमद्भुतम् ५ लोकान्निरयसंमग्नान्ज्ञात्वायोगेश्वरेश्वरः
कीर्तिंप्रथयितुंलोकेययाघोरंतरिष्यति ६ एवंज्ञात्वादयावार्धिःपरमेशोमनोहरः अवतारंचकाराथच
तुर्धासश्रियान्वितः ७ पुराव्रेतायुगेप्राप्तेपूर्णांशोरघुनंदनः सूर्यवंशेसमुत्पन्नोरामोराजीवलोचनः ८
सरामोलक्ष्मणसखःकाकपक्षधरोयुवा तातस्यवचनात्तौतुविश्वामित्रमनुव्रतौ ९ यज्ञसंरक्षणार्थाय

राज्ञादत्तौकुमारकौ दंतौधनुर्धरौवीरौविश्वामित्रमनुस्तृतौ १० पथिप्रव्रजतोस्तत्रताटकानामराक्षसी·
संगताचवनेघोरेतयोर्वैविघ्नकारणात् ११ ऋषेरनुज्ञयारामस्ताटकांयमयातनाम् प्रावेशयद्धनुर्वेदविद्या-
भ्यासेनराघवः १२ यस्यपादतलस्पर्शाच्छिलावासवयोगजा अहल्यागौतमवधूःपुनर्जातास्वरूपिणी १३
विश्वामित्रस्ययज्ञंतुस्कप्रवृत्तेरधूत्तमः मारीचंचस्कबाहुंचजघानपरमेषुभिः १४ ईश्वरस्यधनुर्भग्नंजनक
स्यगृहेस्थितम् रामःपंचदशेवर्षेषड्ढ र्षामथमैथिलीम् १५ उपयेमेविवाहेनरम्यांसीतामयोनिजाम् कृत
कृत्यस्तदाजातःसीतांसंप्राप्यराघवः १६ ततोद्वादशवर्षाणिरेमेरामस्तयासह सप्तविंशतिमेवर्षेयौवरा-
ज्य मकल्पयत् १७ राजानमथकैकेयीवरद्वयमयाचत तयोरेकेनरामस्कससीतःसहलक्ष्मणः १८
जटाधरःप्रव्रजितोवर्षाणिह्चतुर्दश भरतस्कद्वितीयेनयौवराज्याधिपोस्कमे १९ जानकीलक्ष्मणसखं
रामंप्राव्रजयन्नृपः त्रिरात्रमुदकाहारश्चतुर्थेह्निफलाशनः २० पंचमेचित्रकूटेतुरामस्थानमकल्पयत् अथ
त्रयोदशेवर्षेपंचवट्यांमहामुने २१ रामोविरूपयामासशूर्पणखांनिशाचरीम् वनेविचरतस्तस्यजान-
क्यासहितस्यच २२ आगतोराक्षसस्तांतुहर्तुंपापविपाकतः ततोमाघसिताष्टम्यांमुहूर्तेवेदसंज्ञिते २३
राघवाभ्यांविनासीतांजहारदशकंधरः तेनैवंह्रियमाणासाचक्रंदकुररीयथा २४ रामरामेतिमांरक्षर
क्षमांरक्षसाहृताम् यथाश्येनःक्षुधाक्रांतःक्रंदंतींवर्हिकांनयेत् २५ तथाकामवशंप्राप्तोरावणोजनका

त्मजाम् नयत्येवंजनकजांजटायुः पक्षिराट्तदा २६ युयुधेराक्षसेंद्रेणसरावणहतोपतत् मार्गशुक्लनवम्यां
तु वसतींरावणालये २७ संपातिर्दशमेमासिआचचक्षेथवानरान् एकादश्यांमहेंद्रात्तुपुप्लुवेशतयोजनं २८
हनूमान्निशितस्यांतु लंकायांपर्यकालयत् तद्रात्रिशेषेसीतायादर्शनंहिहनूमतः २९ द्वादश्यांशिंशपावृक्षे
हनूमान्पर्यवस्थितः तस्यांनिशायांजानक्याविश्वासालापसंकथा ३० अक्षादिभिस्त्रयोदश्यांततोयुद्धम
वर्तत ब्रह्मास्त्रेणचतुर्दश्यांबद्धःशक्रजिताकपिः ३१ वह्निनापुच्छयुक्तेनलंकांचदहनंकृतम् पूर्णिमायांम
हेंद्राद्रौपुनरागमनंकपेः ३२ मार्गशीर्षप्रतिपदःपंचभिःपथिवासरैः पुनरागत्यषष्ठेह्निध्वस्तंमधुवनंकिल
३३ सप्तम्यांप्रत्यभिज्ञानदानंसर्वनिवेदनम् अष्टम्युत्तरफल्गुन्यांमुहूर्तेविजयाभिधे ३४ मध्येमासेसह
स्रांशोप्रस्थानंराघवस्यच रामःकृत्वाप्रतिज्ञांतुप्रयातोदक्षिणांदिशम् ३५ तीर्त्वाहंसागरमपिहनिष्ये
राक्षसेश्वरम् दक्षिणाशांप्रयातस्यसुग्रीवोप्यभवत्सखा ३६ वासरैःसप्तभिःसिंधोःस्कंधावारनिवे
शनम् पौषशुक्लप्रतिपदस्तृतीयायावदंबुधेः ३७ उपस्थानंससैन्यस्यराघवस्यबभूवह बिभीषण
श्चतुर्थ्यांतुरामेणसहसंगतः ३८ समुद्रतरणार्थायपंचम्यांमंत्रउद्यतः प्रायोपवेशनंचक्रेरामोदिनचतु
ष्टयम् समुद्रवरलाभश्चसहोपायप्रदर्शनं ततोदशम्यामारभ्यत्रयोदश्यांसमापनम् ४० चतुर्दश्यांसु
वेलाद्रौरामःसैन्यंन्यवेशयत् पौर्णमास्याद्द्वितीयांतंत्रिदिनैःसैन्यतारणम् ४१ तीर्त्वातोयनिधिंरामो-

वानरेश्वरसैन्यवान् रुरोधच्चपुरींलंकांसीतार्थंसहलक्ष्मणः ४२ तृतीयादिदशम्यंतंनिवेशश्चदिनाष्टकम्
शुकसारणयोस्तत्रप्राप्तिरेकादशीदिने ४३ पौषासितारव्यांद्वादश्यांसैन्यसंरव्यानमेवच शार्दूलेनकपींद्राणां
सहसारोपवर्णनम् ४४ त्रयोदश्याममावास्यांलंकायांदिवसैस्त्रिभिः रावणःसैन्यसंरव्यानंरणोत्साहंतदा
करोत् प्रययावंगदोदैत्येमाघशुक्लाद्यवासरे सीतायाश्चततोभर्त्तुर्मायामूर्धादिदर्शनम् ४६ माघशुक्लद्विती
यायादिनैःसप्तभिरष्टमीं राक्षसैर्वानराणांचयुद्धमासच्चसंकुलम् ४७ माघशुक्लनवम्यांतुरात्राविंद्रजितार-
णे रामलक्ष्मणयोर्नागपाशबंधःकृतःकिल ४८ आकुलेषुकपीशेषुनिरुत्साहेषुसर्वशः नागपाशविमोक्षा
र्थंदशम्यांपवनोजपत् ४९ कर्णेस्वरूपंरामस्यगरुडागमनंततः एकादश्यांचद्वादश्यांधूम्राक्षस्यवधःकृतः
५० त्रयोदश्यांतुतेनैवनिहतःकंपनोरणे माघशुक्लचतुर्दश्यायावत्कृष्णादिवासरम् ५१ त्रिदिनेनप्रहस्तस्य
नीलेनविहितोवधः माघकृष्णाद्वितीयायाश्चतुर्थ्यांतुत्रिभिर्दिनैः ५२ रामेणतुमुलेयुद्धेरावणोद्राविनोरणा
त् पंचम्याअष्टमीयाद्रावणेनप्रबोधितः ५३ कुंभकर्णस्तदाचक्रेभ्यवहारंत्रिभिर्दिनैः कुंभकर्णोदिनैःष
ड्भिर्नवम्याश्चचतुर्दशीम् ५४ रामेणनिहतोयुद्धेबहुवानरभक्षकः अमावास्यादिनेशोकादवहारोबभूव
ह ५५ फाल्गुनादिप्रतिपदश्चतुर्थ्यंतंचतुर्दिनैः इंद्रजित्प्रमुखास्तत्रनिहताःपंचराक्षसाः ५६ पंचम्याःस
प्तमीयावदतिकायवधस्तथा अष्टम्याद्वादशीयावन्निहतौदिनपंचकात् ५७ निकुंभकुंभौवक्षस्कमकरा

क्षस्त्रिभिर्दिनैः फाल्गुनासितद्वितीयादिनेशक्रजिताजितम् ५८ तृतीयादिसप्तम्यंतंदिनपंचकमेवच
औषध्यानयनव्यग्रादवहारोबभूवह ५९ ततस्त्रयोदशीयावद्दिनैःपंचभिरिंद्रजित् लक्ष्मणेनहतोयु
द्धेविख्यातबलपौरुषः ६० चतुर्दश्यांदशग्रीवोदीक्षांप्रापावहारतः अमावास्यादिनेप्रायाद्युद्धायदशकंधरः
६१ चैत्रशुक्लप्रतिपदःपंचमीदिनपंचकैः रावणेयुद्ध्यमानेतुप्रचुरोरक्षसांवधः ६२ चैत्रषष्ठ्याष्टमीयावन्म
हापार्श्वादिमारणम् चैत्रशुक्लनवम्यांतुसौमित्रेःशक्तिभेदनम् ६३ कोपाविष्टेनरामेणद्राविततोदशकंधरः
द्रोणाद्रिराजानयनेलक्ष्मणार्थंसुपाकृतः ६४ दशम्यामवहारोभूद्रात्रौयुद्धेतुरक्षसाम् एकादश्यांतुरामाय
रथंमातलिसारथिः ६५ प्रेरितोवासवेनाजावर्पयामासभक्तितः कोपवानथद्वादश्यायावत्कृष्णाचतुर्दशी
६६ अष्टादशदिनैरामोरावणंद्वैरथेवधीत् संग्रामेतुमुलेजातेरामोजयमवाप्तवान् ६७ माघशुक्लद्वितीया
याश्चैत्रशुक्लचतुर्दशीम् सप्ततिर्दिनसंख्याचमध्यंपंचदशाहकम् ६८ युद्धावहारःसंग्रामे द्विसप्ततिदिना
न्यभूत् संस्कारोरावणादीनाममावास्यादिनेभवत् ६९ वैशाखादितिथौरामउवासरणभूमिषु अभिषि
क्तोद्वितीयायांलंकाराज्येबिभीषणः ७० सीताशुक्लतृतीयायांदेवेभ्योवरलंभनम् हत्वाचिरेणलंकेशंल-
क्ष्मणाग्रजएवच ७१ गृहीत्वाजानकींपुण्यांदुःखितांराक्षसेनतु आदायपरयाप्रीत्याजानकींसन्यवर्तत
७२ वैशाखस्यचतुर्थ्यांतुरामःपुष्पकमाश्रितः विहायसानिवृत्तस्तुभूयोयोध्यांपुरींप्रति ७३ पूर्णेच-

तुर्दशेवर्षेपंचम्यांमाधवस्यतु भरद्वाजाश्रमेरामःसगणःसमुपाविशत् ७४ नंदिग्रामेतुषष्ठ्यांसभरतेन-
समागतः सप्तम्यामभिषिक्तोसौभूयोयोध्यांरघूद्वहः ७५ दशैकाधिकमासानुतुचतुर्दशाहमैथिली उवा
सरामरहितारावणस्यनिवेशने ७६ द्विचत्वारिंशकेवर्षेरामोराज्यमकारयत् सीतायाश्चत्रयस्त्रिंशद्व-
त्सराश्चतदाभवन् ७७ सचतुर्दशवर्षांतेप्रविश्यस्वांपुरींप्रभुः अयोध्यांमुदितोरामोहत्वारावणमाहवे
७८ भ्रातृभिःसहितस्तत्ररामोराज्यमकारयत् सीतापार्श्ववतस्तस्यपुरोधावदतांवरः ७९ अगस्त्यःकुं
भसंभूतिस्तमागंतारघोःपतिम् तद्वाक्याद्रघुनाथोसौकरिष्यतिहयःक्रतुम् ८० तस्यागमिष्यतिहय
आश्रमेतवसुव्रत तेषांयोधाःप्रमुदिताआयास्यंतितवाश्रमम् ८१ तेषांमध्येरामकथाःकरिष्यंतिमनोहराः
तैःसाकंत्वमयोध्यायांगंतासित्वंद्विजर्षभ ८२ दृष्ट्वाराममयोध्यायांपद्मपत्रनिभेक्षणम् तत्क्षणादेवसंसार
वार्धिंनिस्तरवैभवान् ८३ इत्युक्त्वासौमुनिवरोलोमशःसर्वबुद्धिमान् उवाचतेकिंप्रष्टव्यंतदहंवच्मितेहितम्
८४ ज्ञानंत्वत्कृपयासर्वंरामचारित्रमद्भुतम् त्वत्प्रसादादवाप्स्येहंरामस्यचरणांबुजम् ८५ मयानमस्कृतः
पश्चाज्जगामसमुनीश्वरः तत्प्रसादान्मयावाप्तंरामस्यचरणांबुजम् ८६ सोहंस्मरामिरामस्यचरणावन्वहं
मुहुः गायामितस्यचरितंमुहुर्मुहुरतंद्रितः ८७ पावयामिजनानन्यांगानेनस्वांतहारिणा हृष्यामितन्मुनेर्वाक्यं
स्मारंस्मारंतदीक्षया ८८ धन्योहंकृतकृत्योहंसभाग्योहंमहीतले रामचंद्रपदांभोजदिदृक्षामेभविष्यति

८९ तस्मात्सर्वात्मनारामोभजनीयोमनोहरः वंदनीयोहिसेवार्होसंसाराब्धितितीर्षया ९० तस्माद्यूयंकिमर्थं
हिप्राप्ताःकोवानराधिपः यागंकरोतिधर्मात्माहयमेधंमहाक्रतुम् ९१ तत्सर्वंकथयंत्वत्रयांतुवाहस्यपालने स्म
रंतुरघुनाथांघ्रिंस्मृत्वास्मृत्वापुनःपुनः ९२ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमुनेर्विस्मयमागताः रघुनाथंस्मरंतस्तेप्रोचु
रारण्यकंमुनिम् ९३ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेलोमशआरण्यकसं
वादेषट्त्रिंशत्तितमोऽध्यायः ३६ शेषउवाच तेपृष्टामुनिवर्येणरामचारित्रमद्भुतम् धन्यंसभाग्यं
मन्वानाःप्रोचुरात्मानमादरात् १ जनाऊचुः पवित्रितावयंसर्वेदर्शनेनतवाधुना यद्रामकथया
स्मान्वैपावयस्यधुनाजनात् २ शृणुष्ववचनंतथ्यंभवान्ब्रह्मर्षिसत्तमः त्वयापृष्टंयदस्मभ्यंसर्वंतत्कथयामिवै ३
अगस्त्यवाक्यात्श्रीरामोविप्रहिंसापनुत्तये यागंकरोतिस्रमहत्सर्वसंभारसंभृतम् ४ तंपालयानाःसर्वेवैत्वदा
श्रमसुपागताः अश्वेनसहिताविप्रतज्जानीहिमहामते ५ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमनोहारिरसायनम् अत्यंतंहर्ष
मापेदेब्राह्मणोरामभक्तिमान् ६ अद्यमेफलितोवृक्षोमनोरथश्रियान्वितः अद्यमेजननीधन्याजातामांस्रुषुवे
तुया ७ अद्यराज्यंमयाप्राप्तंकंटकेनविवर्जितम् अद्यकोशाःस्रुसंपन्नाअद्यदेवाःस्रुतोषिताः ८ अग्निहोत्रफलं
लब्धप्राप्तंमेहविषाहुतम् यद्द्रक्ष्येरामचंद्रस्यचरणांभोरुहोर्युगम् ९ योनित्यंध्यायतेस्वांतेअयोध्यायाःपतिःप्रभुः
समेदृग्गोचरोनूनंभविष्यतिमनोहरः १० हनूमान्मांसमालिंग्यप्रक्ष्यतेकुशलंमम भक्तिंमेमहतींदृष्ट्वातोषंप्रा-

स्यतिसत्तमः ११ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यहनूमान्कपिसत्तमः जग्राहपादयुगुलंमुनेरारण्यकस्यहि १२ स्वामिन्हनू
मान्विप्रर्षेसेवकोहंपुरस्थितः जानीहिरामदासस्यरेणुकल्पंमुनीश्वर १३ इत्युक्तवतितस्मिन्वैमुनिः परमहर्षि
तः आलिलिंगहनूमंतंरामभक्त्यासुशोभितम् १४ उभौप्रेमविनिर्भिन्नौउभावपिसुधाप्लुतौ स्थगितौचित्रलि
खिताविवतत्रबभूवतुः १५ उपविष्टौकथास्तत्रचक्रतुःसुमनोहराः रघुनाथपदांभोजप्रीतिनिर्भरमानसौ १६
हनुमांस्तमुवाचेदंवचोविविधशोभनम् आरण्यकंमुनिवरंरामांघ्रिध्याननिर्भरम् १७ स्वामिन्नयंदशरथकुल
दीपांकुरोमहान् रामभ्रातामहाशूरः शत्रुघ्नःप्रणमत्यसौ १८ लवणोयेननिहतःसर्वलोकभयंकरः कृताश्चसु
खिनःसर्वेमुनयःसुतपोधनाः १९ एषपुष्कलनामात्वांनमत्युद्भटसेवितः येनाधुनामहावीराजिताःसमरमंडले
२० जानीह्येनंबहुगुणंरामामात्यंमहाबलम् प्राणप्रियंरघुपतेःसर्वज्ञंधर्मकोविदम् २१ सुबाहुरयमत्युग्रोवैरिवं
शदवानलः रामपादांबुजालंबोनमतित्वांमहायशाः २२ सुमदोह्येषपार्वत्योक्तरामांघ्रिसेवया प्राप्तोधुनासौ
संसारवार्धिनिस्तरणंमहत् २३ सत्यवान्राममश्वंयःप्राप्तमाश्रुत्यसेवकात् राज्यंनिवेदयामाससत्वांप्रणम
तिक्षितौ २४ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसमालिंग्यसमादरात् चकारारण्यकऋषिःस्वागतंफलकादिना २५ तेह्
यस्तत्रवसतिंचक्रुर्मुनिवराश्रमे प्रातर्नित्यक्रियांकृत्वारेवायांतेमहोद्यमाः २६ नरयानमथारोप्यसेवकैःसहि
तंमुनिम् शत्रुघ्नःप्रापयामासायोध्यांरामकृतालयम् २७ सदूरान्नगरींदृष्ट्वासूर्यवंशनृपोषितां पदातिरभ

वद्वेगाद्रघुनाथदिदृक्षया २८ संप्राप्यनगरींरम्यामयोध्यांजनशोभिताम् मनोरथसहस्रेणसंरूढोरामदर्शने २९
ददर्शतत्र सरयूतीरेमंडपशोभिते रामंदूर्वादलश्यामंकंजकांतिविलोचनम् ३० मृगशृंगकटीरम्यंधारयंतंश्रि
यान्वितम् ऋषिवृंदैर्व्यासमुख्यैर्वृतंशूरैःससेवितम् ३१ भरतेनसुमित्रायास्तनूजेनपरिवृतम् ददंतंदीनसंघे
भ्योदानानिप्रार्थितानितम् ३२ विलोक्यारण्यकाख्योसौकृतार्थइत्यमन्यत मल्लोचनेपद्मदलसमानेरामलो
कके ३३ अथमेसर्वशास्त्रस्यज्ञातृत्वंलब्धसार्थकम् येनश्रीराममाज्ञायप्राप्तोयोध्यापुरीमिमाम् ३४ इत्येव
मादिवचनानिबहूनिदृष्ट्वारामांघ्रिदर्शनसुहर्षितगात्रशोभी आयाद्रमेश्वरसमीपमगम्यमन्यैर्योगिश्वरैरपि
विचारपरैःसुदूरम् ३५ धन्योहमद्यरामस्यचरणावक्षिगोचरौ करिष्यामिवचोरम्यंवदन्राममवेक्ष्यच ३६
रामोपिवाडवश्रेष्ठंज्वलंतंस्वेनतेजसा तपोमूर्तिधरंवीक्ष्यप्रत्युत्थानमकल्पयत् ३७ रामचंद्रस्तस्यपादौसुचि
रन्नतवान्महान् ब्रह्मण्यदेवपावित्र्यंकृतमद्यतनोर्मम ३८ इतिवाक्यंवदंस्तस्यपादयोःपतितःप्रभुः सुरासुर
नमन्मौलिमणिनीराजितांघ्रिकः ३९ प्रणतंतंनृपश्रेष्ठंवाडवेंद्रोमहातपाः गृहीत्वाभुजयोर्मध्यमालिंग्यत्वप्रि
यंप्रभुम् ४० कौसल्यास्तनयस्तंवैउच्चैर्मणिमयासने प्रास्थाप्यपादयोर्युग्मंजलेनाक्षालयत्प्रभुः ४१ पादावने
जनोदंतुमस्तकेधाद्धरिःस्वयम् पवित्रितोद्यसगणःसकुटुंबइतिब्रुवन् ४२ चंदनेनविलिप्याथगांचप्रादात्पय-
स्विनीम् उवाचचवचोरम्यंदेवदेवेंद्रसेवितः ४३ स्वामिन्मखोमयावाजिमेधसंज्ञःक्रियेतह सोयंत्वच्चरणाया

नादद्यपूर्णोभविष्यति ४४ अद्यमेब्रह्महत्योत्थपापहानिंकरिष्यति अश्वमेधःक्रतुर्युष्मच्चरणेनपवित्रितः
४५ इतिवाक्यंब्रुवाणंतंराजराजेंद्रसेवितम् आरण्यकउवाचेदंहसन्माध्व्यागिरामुनिः ४६ स्वामिंस्त्वतुयुक्तं
हिवचोब्रह्मण्यभूमिप त्वन्मूर्तयोमहाराजब्राह्मणावेदपारगाः ४७ त्वंयदाब्रह्मपूजादिशुभकर्मकरिष्यति
ततोरिवलान्नृपाविप्रंपूजयिष्यंतिभूमिप ४८ त्वयोक्तंयन्महाराजविप्रहत्यापनुत्तये यागंकरोमिविमलंतत्तु
हास्यकरंवचः ४९ यन्नामस्मरणान्मूढःसर्वशास्त्रविवर्जितः सर्वपापाब्धिमूर्तिर्यःसगच्छेत्परमंपदम् ५०
सर्ववेदेतिहासानांसारार्थोयमतिस्फुटः यावन्नरामस्मरणंक्रियतेपापतारकम् ५१ तावद्गर्जंतिपापानिब्र
ह्महत्यासमानिच नयावत्प्रोच्यतेनामरामचंद्रतवस्फुटम् ५२ त्वन्नामगर्जनंश्रुत्वामहापातककुंजराः
पलायंतेमहाराजकुत्रचित्स्थानलिप्सया ५३ तस्मात्तवकथं हत्यामहापुरुषदर्शनं रामत्वत्ककथांश्रुत्वा
पूतःसर्वोभविष्यति ५४ मयापूर्वंकृतयुगेगंगायास्तीरवासिनाम् ऋषीणांमुखतोवाक्यंश्रुतमेतत्पुराविदा
म् ५५ तावत्पापभियःपुंसांकातराणांसुपापिनाम् यावन्नवदतेवाचारामनाममनोहरम् ५६ तस्माद्धन्योहम
धुनामत्संसृतिविनाशनम् सांप्रतंसफलंरामचंद्रत्वद्दर्शनादभूत् ५७ इत्युक्तवंतंसमुनिंपूजयामासतत्रवै
सर्वेमुनिजनाःसाधुसाधुवाक्यमितिब्रुवन् ५८ शेषउवाच अत्याश्चर्यमभूत्तत्रतन्मेनिग-
दतःशृणु वात्स्यायनमुनिश्रेष्ठरामभक्तिपरायण ५९ रामंदृष्ट्वामहाराजंयादृशंध्यानगोचरम् अत्यंतंह

र्षमापन्नोजगादसमुनीश्वरान् ६० मुनीश्वराःसंशृणुतमद्वाक्यंसुमनोहरम् मादृशःकोनुभूर्लोकेभविष्यति
सुभाग्यवान् ६१ नास्तिमत्सदृशःकोपिनजातोनभविष्यति यद्रामभद्रोमांनत्वास्वागतंपरिपृष्टवान् ६२ यत्पा
दपंकजरजःश्रुतिमृग्यंसदैवहि सोद्यमत्पादयोःपार्थपीत्वापूतममन्यत ६३ एवंप्रवदतस्तस्यब्रह्मस्फोटोभव-
त्तदा निर्गतंतद्भवंतेजोविवेशरघुनायके ६४ पश्यतांसर्वलोकानांसरयूतीरमंडपे सायुज्यमुक्तिंसंप्रापदुर्लभां
योगिभिर्जनैः ६५ दिवितूर्यनिनादोभूद्वीणानादोभवत्तदा पुष्पवृष्टिःपपाताग्रेपश्यतांचित्रमद्भुतम् ६६
मुनयोप्येतदीक्षित्वा प्रशंसंतोमुनीश्वरम् कृतार्थोयंमुनिश्रेष्ठोयद्रामवपुवीक्षितः ६७ इतिश्रीपद्मपु
राणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेआरण्यकमुने र्विष्णुलोकगमनोनामसप्तत्रिंशोऽध्या-
यः ३७ शेषउवाच एतदाख्यानकंश्रुत्वावात्स्यायनउदारधीः परमंहर्षमापेदेजगादचफणीश्वरं
म् १ वात्स्यायनउवाच कथांसंशृण्वतेमह्यंतृप्तिर्नास्तिफणीश्वर रघुनाथस्यभक्तार्त्तिहारिकी
र्तिकरस्यवै २ धन्योवारण्यकोनाममुनिर्वेदधरःपरः रघुनाथंसमालोक्यदेहंतत्याजनश्वरम् ३ ततोराज्ञोह
यःकुत्रगतःकेननियंत्रितः कथंतत्ररमानाथकीर्तिर्जाताफणीश्वर ४ सर्वंकथयतत्तथ्यंसर्वज्ञोसियतोमम
धराधरवपुर्धारिसाक्षात्तस्यस्वरूपधृक् ५ व्यासउवाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यप्रहृष्टेनांतरात्म
ना उवाचरामचारित्रंतत्तद्गुणकथोदयम् ६ शेषउवाच साधुपृच्छसिविप्रर्षेरघुनाथगुणान्मुहुः

श्रुत्वा नश्रुनवत्कृत्वातेषुलोलुपतांव्यधात् ७ ततोनिरगमद्राहःसैनिकैर्बहुभिर्वृतः रेवातीरेमनोज्ञेतुमुनिवृंद
निषेविते ८ सेनाचरास्ततःसर्वेयत्रवाहस्ततस्ततः प्रसर्पंतिनिरीक्षंत स्तन्मार्गंरणकोविदाः ९ वाजीगतोसौरे
वायाह्रदेगाधजलान्विते भालेस्वर्णभवंपत्रंधारयन्पूजितांगकः १० ततोजलेममज्जासौरामचंद्रहयोवरः
तदासर्वेमहाशूरास्तत्रविस्मयमागताः ११ तैःपरस्परमेवोचेकथंहयसमागमः कोत्रगंताजलेवाहमानेतुंतम
होदयम् १२ इतियावत्समुद्विग्नामंत्रयंतेपरस्परम् तावद्वीरशतैःसार्धमाजगामरघोःपतिः १३ तान्सर्वान्
विमनस्कान्वैदृष्ट्वाशत्रुघ्नसंज्ञितः पप्रच्छमेघगंभीरवाचावीरशिरोमणिः १४ किंस्थितंनिखिलैरद्ययुष्मा-
भिःसंघशोजले कुत्राश्वोरघुनाथस्यस्वर्णपत्रेणशोभितः १५ जलेकिंविनिमग्नोसौहृतोवाकेनमानिना तन्मे
कथयतक्षिप्रंकथंयूयंविमोहिताः १६ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराज्ञोरघुवरस्यहि कथयामासुस्तेसर्वेवीरशूरशि
रोमणिम् १७ जनाऊचुः स्वामिन्वयंनजानीमोमुहूर्तोद्यभवज्जले निममज्जततोनाथान्हयस्त
वमनोहरः १८ त्वमेवतत्रगत्वेमंवाहमानयवेगतः अस्माभिस्तत्रगंतव्यंत्वयासार्धंमहामते १९ इतिश्रुत्वा
वचस्तेषांसैनिकानांरघूद्वहः खेदंप्रापजनान्पश्यन्जलसंतरणोद्यतान् २० उवाचमंत्रि मुख्यंसःकिंकर्तव्यम
तःपरम् कथंवाहस्यसंप्राप्तिर्भविष्यतिवदस्वनत् २१ केतत्रशूराःसंयोज्याजलेन्वेषयितुंहयम् कोवानयिष्य
तेवाहंकेनोपायेनतद्वद २२ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वासुमतिर्मंत्रिसत्तमः उवाचसमयेयोग्यंशत्रुघ्नंहर्षयन्निव २३

स्वामिन्नस्तितवश्रीमन्शक्तिरद्भुतकर्मणः पातालगमनेशक्तिर्जलमध्यादिहस्फुटम् २४ अन्यच्चपुष्कलस्या
पिशक्तिरस्तिमहात्मनः हनूमतोपिश मस्यपादसेवापरस्यच्च २५ तस्माद्यूयंतत्रगत्वाह्यमानयतध्रुवम् यतो
भवेद्वाहमेधोरघुनाथस्यधीमतः २६ शेषउवाच इतिवाक्यंसमाश्रुत्यशत्रुघ्नःपरवीरहा स्वयं-
विवेशतोयांतेहनुमत्पुष्कलान्वितः २७ यावज्जलंविवेशासौतावत्पुरमदृश्यत अनेकोद्यानशोभाढ्यंनानैव
पुटभेदनम् २८ तत्रमाणिक्यरचितेस्तंभेस्वर्णमयेहयम् बद्धंददर्शरामस्यस्वर्णपत्रस्फशोभितम् २९ स्त्रि
यस्तत्रमनोहारिरूपधारिण्यउत्तमाः सेवंतेसुंदरीमेकांपर्यंकेसुखमास्थिताम् ३० तान्दृष्ट्वाताःस्त्रियःस
र्वाःप्रावोचुःस्वामिनींप्रति एतेल्पवयवर्ष्माणोमांसपुष्टकलेवराः ३१ भविष्यंतितवश्रेष्ठमाहारस्यफलंमहत्
एतेषांशोणितंस्वादुपुरुषाणांगतायुषाम् ३२ एतद्वचःसमाकर्ण्यसेवकीनांवरांगना जहासकिंचिद्वदनंनर्त
यंतीभ्रुवानघा ३३ तावत्त्रयस्तेसंप्राप्ताःसन्नाहश्रीविशोभिताः शिरस्त्राणंदधंतस्तेशौर्यवीर्यसमन्वि
ताः ३४ तान्दृष्ट्वामहिलास्तत्रसौंदर्यश्रीसमन्विताः प्रापुस्तेविस्मयंकिंचित्किमिदंदृश्यतेमहत् ३५ नम
श्चक्रुर्महात्मानःसर्वेदेववरांगनाः किरीटमणिविद्योतद्योतितांघ्रियुगास्ततः ३६ सातान्पप्रच्छपुरुषान्सर्वश्रे
ष्ठातुभामिनी केयूयमत्रसंप्राप्ताःकथंचापधरानराः ३७ मत्स्थलंसर्वदेवानामगम्यंमोहनंमहत् अत्रप्राप्त
स्यतुक्वापिनिर्वृतिर्नभवत्युत ३८ अश्वोयंकस्यराज्ञोवैकथंचामरवीजितः स्वर्णपत्रेणशोभाढ्यःकथयंतु

ममाग्रतः ३९ शेषउवाच इतितस्यावचःश्रुत्वामोहनाक्षरसंयुतम् हनुमांस्तांप्रत्युवाचगतभीःप्र
हसन्निव ४० वयंवैकिंकराराज्ञस्त्रैलोक्यस्यशिखामणेः त्रिलोकीयंप्रणमतेसर्वदेवशिरोमणिम् ४१ रा
मभद्रस्यजानीहिहयमेधप्रवर्तितुः प्रमुंचवाहमस्माकंकथंबद्धोवरांगने ४२ वयंसर्वास्त्रकुशलाःसर्वशास्त्र
षुकोविदाः नयिष्यामबलाद्धाहंहत्वानत्प्रतिरोधकम् ४३ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यप्लवगस्यवरांगना विव-
स्थाप्रत्युवाचेहंहसंतीवाक्यकोविदा ४४ मयानीत मिमंवाहंनकोमोचयितुंक्षमः वर्षायुतेननिशितैर्बाण
कोटिभिरुच्छिखैः ४५ पुरारामस्यपादाब्जसेवकीकर्मकारिणी नगृहीष्यामितद्वाहंराजराजस्यधीमतः
४६ महानविनयोजानोममनेत्र्याःरूवाजिनम् क्षमताद्रामचंद्रस्तच्छरणयोभक्तवत्सलः ४७ यूयंक्लिष्टा
स्तसुरुषाहयार्थतस्ययक्षितुः याचध्वंवरमप्राप्यंदेवानामपिसत्तमाः ४८ यथामेमीवमत्स्फग्रंक्षमेतपुरुषोत्त-
मः व्रीडांत्यक्त्वाखिलायूयंवृणुध्वंवरमुत्तमम् ४९ तस्यावचःपरंश्रुत्वाहनूमान्निजगादताम् रघुनाथप्रसादे
नसर्वमस्माकमूर्जितम् ५० तथापियाचेवरमेकमुत्तमंविधेहितन्मेमनसःसमीहतम् भवेभवेनोरघुनायकः
पतिर्वयंचतत्कर्मकराश्चकिंकराः ५१ एतद्वचनमाकर्ण्यप्लवगस्यनदांगना उवाचवाक्यंमधुरंप्रहस्यगुणपू-
जितम् ५२ भवद्भिःप्रार्थितंयद्वैदुर्लभंसर्वदैवतैः तद्भविष्यत्यसंदेहःसेवकास्तद्रघोःपतेः ५३ अथापिवरमेकं
वैदास्यामिकृतहेलना रघुनाथस्यतुष्ट्यर्थतद्दतंमेभवेद्वचः ५४ अग्रेवीरमणिर्भूपोमहावीरसमन्वितः गृही

ष्यतिभवद्वाहंशिवेनपरिरक्षितः ५५ तज्जयार्थमहास्त्रंतुगृण्हीतस्त्वमहाबलाः द्वैरथेसतुयोद्धव्यःशत्रुघ्नेनत्व
यामहान् ५६ इदमस्त्रंयदात्वंतुप्रक्षिपिष्यसिसंगरे अनेनपूतोरामस्यस्वरूपंज्ञास्यतेपुनः ५७ ज्ञात्वातंवा
जिनंदत्वात्वचरणेप्रपतिष्यति तस्मात्गृण्हीष्वमस्त्रंतन्ममवैरिविदारणम् ५८ तच्छ्रुत्वारघुनाथस्यभ्राताजग्राह
चास्त्रकम् उदङ्मुखःपवित्रांगोयोगिन्यादत्तमद्भुतम् ५९ तत्प्राप्यास्त्रंमहातेजोबभूवरिपुकर्शनः दुःप्र
धर्ष्योदुराराध्योवैरिवारणसच्छृणिः ६० तांनत्वाराघवश्रेष्ठोशत्रुघ्नोहयसत्तमम् गृहीत्वागाज्जलात्तस्मादे
वातीरेसत्त्वरवोचिते ६१ तंदृष्ट्वासैनिकाःसर्वेप्रहृष्टांगामुदान्विताः साधुसाधुप्रशंसंतःपप्रच्छुर्हयनिर्गमम् ६२
हनूमान्कथयामासहयस्यागमनंमहत् वरप्राप्तिंचताभ्योवैतेपिश्रुत्वामुदंगताः ६३ इतिश्रीपद्मपुराणे
पातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेशत्रुघ्नस्ययोगिनीदर्शनंनामअष्टत्रिंशोऽध्यायः ३८ शेष
उवाच निनदत्सुमृदंगेषुवीणानादेषुसर्वतः मुक्तोवाहस्ततोदेवपुरंदेवविनिर्मितम् १ यत्रस्फटिककु-
ड्यानांरचनाभिर्गृहान्नृणाम् हसंतिविंध्यंविमलंपर्वतंनागसेवितम् २ राजतानिगृहाण्यत्रदृश्यंतेप्रकृतेरपि
विचित्रमणिसन्नद्धानानामाणिक्यगोपुराः ३ पद्मिन्योयत्रलोकानांगेहेगेहेमनोहराः हरंतिचित्तानिनृणामु
खपद्मकलोक्षिताः ४ पद्मरागमणिर्यत्रगेहेगेहेसुभूमिषु बद्धःसंलक्ष्यतेविप्रतदोष्टःस्पर्धयानुकिम् ५ क्री
डाशैलाःप्रत्यगारंनीलरत्नविनिर्मिताः कुर्वंतिशंकांमेघानांमयूराणांकलापिनाम् ६ हंसायत्रनृणांगेहेस्फाटि

केषुनियंत्रिताः कुर्वंतिमेघान्नोभीतिंमानसंनस्मरंतिच ७ निरंतरशिवस्थानध्वस्तचंद्रिकयातमः शुक्लकृष्ण
विभेदोनपक्षयोस्तत्रवैनृणाम् ८ तत्रवीरमणीराजाधार्मिकेष्वग्रणीर्महान् राज्यंकरोतिविपुलंसर्वभोगसम
न्वितम् ९ तस्यपुत्रोमहाशूरोनाम्नारुक्मांगदोबली वनिताभिर्गतोरम्यदेहाभिःक्रीडितुंवनम् १० तासांमधुर
संरावः कंकणानांवरस्तया मनोहरतिकामस्यकिमन्यस्यकथात्रभो ११ वनंजगामसकृमहत्सपुष्पनगसंयुत
म् सदाशिवकृतस्थानंऋतुषट्कैर्विराजितम् चंपकायत्रबहुशःफुल्लकोरकशोभिताः कुर्वंतिकामिनांतत्रहृ-
च्छयार्तिविलोकिताः १२ चूताः फलादिभिर्नम्रामंजरीकोटिसंयुताः नागाःपुन्नागवृक्षाश्चतथाशालास्तमाल
काः १४ कोकिलानांसमारावाःसंचक्रेश्रुतिगोचराः सदामधुपझंकारगतनिद्रासकृमल्लिका १५ दाडिमानांस
मूहैश्चकर्णिकारैःसमन्विताः केतकीकानकीवन्यवृक्षराजिविराजिताः १६ तस्मिन्वनेप्रमदसंयुत्तचित्तवृत्ति
र्गायन्कलंमधुरवाक्विचिकीर्षयोच्चैः उद्यत्कुचाभिरभितोवनिताभिरागाच्छोभानिधानवपुरुद्गतभीर्वि
वेश १७ काश्चित्तंनृत्यविद्याभिस्तोषयंतिस्मशोभनम् काश्चिद्गानकलाभिश्चकाश्चिद्वाक्चतुरोक्तिभिः १८ भ्रूसं
ज्ञयापराःकाश्चित्तोषयामासुरुन्मदाः परिरंभणचातुर्यैस्तंहृष्टंविदधुःस्त्रियः १९ ताभिःपुष्पोच्चयंकृत्वाभूष
यामासतास्त्रियः वाण्याकोमलयाशंसन्रेमेकामवपुर्धरः २० एवंप्रवृत्तेसमयेराजराजस्यधीमतः प्राया-
त्तद्वनंदेशंसहयःपरमशोभनः २१ तंस्वर्णपत्ररचितंसकृललाटदेशंगंगासमंघसृणकुंकुमपिंजरांगम् गत्यास

मंघवनवेगतिरस्कारिण्योदृष्ट्वास्त्रियःपरमकौतुकधामदेहम् २३ ऊचुःपतिंकमलमध्यपिशंगवर्णास्ताम्राधर
प्रतिभयाहतविद्रुमाभाः हंसव्रजासततहास्यसुशोभिवक्त्राः कामस्यवामनयनेर्वाविमोहनाभाः २४ स्त्रि
यऊचुः कांतकोयंमहानर्वास्वर्णपत्रैकशोभितः कस्यवाभातिशोभाढ्योगृहाणस्वबलादिम् २५
शेषउवाच तदुक्तंवचआकर्ण्यलीलाललितलोचनः जग्राहहयमेकेनकरपत्रेणलीलया २६ वाच
यित्वास्वर्णपत्रंस्पष्टवर्णसमन्वितम् जहासमहिलामध्येजगादवचनंपुनः २७ रुक्मांगदउवाच
पृथिव्यांनास्तिमेपित्रासमःशौर्येणचश्रिया तस्मिन्कथंविधत्तेसउत्सुकंरामभूमिपः २८ यस्यरक्षांप्रकुरुते
महारुद्रःपिनाकधृक् यंदेवादानवायक्षानमंतिमणिमौलिनः २९ कुरुताद्वाजिमेधंवैजनकोमेमहाबलः या-
त्वेषवाजिशालायांबध्नंतुममयेभटाः ३० इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमहिलास्तामनोहराः प्रहर्षवदनाजाताःकांतं
तुपरिरेभिरे ३१ गृहीत्वाचहयंपुत्रोराज्ञोवीरमणेर्महान् पुरंपत्नीसमायुक्तोमहोत्साहमवीविशत् ३२ मृदंगध्व
निषुप्रोच्चैःराहतेषुसमंततः बंदिभिःसंस्तुतःप्रागात्स्वपितुर्मंदिरंमहत् ३३ तस्मैसंकथयासहयंनीतंरघोःपतेः
वाजिमेधायनिर्मुक्तंस्वच्छंदगतिमद्भुतम् ३४ रक्षितंशत्रुसूदेनमहाबलसमेतिना तच्छ्रुत्वावचनंतस्यनृपोवी
रमणिर्महान् ३५ नातिप्रशंसयामासतत्कर्मसमहामतिः नीत्वापुनःसमायातंचोरस्येवविचेष्टितम् ३६ क
थयामासजामात्रेशिवायाद्भुतकर्मणे अर्धांगनाधरायांगभूषायैचंद्रधारिणे ३७ तेनसंमंत्रयामासनृपोवी

रमणिर्महान् पुत्रसृष्टंमहत्कर्मनिबध्धोमहतांहयः ३८ शिवउवाच राजन्पुत्रेणभवतःकृतंकर्ममहाद्भु
तम् योजहारमहाबाहंरामचंद्रस्यधीमतः ३९ अद्ययुद्धंमहज्जातिक्रूरासक्ररविमोहनम् शत्रुघ्नेनमहाराज्ञावी
रकोट्यभिरक्षिता ४० मयायोधियतेस्वांतेजिव्हयाप्रोच्यतेहियः तस्यरामस्ययज्ञांगंजहारतवपुत्रकः ४१
परमत्रमहान्लाभोभविष्यतिरणांगणे यद्रामचरणांभोजंद्रक्ष्यामःस्वीयसेवितम् ४२ अत्रयत्नोमहान्
कार्योहयस्यपरिरक्षणे नयिष्यतिबलाद्वाहंमयारक्षितमप्ययम् ४३ तस्मादिमंमहाराजराज्येनसहसंम
तम् वाजिनंभोजनंदत्वाप्रेक्षस्वांघ्रियुगंततः ४४ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशिवस्यसनृपोत्तमः उवाचतंसुरें
द्रादिवंद्यपादांबुजद्वयम् ४५ वीरमणिरुवाच क्षत्रियाणामयंधर्मोयत्स्वप्रतापस्यरक्षणम् त
दसौक्रांतुमुद्युक्तःक्रतुनाहयसंज्ञिना ४६ तस्माद्रक्ष्यःप्रतापोमेयेनकेनापिमानिना यावच्छक्यंकर्मकर्तुं
शरीरव्ययकारिणा ४७ सर्वंकृतंतुतेनेदंगृहीतोश्वःपुनर्महान् कोपितोरामभूपालोसमयार्हंकुरुप्रभो ४८ क्ष
त्रियाणामिदंकर्मकर्तव्यार्हंभवेन्नहि यदकस्माद्रिपोःपादौप्रणमेद्भयविव्हलः ४९ रिपवोविहसंत्येनंकातरो-
यंनृपाधमः क्षुद्रःप्राकृतवन्नीचोनतवान्भयविव्हलः ५० तस्माद्भवान्यथायोग्यंयोधव्येसमुपस्थिते यद्विधे
यंविचार्यैवकर्तव्यंभक्तरक्षणम् ५१ शेषउवाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यचंद्रचूडोवदद्वचः प्रहस
न्मेघगंभीरवाण्यासंमोहयन्मनः ५२ यदिदेवास्त्रयस्त्रिंशत्कोटयःसमुपस्थिताः तथापित्वत्तःकेनाश्वोगृ-

द्यनेममरक्षितुः ५३ यदिरामःस्वमागत्यस्वात्मानंदर्शयिष्यति तदाहंचरणौतस्यप्रनमामिसुकोमलौ ५४ स्वा
मिनार्नहियोद्धव्यंमहाननपउच्यते अन्येवीरास्तृणप्रायाःकिंचित्कर्तुंनवेक्षमाः ५५ तस्माद्युद्धस्वराजेंद्ररक्ष
कैर्मयिसुस्थिते कोगृह्णातिबलाद्वाहंत्रिलोकीयदिसंगता ५६ शेषउवाच एतद्वचःपरंश्रुत्वाचंद्र
चूडस्यभूमिपः जहर्षमानसेस्यंतंयुद्धकर्मणिकौतुकी ५७ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्या
यनसंवादेरामाश्वमेधेविरमणेदेवपुरगमनंनामएकोनचत्वारिंशत्तितमोऽध्यायः ३९ शेषउवाच
सेनाचरामहाराज्ञोमहाबलसमन्विताः समागतास्तंपश्यंतोहयंरामस्यभूपतेः १ क्वासावश्वःकेननीतः
कथंवादृश्यतेनसः कोगंतायमपुर्यावैवाहंहत्वासुमंदधीः २ विलोकयंतितन्मार्गंयावत्सेनाचराराघोः ताव
त्प्राप्तोमहाराजामहासैन्यपरिवृतः ३ पप्रच्छसेवकान्सर्वान्कुत्राश्वोममसांप्रतम् नदृश्यतेकथंवाहःस्व
र्णपत्रसुशोभितः ४ इतितद्वचनंश्रुत्वासेवकास्तेहयानुगाः प्रोचुर्नाथमनोवेगोवाहःकेनापिकानने ५
हृतोनलक्ष्यतेतस्मादस्माभिर्मार्गकोविदैः तदत्रयत्नःकर्तव्योहयप्राप्तिंप्रतिप्रभो ६ तेषांवचनमाकर्ण्यपप्र
च्छसुमतिंनृपः शत्रुघ्नःशत्रुसंहारकारीमोहनरूपधृक् ७ शत्रुघ्नउवाच कोत्रराजानिवसति
कथंवाहस्यसंगमः कियद्दूरंभूमिपतेर्येनमेद्यूहृतोहयः ८ सुमतिरुवाच राजन्देवपुरंह्येत
द्देवेनैवविनिर्मितम् कैलासमिवदुर्गम्यंवैरिसंघैःसुसंहतैः ९ अस्मिन्वीरमणीराजामहाशूरःप्रतापवान्

राज्यंकरोतिधर्मेणाशिवेनपरिरक्षितः १० योसोप्रलयकारीसआस्तेभक्त्यावशीकृतः चंद्रचूडःस्वभक्तस्य
पक्षपातंसृजन्सदा ११ तस्माद्त्रमहद्युद्धंगृहीतश्चेद्भविष्यसि यत्ताःसंतःप्रकुर्वंतुरक्षणंकटकस्यहि १२
एवंश्रुत्वासशत्रुघ्नःसर्वभूपशिरोमणिः सैन्यव्यूहंरचित्वासौतिष्ठतिस्ममहायशाः १३ अथतंसुरवमासी
नंमंत्रयंतंसुमंत्रिणा आजगामसदेवर्षिर्युत्सुकौतुकसंयुतः १४ तमागतंमुनिंदृष्ट्वाशत्रुघ्नस्तपसांनिधिम्
अभ्युत्थायासनेस्थाप्यमधुपर्कमथार्पयत् १५ स्वागतेनचसंतुष्टंनारदंमुनिसत्तमम् उवाचप्रीणयन्वा-
चावाक्यवादविशारदः १६ शत्रुघ्नउवाच मदीयोश्वःकुत्रविप्रकथयस्वमहामते नलक्ष्यते-
गतिस्तस्यसेवकैर्ममकोविदैः १७ शंसतंयेनवानीतंक्षत्रियेणाचमानिना कथमत्रहयप्राप्तिर्भविष्यतित
पोधन १८ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यसनारदः उवाचवीणांरणयन्गायन्रामकथांमुहुः १९
नारदउवाच एतद्देवपुरंराजन्भूपोवीरमणिर्महान् तत्पुत्रेणवनस्थेनगृहीतस्तववाजिराट् २० तत्र
युद्धंमहत्तेद्यभविष्यतिसुदारुणम् अत्रवीराःपतिष्यंतिबलशौर्यसमन्विताः २१ तस्मादत्रमहायत्नात्रुक्षा
तव्यंतेमहाबल रचयव्यूहरचनांदुर्गमांपरसैनिकैः २२ जयस्तेभविताराजन्कृच्छ्रेणास्मान्नृपोत्तमात् रामं
कोनुपरोजीयाद्भुवनेसकलेष्वपि २३ इत्युक्त्वांतर्दधेविप्रोनभसिस्थितवान्ततः युद्धंसुदारुणंद्रक्ष्यन्देव-
दानवयोरिव २४ शेषउवाच अथराजावीरमणिःसर्वशूरशिरोमणिः पटहंघोषयन्स्वीयेपुर

मध्येमहारवम् २५ आव्हयामाससेनान्यंरिपुवारंमदोन्नतम् कथयामासस्वक्षिप्रंमेघगंभीरयागिरा २६
सेनानीःपटहस्याज्ञांदेहिमेशोभनेपुरे तच्छ्रुत्वामेस्रुसन्नद्धाःशत्रुघ्नंप्रतियांतुते २७ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरा
ज्ञोवीरमणेस्तदा कारयामासपटहंमहारवंविनादितम् २८ गेहेगेहेचरथ्यायांश्रूयतेपटहध्वनिः शत्रुघ्नयां
तुतेसर्वेवीराराजपुरेस्थिताः २९ येवैराज्ञःसमुल्लंघ्यशासनंवीरमानिनः पुत्रावाभ्रातरोवापितेवध्यास्युर्नृ
पाज्ञया ३० शृण्वंतुवीराःपुनरप्याहतंपटहंवरम् श्रुत्वाविधीयतामाशुकर्तव्यंमाविलंबितम् ३१
शेषउवाच इतिपटहरवंस्वकर्णगोचरंनरवरवीरवराययुर्नृपंते कनककवचविभूषितस्वदेहाःसमर
महोत्सवहृष्टचित्तकोशाः ३२ केचिद्ययुःशिरस्त्राणंधृत्वाशिरसिशोभनम् कवचेनसुशोभाढ्याःशतको
टिसुशोभिताः ३३ रथेनहययुग्मेनमणिकांचनशोभिना ययुस्तेराजसंदेशान्नृवरालयमुन्मदाः ३४ केचि
न्मतंगजैर्मत्तैःकेचिद्वाहैःसुशोभनैः ययुर्नृपगृहंसर्वेराजसंदेशकारकाः ३५ विचित्रस्वर्णकवचशिरस्त्राण-
सुशोभिताः रुक्मांगदोपिचनिजेरथेतिष्ठन्मनोजवे ३६ शुभांगदोनुजस्तस्यमहारत्नमयंदधत् कवचंव
पुषिप्रेष्ठंनिजंप्रागाद्रणोत्सवे ३७ राजभ्रातावीरसिंहःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ययौनृपाज्ञयातत्रशासनंभू
मिपस्यहि ३८ जामेयस्तस्यराज्ञोहिबलमित्रइतिस्मृतः सन्नद्धःकवचीखड्गीजगामनृपमंदिरम् ३९
सेनानीरिपुवारोपिसेनांतांचतुरंगिणीं सज्जांविधायभूपायन्यवेदयदसौमहान् ४० अथराजावीरमणिः

सर्वशस्त्रास्त्रपूरितम् मणिसृष्टोच्चचक्रंस्तमारुह्यस्यंदनोत्तमम् ४१ ततोवीणारवःशंखनिनादश्चसमंत
तः श्रूयतेकातरान्वीरान्प्रेरयन्निवसंगरे ४२ भेर्यःसमंततोजघ्नुःशक्रभवादकवादिताः अनेकान्यभवंस्त
स्यसंग्रामायप्रतस्थुषः ४३ सर्वेकृतस्वस्त्ययनाःसर्वाभरणभूषिताः सर्वशस्त्रास्त्रसंपूर्णाययुःसमरमं
डलम् ४४ भेरीशंखनिनादेनपूजिताश्चनगायुद्धाः आकारितुंगताःकिंतुतद्वःस्वर्गसंस्थितान् ४५ त
स्मिन्कोलाहलेवृत्तेराजावीरमणिर्महान् रणोत्साहेनसंयुक्तोययौप्रधनमंडले ४६ आगत्यसंस्थितस्ता
वद्रथपत्तिसमाकुले समुद्रइवतत्स्थानान्प्लावितुंपुरुषान्वयात् ४७ तदागतंबलंदृष्ट्वारथिभिःशस्त्रकोवि
दैः कोलाहलीकृतंसर्वमुवाचसुमतिंनृपः ४८ शत्रुघ्नउवाच समागतोवीरमणिर्ममवाजिधरो
बली योद्धुमामागतोवीरःसैन्येनचतुरंगिणा ४९ कथंयुद्धंप्रकर्तव्यंकेयोत्स्यंतिबलोत्कटाः तान्सर्वान्दिश
मेवीरान्यथास्याज्जयईप्सितः ५० सुमतिरुवाच स्वामिन्नसौमहाराजामहासैन्यपरिवृतः स
मागतःसयुद्धार्थंशिवभक्तिसमन्वितः ५१ सांप्रतंयुध्यतांवीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् अन्येपिनीलरत्ना
द्यायोधारोयुद्धकोविदाः ५२ शिवेनसहयोद्धव्यंराज्ञात्वाभवतानघ द्वंद्वयुद्धेनजेतव्योमहाबलपराक्रमः
५३ अनेनविधिनाराजन्जयस्तत्रभविष्यति पश्चाद्यद्रोचतेस्वामिन्तत्कुरुष्वमहामते ५४ शेषउ
वाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नःपरवीरहा सुभटानादिदेशाथयुद्धायकृतनिश्चयः ५५ सर्वैः

ससैन्यैर्युद्धार्थैराजभिः शस्त्रकोविदैः यथास्यान्मेजयश्लक्ष्णंप्रयतितव्यंतथापुनः ५६ जयार्थंराघवस्यैवश्रुत्वा
तेरणकोविदाः महोत्साहेनसंयुक्तायद्युर्योद्धुंसमुत्सुकाः ५७ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवा-
त्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेवीरमणेःसहयुद्धंनामचत्वारिंशतितमोऽध्यायः ४० शेषउवाच
युद्धायतेसुसन्नद्धाःशत्रुघ्नस्यमहाबलाः ययुर्वीरमणेःसैन्यमध्येशौर्यसमन्विताः १ शरान्विमुञ्चमा
नास्तेभेदिनःसैनिकाबहून् व्यदृश्यंतेरणांतस्थाशरासनधरानराः २ अनेकेनिहतास्तत्रगजामणिमया
रथाः भग्नावाहसमेताश्चव्यदृश्यंतेरणमंडले ३ विहितंकदनंतेषांश्रुत्वारुक्मांगदोबली रथेमणिमयेतिष्ठ
न्ययौयोद्धुंससैनिकान् ४ शरासनेशरान्धास्यन्इषुधीअक्षयौदधन् शोणनेत्रांतराभीमोमहाकोपसम
न्वितः ५ अनेकबाणसंविघ्नान्कुर्वन्शूरान्सहस्रशः हाहाकारंकारयंस्तद्ययौरुक्मांगदोबली ६ राजपुत्रः
स्वसदृशंबलेनयशसाश्रिया आव्हयामासशत्रुघ्नंभ्रातरंतिपुष्कलंबली ७ रुक्मांगदउवाच
आगच्छवीरकर्मात्वंमहाबलपराक्रम मयायोद्धुंतुबलिनाराजपुत्रेणभास्वता ८ किमन्यैस्त्वास्मिंनैर्वीरनि
हतैःकोटिभिर्नरैः मयासमंमहायुद्धंविधायजयमाप्नुहि ९ इत्युक्तवंतंतरसाप्रहसन्पुष्कलोबली जघानवि
पुलंमध्यंवक्षस्यस्त्रीक्ष्णापर्वभिः १० तदमृष्यन्राजपुत्रोमहाचापेदधत्शरान् जघानदशभिर्वीरंपुष्कलंव
क्षसोंतरे ११ उभौसमरसंरब्धावुभावपिजयैषिणौ रेजातेसमरेतौहिकुमारस्तारकोयथा १२ बाणान्ध

नुषिसंधायदशसंख्यान्महाशितान् अकरोत्पुष्कलोवीरोविरथंराजपुत्रकम् १३ चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्वा-
भ्यांसूतपपातयत् एकेनध्वजमेतस्यद्वाभ्यांस्यंदनरक्षकौ १४ एकेनहृदिविव्याधराजपुत्रस्यवेगवान् तद
द्भुतंकर्मदृष्ट्वासर्वेवीराःप्रतोषिताः १५ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः अत्यंतंकोपमापन्नःस्यं
दनंपरमाविशत् १६ सचान्यस्यंदनवरेहयरत्नेनभूषिते शरासनंमहत्कृत्वासुदृढंगुणपूरितम् १७ उ
वाचपुष्कलंवीरंरुक्मांगदइदंवचः भवान्पराक्रमंकृत्वाक्वयास्यसिपरंतप १८ पश्यमेद्यपराक्रांतिंमद्ब-
लेनविनिर्मिताम् यत्नात्तिष्ठस्वभोवीरनयामित्वद्रथंनभः १९ इत्युक्त्वाशरमत्युग्रंदधारस्वशरासने मंत्र
यित्वाततश्चास्त्रंभ्रामकंपौष्कलेरथे २० मुमोचनिशितंबाणंस्वर्णपुंखैकशोभितम् तेनबाणेननीतोस्यर
थोयोजनमात्रकम् २१ धृतःकृच्छ्रेणसूतेनरथोबभ्रामभूतले कृच्छ्रेणप्राप्यस्वस्थानंपुष्कलःपरमास्त्रवि
त् २२ जगादवचनंवीरशरान्विभ्रच्छरासने स्वर्गंप्राप्नुहिवीराग्र्यसर्वदेवैश्चसेवितम् २३ त्वादृशाःपृ
थिवीयोग्यानभवंतिनृपोत्तमाः शतक्रतुसमायोग्यास्तद्गच्छस्वसुरालयम् २४ इत्युक्त्वासमुमोचास्त्रमा
काशप्रापकंमहत् तेनबाणेनसरथोययौखमनुलोमतः २५ सर्वलोकाननिक्रामन्ययौसूर्यस्यमंडले त-
ज्ज्वालयारथोदग्धोहयसूतसमन्वितः २६ तत्करैर्दग्धभूयिष्ठकलेवरसुदुःखितः पपातचंद्रचूडंसस्मृत्वा
हृद्यसुखार्दनम् २७ भूमौनिपतितस्तत्रकरदग्धकलेवरः अत्यंतंदुःखमापन्नोमुमूर्छरणमंडले २८ त

स्मिन्निपतितेभूमौ मूर्छितेराजपुत्रके हाहाकारोमहानासीत्तत्रसंग्राममूर्धनि २९ वैरिणोजयलक्ष्मींतेप्रापुः
पुष्कलमुख्यकाः पलायनपराजातावैरिणोहयरक्षकाः ३० तदापुत्रस्यवैमूर्छांदृष्ट्वावीरमणिर्नृपः प्रायात्स
रथमध्यस्थंपुष्कलंकोपपूरितः ३१ तदाभूमिश्चचालेयंसपर्वतवनोत्तमा शूरावैहर्षमापन्नाःकातराभयपी-
डिताः ३२ चापंमहद्दधानःसइषुधीअक्षयावपि शेषान्निश्वासमामुंचन्नाव्हयामासवैरिणम् ३३
इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरुक्मांगदपराजयोनामएकचत्वारिंशति
तमोऽध्यायः ४१ शेषउवाच आव्हयंतंमहासैन्यवारिधौपुष्कलंनृपम् समालक्ष्यकपींद्रोपिहनू
मान्तमुपाव्हयत् १ लांगूलमुद्यम्यविशालदेहं संगम्यमातत्यपयोदघोषम् रणस्थितान्वीरवरान्कपींद्रो
जगामतंवीरमणिंनृपेंद्रम् २ आयांतंतंहनूमंतंवीक्ष्यपुष्कलउद्भटः विलोकयामासदृशावैरिक्रोधसरूशोण
या ३ जगादतंहनूमंतंपुष्कलःपरमास्त्रवित् मेघगंभीरयावाचानादयन्रणमंडलम् ४ पुष्कलउवा
च कथंत्वंसमरेयोद्धुमागतोसिमहाकपे कियद्बलंस्वल्पमेतद्राज्ञोवीरमणेर्महान् ५ यत्रत्रिजग
तीसर्वासस्रुरवंसमुपागता तत्रत्वंलीलयायोद्धुंयातुमिछसिवानवा ६ कोयंराजावीरमणिःकियद्बलम
थाल्पकम् अत्रागमनमत्कर्यंतववीरनभाव्यते ७ रघुनाथकृपापांगादहंनिस्तीर्यदुस्तरम् क्षणान्निर्या-
मिकीशेंद्रयाचिंतंकुरुसंगरे ८ त्वयाराक्षसपाथोधिस्तीर्णोरामकृपाव्रजात् तथारामंस्रुसंस्मृत्यनिस्त-

रिष्यामिदुस्तरम् ९ येकेचिद्दुस्तरंप्राप्यरघुनाथंस्मरंतिच तेषांदुःखोदधिःशुष्कोभविष्यतिनसंशयः १०
तस्माद्व्रजमहावीरशत्रुघ्न सन्निधिंबलिन् एषआयामिनिर्जित्यभूपंवीरमणिंक्षणात् ११ शेषउ-
वाच इतिधीरांसमाकर्ण्यवाणींपुष्कलभाषिताम् जगादवचनंभूयःपुष्कलंपरवीरहा १२ हनु
मानुवाच पुत्रमासाहसंकार्षीर्भूपंवीरमणिंप्रति एषदाताशरण्यश्चबलशौर्यसमन्वितः १३ त्वंबा
लस्यविरोभूपोखिलास्त्रशस्त्रवित्तमः अनेकेविजिताःसंख्येवीराःशौर्यसुशोभिनः १४जानीहिपार्श्वेतस्य
त्वंरक्षितारंसदाशिवम् भक्त्यावशीकृतंस्थानंसंसुच्येनत्पुरिस्थितम् १५ तस्मादहमनेनैवयोत्स्येभूपेनपु-
ष्कल अन्यान्वीरान्विजित्याशुकीर्तिमान्भवहिपुष्कल १६ पुष्कलउवाच शिवोभक्त्यावशीकृत्य
स्वपुरेस्थापितोमुना परमस्याशुहृदयेनतिष्ठतिमहेश्वरः १७ सदाशिवोयमाराध्यःपरमंस्थानमागतः
सरामोमन्मनस्यत्कानक्वापिपरिगच्छति १८ यत्ररामस्तत्रविश्वंसर्वंस्थाष्णुचरिष्णुच तस्मादहंजयि
ष्यामिरणेवीरमणिंनृपम् १९ व्रजत्वंसमरेयोद्धुमन्यान्मानिवरान्नृपान् वीरसिंहसुखान्कीशमच्चिंतामाकु
रुप्रभो २० वाचमित्थंसमाकर्ण्यहनूमान्धीरसेविताम् जगामसमरेयोद्धुंवीरसिंहंनृपानुजम् २१ लक्ष्मीनि
धिसुतेनास्यशुभांगदसुसंज्ञिना द्वैरथेनप्रयुयुधेमहाशस्त्रास्त्रवेदिना २२ बलपुत्रेणासुमदःस्वप्रताप
बलोर्जितः योद्धुंसशस्त्रःसंग्रामेविचचारनृपात्मजः २३ आव्हयंतंनृपंदृष्ट्वाद्वैरथेयुद्धकोविदः पुष्कलोस्त्र

र्णरन्वितेरथेतिष्ठन्ययौहितम् २४ राजानमागतंदृष्ट्वापुष्कलंयुद्धकोविदम् उवाचनिर्भयंवाण्यारणमध्ये
स्तभाषितः २५ वीरमणिरुवाच बालमायाहिमांक्रुद्धंसंग्रामेचंडकोपनम् गच्छप्राणपरिप्सायैमा
युद्धंकुरुमेसह २६ त्वादृशान्बालकान्भूपामादृशाःकृपयंतिहि प्रहरंतिनचैतान्वैतस्माद्गच्छरणाद्बहिः २७
यावत्त्वंनमयादृष्टस्त्वक्षरभ्यांतावदुन्मनाः सांप्रतंत्वांप्रहर्तुंनमनःसमभिकांक्षति २८ यत्त्वयामत्सुतोबाणै
र्भिन्नोमूर्छीकृतःपुनः सर्वमयाक्षांतमद्यतवबालधियोमहत् २९ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुष्कलोनिजगादतं
बालोहंत्वंमहान्वृद्धःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ३० क्षत्रियाणांमतंचैतद्वेबलाधिक्यसंयुताः तएववृद्धाभूपा
स्मनवयोवृद्धतांगताः ३१ मयातेमूर्छितःपुत्रःसशौर्यबलदर्पितः इदानींत्वामहंतीक्ष्णैःपातयिष्यामिसंगरे
३२ तस्मात्त्वंयत्नमस्थितिष्ठराजन्संग्राममूर्धनि रामभक्तंनमांकश्चिज्जयतींद्रपदेस्थितः ३३ इत्थंभाषितमा
श्रुत्यपुष्कलस्यनृपाग्रणीः जहासबालंसंवीक्ष्यकोपंचव्यदधात्पुनः ३४ तंवैकुपितमालक्ष्यभरतात्मजउन्म
दः जघानशरविंशत्याराजानंहृदितीक्ष्णया ३५ राजातानागतान्दृष्ट्वाबाणान्निजविमोचितान् चुकोपहृ
दयेत्वंतंजघानचत्रिभिःशरैः ३६ विव्याधभालेभूपालपुत्रःपुष्कलसंज्ञकः तत्रलग्नाविरेजुस्तेत्रिकूटशिख
राणिकिम् ३७ हृदयेपुष्कलंवीरंमहाकोपसमन्वितः तेबाणानतपर्वाणस्तीक्ष्णारामानुजांगिनः ३८ सर्पा-
आशीविषायद्वत्क्रुत्थास्तद्वद्वपुस्थिताः परमंकोपमापन्नःपुष्कलोभूमिपंपुनः ३९ बाणानांशतकेनाशुवि

भेदनतर्पणा तैर्बाणैःकवचंभिन्नंकिरीटःसशिरस्त्रकः ४० रथोधनुर्महत्सज्यंछिन्नंकोपपरिष्टवान् शत्रुजे
नपरिपुष्टोबाणभिन्नकलेवरः ४१ अन्यंस्यंदनमारुह्यजगामभरतात्मजम् धन्योसिवीररामस्यचरणाब्जम
धुव्रत ४२ महत्कृतंकर्मतेद्ययदहंविरथीकृतः प्राणान्रक्षस्वभोवीरसांप्रतंमयियुद्ध्यति ४३ स्फुलभान
नवप्राणाःकालरूपेमयिस्थिते इत्युक्त्वाव्यहनद्बाणैरसंख्यैःशस्त्रकोविदः ४४ भूमौदिशिचतद्बाणानान्य
दृश्येततत्रह अनेकेराजसाहस्राभिन्नाअश्वाःसमंततः ४५ रथारथियुतास्तेनछिन्नाभिन्नाद्विधाकृताः शो
णितौघासरित्तत्रप्रस्रुतावरणांगणे ४६ यत्रोन्मदाहिमातंगादृश्यंतेशैलशृंगवत् केशाःशैवाललक्ष्यास्ते
मुहुःप्राणिशिरःस्थिताः ४७ अनेकेपाणयःछिन्नावीराणांमुद्रिकाश्रियः दृश्यंतेअहिवत्तत्रचंदनादिकलुषिताः
४८ शिरांसिचभटाग्र्याणांकच्छपाभावहंतिवै मांसानिपंकायत्रासंवीराणांमहतांततः ४९ एवंव्यतिकरेवृत्ते
योगिन्यःशतशोरणे पपुःपात्रेणरुधिरंप्राणिनांरणपातिनाम् ५० मांसानिबुभुजुस्तावैहर्षकौतुकसंयुताः
पीत्वातुशोणितंतत्रभक्षित्वामांससुन्मदाः ५१ ननृतुर्जहसुःप्रोच्चैरूजुरगुःप्रधनांगणे पिशाचास्तत्रसमरेप्रा
णिनांमस्तकानिवै ५२ धृत्वाकराभ्यांमत्तांगास्तालवद्वादनोद्यताः शिवास्तत्रमहामांसंपतितानांरणांगणे ५३
भक्षित्वाव्यनदन्मत्ताः कातराणांभयप्रदम् कातरास्त्रासमापन्नागताःकुंजरकोटरे ५४ भक्षितायोगिनीभि-
स्तेपापिनांकापिनस्थितिः एतत्कदनमालक्ष्यस्वसैन्यस्यरथाग्रणीः ५५ पुष्कलोपिचकारात्रकदनंरणमंडले

भिद्यंतेगजशीर्षाणिपतंतेमुक्तकानितत् ५६ दृश्यंतेलोभिभिर्वीरैस्त्वनि त्रैस्तत्रतत्रहि पुष्कलप्रहिताबाणानृणा
मंगेषुसर्वतः कुर्वंतिप्राणविच्छेदंवीराणामपिसर्वतः ५७ सर्वेरुधिरसिक्तांगाःसर्वेछिन्ननिजांगकाः दृश्यंते
किंशुकायद्वत्सुभटाःप्रधनांगणे ५८ एतस्मिन्समयेक्रुद्धःसमाभाष्यमहीपतिः जघानबहुबाणैस्तंरोषपूरप
रिप्लुतः ५९ तद्बाणवेधभिन्नांगोविशीर्णकवचोनृपः महाबलंतंमन्वानःप्राहरं च्छरकोटिभिः ६० तैर्बाणैःकव
चान्मुक्तैःस्रवद्बहुसुशोणितम् वपुर्बभूवरुचिरंशरपंजरगोचरम् ६१ शरपंजरमध्यस्थोविह्वलीकृतमान
सः शरानामुंच्यसंधातुंनक्षमःसचभारतिः ६२ रामंस्मृत्वाधनुर्धृत्वाकरेसज्ज्यंमहद्दृढम् मुमोचबाणान्नि-
शितान्वैरिवृंदनिवारणान् ६३ तैर्बाणैःशरजालंतद्विधूयद्विजपुंगव शंखंप्रध्मायसमरेजगादगतभीर्नृपम्
६४ पुष्कलउवाच त्वयाकृतंमहत्कर्मयन्मांबाणकृपंजरे गोचरंकृतवान्वीरवीरतापन्नसुद्भटम्
६५ धन्यस्त्वंममपान्योसिसांप्रतंरणमंडले पश्यमेद्यपराक्रांतंराजन्वीरमणेमहत् ६६ बाणत्रयेणभोवी
रमूर्छितंकरवैनहि तर्हिप्रतिज्ञांशृणुवैसर्ववीरविमोहिनीम् ६७ गंगांप्राप्यापियोवैतांविदित्वापापहारि
णीं नमज्जतिमहापापोमहामूढविचेष्टितः ६८ तस्यपापंममैवास्तुचेन्नत्वांरणमंडले पातयेमूर्छयावीरस
न्नद्धोभवभूपते ६९ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुष्कलस्यनृपोत्तमः चुकोपभृशमुद्विग्नोसंदधेनिशितान्शरान्
७० तेशराहृदयंभित्वागतास्तेभारतेर्महत् पेतुःक्षितावधोयद्वद्रामभक्तिपराङ्मुखाः ७१ ततःशरंमुमो

चास्मैनिशितंवह्निस्फुप्रभम् लक्ष्यीकृत्यमहद्वक्षःकपाटनटविस्तृतम् ७२ सबाणोभ्रूमिपतिनाद्विधाछि
न्नःशरेणहि पपातरथमध्येस रविमंडलवज्ज्वलन् ७३ अपरंबाणमाधत्तमातृभक्तिप्रवंततः निधायपुण्यं
सोप्येषचिच्छेदमहतापुनः ७४ तदाखिन्नःसहृदयेकिंकर्तव्यमितिस्मरन् रामंहृदिनिजार्तिघ्नंसुमोचपरमा
स्त्रवित् ७५ सबाणस्तस्यहृदयेलग्नआशीविषोपमः मूर्छामप्रापयत्तंवैज्वलत्सूर्यसमप्रभः ७६ ततो-
हाहाकृतंसर्वंपलायनपरायणम् राज्ञिसंमूर्छितेजातेपुष्कलोजयमाप्तवान् ७७ इतिश्रीपद्मपुरा
णेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेवीरमणेःपराभवोनामद्विचत्वारिंशत्तितमोऽध्यायः
४२ शेषउवाच हनूमान्वीरसिंहंतुसमागत्याब्रवीद्वचः तिष्ठयासिकुतोवीरजेष्यामित्वांस्व
णादिह १ एवमुक्तंसमाकर्ण्यप्लवगस्यवचोमहत् कोपपूरपरिपुष्टोकार्मुकंजलदस्वनम् २ टंकारयित्वानिशि
तान्बाणान्मुंचन्रणांगणे आषाढेजलदस्यैववृष्यासारःसुमनोहरः ३ तान्दृष्ट्वानिशितान्बाणान्स्वदेहेस्व
विलग्नकान् चुकोपहृदयेत्यंतंहनूमानंजनीसुतः ४ मुष्टिनाताडयामासहृदयेवज्रसारिणा समुष्टिनाह
तोवीरः पपातधरणीतले ५ मूर्छितंतंसमालोक्यपितृव्यंसशुभांगदः रुक्मांगदोपिसंमूर्छांत्यक्त्वागाद्रण
मंडले ६ बाणान्सर्वाभिवर्षंतौमेघाविवमहास्वनौ कुर्वंतौकदनंघोरंप्लवंगंप्रतिजग्मतुः ७ तौदृष्ट्वासम
रेयोद्धुमायातौवीक्ष्यवानरः लांगूलेनचसंवेष्ट्यसरथौचापधारकौ ८ स्फोटयामासभूदेशेतत्क्षणान्मूर्छि

तावुभौ निश्चेष्टौसमभूतांतौरुधिरारक्तदेहकौ ९ बलमित्रश्चिरंयुद्धंविधायरुक्मदमेनहि मूर्छामप्रापयंतं
वैबाणैःशितरुक्मपर्वभिः १० पुष्कलेनक्षणान्नीतोमूर्छांचैतन्यवर्जिताम् जयमासंतुकटकंशत्रुघ्नस्यभटार्दनं
एतस्मिन्समयेसांबःस्यंनदंवरमास्थितः विस्फारयन्धनुर्दिव्यमुपाधावद्भटानिमान् १२ जटाजूटांतरगतांचंद्र
रेखांवहन्महान् सर्पभूषांमनस्पर्शांदधदाजगवंधनुः १३ मूर्छितान्स्वजनान्दृष्ट्वाभक्तार्त्तिघ्नोमहेश्वरः योद्धुंप्रा
यान्महत्सैन्यंशत्रुघ्नस्योर्जितंमहत् १४ सगणःसपरीवारोकंपयन्पृथिवीतलम् भक्तरक्षार्थमागच्छत्त्रिपुरं
तुपुरायथा १५ कोपाच्छोणतरैर्नेत्रैर्बहुप्रलयकारकः पश्यन्वीरान्बहुमृतान्पिनाकीदेववंदितः १६ तमागतं
महेशानंवीक्ष्यरामानुजोबली जगामसमरेयोद्धुंसर्वदेवशिरोमणिम् १७ अथागतंतुशत्रुघ्नंरुद्रोवीक्ष्यपिना
कधृक् उवाचपरमापन्नःकोपंसगुणचापधृक् १८ पुष्कलेनमहत्कर्मकृतंरामांघ्रिसेविना मद्भक्तंयोरणेह
त्वागत्वासमरमंडलम् १९ अद्यक्वास्तिपरोवीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् तंहत्वासुखमाप्स्यामिसमरेभक्तपी
डनम् २० शेषउवाच इत्युक्त्वावीरभद्रंसप्रेषयामासपुष्कलं याहित्वंसमरेयोद्धुंपुष्कलंसेवकार्दनं २१
नंदिनंप्रेषयामासहनूमंतंमहाबलम् कुशध्वजंप्रचंडंतुभृंगिणंचसुबाहुकम् २२ रुक्मदमंचंडनामानंगणंस्वी
यंसमादिशत् पुष्कलस्तुसमायांतंवीरभद्रंमहागणम् २३ महारुद्रस्यसंवीक्ष्ययोद्धुंप्रायान्महामनाः पुष्क
लःपंचभिर्बाणैस्ताडयामाससंयुगे २४ तैर्बाणैःक्षतगात्रस्तुत्रिशूलंससमादिशत् सत्रिशूलंक्षणाच्छित्वा

व्यगर्जतमहाबलः २५ छिन्नंस्वीयंत्रिशूलंवैवीक्ष्यरुद्रानुगोबली खट्वांगेनजघानाशुमस्तकेभारतिंद्विज २६
खट्वांगाभिहतःसोथमुमूर्छ क्षणमुद्भटः विहायमूर्छांसद्वीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् २७ शरैश्चिच्छेदखट्वांगं
करस्थंतस्यतत्क्षणात् वीरभद्रःस्वकेछिन्नेखट्वांगेकरसंस्थिते २८ परमंक्रोधमापन्नोबभंजरथिनोरथम्
भंक्त्वारथंतुवीरस्यपदातिंचविधायसः २९ बाहुयुद्धेनयुयुधेपुष्कलेनमहात्मना सपुष्कलोरथंत्यक्त्वाचूर्णि
तंतेनवेगतः ३० मुष्टिनाताडयामासवीरभद्रंमहाबलः अन्योन्यंमुष्टिभिर्घ्नंतौऊरुभिर्जानुभिस्तथा ३१ परस्प
रवधोद्युक्तौपरस्परजयैषिणौ एवंचतुर्दिनमभूद्रात्रिंदिनमपीशयोः ३२ नकोपितत्रहीयेतनजीयेतम
हाबलः पंचमेतुदिनेप्राप्तेवीरभद्रोमहाबलः ३३ गृहीत्वानभउड्डीनोमहावीरंतुपुष्कलम् तत्रयुद्धंतयोरा
सीद्देवास्फुरविमोहनम् ३४ मुष्टिनाचरणाघातैर्बहुभिःस्फुरवैर्महत् तदात्यंतंप्रकुपितोपुष्कलोवीरभ
द्रकम् ३५ गृहीत्वाकंठदेशेतुताडयामासभूतले तेनप्राणेनव्यथितोवीरभद्रोमहाबलः ३६ गृहीत्वापु
ष्कलंपादेजघानास्फालयन्मुहुः ताडयित्वामहीदेशेपुष्कलंस्फमहाबलः ३७ त्रिशूलेनचकर्ताशुशिरोज्व
लितकुंडलम् जगर्जपुष्कलंहत्वावीरभद्रोमहाबलः ३८ गर्जतानेनशर्वेणप्रापितास्त्रःससुद्भटः हाहाकारो
महानासीत्पुष्कलेपतितेरणे ३९ त्रासंप्रापुर्जनाःसर्वेरणमध्येस्फकोविदाः तेशशंसुश्चशत्रुघ्नंपुष्कलंपतितं
रणे ४० निहतंवीरभद्रेणमहेश्वरगणेनवै इत्याश्रुत्यमहावीरःपुष्कलस्यवधंतदा ४१ दुःखंप्राप्तोरणेत्यं-

तं कंपमानः शक्त्या महान् तं दुःखितं च शत्रुघ्नं ज्ञात्वा रुद्रो ब्रवीद्वचः ४२ शत्रुघ्नं समरे वीरं शोचतं पुष्कले हते
रे शत्रुघ्न रणे शोकं मा कृथाः स्म महाबल ४३ वीराणां रणमध्ये तु पातनं कीर्तये स्मृतम् धन्यो वीरः पुष्कलाख्यो
यश्च वै दिनपंचकम् ४४ युयुधे वीरभद्रेण महाप्रलयकारिणा येन क्षणार्द्धेन निहतो दक्षो मदपमानकृत् ४५
क्षणार्द्धेन निहता येन दैत्यास्त्रिपुरसैनिकाः तस्माद्युध्यस्व राजेंद्र शोकं त्यक्त्वा महाबल ४६ यत्नात्तिष्ठस्व वीरा
ग्र्यमयि योधरि संस्थिते शोकं संत्यज्य शत्रुघ्नो वीरश्च क्रोधकं धरम् ४७ आत्तसज्जधनुर्बाणैः प्रच्छादमहे
श्वरम् ते बाणाः स्फुरशीर्षण्यवपुषं क्षतविक्षतम् ४८ अकुर्वत महच्चित्रं भक्तरक्षार्थमागतम् ते बाणाः शंकर
स्याथ बाणा नभसि संस्थिताः ४९ व्याप्येतत्सकलं विश्वं चित्रकारि मुनेरपि तद्बाणयोर्युद्धबलं वीक्ष्य सर्व-
त्र मेनिरे ५० प्रलयं लोकसंहारकारकं सर्वमोहकम् आकाशे तु विमानानि संश्रित्य स्वपुरस्थिताः ५१ विलो
कयितुमागत्य प्रशंसंति तयोर्भृशम् अयं लोकत्रयस्यास्य प्रलयोत्पत्तिकारकः ५२ असावपि महाराजरामचं
द्रस्य चानुजः किमिदं भविता को वा जेष्यति क्षितिमंडले ५३ पराजयं वा को वीरः प्राप्स्यते रणमूर्धनि एवमेका
दशाहानि कृतं युद्धं परस्परम् ५४ द्वादशे दिवसे प्राप्ते मुमोचास्त्रं नराधिपः ब्रह्मसंज्ञं महादेवं हंतुं क्रोधसम-
न्वितः ५५ स विज्ञाय महास्त्रं तन्मुक्तं शत्रुघ्नवैरिणा हसन्नपि च तत्तेन मुक्तं ब्रह्मशिरो महत् ५६ अत्यंत-
विस्मयं प्राप्तः किं कर्तव्यमतः परम् एवं विचारयुक्तस्य हृदये ज्वलनोपमम् ५७ शरं वै निचखानाशु देवदेव

शिरोमणिः तेनबाणेनशत्रुघ्नोमूर्छितोरणमंडले ५८ हाहाभूतंजगत्सर्वंकटकंभटसेवितम् वीराःसर्वेरुद्र
गणैःपातिताःपृथिवीतले ५९ सुबाहुदमनोमुख्याःस्वबाहुबलदर्पिताः पतितंमूर्छयावीक्ष्यशत्रुघ्नंशरपी
डितम् ६० पुष्कलंतुरथेस्थाप्यसेवकैःपरिरक्षितम् हनूमानागतोयोद्धुंशिवंसंहारकारकम् ६१ प्रकुर्वन्नो
षितस्तीव्रंलांगूलंचप्रकल्पयत् ६२ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्व
मेधेपुष्कलपराजयोनामत्रिचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४३ शेषउवाच आगत्यसविधेरु
द्रंसमरांगणमूर्धनि जगादहनुमान्वीरःसंजिहीर्षुःसुराधिपम् १ हनूमानुवाच यदान्वरत्त्वं
रुद्रास्यधर्मस्यप्रतिकूलनम् तस्मात्त्वांशास्तुमिच्छामिरामभक्तवृधोद्यतम् २ मयापुराश्रुतंदेवऋषि
भिर्बहुधोदितम् रघुनाथपदस्मारीनित्यंरुद्रःपिनाकधृक् ३ तत्सर्वंतुमृषाजातंशत्रुघ्नंप्रतियुध्यता पु
ष्कलोमेहतःशूरःशत्रुघ्नोपिविमूर्छितः ४ तस्मात्त्वांपातयाम्यद्यत्रैलोक्यप्रलयोद्यतम् यत्नात्तिष्ठस्वभो
शर्वरामभक्तिपराङ्मुख ५ इत्युक्तवंतंप्लवगंप्रोवाचसमहेश्वरः धन्योसिवीरवर्यत्वंभवान्वदतिनोमृषा
मत्स्वामीरामचंद्रोयंसुरासुरनमस्कृतः तदश्वमानयामासतद्रक्षार्थमयागतम् ७ निवसामिपुरेनित्यं
तद्भक्त्यानुवशीकृतः यथाकथंचिद्भक्तोसौरक्ष्यस्त्वात्माइतिस्थितिः ८ रघुनाथःकृपांकृत्वाविलोकयतुनि
स्त्रपम् मांस्वभक्तस्यदुःखेनकिंचित्कोपधरंमहान् ९ शेषउवाच एवंवदतिचंडीशेहनूमा

कुपितोभृशम् शिलामादायकोपेनताडयामासतद्रथम् २० शिलयाताडितस्तस्यरथःशकलतांगतः स
सूतःसहयःकेतुपताकाभिःसमन्वितः २१ नभस्थादेवताःसर्वाःप्रशशंसुःकपीश्वरम् धन्योसिप्लवगाधीश
महत्कर्मत्वयाकृतम् २२ श्रीशिवंविरथंदृष्ट्वानंदीतंसमुपाद्रवत् उवाचश्रीमहादेवंमत्पृष्ठंगम्यतामिति १३ वृ
षस्थितंतुभूतेशंहनूमान्कुपितोभृशम् जघानपर्वताग्रेणमूर्ध्नितस्यमहाकपिः १४ तदाहतोभूतपतिःशूलं-
तीक्ष्णंसमाददे जाज्वल्यमानंत्रिशिखंवह्निज्वालासमप्रभं १५ आयांतंतन्महद्दृष्ट्वाशूलंप्रज्वलनप्रभम् हस्तेगृ-
हीत्वातरसाबभंजतिलशःक्षणात् १६ भग्नेत्रिशूलेतरसाकपींद्रेणाक्षणाच्छिवः शक्तिंकरेसमासाद्यसर्वलो
हविनिर्मिताम् १७ साशक्तिःशिवनिर्मुक्ताहृदयेतस्यधीमतः लग्नाबलाद्धतस्तत्रक्लीब्यत्वंप्लवगाधिपः १८ तत्
क्षणात्तद्व्यथांतीर्त्वागृहीत्वावृक्षमुल्बणम् ताडयामासहृदयेमहाव्यालविभूषिते १९ ताडितस्तेनवीरेणफ-
णींद्रारूढा समागताः इतस्ततस्ततंमुक्त्वागताःपातालसंभवाः २० शिवस्तस्मिन्नगेमुक्तेवक्षसिस्वेनिरीक्ष्य
च कुपितोव्यदधाद्घोरंमुसलंकरयुग्मके २१ हतोसिगच्छसंग्रामात्पलायप्लवगाधम एषतेप्राणहंताहंमुसले
नक्षणादिह २२ मुसलंवीक्ष्यनिर्मुक्तंशिवेनकुपितेनवै कीशस्तंवंचयामासमहावेगाद्धरिंस्मरन् २३ मुसलं
तत्सपाताधःशिवमुक्तंमहायसम् विदार्यपृथिवींसर्वांजगामचरसातले २४ तदाप्रकुपितोत्यंतंहनूमान्रा
मसेवकः गृहीत्वापर्वतंहस्तेताडयामासवक्षसि २५ सयावत्पर्वतंछेत्तुंमतींचक्रेसतीपतिः तावद्धनःकपीं

१५

८४

द्रेणशालेनबहुशाखिना २६ नमपिच्छेत्तुमुद्युक्तो यावत्तावच्छिलाहतः शिलास्ताभेदितुंस्वांगंचकारमृडतन्द्रु
ताः २७ तावद्दृष्टिंचकारायंशिलाभिर्नगपर्वतैः लांगूलेनविशालेनताडयत्येषभूतपम् २८ शिलाभिःपर्व
तैर्वृक्षैःपुच्छास्फोटेनभूरिशः नंदीप्राप्तोमहात्रासंचंद्रोपिशकलीकृतः २९ अत्यंतंविह्वलोजातोमहेशानः
प्रकोपनः क्षणेक्षणेप्रहारेणविह्वलंकुर्वतंभृशम् ३० जगादप्लवगाधीशंधन्योसिरघुणानुग महत्कर्मकृतं
तेद्य यत्त्वयाहंप्रतोषितः ३१ नदानेननयज्ञेननाल्पेनतपसाप्यहम् सुलभोस्मिमहावेगतस्मात्प्रार्थयमेव
रम् ३२ शेषउवाच एवंब्रुवंतंतंदृष्ट्वाहनूमान्निजगादतम् प्रहसन्निर्भयंवाण्यामहेशानंसुतो-
षितम् ३३ हनुमानुवाच रघुनाथप्रसादेनसर्वमेस्तिमहेश्वर तथापियाचेहवरंत्वत्तःसमरतो
षितात् ३४ एषपुष्कलसंज्ञोवैसमरेपतितोहतः तथैवरामावरजःशत्रुघ्नोमूर्छितोरणे ३५ अन्येचवीराब
हवःपतिताःशरविक्षताः मूर्छिताःपतिताःकेचित्तान्रक्षस्वगणैःसह ३६ यथानैनान्महाभूतावेतालाश्चपि
शाचकाः नहरंतिनरवादंतिश्वसृगालादयस्तथा ३७ एतेषांवपुषोभेदोनभवेत्त्वंतथाचर यावदिंद्रंरणेजि
त्वानयामिद्रोणपर्वतम् ३८ तत्रस्थामौषधींवापिनीत्वासंस्थामितान्भटान् जीवयामिबलात्सर्वांस्तावत्त्वं
रक्षसर्वशः ४० एषगच्छामितंनेतुंद्रोणपर्वतसत्तमम् यस्मिन्वसंत्योषधयःप्राणिसंजीवनंकराः ४० एतद्व
चःसमाकर्ण्यतथेतिनिजगादतम् याहिशीघ्रंनगंनेतुंरक्षामित्वद्भटान्मृतान् ४१ तच्छ्रुत्वावाक्यमीशस्यजगामद्रो

णपर्वतम् द्वीपान्सर्वानतिक्रम्यजगामक्षीरसागरम् ४२ अत्रतुस्वगणैश्चायंरक्षतिस्मशिवोमहान् स्मशा
नंतद्गणैःस्वीयैर्महाबलपराक्रमैः ४३ हनुमान्द्रोणमासाद्यद्रोणीनांसुमहद्गिरिम् लांगूलेतंविधायाशुप्रतस्थे
रणमंडलम् ४४ तंनेतुमुद्यतेविप्रचकंपेसचपर्वतः कंपमानंतुतंदृष्ट्वातत्सालादेवतागणाः ४५ हाहेतिकृ-
त्वाप्रोचुस्तेकिमिदंभवितागिरौ कोह्येनंनीयतेवीरोमहाबलपराक्रमः ४६ एवंकृत्वासुराःसर्वेसंहतादृ
ढः कपिम् मुंचैनमजितंप्रोच्यजघ्नुःशस्त्रास्त्रकोटिभिः ४७ तान्सर्वान्निघ्नतोदृष्ट्वाहनूमान्कुपितोभृश
म् जघानतान्क्षणाद्वीरःशक्रःसर्वासुरान्यथा ४८ केचित्पदाहतास्तत्रकेचित्करविमर्दिताः लांगूलेनहताः
केचित्केचिच्छृंगेणचाहताः ४९ सर्वेतेनाशमापन्नाःक्षणात्कीशेशताडिताः केचिन्निपतिताभूमौरुधिरेण
परिप्लुताः ५० केचित्कीशभयात्त्रस्ताजग्मुःशक्रंसुराधिपम् क्षतेनचपरिप्लुष्टारुधिरक्षतदेहिनः ५१ तान्दृ
ष्ट्वाभयसंविग्नान्रुधिरेणपरिप्लुतान् सुरान्जगादविमनाःशक्रःसर्वसुरोत्तमः ५२ कथंयूयंभयत्रस्ताःक
थंरुधिरविप्लुताः केनदैत्येननिहताराक्षसेनाधमेनच ५३ सर्वंशंसतमेतथ्यंयथाज्ञात्वाव्रजामितम् निहत्य
बध्वाचायामियुष्मत्घातकमुन्मदम् ५४ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यतुराषाहंसुरोत्तमम् जगदुर्दीनयावाचासु
रासुरनमस्कृतम् ५५ देवाऊचुः इहागत्यनजानीमःकश्चिद्वानररूपधृक् नेतुंद्रोणंसमुद्युक्तो-
लांगूलेस्थाप्यतंगिरिम् ५६ गंतुंकृतमतिस्तावद्वयंसर्वेसुसंहिताः युद्धंकृत्वासुसंनद्धाःसर्वशस्त्रास्त्रव

र्षिणः ५७ तेनसर्वैर्वयंयुद्धे निर्जिताबलशालिना अनेकेनिहतास्तत्र भूमौपेतुःसुरोत्तमाः ५८ वयंतुबहुभिः
पुण्यैर्जीविताइहचागताः शोणितेनसुसिक्तांगाःक्षतपीडासमन्विताः ५९ एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यसुराणांस
पुरंदरः आदिदेशसुरान्सर्वान् महाबलसमन्वितान् ६० यातंमहाद्रोणगिरिंकपिंबन्धुंमहाबलम् बध्वा
नयतयूयंवैसुराणांरणपातकम् ६१ इत्याज्ञप्तायर्युस्तेवैद्रोणंपर्वतसत्तमम् यत्रास्तेबलवान्वीरोहनूमा
न्कपिसत्तमः ६२ गत्वातेप्राहरन्सर्वेहनूमंतंमहाबलम् हनूमतातेनिहतामुष्टिभिःकरताडनैः ६३ पतिता
स्तेक्षणास्तत्ररुधिरक्षतविग्रहाः अन्येपलायनपराजग्मुस्तेत्रिदिवेश्वरम् ६४ तच्छ्रुत्वाकुपितःशक्रःस
र्वानमरसत्तमान् आदिदेशमहावीरंवानरेंद्रंसुरोत्तमः ६५ तदाज्ञयातेतत्रैवयत्रकीशेश्वरोबली ता
न्सर्वानागतान्दृष्ट्वाजगादकपिसत्तमः ६६ मायातवीराःसमरेसंहर्त्तारंहिमांभटाः प्रेष्यामियुष्मानधु-
नासंयमिन्याःपुरोंतिके ६७ इत्युक्ताअपितेसर्वेसन्नद्धाःप्राहरन्कपिम् शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैर्महाबलस
मन्विताः ६८ केचिच्छूलैःपरशुभिःकेचित्खड्गैश्चपट्टिशैः मुसलैःशक्तिभिःकेचित्क्रोधेनकलुषीकृताः ६९
सआहतोवीरवरैर्विविधैरायुधैर्बली शिलाभिस्तान्जघानाशुसर्वानमरसत्तमान् ७० केचित्पलाय्यनि
हताग़ताःशक्रसमीपकम् तदुक्तंवाक्यमाकर्ण्यभयंप्रापसुराधिपः ७० बृहस्पतिंसुराध्यक्षंमंत्रिणंस्वर्गवा
सिनाम् पप्रच्छसविधिर्गत्वानत्वासुरगुरुंवरम् ७१ इंद्रउवाच कोसौयोवानरोद्रोणंनेतुंस्वामि

मिन्समागतः येनमेनिहतावीराअमराःशस्त्रधारिणः ७३ शेषउवाच एतच्छ्रुत्वातुतद्वाक्य
मुक्तमांगिरसोमहान् जगादभयसंविग्नंतुराषाहंस्सुराधिपम् ७४ बृहस्पतिरुवाच योरावणं
महत्संख्येकुंभकर्णमदीहनत् येनतेवैरिणःसर्वेहतास्तस्यैवसेवकाः ७५ येनलंकासत्रिकूटानिर्दग्धापु
च्छवह्निना अक्षोयोनिहतोयेनहनूमंतमवेहितम् ७६ तेनसर्वेविनिहताद्रोणार्थमयमुद्यमः हयमेधंमहा
राजः करोतिबलिसत्तमः ७७ तस्याश्वंशिवभक्तस्सुनृपोवीरमणिर्महान् जहारतत्रसमभूद्रणंस्सुरवि
मोहनम् ७८ शिवेननिहताःसंख्येवीरारामस्यभूरिशः तान्वैजीवयितुंद्रोणंनेष्यतेचमहाबलः ७९
नायंवर्षशतैर्जय्योभवताबलसंयुतः तस्मात्प्रसादयकपिंदेहितत्रत्यमोषधम् ८० इतिश्रीपद्मपु
राणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेद्रोणगिरौदेवानांपराजयोनामचतुश्चत्वारिंशोऽध्या
यः ४४ शेषउवाच गुरुभाषितमाकर्ण्यवृषपर्वरिपुःस्वराट् ज्ञात्वारामस्यकार्यार्थमाग-
तंपवनात्मजम् १ भयंतत्याजमनसिवानरात्समुपस्थितम् जहर्षचित्तेचभृशंवाचस्पतिमुवाचह २

इंद्रउवाच कथंकार्यस्सुराधारोद्रोणोयंनेष्यतेयदि देवानांजीवनंभूयः कथंस्यादितिमेवद ३ इदा
नींपवनोद्भूतंप्रसादययथातथम् रामःप्रीतिंपरांयातिदेवानांचसुखंभवेत् ४ देवाधिपस्यवचनंश्रुत्वावा
चस्पतिस्तदा शक्रंतुपुरतःकृत्वासर्वदेवैःपरिवृतम् ५ जगामतत्रयत्रास्तेहनूमान्निर्भयःकपिः गर्जति

प्रसभंजित्वासुरान्सर्वान्सुरवासनः ६ तेगत्वासन्निधौतस्यबृहस्पतिपुरोगमाः पेतुस्तेचरणौनत्वासमी
रतनुजस्यहि ७ बृहस्पतिश्चतंवीरंजगादप्रेरितोमुनिः सुराधीशेनलोकस्यगुरुणावदतांवरः ८ बृह-
स्पतिरुवाच अजानद्भिःकृतंकर्मदेवैस्तवपराक्रमम् श्रीरामचरणस्यत्वंसेवकोसिमहामते ९ किमर्थ
मयमारंभःकथमत्रसमागतः तत्करिष्यामहेसर्वेसन्नतास्तवभाषितम् १० रोषंत्यक्त्वाकृपांकृत्वादेवाधीशं
विलोकय पवनात्मजदैत्यानांभयंकरवपुर्दधत् ११ शेषउवाच इत्थंभाषितमाकर्ण्यदेवानां
सद्गुरोर्वचः उवाचदेवान्सकलान्गुरुंचैवमहायशाः राज्ञोवीरमणेःसंख्येहताःशर्वेणभूरिशः भटास्तान्वैजीव
यितुंद्रोणंनेष्यामिपर्वतम् १३ तंयेनिवारयिष्यंतिस्ववीर्यबलदर्पिताः तान्नेष्यामिक्षणादेवयमस्यसदनंप्रति
१४ तस्माद्दत्तमेयूयंद्रोणंवाथतदौषधम् येनसंजीवयिष्यामिमृतान्वीरान्रणांगणे १५ शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यवायुसूनोर्महात्मनः तेसर्वेप्रणतिंगत्वाददुःसंजीवनौषधम् १६ तेप्रहृष्टाभयंत्यक्त्वासु
राःस्वर्गौकसःस्वयम् ययुःसुरपतिंकृत्वापुरःसौख्यसमन्विताः १७ हनूमान्भेषजंतत्तुसमादायगतोरणम्
स्तुतःसर्वैःसुरगणैर्महाकर्मसमुत्सुकैः १८ तमागतंहनूमंतंवीक्ष्यसर्वेपिवैरिणः साधुसाधुप्रशंसंतअद्भुतं
मेनिरेकपिम् १९ कपिःसमागत्यमहासुदायुतःपुरोभटंपुष्कलमागतांतकम् शिवेनसंरक्षितसुग्रमंडलेश्रीराम
चित्तंत्वरितंजगामह २० सुमतिंचसमाहूयमंत्रिणंमहतांमतम् उवाचजीवयाम्यद्यसर्वान्वीरान्रणेस्थि-

तान् २१ एवमुक्त्वाभेषजंच तत्पुष्कलमहोरसि शिरःकायेनसंधायजगादवचनंशुभम् २२ यद्यहंमनसावा
चाकर्मणाराघवंप्रति जानामितर्हिएतेनभेषजेनाशुजीवतु २३ इतिवाक्यंवक्तियावत्तावत्पुष्कलउत्थितः
रणांगणेदशन्रोषाद्दंतान्वीरशिरोमणिः २४ क्वगतोवीरभद्रोसौमांसंमूर्छ्छरणांगणे सद्योहंपातयाम्येनंक्षा
त्तिमेधनुरुत्तमम् २५ इतिसंभाषमाणंतंप्राहवीरंकपीश्वरः धन्योसिवीरयद्भूयोवदस्येवंरणांगणे २६ त्वंह
तोवीरभद्रेणरघुनाथप्रसादतः पुनःसंजीवितोस्येहिशत्रुघ्नंयाममूर्छितम् २७ इत्युक्त्वाप्रययौतत्रसंग्रामवर
मूर्धनि श्वसन्नास्तेसशत्रुघ्नःशिवबाणप्रपीडितः २८ तत्रगत्वासमीपंतुशत्रुघ्नस्यमहात्मनः निधायभेषजं
तस्यवक्षसिश्वासमागते २९ उवाचहनुमास्त्वंवैजीवशत्रुघ्नसत्तम मूर्छितोसिरणेकस्मान्महाबलपराक्रम
३० यद्यहंब्रह्मचर्यंचजन्मपर्यंतमुद्यतः पालयामितदावीरःशत्रुघ्नोजीवतुक्षणात् ३१ उक्तमात्रेणतेनेत्थंजी
वितःक्षणमात्रतः क्वशिवःक्वशिवोयातोविहायरणमंडलम् ३२ अनेकेनिहताःसंख्येश्रीरुद्रेणपिनाकिना
तेसर्वेजीवितास्तेनकपींद्रेणमहात्मना ३३ तदासर्वेसुसन्नद्धारोषपूरितमानसाः स्वेस्वेरथेस्थिताःशत्रून्प्रय
युःक्षतविग्रहाः ३४ पुष्कलोवीरभद्रंतुचंडंचैवकपिध्वजः नंदिनंहनुमान्वीरोशत्रुघ्नःसंगरेशिवम् ३५ धनुर्वि
स्फारयंतंतंशत्रुघ्नंबलिनांवरम् संग्रामेशिवमाह्वयतिष्ठंतंप्रययौनृपः ३६ राजावीरमणिर्वीरोशत्रुघ्नःसमरेब
ली अन्योन्यंचक्रतुर्युद्धंमुनिविस्मयकारकम् ३७ राजावीरमणिर्नागान्रथानश्वान्शताधिकान् शत्रुघ्न-

स्यनरेंद्रस्यतिलशश्चाकरोद्द्विज ३८ तदाप्रकुपितोत्यंतंशत्रुघ्नोरणमंडले आग्नेयास्त्रंमुमोचास्मैदग्धुंसैन्य
समन्वितम् ३९ दाहकंतन्महद्दृष्ट्वामहास्त्रंशत्रुमोचितम् अत्यंतंकुपितोराजावारुणास्त्रंसमाददे ४० वारुणा
स्त्रेणशीतार्तंवीक्ष्यरामानुजोबली वायव्यास्त्रंमुमोचास्मैतेनवायुर्महानभूत् ४१ वायुनासंहतामेघाययुस्ते
सर्वतोदिशम् इतस्ततोगताःसर्वेसैन्यंतत्सुरिवतंबभौ ४२ सैन्यंपवनपीडार्तंनृपोवीरमणिर्महान् पर्वतास्त्रं
सुसन्नद्धोजग्राहचशरासने ४३ पर्वतैर्वंचितोवायुर्नृपेणसर्वसंगरे तद्वीक्ष्यरामावरजोवज्रास्त्रंतुसमाददे
४४ वज्रास्त्रेणहताःसर्वेनगास्तुतिलशःकृताः चूर्णतांप्रापुरेतस्मिन्रणेशूरविराजिते ४५ वज्रास्त्रेणविदी
र्णांगावीराःशोणितशोभिताः बभूवुःसमरप्रांतेतच्चित्रंसमभूद्रणे ४६ तदाप्रकुपितोत्यंतंराजावीरमणिर्महा
न् ब्रह्मास्त्रंचापआधत्तवैरिदाहकमद्भुतम् ४७ ब्रह्मास्त्रेचापआधत्तसस्मारसुमनोहरम् शरंतद्योगिनीदत्तं
सर्ववैरिविमोहनम् ४८ ब्रह्मास्त्रंतत्करात्भ्रष्टमागतंवैरिणंप्रति तावच्छत्रुघ्ननाम्नातुतन्मुक्तंमोहनास्त्रकम्
४९ मोहनास्त्रेणतद्ब्राह्मंद्विधाछिन्नंक्षणादिह लग्नोराज्ञोहृदिक्षिप्रंमूर्छामप्रापयन्नृपम् ५० तेबाणाःशतशो
मुक्ताःशत्रुघ्नेनमहीभृता सर्वेपिमूर्छितावीरागणारुद्रस्ययेपुनः ५१ शिवंविनारणेमूढानराःपेतुर्महीतले न
दाशिवःप्रकुपितोरथेतिष्ठन्ययौनृपम् ५२ शिवेनसहसायोद्धुंसमायातोरणांगणे शत्रुघ्नःसज्जमत्युग्रंधनुः
कृत्वाव्ययुत्स्यत ५३ तयोःसमभवद्युद्धंघोरंवैरिविदारणम् शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैरादीपितदिगंतरम् ५४ अ

स्त्रप्रत्यस्त्रसंघातैस्ताडनप्रतिताडनैः देवानामपिदैत्यानांनैताहृग्रणमंडलम् ५५ तदाव्याकुलितोत्यंतंशत्रुघ्नः
शिवसंगरे सस्मारस्वामिनंतत्र पावनेरुपदेशतः ५६ हानाथभ्रातरत्युग्रः शिवःप्राणापहारकम् करोतिधनु
रुद्यम्यत्रायस्वरणमंडले ५७ अनेकदुःखपाथोधितीर्णारामनवाख्यया मामप्युद्धरदुःखस्थंरामरामकृपानि
धे ५८ इत्थंवक्तियदातत्रवीक्षितोरणमंडले नीलोत्पलदलश्यामोरामोराजीवलोचनः ५९ मृगशृंगंकटौधृ-
त्वादीक्षितंवपुरुद्वहन् तंदृष्ट्वाविस्मयंप्रापशत्रुघ्नःसमरांगणे ६० इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेष
वात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेश्रीरामदर्शनंनामपंचचत्वारिंशोऽध्यायः ४५ शेषउवाच आगतं
वीक्ष्यश्रीरामंशत्रुघ्नःप्रणतार्तिहम् भ्रातरंसकलाद्दुःखान्मुक्तोभूद्द्विजसत्तम १ हनूमान्वीक्ष्यविभ्रांतोराम
स्यचरणौमुदा ववंदेभक्तरक्षार्थमागतंनिजगादच २ स्वामिंस्त्वैतद्युक्तंतुस्वभक्तपरिपालनम् यत्संग्रामेजि
तंसर्वपाशबद्धंमुमोचयत् ३ वयंत्विदानींधन्यावैयद्द्रक्ष्यामोभवत्पदे जेष्यामोरीन्क्षणादेवत्वत्कृपातोरघूद्व
ह ४ शेषउवाच स्थाणुस्तदागतंरामंयोगिनांध्यानगोचरम् पतित्वापादयोर्विप्रजगादप्रणताभ
यम् ५ एकस्त्वंपुरुषःसाक्षात्प्रकृतेःपरईयते यस्त्वंस्वकलयाविश्वंसृजस्यवसिहंसिच ६ अरूपस्त्वमशेषस्य
जगतःकारणंपरम् एकएवत्रिधारूपंगृण्हासिकुहकान्वितः ७ सृष्टौविधातृरूपेणपालनेस्वयमासच प्रल
येजगतःसाक्षादहंशर्वाख्यतांगतः ८ नवयस्परमेशस्यहयमेधक्रतुक्रिया ब्रह्महत्यापनोदायतद्विडंबनम

द्भुतम् ९ यस्मादशौचममलंगंगाख्यंशिरसोत्तरा वहामिपापशांत्यर्थंतस्यतेपातकंकुतः १० मयाबद्धपकाराय
कृतंकर्मतवस्फुटम् क्षम्यतांतत्कृपालोहिभवनोप्यविधायकम् ११ किंकरोमिमयासत्यपालनार्थमिदंकृतम्
राजन्प्रभावाद्भवतोभक्तरक्षार्थमागतः १२ असौपुराउज्जयिन्यांमहाकालनिकेतने स्नात्वाकंपातसरसितपस्ते
येमहाद्भुतम् १३ ततःप्रसन्नोजातोहंजगादंभूमिपंप्रति याचस्वेतिमहाराजसयाचेराज्यमद्भुतम् १४ मयाप्रो
क्तंदेवपुरेतवराज्यंभविष्यति यावद्रामहयःपुर्यामागमिष्यतियाज्ञिकः १५ तावत्प्रभृत्यहंस्थास्येतवरक्षार्थमु
द्यतः एतद्वृत्तवरोरामकिंकरोमिस्वसत्यतः १६ घृणितोस्म्यधुनाराजासपुत्रपशुबांधवः हयंसमर्प्यभवतेसे
वांवैविदधास्यति १७ शेषउवाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमहेशस्यरघूत्तमः उवाचधीरयावाचाहृ
ष्यापूर्णलोचनः १८ रामउवाच देवानामयमेवास्तिधर्मोभक्तस्यपालनम् त्वयासाधुकृतंकर्म
यद्भक्तोरक्षितोधुना १९ ममास्तिहृदयेशर्व भवतोहृदयेत्वहम् आवयोरंतरंनास्तिमूढाःपश्यंतिदुर्धियः २०
येभेदंविदधंत्यद्धाआवयोरेकरूपयोः कुंभीपाकेषुपच्यंतेनराःकल्पसहस्रकम् २१ येत्वद्भक्तास्तएवासन्मद्भ-
क्ताधर्मसंयुताः मद्भक्ताअतिभूयस्याभक्त्यातवनतिंकराः २२ शेषउवाच इत्थंभाषितमाक-
र्ण्यशर्वोवीरमणिंनृपम् मूर्छितंजीवयामासकरस्पर्शादिनाप्रभुः २३ अन्यानपिस्फुतानस्यमूर्छितान्शरपी
डितान् जीवयामाससमृडःसमर्थःप्रभुरीश्वरः २४ सज्जंविधायतंभूपंश्रीरामपदयोर्नतिम् कारयामासभू

तेशः पुत्रपौत्रैः परिवृतम् २५ धन्योराजावीरमणिर्योददर्शरघूत्तमं योगिभिर्योगनिष्ठाभिर्दुःप्रापमसुतायुतेः २६
तेनत्वारघुनाथंतंकृतार्थीकृतविग्रहाः ब्रह्मादिभिः पूज्यतमाअभूवन्द्विजसत्तम २७ शत्रुघ्नहनुमद्भ्यांचपु
ष्कलादिभिरुद्भटैः परिवृतंसमादायददौराजाहयोत्तमम् २८ राज्येनसहितंसर्वसपुत्रःसहबांधव शर्वेण
प्रेरितःप्रादाद्भूपोवीरमणिस्ततः २९ ततोरामानुजेः सर्वैर्वीरैर्भिर्निजसेवकैः शत्रुघ्नादिभिरत्यंतमुत्सुकैश्चवि
शेषतः ३० रथेमणिमयेतिष्ठन्बभूवसतिरोहितः अंतर्हितेरामभद्रेसर्वेप्रापुःस्मविस्मयम् ३१ माजानीहिम
नुष्यंतंरामंलोकैकवंदितम् जलेस्थलेचसर्वत्रवर्ततेसंस्थितःसदा ३२ ततोवीराःपरंहृष्टाअन्योन्यंपरिरेभि
रे तूर्यमंगलवादित्रैःसुमहानुत्सवोभवत् ३३ ततोमुक्तोहयःसर्वैर्वीरैःशस्त्रास्त्रकोविदैः सर्वैरनुगतःप्रीते
र्विस्मयेनसमन्वितैः ३४ शर्वःसत्यप्रतिज्ञश्चतमनुज्ञाप्यसेवकम् श्रीरामंशरणंप्रोच्ययाहिलोकैकदुर्लभ
म् ३५ स्वयमंतर्हितस्तत्रप्रलयोत्पत्तिकारकः कैलासमगमच्छर्वःसेवकैःपरिशोभितः ३६ भूपोवीरमणि
र्ध्यायन्श्रीरामचरणौद्विज शत्रुघ्नेनययौसार्कंबलिनाबलसंयुतः ३७ एतद्रामस्यचरितंयेशृण्वंतिनरो
त्तमाः तेषांसंसारुजंदुःखंनभविष्यतिकर्हिचित् ३८ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्या
यनसंवादेरामाश्वमेधेहयप्रस्थानंनामषट्चत्वारिंशोऽध्यायः ४६ शेषउवाच हयोगतोहेम
कूटंभारतांतेततोद्विज अनेकभटसाहस्रैरक्षितोबद्धचामरः १ योवैविस्तरतोदैर्घ्याद्योजनानांसमंत

तः अद्भुतेनसत्कृश्शृंगेश्वराजतैःकांचनादिभिः २ तत्रोद्यानंमहत्श्रेष्ठंपादपैःपरिशोभितम् शालैस्तालैस्तमालैश्च
कर्णिकारैःसमंततः ३ हिंतालैर्नागपुन्नागैःकोविदारैःसबिल्वकैः चंपकैर्बकुलैर्मेधैर्मदनैःकुटजादिभिः ४
जातिकाभिर्यूथिकाभिर्नवमल्लिकयातथा आम्रैर्माधवद्राक्षाभिर्दाडिमैःशोभितंवनम् ५ अनेकपक्षिसंघुष्टंभ्र
मरैर्निनदीकृतम् मयूरकेकारचितंसर्वर्तुसुखदंहयः ६ प्रविवेशसशत्रुघ्नोमनोवेगसमन्वितः स्वर्णपत्रंविशाले
स्वेभालेबिभ्रन्मनोहरम् ७ गच्छतस्तस्यवाहस्यहयमेधकृतोस्तथा अकस्मादेवचित्रंयत्तच्छृणुष्वद्विजो
त्तम ८ गात्रस्तंभोभवत्तस्यनचचालपथिस्थितः हेमकूटइवाचाल्योबभूवहयसत्तमः ९ तदानुदक्षकाःस
र्वेकशाघातान्वितेनिरे तदाहतेपिनययौस्तब्धगात्रोहयोत्तमः १० शत्रुघ्नंसविधेगत्वात्युक्तुःशुर्वाहरक्षकाः
स्वामिन्वयंनजानीमोकिमभूद्धयसत्तमे ११ गच्छतोवाहवर्यस्यमनोवेगस्यभूतले आकस्मिकोभवत्तस्यगा
त्रस्तंभोमहामते १२ कशाभिस्ताडितोस्माभिःपरंतत्रनचाचलत् एवंविचार्ययत्कर्मतत्कुरुष्वनृपोत्तम १३ त
दाविस्मयमापन्नोभूपतिःसहसैनिकैः जगामसहितःसर्वैर्हयस्यसहसोंतिके १४ पुष्कलोबाहुनाधृत्वाचरणौ
तस्यभूतलात् उत्पादयामासनदापरंनोच्चालितस्ततः १५ बलेनबलिनाक्रांतोनाकंपतहयस्तदा हनुमांस्तं
समुद्धर्तुंमतिंचक्रेमहामनाः १६ लांगूलेनसमावेष्ट्यबलेनबलिनांवरः आचकर्षबलाद्धाहंनचचालतथा
पिसः १७ तदोवाचकपिश्रेष्ठोहनुमान्विस्मयान्वितः शत्रुघ्नंबलिनांश्रेष्ठंवीराणांपरिशृण्वताम् १८ मयाद्धो

णोलांगुलेनलीलयोत्पाटितोधुना परमत्रमहाश्चर्यंकंपतेनहयोल्पकः १९ दिष्टमत्रनिदानंहिवीरैर्बलिभि
रुद्धतैः आकृष्टोपिनचस्थानाच्चचालतिलमात्रतः २० कपिभाषितमाकर्ण्यशत्रुघ्नोविस्मयान्वितः सुम
तिंमंत्रिणांश्रेष्ठमुवाचवदतांवरः २१ शत्रुघ्नउवाच मंत्रिन्किमभवद्वाहेस्तंभनंवपुषोनघ
कोत्रोपायोविधेयःस्याद्येनवाहगतिर्भवेत् २२ सुमतिरुवाच स्वामिन्किमभवद्वाहेस्तंभनंवपु
षोनघ देशोद्भवमहंजानेप्रत्यक्षंनोपरोक्षजम् २३ शेषउवाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुमतेर्धर्म
कोविदः अन्वेषयामासमुनिंसेवकैःसहशोभनम् २४ तेसर्वेसर्वतोगत्वामुनिंधर्मविदंभटाः व्यालोकयतस
र्वत्रनचापश्यन्मुनीश्वरम् २५ एकस्त्वनुचरस्तत्रगतोयोजनमात्रतः पूर्वस्यांदिशमुद्युक्तःपश्यतिस्ममम
हाश्रमम् २६ यत्रनिर्वैरिणःसर्वेपशवोजनतास्तथा गंगास्नानहताशेषकिल्बिषाःसुमनोहराः २७ यत्र
केचित्तपश्श्रेष्ठंकुर्वंतिस्महुताशनैः धूमैरधोमुखाःपत्रैर्वायुभिस्त्वोदरंभराः २८ यत्राग्निहोत्रजोधूमःपवित्रय
तिवैसदा अनेकमुनिसंस्पृष्टोमुक्तिर्यत्रद्विजोत्तम २९ तमाश्रमंमुनेर्ज्ञात्वाशौनकस्यमनोहरम् न्यवेदयन्नृ
पायासौविस्मयाविष्टचेतसे ३० तच्छ्रुत्वाहर्षितोत्यंतंशत्रुघ्नःसहसेवकैः हनुमत्पुष्कलाद्यैश्चसंयुतोगात्तदाश्र
मम् ३१ तत्रवीक्ष्यमुनिश्रेष्ठंसम्यक्हुतहुताशनम् प्रणम्यदंडवत्तस्यचरणौप्रपतत्यसौ ३२ तमागतंनृपंज्ञा
त्वाशत्रुघ्नंबलिनांवरम् अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रीतस्तद्दर्शनादभूत् ३३ सुखोपविष्टंविश्रांतंनृपंप्राहमुनीश्व

रः किमर्थमटनंदेवमहत्पर्यटनंनव ३४ त्वादृशाःपृथिवींसर्वांनृपावैनभ्रमंतिचेत् तदादुष्टजनाःसाधून्बाधं
तेविगतज्वरान् ३५ कथयस्वमहीपालशत्रुघ्नबलिनांवर सर्वंश्रुभावहंभूयात्तवपर्यटनादिकम् ३६
शेषउवाच इत्युक्तवंतंभूदेवंप्रत्युवाचमहीश्वरः गद्गदस्वरयावाण्याहर्षितस्वीयविग्रहः ३७
शत्रुघ्नउवाच अकस्मादभवच्चित्रंरामाश्वस्यमनोगतेः नातिदूरेत्वदावासात्तच्छृणुष्वविदांवर ३८
उद्यानेतवशोभाढ्येयदृच्छातोहयोगतः तस्मिंतेतस्यवाहस्यगात्रस्तंभोभवत्क्षणात् ३९ तदामेबलिनोवीराः
पुष्कलाद्यामदोत्कटाः बलादाचकृषुर्वाहंनचचालतथाप्यसौ ४० अस्मिन्नपारदुःखाब्धौमग्नानांत्वंतरिस्मृ
तः दैवाद्दृष्टःस्वभाग्येनकथयस्वनिदानकम् ४१ शेषउवाच एवंपृष्टोमुनिवरःक्षणंदध्यौमहा
मतिः तत्कारणंसंप्रयुक्तोविचारणपरोभवत् ४२ क्षणात्तज्ज्ञानकंप्राप्यविस्मयोफुल्ललोचनः जगादसम
हीपालंदुःखितंशंसयान्वितम् ४३ शौनकउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिहयस्तंभस्यकारणम्
यच्छ्रुत्वामुच्यतेदुःखादतिचित्रकथानकम् ४४ गौडदेशेमहारण्येकावेरीतीरभूषिते वाडवःसात्विकोना
म्नाचचारपरमंतपः ४५ एकाहंपयसःप्राशीद्दिनैकंवायुभक्षकः दिनैकंतुनिराहारएवंत्रिदिनमुन्नयत् ४६
एवंव्रतेप्रवृत्तस्यकालःसर्वक्षयंकरः जग्राहस्वस्यदंष्ट्रायांमृतिंप्रापमहाव्रती ४७ विमानेसर्वशोभाढ्येसर्व
रत्नविभूषिते अप्सरोभिःसहक्रीडन्ययौमेरोःशिखास्थितम् ४८ जंबूनाममहावृक्षस्तत्रसेव्यरसोभवत्

नदीजांबवतीसंज्ञास्वर्णद्रवसमन्विता ४९ तस्यांमुनयइच्छाभिःक्रीडंतेकुतुकान्विताः अनेकतपसापुण्यस
र्वसौख्यसमन्विताः ५० तत्रासौस्वेच्छयाक्रीडन्नप्सरोभिर्मुदान्वितः प्रतीपमाचरत्तेषांस्वाभिमानमदोर्जितः
५१ ततःशप्तःसमुनिभीराक्षसोभवदुर्मुख ततोतिदुःखितःप्राहमुनीन्विद्यातपोधनान् ५२ अनुगृण्हंतुमां
सर्वेविप्रायूयंकृपालवः तदातैरनुगृह्णीतोयदारामहयंभवान् ५३ स्तंभयिष्यतिवेगेनततोरामकथाश्रुतिः
पश्चान्मुक्तिर्भवित्रीतेशापादस्मात्सुदारुणात् ५४ सप्रोक्तोमुनिभिर्दैवैराक्षसस्त्वभितःप्रभो स्तंभयामासरा
माश्वंयाचयन्नामकीर्तनं ५५ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेशाप
कीर्तनंनामसप्तचत्वारिंशतितमोऽध्यायः ४७ शेषउवाच इतिप्रोक्तंतुमुनीनासंश्रुत्यपरवीरहा
विस्मयंप्रापपरमं ह्रदिशौनकमब्रवीत् १ शत्रुघ्नउवाच कर्मणोगहनावार्तायथासात्विकना
मधृक् दिवंप्राप्तोपिमहताकर्मणाराक्षसःकृतः २ स्वामिन्वदमहर्षेत्वंकर्मणांचगतिर्यथा येनकर्मविपाकेन
यादृशंनरकंव्रजेत् ३ शौनकउवाच धन्योसिराघवश्रेष्ठयत्तेमतिरियंशुभा जानन्नपिहितार्था
यलोकानांत्वंब्रवीषिविभो ४ कथयामिविचित्राणांकर्मणांविविधागतीः ताःशृणुष्वमहाराजयच्छ्रुत्वामोक्ष
माप्नुयात् ५ परवित्तंपरापत्यंकलत्रंहरतेचयः तस्यपातंतुतामिस्त्रेकुर्वंतियमकिंकराः ६ पापभोगेनसं
मुक्तस्ततोयोनिंतुसौकरीम् तत्रभुक्त्वामहादुःखंमानुषत्वंगमिष्यति ७ रोगान्वितस्तत्रदुःखंदुर्यशोज्ञा-

पकंस्मकम् भूतद्रोहंविधायैवकेवलंस्वकुटुंबकं ८ पुष्णातिपापनिरतःसोंधताभिस्त्रकेपतेत् ये पुमांसोहिजंत्

नांवधंकुर्वंतिवैमृषा ९ तेरौरवेनिपात्यंतेरुरुभिःखाद्यतेयतः यःस्वोदरार्थेभूतानांवधमाचरतिस्फुटम् १०

महारौरवसंज्ञेतुपात्यतेसयमाज्ञया योवैनिजंतुजनकंब्राह्मणंद्वेष्टिपापकृत् ११ कालसूत्रेमहादुष्टेयोजनायु

तविस्तृते यावंतिपशुरोमाणिगवांद्वेषंकरोतियः १२ तावद्वर्षसहस्राणिपच्यतेयमकिंकरैः योभूमौभूपति

र्भूत्वादंडायोग्यंतुदंडयेत् १३ करोतिब्राह्मणस्यापिदेहदंडंविलोलुपः सस्रूकरमुखेदुष्टेःपीड्यतेयमकिंकरैः

१४ दुष्टास्रुयोनिषुततोजायतेपापमुक्तये ब्राह्मणानांगवांयेतुद्रव्यंवित्तंतथाल्पकम् १५ वृत्तिंवागृण्हतेमो

हाल्लुपंतिस्वबलान्नराः तेपरेत्यांधकूपेच्चपतंत्येवभयार्दिताः १६ योनास्वयमुपाहृत्यमधुरंचात्तिलोलुपः

नदेवायनस्रुहृदेददातिरसनापरः १७ सपतत्येवनरकेकृमिभोजनसंज्ञिते अनापदिनरोयस्तुहिरण्यादिव्य

पाहरेत् १८ ब्रह्मस्वंवामहादुष्टे संदंशेनरकेपतेत् यःस्वदेहंप्रपुष्णातिनान्यंजानातिमूढधीः १९ सपात्यतेनै

लतप्तेकुंभीपाकेतिदारुणे योवागम्यांस्त्रियंमोहाद्योषिद्वावाच्चकामयेत् २० तंतथाकिंकराःसूर्म्यापरिरंभं

चकुर्वते येबलाद्वेदमर्यादांलुपंतिस्वबलोद्यताः २१ तेवैतरण्यांपतितामांससशोणितभक्षकाः वृषलींयःस्त्रि

यंकृत्वातयागार्हस्थ्यमाचरेत् २२ पूयोदेनिपतत्येवमहादुःखसमन्वितः येदंभमाश्रयंतेवैधूर्तालोकस्यवं

चने २३ वैशसेनरकेमूढाःपतंतियमताडिताः सवर्णायांस्त्रियांमूढारेतःस्वंपातयंतिच २४ रेतःकुल्या

कृते पापे रतः पाने षु नराः ये चौरा वह्निदा दुष्टा गरदा ग्रामलुंपकाः २५ सारमेयादने ते वै पात्यंते पातकान्विताः कूटसाक्ष्यं वदत्यद्धा पुरुषः पापसंभृतः २६ पारकीयं तु द्रव्यं यो हरति प्रसभं बली सो वीचिरनके पापी अवाग्वक्त्रः पतत्यधः २७ तत्र दुःखं महद्भुक्त्वा पापिष्ठां योनिमाव्रजेत् यो नरो रसनास्वादात्सुरां पिबति मूढधीः २८ तं पाययंति लोहस्य रसं धर्मस्य किंकराः यो गुरून्न वमन्येत स्वविद्याचारदीपितान् २९ स मृतः पात्यते क्षारकर्दमे ह्यधोमुखः पुमान् विश्वासघातं कुर्वंति ये नराधर्मनिःकृताः ३० शूलप्रोते च नरके पात्यंते बहुयातनाः पिशुना ये नरान्सर्वान्द्वेजयंति वाक्यतः ३१ ते दंदशूके पतिता दंदश्शूकक्षतांगकाः एवं राजन्ननेके वै नरकाः पापकारिणाम् ३२ पापं कृत्वा प्रयांत्येते पीडां यांति सुदारुणाम् यैर्न श्रुता रामकथा नरैर्नोपकृतिः कृता ३३ तेषां सर्वाणि दुःखानि भवंति नरकांतरे अत्र यस्य सुखं भूयात्तस्य स्वर्ग इतीर्यते ये दुःखिनो रोगयुता नरकस्था महीपते ३४ शेष उवाच एतच्छ्रुत्वा महीपालः कंपमानः क्षणे क्षणे पप्रच्छ भूयस्तं विप्रं सर्वसंशयनुत्तये ३५ तानि पापस्य चिह्नानि कथयस्व महामुने केन पातकचिह्नेन भूर्लोके उपजायते ३६ इति श्रुत्वा तु तद्वाक्यं मुनेः प्रोवाच भूमिपम् शृणु राजन्प्रवक्ष्यामि चिन्हानि पापकारिणाम् ३७ शौनक उवाच सुरापः श्यामदंतश्च नरकांते प्रजायते ३८ अभक्ष्यभक्षकारी च जायते गुल्मिकोदरः उदक्यावीक्षितं भुक्त्वा जायते कृमिलोदरः ३९ श्वमार्जारादि संस्पृष्टं भुक्त्वा दुर्गंधिमान्भवेत् अनिवेद्य सुरादिभ्यो भुंजानो जायते नरः ४० उदरे रोगवान्दुःखी महारोग

प्रपीडितः परान्नभक्तिकरणादजीर्णमभिजायते ४१ मंदोदराग्निर्भवतिद्व्येपानेकदन्नदः विषदश्छर्दरोगीस्या
न्मार्गहापादरोगवान् ४२ पिशुनोनरकस्यांतेजायतेश्वासकासवान् ४३ धूर्त्तोपस्माररोगीस्यात्शूलीचपरता
पनः दावाग्निदापकश्चैवरक्तातिसारवान्भवेत् ४४ सुरालयेजलेवापिशकृत्क्षेपंकरोतियः गुदरोगोभवेत्त
स्यपापरूपःसुदारुणः ४५ गर्भपातनजारोगाःक्षयमेहजलोदराः प्रतिमाभंगकारीचअप्रतिष्ठश्चजायते
४६ दुष्टवादीखंडितःस्यात्खल्वाटःपरनिंदकः सभायांपक्षपातीचजायतेपक्षघातकः ४७ परोक्तहासकृ
त्काणःकुनखीपरहेमहृत् उदंबरीत्याग्रचौरीकांस्यहृत्पुंडरीकिकः ४८ पुत्रहारीचपुरुषोजायतेपिंगमूर्धजः
शिष्यहारीचपुरुषोजायतेशीर्षरोगवान् ४९ घृतचौरस्तुपुरुषोजायतेनेत्ररोगवान् लोहहारीचपुरुषोबर्बरां
गःप्रजायते ५० चर्महारीचपुरुषोजायतेमेदसावृतः मधुचौरस्तुपुरुषोजायतेबस्तिगंधवान् ५१ तैलचौर्येण
भवतिनरःकंधाडुपीडितः आमान्नहरणाच्चैवदंतहीनःप्रजायते ५२ पक्वान्नहरणेचैवजिह्वारोगयुतोभवे-
त् मातृगामीचपुरुषोजायतेलिंगवर्जितः ५३ गुरुजायाभिगमनात्मूत्रकृच्छ्रःप्रजायते स्वसृतागमनेचैवरक्त
कुष्टंप्रजायते भ्रातृभार्याभिगमनेगुल्मकुष्टंप्रजायते ५४ स्वामि गम्यादिगमनेजायतेगंडमंडलम् विश्वस्त
भार्यागमनेगजचर्माप्रजायते ५५ पितृष्वस्त्रभिगमनेदक्षिणांगेव्रणंभवेत् मातुलान्यास्तुगमनेवामांगेव्रण
वान्भवेत् ५६ पितृव्यपत्नीगमनेकटौकुष्टंप्रजायते मित्रभार्याभिगमनेमृतभार्यःप्रजायते ५७ स्वगोत्रस्त्री

प्रसंगेनजायतेचभगंदरः तपस्विनिप्रसंगेनप्रमेहोजायतेनरे ५८ श्रोत्रियस्त्रीप्रसंगेनजायतेनासिकाव्रणी
दीक्षितस्त्रीप्रसंगेनजायतेदुष्टरक्तस्तृक् ५९ स्वजातिजायागमनेजायतेहृदयव्रणी जात्युन्नतस्त्रीगमनेजाय
तेमस्तकव्रणी ६० पशुयोनौचगमनात्मूत्रघातःप्रजायते एतेदोषानराणांस्युर्नरकांतेनसंशयः ६१ स्त्रीणाम
पिभवंत्येतेतत्तत्पुरुषसंगमात् एवंराजन्हिचिन्हानिकीर्तितानिस्रूपापिनाम् ६२ दानपुण्यप्रसंगेनतीर्थादि
क्रिययातथा रामस्यचरितंश्रुत्वातपसावाक्षयंव्रजेत् ६३ सर्वेषामेवपापानांहरिकीर्तिधुनिर्नृणाम् क्षाल
येत्पापिनांपंकंनात्रकार्याविचारणा ६४ योनावमन्येतहरिंतस्ययागविधिश्रिता तीर्थान्यपिसुपुण्याणिपावि
तुंनक्षमाणितम् ६५ हसतेकीर्त्यमानंयश्चरित्रंज्ञानदुर्बलः नतस्यनरकान्मुक्तिःकल्पांतेचभविष्यति ६६ या
हिराजन्विमोक्षार्थंहयस्यानुचरैःसह श्रावयश्रीशचरितंयतोवाहगतिर्भवेत् ६७ शेषउवाच इति
श्रुत्वाप्रहृष्टोभूच्छत्रुघ्नःपरवीरहा प्रणम्यतंपरिक्रम्यययौसेवकसंयुतः ६८ तत्रगत्वासहनुमान्हयवर्यस्यपा
र्श्वतः उवाचरामचरितंमहादुर्गतिनाशकम् ६९ याहिदेवविमानंस्वंरामकीर्तनपुण्यतः स्वैरंचरद्युलोकेत्वंमु
क्तोभवकुयोनितः ७० इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नोयावदास्थितः तावद्ददर्शविमलंविमानंदैविकंवरम् ७१
सउवाचविमुक्तोहंरामकीर्तनसंश्रुतेः यामिस्वंभवनंराजन्आज्ञापयमहामते ७२ इत्युक्त्वाप्रययौदेवोविमा
नेस्वेपरिस्थितः तदाविस्मयमापुस्तेशत्रुघ्नेनसहानुगाः ७३ ततोवाहोविनिर्मुक्तोगात्रस्तंभाच्चभूतलात्

ययौनद्विपिनंसर्वंभ्रमन्यक्षिसमाकुलं ७४ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमे
धेहयनिर्मुक्तोनामाष्टचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४८ शेषउवाच मासाःसप्ताभवंस्तस्यहयवर्यस्यहे
लया चरतोभारतंवर्षमनेकनृपपूरितम् १ संपूजितोभूपवरैःपरीत्यवरभारतम् परिवृत्तोवीरवरैःशत्रुघ्नादिभि
रुद्भटैः २ सबभ्रामबहून्देशान्हिमालयसमीपतः नकोपितंनिजग्राहहयंरामबलंस्मरन् ३ अंगवंगकलिंगानां
राजभिःसंस्कृतोहयः जगामराज्ञोनगरेसुरथस्यमनोहरे ४ कुंडलंनामनगरमदितेर्यत्रकुंडलम् कर्णयोःपति
तंभूमौहतंभयसुकंपयोः ५ यत्रधर्मव्यतिक्रांतिंनकरोतिकदापिवा श्रीरामस्मरणंप्रेम्णाकरोतिजनतान्वहम्
६ अश्वत्थानांतुयत्रार्चातुलस्याःप्रत्यहंनृभिः क्रियतेरघुनाथस्यसेवकैःपापवर्जितैः ७ यत्रदेवालयेरम्याराघ
वप्रतिमायुताः पूज्यंतेप्रत्यहंशुद्धचित्तैःकपटवर्जितैः ८ वाचिनामहरेर्यत्रनवैकलहसंकथा हृदिध्यानंतुनस्यै
वनचकामफलस्मृतिः ९ देवनंयत्ररामस्यवार्ताभिस्तत्रदेवनम् नजातुचिन्नृणामस्तिसत्यव्यसनमानिनाम्
१० तस्मिन्वसतिधर्मात्मासुरथःसत्यवान्बली रघुनाथपदस्मारीहृष्टचित्तःपरोन्मदः ११ किंवर्णयामिराम
स्यसेवकंसुरथंवरम् यस्याशेषगुणाभूमौविस्तृताःपावयंत्यघम् १२ सेवकास्तस्यभूपस्यपर्यटंतःकदाचन
अपश्यन्हयमेधस्यहयंचंदनचर्चितम् १३ तेदृष्ट्वाविस्मयंप्राप्ताहयपत्रमलोकयन् स्पष्टाक्षरसमायुक्तं
चंदनादिभिरर्चितम् १४ ज्ञात्वारामेणसंमुक्तंहयंनेत्रमनोहरम् दृष्ट्वाराज्ञेसमास्थाकथयामासुरुत्सुकाः १५

स्वामिन्नयोध्यानगरीपतितस्यास्तिराघवः हयमेधक्रतोर्योग्योहयोमुक्तःपरिभ्रमन् १६ सतेपुरस्यनिकटेप्राप्तः
सेवकसंस्तुतः गृहाणत्वंमहाराजहयंत्वंस्वमनोहरम् १७ शेषउवाच इतिश्रुत्वानिजप्रोक्तंवाक्यंहर्ष
परिप्लुतः उवाचवीरान्बलिनोमेघ गंभीरयागिरा १८ सुरथउवाच धन्यावयंराममुरवंपश्यामःस
हसेवकाः गृहिष्यामिहयंतस्यभटकोटिपरिवृतम् १९ तदामोक्ष्यामिवाहंतंयदारामःसमाव्रजेत् स्वपार्थंम
मभक्तस्यचिरंध्यानरतस्यवै २० शेषउवाच इत्थमुक्त्वामहीपालःसेवकान्स्वयमादिशत् गृण्हंतु
वाहंप्रसभंमोच्योनाश्वोक्षिगोचरः २१ अनेनस्वमहान्लाभोभविष्यतितुमेमतम् यद्रामचरणौप्रेक्ष्येशिव
ब्रह्मादिदुर्लभौ २२ सएवधन्यःस्वजनःपुत्रोवाबांधवोथवा पशुर्वावाहनंवापिरामाप्तिर्येनसंभवेत् २३ तस्मा
त्गृहीत्वाकल्वश्वंस्वर्णपत्रेणशोभितम् बध्नंतुवाजिशालायांकामवेषंमनोरम् २४ इत्युक्त्वास्तेततोगत्वा
वाहंरामस्यशोभितम् गृहीत्वातरसाराज्ञेददुःसर्वशुभांगिनम् २५ राजाप्राप्यमुदाचाश्वंरामस्यदनुजा-
र्दिनः सेवकान्प्राहबलिनोधर्मकृत्यविचक्षणान् २६ वात्स्यायनमहाबुद्धेशृणुष्वैकाग्रमानसः नतस्यवि
षयेकश्चित्परदाररतोनरः २७ नपरद्रव्यनिरतोनचकामेषुलंपटः नजिव्हाभिरतोन्मार्गेकीर्तयेद्रामकीर्त
नात् २८ यःसेवकान्नृपोवाचयूयंसेवार्थमागताः कथयंतुभवच्छ्रेष्टांधर्मकर्मविशारदाः २९ एकपत्नीव्रत
धरान्परद्रव्यलोलुपाः परापवादनिरता नचवेदोत्पथंगताः ३० श्रीरामस्मरणादीनिकुर्वंतिप्रत्यहंभटाः

तानहंममसेवार्थरक्ष्याम्यंतिसुशोभनान् ३१ एतद्विरुद्धधर्माणोयेनराःपापसंयुताः तानहंविषयेमह्यंवासयामि
नदुर्मतीन् ३२ तस्यदेशेनपापिष्ठाःपापंकुर्वंतिमानसम् हरिध्यानहताशेषपातकामोदसंयुताः ३३ यदेवंतस्य
वैदेशोराज्ञाधर्मेणसंयुतः तदातत्स्थानराःसर्वेमृतागच्छंतिनिर्वृतिम् ३४ यमानुचरनिर्वेशोनाभवत्सुरथेपुरे त
दायमोमुनेरूपंधृत्वाप्रागान्महीश्वरम् ३५ वल्कलांबरधारीचजटाशोभितशीर्षकः सुरथंतुसभामध्येददर्शह
रिसेवकम् ३६ तुलसीमस्तकेयस्यवाचिनामहरेःपरम् धर्मकर्मरतांवार्तांश्चावयेत्सनिजान्जनान् ३७ तदामु
निंनृपोदृष्ट्वातपोमूर्तिमिवस्थितम् ववंदेचरणौतस्यपाद्यादिकमथाकरोत् ३८ सुखोपविष्टंविश्रांतंमुनिंप्रा
हनृपाग्रणीः धन्यमद्यजनुर्मह्यंधन्यमद्यगृहंमम ३९ कथाःसंकथ्यतांमह्यंरामस्यविविधावराः याःश्रृण्वतांपा
पहानिर्भविष्यतिपदेपदे ४० इत्थमुक्तंसमाकर्ण्यजहाससमुनिर्भृशम् दंतान्प्रदर्शयन्सर्वान्तालास्फालित
पाणिकः ४१ हसंतंतंमुनिंप्राहहसनेकारणंकिमु कथयस्वप्रसादेनयथास्यान्मनसःसुखम् ४२ ततोमुनिर्नृ
पंप्राहश्रृणुराजन्धियायुतः यद्दंतेभिधास्यामिस्मितेकारणमुत्तमम् ४३ त्वयाप्रोक्तंहरेःकीर्तिकथयस्वममा
ग्रतः कोहरिःकस्यवाकीर्तिःसर्वेकर्मवशानराः ४४ कर्मणाप्राप्यतेस्वर्गःकर्मणानरकंव्रजेत् कर्मणेवभवेत्स
र्वपुत्रपौत्रादिकंबहु ४५ शक्रःशतंक्रतूनांतुकृत्वागात्परमंपदम् ब्रह्मापिकर्मणालोकंप्राप्यसत्याख्यमद्भुत
म् ४६ अनेकेकर्मणासिद्धामरुदादयईशिनः कुर्वंतिभोगसौख्यंचअप्सरोगणसेविताः ४७ तस्मात्कुरु

क्षयज्ञादीन्यजस्वकिलदेवताः यथातेविमलाकीर्तिर्भविष्यतिमहीतले ४८ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंकोपक्षुभित
मानसः उवाचरामैकमनाविप्रंकर्मविशारदम् ४९ माब्रूहिकर्मणोवार्ताक्षयिष्णुफलदायिनीम् गच्छमन्नगरो
पांताद्बहिर्लोकविगर्हितः ५० इंद्रःपतिष्यतिक्षिप्रंपतिष्यत्यपिपद्मजः नपतिष्यंतिमनुजारामस्यभजनोत्सु
काः ५१ पश्यध्रुवंचप्रह्लादंबिभीषणमथाद्भुतम् येन्येरामस्यभक्तास्तेवैकदापिनपतंतिते ५२ येरामनिंदकादुष्टा
स्तानिमेयमकिंकराः ताडयिष्यंतिलोहस्यमुद्गरैःपाशबंधनैः ५३ ब्राह्मणत्वाद्देहदंडंनकुर्यांतेद्विजाधम गच्छग-
च्छममालोकात्ताडयिष्यंतिनान्यथा ५४ इत्थमुक्तवतिश्रेष्ठेभूपेसुरथसंज्ञिते सेवकाबाहुनाधृत्वानिष्काशयतुमु
द्युताः ५५ तदायमोनिजंरूपंधृत्वालोकैकवंदितम् प्राहभूपंप्रतुष्टोस्मियाचस्वहरिसेवक ५६ मयाप्रलोभितो
वाग्भिर्बह्वीभिरपिसुव्रत चलितोनासिरामस्यसेवायाःसाधुसेवित ५७ तदाप्रोवाचभूमीशोयमंदृष्ट्वासुतो
षितम् उवाचयदितुष्टोसिदेहिमेवरमुत्तमम् ५८ तावन्ममनवैमृत्युर्यावद्रामसमागमः नभयंमेभवत्तोहिकदा
चनहिधर्मराट् ५९ तदोवाचयमोभूपमिदंतवभविष्यति सर्वंतदीप्सितंतथ्यंकरिष्यतिरमापतिः ६० इत्युक्त्वां
तर्हितोधर्मोजगामस्वपुरंप्रति प्रशंसंस्तस्यचरितंहरिभक्तिपरात्मनः ६१ सराजाधार्मिकोरामसेवकःपरया
मुदा गृहीत्वाश्वंचरामस्यप्रत्युवाचस्वसेवकान् ६२ मयागृहीतोवाहोसौराघवस्यमहीपतेः सज्जीभवंतुस
र्वत्रयूयंरणविशारदाः ६३ इतिप्रोक्तास्ततेसर्वेभटाराज्ञोमहाबलाः सज्जीभूताःक्षणादेवसभायांजग्मुरु-

त्सकाः ६४ राज्ञोवीरादशस्कृताश्चंपकोमोहकस्तथा रिपुंजयस्तु दुर्वारःप्रतापीबलमोदकः ६५ हर्यक्षःसहदेवश्चभूरि
देवोसुतापनः इतिराज्ञोदशस्कृताःसज्जीभूतारणांगणे ६६ यांतुमिच्छामकुर्वंस्तेमहोत्साहसमन्विताः राजापिस्वर
थंचित्रंहेमप्रशोभावनिर्मितम् ६७ आव्हयामाससकृजवैर्वाजिभिःसमलंकृतम् रणोत्साहेनसंयुक्तःसर्वसैन्यपरि
वृतः ६८ सभार्यांसेवकान्सर्वान्दिशन्नास्तेमहीपतिः ६९ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायन
संवादेरामाश्वमेधेहयग्रहणंनाम एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः शेषउवाच अथरामानुजो
वेगात्समागत्यस्वसेवकान् पप्रच्छकुत्रवाहोसौयाज्ञिकःसुमनोहरः १ तदातेवचनंप्रोचुःशत्रुघ्नंसुमहाबलम्
नजानीमोभटाःकेचिद्धयंनीत्वागताःपुरे २ वयंचधिक्कृताःसर्वेबलिभीराजसेवकैः अत्रप्रमाणंभगवानिति
कर्तव्यतांप्रति ३ तच्छ्रुत्वावचनंतेषांशत्रुघ्नःकुपितोभृशम् दशद्दोषात्स्वदशनान्जिव्हयालेलिहन्मुहुः ४ उवा
चवीरोमहाहंहत्वाकुत्रगमिष्यसि इदानींपातयेबाणैःपुरंजनसमन्वितम् ५ इत्युक्त्वासुमतिंप्राहकस्येदंपुटभे
दनम् कोवात्रतस्याधिपतिर्योमेवाहमजीहरत् ६ शेषउवाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यभूपतेःकोपसं
युतम् जगादसुमतिर्वाचंस्फुटाक्षरसमन्वितम् ७ इदंचकुंडलंनामनगरंसुमनोहरम् अस्मिन्वसतिधर्मात्मा
सुरथःक्षत्रियोबली ८ नित्यंधर्मपरोरामचरणद्वंद्वसेवकः मनसाकर्मणावाचाहनूमानिवसेवकः ९ चरितान्यः
स्यशतशोवर्ततेधर्मकारिणः महाबलुपरीवारःसुरथःसर्वशोभनः १० महद्[illegible]द्धंभवेदत्रहतस्मेद्दाहसत्तमः अने

केप्रपतिष्यंतिवीरारणविशारदाः ११ एवमुक्तंसमाश्रुत्यशत्रुघ्नःसचिवंप्रति उवाचपुनरप्येवंवचनंवदतांवरः
१२ शत्रुघ्नउवाच कथमत्रप्रकर्तव्यंरामाश्वोऽनेनचोद्धृतः नायातियोद्धुंप्रबलंकटकंवीरसेवितम् १३
सुमतिरुवाच दूतःप्रेष्योमहाराजराजानंप्रतिवाग्मिकः यद्वाक्येनसमायातिबलेनबलिनांवरः
१४ नोचेदज्ञानतोवाहोधृतःकेनापिमानिना अर्पयिष्यतिनःसाधुवाहंक्रतुवरंशुभम् १५ इतिश्रुत्वातुतद्वा-
क्यंशत्रुघ्नोबुद्धिमान्बली अंगदंप्रत्युवाचेदंवचनंविनयान्वितम् १६ शत्रुघ्नउवाच याहित्वंनिक-
टस्थंवैसुरथस्यमहापुरम् दूतत्वेनततोगत्वामांब्रूहिनृपतिंप्रति १७ त्वयाधृतोरामहयोज्ञानतोज्ञानतोपि
वा अर्पयाश्वमथवायाहिप्रधनंवीरसंयुतः १८ रामस्यदौत्यंलंकायांरावणंप्रतियत्कृतम् तथैवकुरुभूयिष्ठबल
संयुतबुद्धिमन् १९ शेषउवाच एतच्छ्रुत्वांगदोवीरओमितिप्रोच्यभूमिपं जगामसंसदोमध्येवीर
श्रेणिसमन्विते २० ददर्शसुरथंभूपंतुलसीमंजरीधरम् रामभद्रंरसनयाब्रुवंतंसेवकान्जनान् २१ राजापिदृ
ष्ट्वाप्लवगंमनोहरवपुर्धरम् शत्रुघ्नदूतंमत्वापिवाचंसप्रत्यभाषत २२ सुरथउवाच प्लवगाधिपकस्मात्व
मागतोत्रकथंभवान् ब्रूहिमेकारणंसर्वंयथाज्ञात्वाकरोमितत् २३ शेषउवाच इतिसंभाषमाणंतं
प्रत्युवाचकपीश्वरः विस्मयन्श्चेतसिभृशंरामसेवाकरंनृपम् २४ जानीहिमांनृपश्रेष्ठवालिपुत्रंहरिप्रियम्
शत्रुघ्नेनत्वदूतत्वेप्रेषितोभवतोंतिकम् २५ सेवकैःकश्चिदागत्यधृतोश्वोममसांप्रतम् अज्ञानतोमहान्याय्यंकु

र्वेद्भिः सहसानृप २६ तदश्वंतंस्वराज्येनसहपुत्रैर्मुदान्वितः शत्रुघ्नंयाहिचरणेपतित्वाशकसमर्पय २७ नोचेच्छ
त्रुघ्ननिर्मुक्तनाराचैःक्षतविग्रहः पृथ्वीतलमलंकुर्वन् शयिष्यसिविसार्थिकः २८ येनलोकपतिर्नाशंयापितोलील
याक्षणात् तस्याश्वंयागयोग्यंतुहृत्वाकुत्रगमिष्यसि २९ शेषउवाच इत्यादिभाषमाणंतुप्रत्युवाचम
हीश्वरः सर्वंतथ्यंब्रवीषित्वंनानृतंतवभाषितम् ३० परंशृणुष्वमद्वाक्यंशत्रुघ्नपदसेवक मयाधृतोमहानश्वोराम
चंद्रस्यधीमतः ३१ नमोक्षेसर्वथावाहंशत्रुघ्नादिभियात्वहं चेद्रामःस्वयमागत्यदर्शनंदास्यतेमम ३२ तदाहंचरणौ
नत्वादास्यामिसुतसंयुतः सर्वराज्यंकुटुंबंचधनंधान्यंबलंबहु ३३ क्षत्रियाणामयंधर्मोनयेनापिविरुध्यते ध
र्मेणयुद्धंतत्रापिकर्तव्यंराममिच्छता ३४ शत्रुघ्नादीन्प्रवीरांस्तानधुनाहंक्षणादपि जित्वाबध्नामिमद्गेहेनोचेद्रामः
समाव्रजेत् ३५ शेषउवाच इतिश्रुत्वांगदोधीमान् जहासनृपतिंतदा उवाचचमहद्वाक्यंमहाधैर्यस
मन्वितम् ३६ अंगदउवाच बुद्धिहीनःप्रवदसिवृद्धत्वात्सागतानव यत्वंशत्रुघ्ननृपतिंधिःकरिष्यन्
धियाबली ३७ यस्तुधृत्वारिपुंदैत्यंलवणंलीलयावधीत् येनानेकेजिताःसंख्येवैरिणःप्रबलोद्धताः ३८ वि
द्युन्मालीहतोयेनराक्षसःकामवेगवान् त्वंतंबध्नासिवीरेंद्रंमतिहीनःप्रभाससिमे ३९ भ्रातृजोयस्यसुबलीपुष्कलः
परमास्त्रवित् येनरुद्रगणःसंख्येवीरभद्रःसुतोषितः ४० वर्णयामिकिमेतस्यपराक्रांतिंबलोर्जिताम् येननास्ति
समःपृथ्व्यांबलेनयशसःश्रिया ४१ हनूमान्यस्यनिकटेरघुनाथपदाब्जधीः तस्यानेकानिकर्माणिभविष्यंतिश्रुता

निते ४२ त्रिकूटोराक्षसैः पूर्णोदग्धोयेनक्षणाद्बलात् अक्षोयेनहतः पुत्रोराक्षसेंद्रस्यदुर्मतिः ४३ द्रोणोनामगिरिर्ये
नपुच्छाग्रेणसंवेष्टितः आनीतोजीवनार्थंतुसैनिकानांमुहुर्मुहुः ४४ जानातिरामचरितंनान्योजानातिमूढधीः यंक्र
पींद्रमनाकाशात्विस्मारयतिसेवकम् ४५ सुग्रीवाद्याः कपींद्रायेपृथ्वींसर्वांग्रसंतिये तेशत्रुघ्नंनृपंसर्वेसेवंतेप्रेक्ष
णोत्सुकाः ४६ कुशध्वजोनीलरत्नोरिपुतापोमहास्त्रवित् प्रतापाग्र्यः सुबाहुश्चविमलः सुमदस्तथा ४७ राजावी
रमणिः सत्यसुतोरामस्यसेवकः एतेन्येपिनृपाभूमेः पतयः पर्युपासते ४८ तत्रत्वंक्षीरजलधौमशकः कोभवानि
ति तज्ज्ञात्वागच्छशत्रुघ्नंनृपालंपुत्रकैर्युतः ४९ वाहंसमर्प्यगंतासिरामंराजीवलोचनम् दृष्ट्वाकृतार्थींकुरुषे
स्वांगानिजनुषासह ५० शेषउवाच राजाप्रोवाचतंदूतंप्रब्रुवंतमनेकधा एतान्दर्शयसिक्षिप्रंसर्वे
नममगोचराः ५१ यादृशंमद्बलंदूततादृशंनहनूमतः योरामंपृष्ठतः कृत्वाप्रागाद्रामस्यपालने ५२ यद्यहंमन
सावाचाकर्मणाकुहकान्यतः भजामिरामंतर्ह्यांशुदर्शयिष्यतिस्वांतनुम् ५३ अन्यथाहनुमन्मुख्यावीराबध्नंतु
मांबलात् गृण्हंतुवाहंतरसारामभक्तिसमन्विताः ५४ गच्छत्वंनृपशत्रुघ्नंकथयस्वममोदितम् सज्जीभवंतुसु
भटाएषयामिरणेबली ५५ सविचार्ययथायुक्तंकरिष्यतिरणांगणे मोचयंतुमहावाहंनवामांसादयंतुते ५६
शेषउवाच इतिश्रुत्वास्मितंकृत्वाययौवीरोयतोनृपः गत्वानिवेदयामासयथोक्तंसुरथेनवै ५७
इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेअंगदस्यदूतत्ववाक्यंनामपंचाशत्तमो

ऽध्यायः ५० शेषउवाच तच्छ्रुत्वाभाषितंतस्यसुरथस्यांगदाननात् सज्जीभूत्तारणेसर्वेरथस्थारणको
विदाः १ पटहानांनिनादोभूत्भेरीनादस्तथैवच वीराणांगर्जनानादःप्रादुर्भूतोरणांगणे २ रथाश्विनत्कारश-
ब्देनगजानांबृंहितेनच व्याप्तंतत्सकलंविश्वंदिवंयातोमहारवः ३ रणोत्साहेनसंयुक्तावीरारणविशारदाः कु
र्वंतिविविधान्नादान्कातरस्यभयंकरान् ४ एवंकोलाहलेवृत्तेसुरथोनामभूमिपः स्वसुतैःसैनिकैश्चाथवृत्तःप्रा
याद्रणांगणे ५ गजैरथैर्हयैःपत्तिव्रजैःपुर्णांतुमेदिनीम् कुर्वन्समुद्रइवतांप्लावयन्ददृशेभटैः ६ शंखनादेन
संघुष्टंजयनादैस्तथैवच वीक्ष्यतंप्रधनोद्युक्तंसुमतिंप्राहभूमिप ७ शत्रुघ्नउवाच एषराजासमा
यातोमहासैन्यपरिवृतः अत्रयत्कृत्यमस्माकंतद्वदस्वमहामते ८ सुमतिरुवाच योद्धव्यमत्रब
हुभिर्वीरैरणविशारदैः पुष्कलादिभिरत्युग्रैःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदैः ९ राज्ञासहस्रमीरस्यपुत्रःपरमशौर्यवा-
न् युद्धंकरोतुसुबलःपरयुद्धविशारदः १० शेषउवाच ब्रुवत्येवंमहामात्येयावत्तावन्नृपात्मजाः
रणांगणेधनूंष्युच्चैरास्फारयामासरुद्धताः ११ तान्वीक्ष्ययोधाःसुबलाःपुष्कलाद्यारणोत्कटाः अभिजग्मुःस्यं
दनैस्स्वैर्धनुर्बाणकरामताः १२ चंपकेनमहावीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् द्वैरथेनैवयुयुधेमहावीरेणशालिना
१३ मोहकंयोधयामासजानकिःसकुशध्वजः रिपुंजयेनविमलोदुर्वारेणसुबाहुकः १४ प्रतापिनाप्रतापाग्र्यो
बलमोदेनचांगदः हर्यक्षेणनीलरत्नःसहदेवेनसत्यवान् १५ राजावीरमणिर्भूरिदेवेनयुयुधेबली असुता

घेनचोग्राश्वोयुयुधेबलसंयुतः १६ द्वैरथंतुमहद्युद्धमकुर्वन्युद्धकोविदाः सर्वेशस्त्रास्त्रकुशलाः सर्वेयुद्धविशारदाः
१७ एवंप्रवृत्तेसंग्रामेक्रूरथस्यक्रूतैस्तदा अत्यंतकदनंतत्रबभूवमुनिसत्तम १८ पुष्कलश्चंपकंप्राहकिन्नामासि
नृपात्मज धन्योसियोमयासार्धंरणमध्यमुपेयिवान् १९ इदानींतिष्ठकिंयासिकथंतेजीवितंभवेत् एहियुद्धं
मयासार्द्धंशर्वशस्त्रास्त्रकोविद २० इत्यभिव्याहृतंतस्यश्रुत्वाराजात्मजोबली जगादपुष्कलंवीरोमेघगंभीर
यागिरा २१ चंपकउवाच नमाम्नानकुलेनेदंयुद्धमत्रभविष्यति तथापितववक्ष्येहंस्वनामबलपू
र्वकम् २२ मममाताराघवेशोमपितारा्घवस्मृतः ममबंधूरामचंद्रःस्वजनोममराघवः २३ मन्नामरामदा
सश्वसदारामस्यसेवकः तारयिष्यतिमांयुद्धेरामोभक्तकृपाकरः २४ लोकानांमतमास्थायप्रब्रवीमितवाधु
ना क्रूरथस्यक्रूतश्चाहंमातावीरमतीमम २५ मन्नामायोमधौसर्वान्सशोभान्विदधातियः मधुपायद्रसा
वासंत्यजंतिमधुमोहिताः २६ वर्णेनस्वर्णसदृशोमध्येलिंगवपुर्धरः तदाख्ययाभिधांवीरजानीहिममपोहि
नीम् २७ युध्यस्वबाणैःप्रधनेनकोजेतुंहिमांक्षमः इदानींदर्शयिष्यामिस्वपराक्रममद्भुतम् २८ शेषउ
वाच इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंपुष्कलोहृदितोषितः तंदुर्जयंमन्यमानःशरान्मुञ्चन्रणेभवत् २९ शरसंघंप्र
मुंचंतंकोटिशःपुष्कलोरथी चंपकःकोपसंयुक्तोधनुःसज्यमथाकरोत् ३० मुमोचनिशितान्बाणान्वैरिवृंदवि
दारणान् स्वनामचिन्हितान्स्वर्णपुंखनालसमन्वितान् ३१ तान्चिच्छेदमहावीरःपुष्कलःप्रधनांगणे शरांघ

कारंसर्वत्रमुंचन्बाणान्शिलासितान् ३२ स्वबाणछेदनंदृष्ट्वाकृतंवीरेणचंपकः आव्हयामासबलिनंपुष्कलंको
पपूरितम् ३३ माभयाहिरणंत्यक्त्वेतिब्रुवन्समरेपुनः पुष्कलंहृदयेबाणैर्विव्याधदशभिःपरैः ३४ तेबाणाःपुष्कल
स्यास्यहृदयेतीव्रवेगिनः आगत्यकुभृशंलग्नाःशोणितंपपुरूर्जिताः ३५ तैर्बाणैर्व्यथितोवीरःशरान्पंचसमाद
दे कृतीक्ष्णान्समहासत्वाद्दारयन्पर्वतानिव ३६ तेबाणास्तस्यबाणाश्चपरस्परमथोर्जिताः आकाशेरचिता
श्छिन्नाःशतधाराजसूनुना ३७ छित्वाबाणान्कृतीक्ष्णाग्रान्स्वरथांगोद्भवोबली बाणान्शतंसमाधत्तपुष्कल
स्ताडितोबली ३८ तेबाणाःशतधाछिन्नाःपुष्कलेनमहात्मना अपतन्समरोपांतेशरवेगप्रपीडिताः ३९ तदात-
त्कृमहत्कर्मदृष्ट्वाराज्ञःसुतोबली सहस्रेणशराणांचताडयन्वक्षसिस्फुटम् ४० तानप्याशुप्रचिच्छेदपुष्कलः
परमास्त्रवित् पुनरप्याशुस्वेचापेसमाधत्तायुतंशरान् ४१ तानप्याशुप्रचिच्छेदपुष्कलःपरमास्त्रवित् ततोः
सतंप्रकुपितःशरवृष्टिमथाकरोत् ४२ शरवृष्टिसमाघातंमत्वाचंपकवीरहा साधुसाधुप्रशंसंस्तंपुष्कलंसम
ताडयत् ४३ पुष्कलश्चंपकंदृष्ट्वामहावीर्यसमन्वितम् ब्रह्मास्त्रंसमधत्ताशुस्वेचापेसर्वशस्त्रवित् ४४ तेनमु
क्तंमहास्त्रंचप्रजज्वालदिशोदश खंरोदसीव्याप्यविश्वंप्रलयंकर्तुमुद्यतम् ४५ चंपकोमुक्तमस्त्रंतदृष्ट्वासर्वा
स्त्रकोविदः तत्संहर्तुंनदेवास्त्रंमुमोचरिपुमुद्यतम् ४६ एकीभूतंद्वयोस्तेजःप्रलयंमेनिरेजनाः संजहारतदास्त्रा
स्त्रमेकीभूतंपरास्त्रकम् ४७ तत्कर्मचाद्भुतंदृष्ट्वापुष्कलस्तमथासृजत् शरानमोघांस्तत्तदाचंपकंसक्रुधाहन

त् ४८ चंपकस्तान्शरान्मुक्तानगणय्यमहामनाः रामास्त्रंप्रमुमोचाथपुष्कलंप्रतिदारुणम् ४९ तन्मुक्तमस्त्र
मालोक्यचंपकेनमहात्मना छेत्तुंयावन्मनश्चक्रेतावद्बिद्धःशरेणसः ५० बद्धश्चंपकवीरेणरथेस्वेस्थापितः
पुनः पुरंप्रेषयितुंतावन्मनश्चक्रेमहामनाः ५१ हाहाकारोमहानासीद्युद्धेपुष्कलसंहिते शत्रुघ्नंप्रययुर्योधाः
पलायनपरायणाः ५२ भग्नांस्तान्वीक्ष्यशत्रुघ्नोहनूमंतमुवाचह केनवीरेणमेभग्नंबलंवीरैरलंकृतम् ५३ तदो
वाचमहीनाथपुष्कलंपरवीरहा बध्वानयतिवीरोसौचंपकस्त्वमदोद्धतः ५४ तस्यतद्वाक्यमाकर्ण्यशत्रुघ्नःको
पसंयुतः॥उवाचपवनोद्भूतमोचयाशुनृपात्मजात् ५५ महाबलंस्कतस्यास्यबध्नाद्यःपुष्कलंभटम् तस्मान्मो
चयवीराग्र्यकथंतिष्ठसिचाहवे ५६ एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यहनूमानोमितिब्रुवन् जगामतंमोचयितुंपुष्कलंचंप
काद्रुटात् ५७ हनूमंतमथालोक्यतंमोचयितुमागतम् बाणैःशतैश्चसाहस्रैर्जघानपरकोपनः ५८ बाणांस्ता
न्संबभंजाशुमुक्तांस्तेनमहात्मना पुनरप्येनमेवाशुबाणान्मुंचन्महाबलः ५९ तान्सर्वांश्चूर्णयामासनाराचा
न्वैरिमोचितान् शालंकरेणचोद्धृत्यजघाननृपनंदनम् ६० शालंतेनविनिर्मुक्तंतिलशःकृतवान्बली गजोहनू
मतामुक्तोनृपनंदनमस्तके ६१ सोप्याहतश्चंपकेनमृतोभूमौपपातसः शिलाःसंमोचयामासहनूमान्परमास्त्रवि
त् ६२ चंपकस्ताःशिलाःसर्वाःक्षणाच्चूर्णितवान्भृशम् बाणयंत्रिकयाब्रह्मन्महच्चित्रमभूदिदम् ६३ स्वमु
क्ताःस्ताःशिलाःसर्वाःश्चूर्णितावीक्ष्यमारुतिः चुकोपहृदयेस्वंतंबाहुवीर्यमितिस्मरन् ६४ आगत्यचकरेधृत्वा

नभस्युत्पत्तितःकपिः तावद्ययौनेत्रपथादुपरिक्षिप्रवेगवान् ६५ चंपकस्तंहनूमंतंयुद्धेनभसिस्थितः बाहुयु
द्धेनमहताताडितःकपिपुंगवः ६६ चुकोपमानसेवीरोगर्वपर्वतदारणः पदाधृत्वाचंपकंचताडयामासभूत
ले ६७ ताडितोसौकपींद्रेणक्षणादुत्थायवेगवान् हनूमंतंतुलांगूलेधृत्वाबभ्रामसर्वतः ६८ कपींद्रस्तद्बलंवी
क्ष्यहसन्नपादेगृहीतुनः भ्रामयित्वाशतगुणंधरोपस्थेव्यपातयत् ६९ पपातभूमौसबलोराजसूनुःसचंप-
कः मूर्छितोवीरभूषोभून्तस्मिन्युद्धेसुदारुणे ७० तदाहाहेतिवैलोकास्चुक्रुशुश्चंपकानुगाः पुष्कलंमोचया
मासबद्धंचंपकपाशतः ७१ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेएकपंचा
शत्तमोऽध्यायः ५१ शेषउवाच चंपकंपतितंदृष्ट्वासुरथःक्षत्रियोबली पुत्रदुःखपरीतांगोजगा
मस्यंदनेस्थितः १ कपींद्रमाजुहावाथसुरथःकोपसंयुतः निश्वासवेगान्मुंचन्सन्महाबलसमन्वितः २ आ-
ह्वयानंनृपंदृष्ट्वानिजंवीरःकपीश्वरः सजगाममहावीरोमहावेगसमन्वितः ३ तमागतंहनूमंतंतृणीकुर्वन्नसु
द्गदान् उवाचसुरथोराजामेघगंभीरसुस्वरः ४ सुरथउवाच धन्योसिकपिवर्यत्वंमहाबलपरा
क्रमः येनराममहत्कृत्यंकृतंराक्षसकेपुरे ५ त्वंरामचरणस्यासिसेवकोभक्तिसंयुतः त्वयावीरेणमत्पुत्रःपा
तितश्चंपकोबली ६ इदानींत्वांतुसंबध्यगंतास्मिनगरेमम यत्नात्तिष्ठस्वकीशेशसत्यमुक्तमिदंस्फुटम् ७
इतिभाषितमाकर्ण्यसुरथस्यकपीश्वरःउवाचधीरयावाण्यारणेवीरैकशोभितः ८ हनूमानुवाच

त्वंरामचरणस्मारीवयंरामस्यसेवकाः बध्नासिचेन्मांप्रसभंमोचयिष्यतिमत्प्रभुः ९ कुरुवीरभवत्स्वांनस्थितंस
त्वंप्रनिश्चुनम् रामंस्मरन्नैवदुःखंयातिवेदावदंत्यदः १० शेषउवाच इतिब्रुवंतंक्रूरथःप्रशंस्यपवना
त्मजम् विव्याधबाणैर्बहुभिः शाणोल्लीढैःकृतेजितैः ११ तान्मुक्तानगणय्याथबाणान्शोणितपानिनः करेज
ग्राहकोदंडंसज्यंशरसमन्वितम् १२ गृहीतंकरयोश्चापंबभंजकुपितःकपिः चीत्कुर्वन्त्रासयन्वीरानन
रैर्वैर्दीर्णान्सृजन्भटान् १३ तेनभग्नंधनुर्दृष्ट्वास्वकीयंगुणसंयुतम् अपरंधनुरादत्तमहद्गुणविशोभितम्
१४ तच्चापिजगृहेदोषात्कपिश्चापंबभंजच अन्यच्चापंसमादत्तत्तद्बभंजमहाबलः १५ तस्मिन्चापेप्रभग्ने
पिसोन्यद्धनुरुपाददत् तच्चापंसबभंजाशुमहावेगसमन्वितः १६ एवंराज्ञस्तुचापानामशीतिर्विदलीकृता
क्षणेक्षणेमहारोषात्कुर्वन्नादाननेकधा १७ तदात्यंतंप्रकुपितःशक्तिमुग्रामथाददे शक्त्यासताडितोवीरःप
पातक्षणमुत्सुकः १८ उत्थाप्यस्यंदनंराज्ञोजग्राहकुपितोभृशम् उड्डीनस्तंगृहीत्वातुसमुद्रंप्रतिवेगतः १९ तमु
ड्डीनंसमालक्ष्यक्रूरथःपरवीरहा ताडयामासपरिघैर्हृदिमारुतिमुद्धतम् २० मुक्तस्तेनरथोदूराच्चूर्णीभूतोभव
त्तत्क्षणात् अन्यंरथंसमारुह्ययर्यौवेगात्समीरजम् २१ रथंपुच्छेनहनुमान्संवेष्ट्यप्रधनांगणे हयसारथिसंयु
क्तंबभंजसपताकिनम् २२ अन्यंरथंसमास्थाययर्यौराजामहाबलः बभंजतंरथंवेगान्मारुतिःकुपितांगकः २३
भग्नंतंस्यंदनंवीक्ष्यक्रूरथोन्यंसमाश्रितः भग्नःसतेनसहयोरथःसारथिसंयुतः २४ एवमेकोनपंचाशद्रथाभग्ना

हनूमता तत्कर्मवीक्ष्यराजापिविसस्मायससैनिकः २५ कुपितःप्राहकीशेंद्रधन्योसिपवनात्मज पराक्रमात्वि
दंकर्मनकर्तानकरिष्यति २६ क्षणमेकंप्रतीक्षस्वयावत्सज्यंधनुस्त्वहम् करोमिपवनोद्भूतरामपादाब्जषट्पद २७
इत्युक्त्वाचापमासज्यंकृत्वारोषपरिप्लुतः अस्त्रंपाशुपतंनामसंदधेशरउल्बणे २८ ततोभूताश्चवेतालाःपिशा
चायोगिनीमुखाः प्रादुर्बभूवुःसहसाभीषयंतःसमीरजम् २९ कपिःपाशुपतैरस्त्रैर्बद्धोलोकैरभीक्षितः हाहे
तिचवदंत्येतेयावबद्धोसमीरजः ३० स्मृत्वारामंस्वमनसात्रोटयामासतत्क्षणात् समुक्तगात्रःसहसाययुधेस्र
रथंनृपम् ३१ तंमुक्तगात्रंसंवीक्ष्यस्वरथःपरमास्त्रवित् महाबलंमन्यमानोब्राह्ममस्त्रंसमाददे ३२ मारुतिर्ब्राह्म
मस्त्रंतुनिर्जगालहसन्बली तन्निगीर्णंनृपोदृष्ट्वारामंसस्मारभूमिपः ३३ स्मृत्वादाशरथिंरामंरामास्त्रंस्वशरा
सने संधायतंजगादेदंबद्धोसिकपिपुंगव ३४ श्रुत्वानत्सक्रमोयावत्तावद्बद्धोरणांगणे राज्ञारामास्त्रतोवी
रोहनुमान्रामसेवकः ३५ उवाचभूपंहनुमान्किंकरोमिमहीभुज मत्स्वाम्यस्त्रेणसंबद्धोनान्येनप्राकृतेनवै
३६ तन्मानयामिभूपालनयस्वस्वपुरंप्रति मोचयिष्यतिमत्स्वामीआगत्यसदयानिधिः ३७ बद्धेसमीरजेक्रुद्धः
पुष्कलोभूमिपंययौ तंपुष्कलंसमायांतंविव्याधवस्रभिःशरैः ३८ अनेकबाणसाहस्रैर्निजघानन्नृपोबली रा
जानंचतथावीरःपुष्कलःसमरेबली ३९ ववर्षानेकसाहस्रैर्बाणैरामंहृदिस्मरम् राज्ञानेकेशरास्तस्यछिन्नाः
प्रधनमंडले ४० एवंसमरसंक्रुद्धेस्वरथेपुष्कलेतथा बाणैर्व्याप्तंजगत्सर्वंस्थाणुभूयश्चरिष्णुच ४१ तेषांर-

णोद्यमंदृष्ट्वासुमुहुःसुरसैनिकाः मानवानांतुकावार्ताक्षीणाआसन्समीयुषः ४२ अस्त्रप्रत्यस्त्रविगमैर्महामंत्रप
रिष्कृतैः बभूवतुमुलंयुद्धंवीराणांरोमहर्षणम् ४३ तदाप्रकुपितोराजानाराचंतुसमाददे छिन्नःसतुक्रुधासुत्तैर्व
त्सदंतैःसभाजितैः ४४ छिन्नेतस्मिन्शरेराजाकोपादन्यंसमाददे छिनत्तियावत्सशरंतावल्लग्नःशरोहृदि ४५
मूर्छांप्रापमहातेजापुष्कलोमहदुद्भटः युद्धंविधायसुमहद्राज्ञासहमहामतिः ४६ पुष्कलेपतितेराजाशत्रुघ्नःशत्रुता
पनः सुरथंप्रतिसंक्रुद्धोजगामस्यंदनस्थितः ४७ उवाचसुरथंभूपंरामभ्रातामहाबलः त्वयामहत्कृतंकर्मयद्ब
द्धःपवनात्मजः ४८ पुष्कलोपिमहावीरस्तथान्येममसैनिकाः पातिताःप्रधनेघोरेमहाबलपराक्रमाः ४९ इदा
नींतिष्ठमद्वीरान्पातयित्वारणांगणे कुत्रयास्यसिभूमीशसहस्वममसायकान् ५० इत्थमाश्रुत्यवीरस्यभाषितं
सुरथोबली जगादरामपादाब्जंदधच्चेतसिशोभनम् ५१ मयातेपातिताःसंख्येवीरामरुत्तजोन्मुखाः इदानींपा
तयिष्यामित्वामपिप्रधनांगणे ५२ स्मरस्वरामंयोवीरस्त्वमागत्यप्ररक्षसि अन्यथाजीवितंनास्तिमत्पुरःशत्रु
तापिनः ५३ इत्युक्त्वाबाणसाहस्रैस्तंजघानमहीपतिः शत्रुघ्नःशरसंघातंमुंचंतंवह्निदैवतम् ५४ अस्त्रंमुमो
चदाहार्थंशरणांनतपर्वणाम् तदस्त्रमुक्तमालोक्यराजावैसुरथोमहान् ५५ वारुणास्त्रेणशमयन्विव्याधश
रकोटिभिः तदातद्योगिनीदत्तमस्त्रंधनुषिसंदधे ५६ मोहनंसर्ववीराणांनिद्राप्रापकमद्भुतम् तन्मोहनंमहा
स्त्रंसवीक्ष्यराजाहरिंस्मरन् ५७ जगादशत्रुघ्नमयंसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः मोहितस्यममश्रीमद्रामस्यस्मरणेन

हि ५८ नान्यन्मोहनमाभातिममापिभयतापदम् इत्युक्तवतिवीरेतुमुमोचसमहास्त्रकम् ५९ तेनबाणेनसंछि-
न्नंपपातरणमंडले॥ तन्मोहनंमहास्त्रंतुनिःफलंवीक्ष्यभूमिपे ६० अत्यंतंविस्मयंप्राप्यबाणंधनुषिसंदधे लवणो
येननिहतोमहासुरविमर्दनम् ६१ तंबाणंचापआधत्तघोरंकालानलप्रभम् तंवीक्ष्यराजाप्रोवाचबाणोयमसतांहृदि
लगतेरामभक्तस्यसंमुखेपिनभात्यसौ इत्येवंभाषमाणेतुबाणेनानेनशत्रुहा ६३ विव्याधहृदयेक्षिप्रंवह्निज्वाला
युतेनच ६४ तेनबाणेनदुःखार्त्तोमहापीडासमन्वितः रथोपस्थेक्षणंमूर्छामवापपरतापनः ६५ तत्क्षणात्तांव्य
थांतीर्त्वाजगामरिपुमग्रतः सहस्वैकंप्रहारंमेकुत्रयासिममाग्रतः ६६ एवमुक्त्वामहासंख्येबाणमाधत्तसायके
ज्वालामालापरीतांगंस्वर्णपुंखसमन्वितम् ६७ सबाणोधनुषोन्मुक्तः शत्रुघ्नेनपथिस्थितः छिन्नोप्यग्रफलेना
शुहृदयंचसमाविशत् ६८ तेनबाणेनसंमूर्छ्यपपातस्यंदनोपरि ततोहाहाकृतंसैन्यंभग्नंसर्वपराद्रवत् ६९
सुरथोजयमापेदेसंग्रामेरामसेवकः दशवीरादशसुतैर्मूर्छिताःपतिताःक्वचित् ७० इतिश्रीपद्मपुराणे
पातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेचारनिरीक्षणंनामाद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ५२ शेषउ
वाच सुग्रीवस्तत्तुकटकंभग्नंवीक्ष्यरणांगणे स्वामिनंमूर्छितंचापिययौयोद्धुंनृपंप्रति १ आगच्छभूपसर्वा
नोमूर्छयित्वाकुतोभवान् क्षिप्रंगच्छसिमांदेहियुद्धंरणविशारद २ एवमुक्त्वानगंकंचिद्विशालंशिखयायुतम्
उत्पाट्यप्राहरत्तस्यमस्तकेबलसंयुतः ३ तेनप्रहारेणमहाबलोनृपः संवीक्ष्यसुग्रीवमथोस्वचापे बाणान्समा

धायशितान्सरोषोजघानवक्षस्यतिपौरुषोबली ४ तान्बाणान्व्यधमत्सर्वान्सुग्रीवःसहसाहसन् ताडयामासहृ
दयेसुरथंसुमहाबलम् ५ पर्वतैः शिखरैश्चैववनगैर्द्विरदवर्ष्मभिः वेगात्संताडयामासदारयन्सुरथंनरेंद्रैः ६ नमप्या
शुबबंधास्त्राद्रामसंज्ञात्सुदारुणात् बद्धःकपिवरस्तेनरणे रामस्यसेवकः ७ गजोयथा यसमर्थींश्चैरवलांपाद
लंघिताम् प्राप्यकिंचिन्नवैकर्तुंशक्नोतिसतथाह्यभूत् ८ जितंतेनमहाराज्ञासुरथेनसुपुत्रिणा सर्वान्वीरा
न्रथेस्थाप्ययथौस्वनगरंप्रति ९ गत्वासभायांसुमहान्बद्धंमारुतिमब्रवीत् स्मरश्रीरघुनाथंत्वंदयालुंभक्तपा
लकम् १० यथात्वांबंधनात्सद्योमोचयिष्यतिसुधीः अन्यथायुतवर्षेणमोचयिष्यतिबंधनात् ११ इत्युक्तमा
कर्ण्यसमीरजस्तदासुबद्धमात्मानमवेक्ष्यवीरान् संमूर्छितान्शत्रुशराधिघातपीडायुतान्बंधनमुक्तयेस्मरत्
१२ श्रीरामचंद्रंरघुवंशजातंसीतापतिंकंजपलाशनेत्रम् स्वमुक्तयेबंधनतःकृपालुंसस्मारसर्वैःकरणैर्विशोकैः
१३ हनूमानउवाच हानाथहानरवरोत्तमहादयालोसीतापतेरुचिरकुंतलशोभिवक्त्र भक्तार्तिदा
हकमनोहररूपधारिन्मांबंधनात्सपदिमोचयमाविलंबः १४ संमोचितास्तुभवतागजपुंगवाद्यादेवाश्चदानव
कुलैरभिदुह्यमानः त्वत्स्कंदरीशिरसिसंस्थितकेशबंधःसंमोचितोतिकरुणालयमांस्मरस्व १५ त्वंयागकर्मनि
रतोसिमुनीश्वरेंद्रैर्धर्मंविचारयसिभूमिपतीड्यपाद अत्राहमद्यसुरथेनविगादपाशबद्धोस्मिमोचयमहापु
रुषाशुदेव १६नोमोचयस्यथयदिस्मरपातितंमांत्वंसर्वदेववरपूजितपादपद्म लोकोभवंतमिदमुल्लसिताह

सिष्य त्तस्माद्विलंबमिहमाचरमोचयाशु १७ इतिश्रुत्वाजगन्नाथोरघुवीरःकृपानिधिः भक्तंमोचयितुंप्रागात्
पुष्पकेनाशुवेगिना १८ लक्ष्मणेनानुगेनाथभरतेनसुशोभितम् मुनिवृंदैर्व्यासमुख्यैःसमेतंददृशेकपिः१९
तमागतंनिजंनाथंवीक्ष्यभूपंसमब्रवीत् पश्यराजन्निजंमोक्तुमायातःकृपयाहरिः २० अनेकेमोचिताःपूर्वंस्म
रणात्सेवकानिजाः तथामांपाशतोबद्धंसंमोचयितुमागतः २१ श्रीरामभद्रमायातंवीक्ष्यासौसुरथःक्षणा
त् ननतयःशतशश्चक्रेभक्तिपूरपरिप्लुतः २२ श्रीरामस्तंनिजैर्दोर्भिःपरिरेभेचतुर्भुजः मूर्ध्निसिंचन्नश्रुजलै
र्हर्षाद्धृतंस्वकंमुहुः २३ उवाचधन्यदेहोसिमहत्कर्मकृतंत्वया कपीश्वरस्त्वयाबद्धो हनूमान्सर्वतोबलः २४
श्रीरामःकपिवर्यंतंमोचयामासबंधनात् मूर्छितांस्तान्भटान्सर्वान्वीक्ष्यदृष्ट्यासजीवयत् २५ तेमूर्छांत
त्यजुर्हृष्टारामेणसुरसेविना उत्थितादददृशुःश्रीमद्रामचंद्रंमनोरमम् २६ तेप्रणम्यरघुपतिंतेनपृष्टाअनाम
यम् सुखीभूतान्नृपंप्रोचुःसर्वस्वकुशलंनृपाः २७ सुरथोवीक्ष्यरामंचकृतार्थसेवकात्मना आगतंसकलं-
राज्यंसहयंसमदाच्चयम् २८ अनेकवरिवस्याभिःश्रीरामंसमतोषयत् श्रीरामस्तमुवाचाथकृतंतेवाहरक्ष
णम् २९ क्षत्रियाणामयंधर्मःस्वामिनासहयुत्ध्यते त्वयासाधुकृतंकर्मरणेवीराःप्रतोषिताः ३० इत्युक्तवंतं
नृहरिंपूजयन्ससुतोनृपः श्रीरामस्त्रिदिनंस्थित्वाययौतमनुमंत्र्यच ३१ कामगेनविमानेनमुनिभिःसहितो
महान् तंदृष्ट्वाविस्मितास्तस्यकथाश्चक्रुर्मनोहराः ३२ चंपकंस्वपुरेस्थाप्यसुरथःक्षत्रियोबली शत्रुघ्नेन

समंयातुंनमश्चक्रेमहाबलः ३३ शत्रुघ्नःसहयंप्राप्यभेरीनादमकारयत् शंखनादंबहुविधंसर्वत्रसमवादयन्
३४ स्वरथेनसमंवीरोयज्ञवाहममूमुचत् सबभ्रामापरान्देशान्नकोपिजगृहेबली ३५ यत्रयत्रगतोवाहस्तत्रत
त्रपरिभ्रमन् सैन्येनमहतायातः शत्रुघ्नःस्वरथेनच ३६ कदाचिज्जान्हवीतीरेवाल्मिकेराश्रमंवरम् गतोमुनि
वरैर्जुष्टंप्रानर्धूमेनचिन्हितम् ३७ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरघुना
थसमागमोनामत्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः५३ शेषउवाच गतःप्रातःक्रियांकर्तुंसमिधस्तच्चियार्हकाः
आनेतुंजानकीसूनुर्हतोमुनिसुतैर्लवः १ ददर्शतत्रयज्ञाश्वंस्वर्णपत्रेणाचिह्नितम् कुंकुमागरुकस्तूरीदिव्यगंधे
नवासितम् २ विलोक्यजातकुतुकोमुनिपुत्रानुवाचसः अर्वाकस्यमनोवेगःप्राप्तोदेवान्मदाश्रमम् ३ आगच्छं
तुमयासार्धंप्रेक्षंतांमाभयंकृथाः इत्युक्त्वासलवस्तूर्णंवाहस्यनिकटेगतः ४ सरराजसमीपस्थोवाहस्यरघुवंश
जः धनुर्बाणधरस्कंधेजयंतइवदुर्जयः ५ गत्वामुनिसुतैःसार्धंवाचयामासपत्रकम् भालस्थितंस्पष्टवर्णंशाजिरा
जिनमुत्तमम् विवस्वतोमहान्वंशोसर्वलोकेषुविश्रुतः यत्रकोपिपराबाधीनपरद्रव्यलंपटः ७ सूर्यवंशध्वजोधन्वी
धनुर्दीक्षागुरुर्गुरुः यंदेवासुरासुराःसर्वेनमंतिमणिमौलिभिः ८ तस्यात्मजोवीरबलदर्पहारीरघूद्वहः रामचंद्रोम
हाभागःसर्वशूरशिरोमणिः ९ तान्मातोकोसलनृपपुत्रीरत्नसमुद्भवा तस्याःकुक्षिभवंरत्नंरामःशत्रुक्षयंक
रः १० करोतिहयमेधंवैब्राह्मणेनसुशिक्षितः रावणाभिधविप्रेंद्रवधपापापनुत्तये ११ मोचितस्तेनवाहानांमु

ख्योसौयाज्ञिकोहयः महाबलपरीवारोमहाबलस्फरक्षितः १२ नद्रक्षकोस्तिमद्भ्राताशत्रुघ्नोलवणांतकः हस्त्य
श्वरथपादातिसंघेनसुसमन्वितः १३ यस्यराज्ञोभवेन्मानःशूरत्वादिभिरुन्मदात् धनुर्धराश्चशूराश्चश्रेष्ठावय-
मिहोत्कटाः १४ तेगृण्हंतुबलाद्वाहंरत्नमालाविभूषितम् मनोवेगंकामजवंसर्वगत्यभिभास्वरस्वरम् १५ न
तोमोचयिताभ्राताशत्रुघ्नोलीलयाभटान् शरासनविनिर्मुक्तवत्सदंतकृतव्यथैः १६ येक्षत्रियाःक्षत्रियकन्यका
यांजाताश्वसत्क्षेत्रकुलेषुसत्सु गृण्हंतुतेनद्विपरीनदेहानमंतुराज्यंरघवेनिवेद्य १७ इतिसंवाच्यकुपितोलवः
शत्रुनिबर्हणः उवाचसुनिपुत्रांस्तान्रोषगद्गदभाषितः १८ पश्यतक्षिप्रमेतस्यधृष्टत्वंक्षत्रियस्यवै लीलेरवयो
भालपत्रेस्वप्रतापबलंनृपः १९ कोसौरामश्चशत्रुघ्नःकीटःस्वल्पबलाश्रयः क्षत्रियाणांकुलेजाताएतेनवयमु
त्तमाः २० एतस्यवीरसूर्माताजानकीनकुशप्रसूः यारत्नंकुशसंज्ञंतुंदधाराग्निभिवारणिः २१ इदानींक्षत्रिय
त्वादिदर्शयिष्यामिसर्वतः यदिक्षत्रियभूरेषभाविष्यतिचशत्रुहा २२ गृहीष्यतिमयाबद्धंवाहंयज्ञक्रियोचित
म् नोचेत्क्षत्रत्वमुन्मुच्यकुशस्यचरणार्चकः २३ अधुनामद्धनुर्मुक्तैःशरैःस्फसोभविष्यति अन्येयेचमहावीराराण
मंडलभूषणाः २४ इत्यादिवाक्यमुच्चार्यलवोजग्राहतंहयम् तृणीकृत्यनृपान्सर्वान्चापबाणधरोवरः २५ तदा
मुनिसुताःप्रोचुर्लवंहयजिहीर्षकम् अयोध्यानृपतीरामोमहाबलपराक्रमः २६ नस्यवाहंनगृण्हातिशक्रोपिस्व
बलोन्द्धतः मागृहाणश्रृणुष्वेदंमद्वाक्यंहितसंयुतम् २७ इत्युक्तंसश्रुतौधृत्वाजगादसद्विजात्मजान् यूयंबलंनजा

नीतक्षत्रियाणांद्विजोत्तमाः २८ क्षत्रियावीर्यशौंडीर्याद्विजाभोजनशालिनः तस्माद्यूयंगृहेगत्वाभुंजंतुजननीहु तम् २९ इत्युक्तास्तेभवंस्तूष्णींप्रेक्षंतस्तत्पराक्रमम् लवस्यमुनिपुत्रास्तेसंतस्थुर्दूरतोबहिः ३० एवंव्यतिकरेज तेसेवकास्तस्यभूपतेः आयातास्तंहयंबद्धंदृष्ट्वाप्रोचुस्तदालवम् ३१ बबंधकोहयंमत्तोरुष्टःकस्यचधर्मराट् कोबाणव्रजमध्यस्थःप्राप्यतेपरमांव्यथाम् ३२ तदालवोजगादाशुमयाबद्धोश्वउत्तमः योमोचयतितस्याशुरु ष्टोभ्राताकुशोमहान् ३३ यमःकरिष्यतिकिमुद्यागतोपिस्वयंप्रभुः नत्वागमिष्यतिक्षिप्रंशरवृष्ट्यासुतोषितः ३४ शेषउवाच इतिवाक्यंसमाकर्ण्यबालोयमितितेब्रुवन् समागतामोचयितुंहयंबद्धंतुवेलवा त् ३५ तान्वैमोचयितुंप्राप्तान्शत्रुघ्नस्यचसेवकान् कोदंडकरयोर्धृत्वाक्षुरप्रान्समसूमुचत् ३६ तेछिन्नबाह वःशोकात्शत्रुघ्नंप्रतिसंगताः पृष्टास्तेजगदुःसर्वंलवात्स्वभुजकृंतनम् ३७ इतिश्रीपद्मपुराणेपा- तालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेचतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ५४ सूतउवाच एतांश्रुत्वाक- थांरम्यांलवस्यपलितोमुनिः संशयानःपर्यपृच्छन्नागंदशशताननम् १ श्रीवात्स्यायनउवाच त्वयोक्तंतुपुरारामःसीतामेकाकिनींवनम् रजकस्यदुरुक्त्यासौतत्याजमहिलांनृपः २ जानक्यांकसुतौजातौ क्वधनुर्धरतांगतौ कथंचशिक्षितविद्यायोरामहयमाहरत् ३ व्यासउवाच इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यं शेषनागोमहामतिः प्रशस्यविप्रंजगदेरामचारित्रमद्भुतम् ४ शेषउवाच रामोराज्यमयोध्यायां

भ्रातृभिः सहितोकरोत् धर्मेणपालयन्सर्वं क्षितिखंडंस्वयाश्रिया ५ सतीदधारतद्वीर्यंमासाःपंचाभवंस्त
दा अत्यंतंशुशुभेदेवीत्रयीवपुरुषंधरा ६ कदाचित्समयेरामः पप्रच्छचविदेहजाम् कीदृशोदोहदःसाध्विमया
तेसाध्यतेहिसः ७ रहस्येवतुसापृष्टात्रपमानापतिंसती लज्जागद्गदवाक्रामंनिजगादवचोमृतम् ८
सीतोवाच त्वत्कृपातोमयासर्वंभुक्तंभोक्ष्यामिशोभनम् नकश्चिन्मानसेकांतविषयोह्यतिरिच्यते ९ य
स्याभवादृशःस्वामीदेवसंस्तुतसत्पदः तस्याःसर्ववरीवर्तिनकिंचिदवशिष्यते १० त्वमाग्रहात्पृच्छसिमांदोह
दंमनसिस्थितम् ११ प्रब्रवीमिपुरःसत्यंतवस्वामिन्मनोहर चिरजातंमयासत्योलोपामुद्रादिकाःस्त्रियः १२
दृष्टास्वामिन्मनोद्रष्टुंताउत्कंठितसुंदरीः राज्यंप्राप्तात्वयासार्धमनेकसुखमास्थिता क्वनम्राहंकदापिहता
न्नमस्कर्तुमानसा १३ तत्रगत्वातपःकोशान्वस्त्राद्यैःपरिपूजये रत्नानिचैवभास्वंतिभूषाअपिसमर्पये १४
यथामेतोषिताःसत्योददत्याशीर्मनोहराः एषमेदोहदःकांतपरिपूरयमानसः १५ इत्थमाकर्ण्यवचनंसीतायाः
सुमनोहरम् जगादपरमप्रीतोरामचंद्रःप्रसन्नधीः १६ धन्यासिजानकिप्रातर्गमिष्यसितपोधनान् प्रेक्ष्यतांस्त्वं-
कृतार्थत्वमागमिष्यसिमेंतिकम् १७ इतिरामवचःश्रुत्वापरमप्रीतिमापसा भविताह्यममप्रातस्तापसीनांसमी
क्षणम् १८ अथतेनिशिरामेणचाराःकीर्तिंनिजांश्रुताम् प्रेक्षितुंप्रेषितास्तेतुनिशीथेसमगन्शनैः १९ तेप्रत्यहं
रामकथाःशृण्वंतःसुमनोहराः तद्दिनेगतवंतस्तुधनाढ्यस्यगृहंमहत् २० दीपंवीक्ष्यप्रज्वलंतंवचनंवीक्ष्यमानु

षम् स्थित्वातत्रक्षणंचाराः समशृण्वन्यशोमृतम् २१ तत्रकाचनवामाक्षीबालकंप्रतिहर्षिता स्तनंपिबंतंनि
जगौवाक्यंतुसुमनोहरम् २२ पीतंपुत्रयथेष्टंतेस्तनंममममनोहरम् पश्चात्तवसुदुर्लभ्यंभविष्यतिममात्मज २३
एतत्पुर्याःपतीरामोनीलोत्पलदलप्रभः तत्पुरस्थजनानांतुनभविष्यतिवैजनुः २४ जन्माभावात्कथंपानंस्तन्यस्य
सुविजायते तस्मात्पिबमुहुःस्तन्यंदुर्लभंहृदिमन्यच २५ येरामंसंस्मरिष्यंतिध्यायंतिचवदंतिये तेषामपिप
यःपानंनभविष्यतिजातुचित् २६ इत्यादिवाक्यंसंश्रुत्यश्रीरामयशसोमृतम् हर्षिताःप्रययुर्गेहमन्यद्भाग्यवतो
महत् २७ तावदन्यच्चरास्तत्रमनोरममिदंगृहम् मत्वातिष्ठन्हिरामस्यक्षणंशुश्रूषवोयशः २८ तत्रकाचिन्निजं
कांतंपर्यंकोपरिसुस्थितम् तांबूलंचर्वतीदत्तंभर्त्रास्नेहेनसुंदरी २९ कंकणस्वरशोभाढ्याकर्पूरागरुधूपिता
कांतंवीक्ष्यचलन्नेत्राकामरूपमवोचत ३० नाथत्वंतादृशोमह्यंभासियादृग्रघोःपतिः अत्यंतसुंदरवरंवपुर्बि
भ्रत्सुकोमलम् ३१ पद्मप्रांतंनेत्रयुग्मंवक्षोमोहनविस्तृतम् भुजौचसांगदौबिभ्रन्साक्षाद्रामइवासिमे ३२ इ
तिवाक्यंसमाकर्ण्यकांतायाःसुमनोहरम् उवाचनेत्रयोःप्रांतंनर्तयन्कामसुंदरः ३३ शृणुकांतेत्वयाप्रोक्तंसाध्व्या
तुसुमनोहरम् पतिव्रतानांतद्योग्यंस्वकांतोरामएवहि ३४ परंक्वाहंमंदभाग्यःक्वरामोभाग्यवान्महान् क्वचाहं
कीटवत्तुच्छःक्वब्रह्मादिसुरार्चितः ३५ खद्योतःक्वनभोरत्नंशलभःक्वनुपामरः गजारिःक्वमृगेंद्रोसौशशकःक्व
तुमंदधीः ३६ क्वचसाजान्हवीदेवीक्वरथ्याजलमुत्पथम् क्वमेरुःसुरसंवासःक्वगुंजापुंजकोल्पकः ३७ तथाहं

क्वचद्रामोसौ यत्पादरजसांगना शिलाभूताक्षणाज्जाताब्रह्ममोहनरूपधृक् ३८ इतिवाक्यंप्रब्रुवाणंपरिरेभे
निजंपतिम् संजानन्हृच्छयाप्रेम्णानर्तितभ्रूधनुर्धरा ३९ इत्यादिवाक्यंसंश्रुत्यगतश्चारोन्यवेशनम् तावदन्यश्च
रोवाक्यंसुश्रावयशसान्वितम् ४० क्वचित्पुष्पमयींशय्यांचंदनंसहचंद्रकम् सर्वंविधायकामार्हंजगादवचनं
पतिम् ४१ पतेकुरुष्वभोगार्हेशयनंपुष्पमंचके चंदनादिकलेपंच तथाभोगमनेकधा ४२ त्वादृशाएवभोगा
र्हानचरामपराङ्मुखाः सर्वेरामकृपाप्राप्तमुपभुंक्ष्वयथातथम् ४३ मत्सदृशीकामिनीतेचंदनंतापहारकम्
पर्यंकःपुष्परचितःसर्वंरामकृपाभवम् ४४ येरामंनभजिष्यंतितेनराज ठरंस्वयम् नभर्त्तुंशक्नुवंत्येववस्त्रभोगा
दिवर्जिताः ४५ इतिब्रुवंतींमहिलांहर्षितःपतिरब्रवीत् सर्वंतथ्यंब्रवीषित्वंममरामकृपाभवम् ४६ इत्येवंरा
मभद्रस्ययशःश्रुत्वागतश्चरः तावदन्यत्रवेश्मस्थश्चरोन्यःशुश्रुवेवचः ४७ काचित्कांचनपर्यंकेवीणावादन
तत्परा कांतेनरामसत्कीर्तिंगायमानापतिंजगौ ४८ स्वामिन्वयंधन्यतमायेषांपुर्याःपतिःप्रभुः श्रीरामःस्वप्रजाः
पुत्रानिवपातिचरक्षति यःकर्मैतच्चदुःसाध्यंकृतवान्कलभंनतत् समुद्रंयोनिजग्राहसेतुंतत्रबबंधच ५०
रावणंयोरिपुंहत्वालंकांसंभञ्ज्यवानरैः जानकीमाजहारात्रमहदाचारमाचरन् ५१ इतिप्रोक्तंसमाकर्ण्यवचः
समधुराक्षरम् पतिस्मितंचकारेमांवाक्यंपुनरथाब्रवीत् ५२ मुग्धेनेदंमहत्कर्मरामचंद्रस्यभामिनि दशान
नवधादीनिसमुद्रदमनानिच ५३ लीलयायोवनिंप्राप्तोब्रह्मादिप्रार्थितोमहान् करोतिसच्चरित्राणिमहापा

पहराणिच॥ माजानीहिनरंरामं कौसल्यानंददायकम्॥ सृजत्यवतिहंत्येव विश्वंलीलातिमानुषः ५५ धन्यावयंयेरामस्यपश्यामोमुखपंकजम् ब्रह्मादिसुरदुर्दर्शंमहत्पुण्यकृतोवयम् ५६ शृणोतिरामचंद्रस्यचरित्रंश्रुतिसौख्यदम्॥ तत्रापिरामभद्रस्ययशः शुश्रावशोभनं ५७ खेलंतिस्वामिनासार्धंद्यूतेनसुमनोहरा उवाचवाक्यंमधुरंनर्तयंतीवकंकणे ५८ जितंमयाकांतजवेनसर्वंकरिष्यसित्वंकिमुहारिमानसः इत्यादिवाक्यंपरिहासपूर्वकंकृत्वास्वकांतंपरिषस्वजेमुदा ५९ उवाचकांतश्चार्वंगिजितमेवसुशोभनम् रामंमेस्मरतोनित्यंनकुत्रापिपराजयः ६० इदानींत्वांतुजेष्यामिरामंस्मृत्वामनोहरम् देवायथापुरास्मृत्वादितिजानजयन्क्षणात् ६१ एवमुक्त्वापाशकानांपरिवर्तनमाकरोत् तावज्जयंप्रपेदेसोहर्षितोवाक्यमब्रवीत् ६२ ममप्रोक्तमृतंजातंजितात्वंनवयोवना रामस्मारिकदाप्येवंनभवेद्विपुतोभयी ६३ इत्येवंतौवदंतौचपरस्परमथोत्सुकौ परिरभ्यदृढंप्रेम्णाततःशय्यांप्रपेदतुः ६४ एवंपंचमहाचाराराज्ञःसंश्रुत्यवैयशः परस्परंप्रशंसंतोगेहंस्वंस्वंययुर्मुदा ६५ एकषष्ठश्चरःकारुगेहानालोक्यतत्रह जगामश्रोतुकामोसौयशोराज्ञोमहीपतेः ६६ रजकःक्रोधसंस्पृष्टोभार्यामन्यगृहोषिताम् पदासंताडयामासधिक्कुर्वन्शोणनेत्रवान् ६७ गच्छत्वंमद्गृहात्तस्यगेहंयत्रोषितादिनम् नाहंगृण्हामिभवतींदुष्टांवचनलंघिनीम् ६८ तदास्यमाताप्रोवाचमात्यजैनांगृहागतां अपराधेनरहितांदुष्टकर्मविवर्जिताम् ६९ मातरंप्रत्युवाचाथरजकःक्रोधसंयुतः नाहंरामइवप्रेष्ठांगृण्हाम्यन्यगृहोषिताम् ७० सराजायत्करोत्येवतत्स

र्वनीतिमद्भवेत् अहं गृह्णामि नो भार्यां परवेश्मनि संस्थिताम् ७१ पुनःपुनरुवाचेदं नाहं रामो महीश्वरः यः परस्य
गृहस्थां तां जानकीं वैररक्षसः ७२ इति वाक्यं स संश्रुत्य चारः क्रोधपरिप्लुतः खड्गं गृहीत्वा स्वकरे तं हंतुं विदधे मनः
७३ स रामोक्तं च संस्मार न वध्यः को महाजनः इति ज्ञात्वा स्वरोषं तु संजहार महामनाः ७४ तदा श्रुत्वा स दुःखा
र्तः पंच चारायनस्थिताः ततो गतः प्रकुपितो निश्वसन्मुहुरुच्छ्वसन् ७५ ते वै परस्परं तत्र मिलितास्ते समब्रुवन्
स्वश्रुतं रामचरितं सर्वलोकैकपूजितम् ७६ तेन द्भाषितमाकर्ण्य परस्परममंत्रयन् न वाच्यं रघुनाथाय वाच्यं
दुष्टजनोचितम् ७७ इति संमंत्र्य ते गेहं श्रुत्वा स च पुरुत्सुकाः प्रातराज्ञे प्रशंसाम इति बुध्या व्यवस्थिताः ७८

इति श्रीपद्मपुराणे पातालखंडे शेषवात्स्यायनसंवादे रामाश्वमेधे पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ५५

शेष उवाच प्रातर्नित्यं विधायासौ ब्राह्मणान्वेदवित्तमान् हिरण्यदानैः संतर्प्य विधिवत्संसदं ययौ
१ लोकाः सर्वे नमस्कर्तुं रघुनाथं महीपतिम् पुत्रवत्स्वप्रजाः सर्वाः पालयंतं ययुः सभाम् २ लक्ष्मणेनातपत्रं तु
धृतं मूर्ध्नि भूपतेः तदा भरतशत्रुघ्नौ चामरद्वंद्वधारिणौ ३ वसिष्ठप्रमुखास्तत्र मुनयः पर्युपासते सुमंत्रप्रमु-
खास्तत्र मंत्रिणो न्यायकर्तृकाः ४ एवं प्रवृत्तसमये षट्चारास्ते स्वलंकृताः समाजग्मुर्नरपतिं नमस्कर्तुं सुभाषि
तुम् ५ तान्वक्तुकामान्संवीक्ष्य चारान्नृपतिसत्तमः सभाया अंतरा वेश्म रहः प्राविशदुत्सुकः ६ एकांते तांश्च
रान्सर्वान्पप्रच्छ स मतीन्नृपः कथयंतु च रामह्यं यथातथ्यमरिंदमाः ७ लोका ब्रुवंति मां कीदृक्प्रार्यायाममकीदृ

शम् मंत्रिणांकीदृशंलोकावदंतिचरितंकथम् ८ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यचारारामम्‌थाब्रुवन् मेघगंभीरयावाचाए
छंतंरघुनायकम् ९ चाराऊचुः नाथकीर्तिर्जनान्सर्वान्पावयत्यधुनाभुवि गृहेगृहेश्रुतास्माभिःपुरुषैः
स्त्रीभिरीडिता १० विवस्वतोमहान्वंशोभवतापरमेष्ठिना अलंकर्तुंगतंभूमौकीर्तिविस्तारितुंतथा ११ अनेकस
गराद्याश्चकीर्तिमंतोमहाबलाः अभवंस्ताहृशीकीर्तिस्तेषांनाभूद्यथानघ १२ त्वयानाथेनसकलाकृतार्थश्चप्रजाः
कृताः यासांनाकालमरणंनचरोगाद्युपद्रुतिः १३ याहृशश्चंद्रकोलोकेयाहृशीजाह्नवीसरित् ताहृक्तवचसत्कीर्तिः
प्रकाशयतिभूतलम् १४ब्रह्मादिकाभवत्कीर्तिमाकर्ण्यत्रपिताभृशम् नाथसर्वत्रतेकीर्तिःपावयत्यधुनाजनान् १५
वयंधन्यतमाःसर्वेयेचारास्तवभूपतेः क्षणेक्षणेतवमुखंलोकयाममनोहरम् १६ वाक्यंश्रुत्वासचाराणांपंचानांनैव
माधवः षष्ठंपप्रच्छचारंतंविलक्षणमुखाकृतिं १७ रामउ॰ सत्यंवदमहाबुद्धेयच्छ्रुतंलोकसंकरे ताहृक्प्रशंस
मेसर्वमन्यथापातकादिकृत् १८ पुनःपुनश्चरंरामःपप्रच्छाशासविस्तरम् तथापिनब्रवीत्येवंरामंलौकिकभाषित
म् १९ तदारामःप्रत्युवोचचारंमुखविलक्षितम् शपामित्वांतुसत्येनशंससर्वंयथातथम् २० तदारामंप्रत्युवाच
चारोवाक्यंशनैःशनैः अकथ्यमपिनेवाच्यंवाच्यंकारुजनोदितं २१ चारउ॰ स्वामिन्सर्वत्रतेकीर्तिर्दशाननव-
धादिका अन्यत्रराक्षसगृहेस्थितायास्तेस्त्रियामहत् २२ कारुरेजस्तुरजकोनिशीथेमहिलांस्वकां अन्यगेहोषितां
दृष्ट्वाधिःकुर्वन्समताडयत् २३ तन्मातात्प्रत्युवाचेमांकथंताडयसेनघां गृहाणमाकृथानिंदांस्त्रियंमद्वाक्यमाचर ॥

२४ तदावोचत्सरजको नाहंरामोमहीपतिः यद्राक्षसगृहेध्युषितांसीतामंगीचकारसः २५ सर्वराजकृतंकर्मनी
तिमद्भवतिप्रभो अन्येषांपुण्यकर्तॄणामपिकृत्यमनीतिवत् २६ पुनःपुनरुवाचासौनाहंरामोमहीपतिः तत्
क्रोधसमयेराजन् मयावाक्यंनवस्मृतम् २७ तदानींशिरआछिद्यपातयामिमहीतले कृतःपुनर्विचारोमेद्य
रामोरजकःक्वनु २८ अयंदुष्टोनृतंवक्तिनहीदंतथ्यमुच्यते आज्ञापयसिचेद्रामंसाम्प्रतंमारयामितम् २९ अ
वाच्यमपितेप्रोक्तंश्रुत्वातत्किंकरोम्यहम् राजाप्रमाणमत्रेदंविचारयतुसंगतम् ३० शेषउवाच इ
तिवाक्यंसमाकर्ण्यमहावज्रनिभाक्षरम् निश्वसन्मुहुरुच्छ्वासमाचरन्मूर्छितोपतत् ३१ तंमूर्छितंनृपंदृष्ट्वा
चाराःदुःखसमन्विताः जीवयामासुःवासोग्रे दुःखापनयहेतवे ३२ सलब्धसंज्ञोनृपतिर्मुहूर्तेनजगादतान्
गच्छंतुभरतंशीघ्रंप्रेषयंतुचमांप्रति ३३ तेदुःखिताश्वरास्तूर्णंभरतस्यगृहंगताः कथयामासुःरामस्यसंदे
शंनयहारकाः ३४ भरतोरामसंदेशंश्रुत्वाधीमान्ययौत्वरन् रामंप्रतिरहःसंस्थमत्यंतंत्वरयायुतम् ३५
आगत्यतंप्रतीहारंप्रत्युवाचमहामनाः कुत्रास्तेरामभद्रोसौममभ्राताकृपानिधिः ३६ तन्निर्दिष्टंगृहंवीरोययौ
रत्नमनोहरम् रामंविलोक्यविक्रांतंभयमापसमानसे ३७ किंवासौकुपितोरामोकिंवादुःखमिदंविभोः त
दाप्रोवाचनृपतिंनिश्वसंतंमुहुर्मुहुः ३८ स्वामिन्सुखसमाराध्यंवक्त्रंतेकथमीदृशम् अश्रुभिर्लक्ष्यतेराहुग्र
स्तदेहःशशीवते ३९ सर्वमेकारणंनथ्यंब्रूहिमांकिमकारयः त्यजदुःखंमहाराजकथंदुःखस्यभाजनम् ४०

एवंभ्रात्राप्रोच्यमानोगद्गदस्वरयागिरा प्रोवाचभ्रातरंवीरोरामचंद्रश्चधार्मिकः ४१ शृणुभ्रातर्वचोमह्यंममदुः
खस्यकारणं तन्मार्जनंकुरुषाद्य भ्रातःप्रातर्महामते ४२ वंशेवैवस्वतेराजानकश्चिदयशःक्षतः मत्कीर्तिरद्य
कलुषागंगायमुनयोर्गता ४३ येषांयशोनृणांभूमौतेषामेवसुजीवितम् अपकीर्तिक्षतानांतुजीवितंमृतकैः
समम् ४४ येषांयशोभवेद्भूमौतेषांलोकाःसनातनाः अपकीर्त्याखगीदष्टास्तेषांभूयादधोगतिः ४५ अद्यमेक-
लुषाकीर्तिःस्वर्धुनीलोकविश्रुता तच्छृणुष्ववचोमेद्यरजकेनयथोदितम् ४६ अस्मिन्पुरेथरजकउक्तवान्जानकी
भवं किंचिद्वाक्यंनतोभ्रातःकिंकरोमिमहीतले ४७ किमात्मानंजहाम्यद्यकिमेनांजानकींस्त्रियम् उभयोः
किंमयाकार्यंतत्तथ्यंब्रूहिमेभवान् ४८ इत्युक्त्वानिर्गलद्बाष्पोवेपथुक्षुभितांगकः पपातभूमौविरजाधार्मिका
नांशिरोमणिः ४९ भ्रातरंपतितंदृष्ट्वाभरतोदुःखसंयुतः संवीक्ष्यशनकैरामंप्राप्तसंज्ञंचकारसः ५० संज्ञांप्रा
प्तंतुसंवीक्ष्यरामचंद्रंसुदुःखितम् उवाचदुःखनाशायवाक्यंतुसुमनोहरम् ५१ भरतउवाच
कोऽयंवैरजकःकिंतुवाच्यंवाक्यंयथाब्रवीत् जिव्हाछेदंकरिष्यामिजानकीवाच्यकारिणः ५२ तदारामोब्र-
वीद्वाक्यंरजकस्यसुखोद्गतम् श्रुतंचारेणतत्सर्वंभरतायमहात्मने ५३ तच्छ्रुत्वाभरतःप्राहभ्रातरंदुःखशो-
किनम् जानकीवह्निशुद्धाभूल्लंकायांवीरपूजिता ५४ ब्रह्माब्रवीदियंशुद्धा पितादशरथस्तव कथंसारज
कोक्तिस्त्याज्यास्त्वयालोकपूजिता ५५ ब्रह्मादिसंस्तुताकीर्तिस्तवलोकान्पुनातिहि साकथंरजकोक्त्यावैकलु

षाद्यभविष्यति ५६ तस्मात्त्यजमहादुःखंसीतावाच्यसमुद्भवम् कुरुराज्यंतयासार्धमंतर्वत्न्यास्तुभाग्यया
५७ त्वंकथंस्वशरीरंत्वहातुमिच्छसिशोभनम् वयंहताःसर्वथास्मत्वांविनादुःखनाशक ५८ क्षणंसीतानजी
वेत्त्वांविनासुमहोद्या तस्मात्पतिव्रतासाकंभुनक्तुविपुलांश्रियम् ५९ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यभरतस्यच
धार्मिकः पुनरेवजगादेदंवाक्यंवाक्यविशारदः ६० यत्त्वंकथयसिभ्रातस्तत्सर्वंधर्मसंयुतम् परंयद्वच्म्यहंवा-
क्यंतत्कुरुष्वममाज्ञया ६१ जानाम्येनांवह्निशुद्धांपवित्रांलोकपूजिताम् लोकापवादाद्भीतोहंसंत्यजामितुजान
कीम् ६२ तस्मात्करोशितंधृत्वाकरवालंसुदारुणम् शिरःछिंध्यथवाजायांजानकींमुंचवैवने ६३ इत्युक्तंवा
क्यमाकर्ण्यरामस्यभरतोपतत् मूर्छितःसन्क्षितौदेहंकंपयुक्तंसबाष्पकम् ६४ इतिश्रीपद्मपुराणेपा
तालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेषट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ५६ वात्स्यायनउवाच
जगत्पवित्रसत्कीर्तेर्जानक्यावाच्यवाचनम् कथंसमकरोत्स्वामिंस्तन्मेकथयसुव्रत १ यथामेमनसःसौख्यंभ
विष्यतिसुशोभनम् तथाकुरुष्वशेषाद्यत्वन्मुखान्निसृतामृतम् तृप्तिर्मेपिबतोनास्तियथासंसृति कृंतनम्
२ शेषउवाच मिथिलायांमहापुर्यांजनकोनामभूपतिः तस्यांकरोतिसद्राज्यंधर्मेणाधारयन्प्रजा
म् ३ तस्यसंकर्षतोभूमिंसीतयादीर्घयाग्र्यया सीरध्वजस्यनिरगात्कुमारीअतिसुंदरी ४ तदात्यंतंमुदंप्रा-
प्तःसीरकेतुर्महीपतिः सीतानामकरोत्तस्यामोहिन्याजगतश्रियः ५ सैकदोद्यानविपिनेखेलंतीसुमनोहरा

रा॰ मे॰
१०९

अ॰
५७

अपश्यत्स्वमनःकांतंशुकशुक्योर्युगंवरम् ६ अत्यंतंहर्षमापन्नमत्यंतंकामलोलुपम् परस्परंभाषमाणंस्ने
हेनशुभयागिरा ७ रममाणंतदायुग्मंनभसिक्षिप्रवेगतः समुत्पतन्नगोपस्थेस्थितंशब्दंचकारतत् ८ रामो
महीपतिर्भूमौभविष्यतिमनोहरः तस्यसीतेतिनाम्नातुमहिलासंभविष्यति ९ सतयासहवर्षाणांसहस्रा-
णिदशैवतु राज्यंकरिष्यतेधीमान्आकर्षन्भूमिपान्बली १० धन्यासाजानकीदेवीधन्योसौरामसंज्ञितः
यौपरस्परमापन्नौपृथिव्यांसुस्मितौमुदा ११ इतिसंभाष्यमाणंतुशुकयुग्मंतुमैथिली ज्ञात्वेदंदेवतायुग्मं
श्रुत्वातद्वाक्यमादरात् १२ मदीयातुकथारम्याःकुरुतेशुकयोर्युगम् एतत्गृहीत्वापृच्छामिसर्ववाक्यगतार्थ
कम् १३ एवंविचार्यसासीतासखीःप्रतिजगादह गृण्हंतुशनकैरेतत्पक्षियुग्मंमनोहरम् १४ सख्यस्तास्तद्गि
रंश्रुत्वागृण्हन्पक्षियुगंवरम् निवेदयामासुरिदंस्वसख्याःप्रियकाम्यया १५ बहुधाविविधान्शब्दान्कुर्वद्वि
क्ष्यमनोहरम् आश्वासयामासतदातमपृच्छदिदंवचः १६ सीतोवाच माभैषातांयुवांरम्यौकौवा
कुत्रसमागतौ कोवारामःकाचसीताएतज्ज्ञानंकुतोहिवाम् १७ तत्सर्वंशंसमेक्षिप्रंयतस्तेवाक्यकौशलम् इ
तिपृष्टंतयापक्षियुगंसर्वमशंसत १८ पक्षियुग्मउवाच वाल्मीकिरास्तेसुमहान्ऋषिर्धर्मवि
दुत्तमः आवांतदाश्रमस्थानौसर्वदासुमनोहरम् १९ सशिष्यान्पाठयामासभाविरामायणंमुनिः प्रत्यहंत
सदस्मारीसर्वभूतहितेरतः २० तदावाभ्यांश्रुतंसर्वंभाविरामायणंमहत् मुहुर्मुहुर्गीयमानमायातंपरिपा

१०९

ठतः २१ शृणुष्वतेभिधास्यावोकोरामःकाचजानकी यद्यद्भविष्यतेतत्त द्रामेणक्रीडितात्मना २२ ऋष्यशृंगकृ
तेष्ट्यांचचतुर्धात्वंगतोहरिः प्रादुर्भविष्यतेरामोस्फरस्त्रीगीतसत्कथः २३ सकौशिकेनमिथिलांप्राप्यतेभ्रातृ
संयुतः धनुःपणांमहद्दृष्ट्वादुर्ग्राह्यमन्यभूभुजाम् २४ धनुर्भंगेजनकजांप्राप्स्यतेस्फमनोहराम् तयासहमह
द्राज्यंकरिष्यतिश्रुतंवरे २५ एतदन्यच्चतत्रस्थैःश्रुतमस्माभिरुद्भतैः कथितंतवचार्वंगिमुंचावांगंतुकामुकौ २६
इतिवाक्यंतयोःश्रुत्वाश्रोत्रयोःस्फमनोहरम् पुनरेवजगादेदंवाक्यंपक्षियुगंप्रति २७ सरामःकुत्रवर्तेतकस्य
पुत्रःकथंतुनाम् परिगृहिष्यतिवरःकीदृक्रूपधरोनरः २८ मयापृष्टमिदंसर्वंकथयंतुयथातथम् पश्चात्सर्वं
करिष्यामिप्रियंयुष्मनूमनोगतम् २९ तच्छ्रुत्वातांतुकामेनपीडितांवीक्ष्यसाशुकी जानक्याहृदयंज्ञात्वापपा
ठपुरतस्ततः ३० सूर्यवंशध्वजोधीमान्राजापंक्तिरथोबली आश्रित्यदेवायंसर्वान्विजेष्यंतिचसर्वशः ३१
तस्यभार्यात्रयंभावीशक्रमोहनरूपधृक् तस्मिन्नवश्यंचातुष्कंभविष्यतिबलोन्नतम् ३२ सर्वेषामग्रतोरामोभर
तस्तदनुस्मृतः लक्ष्मणस्तदनुश्रीमान्शत्रुघ्नःसर्वतोबली ३३ रघुनाथइतिख्यातिंगमिष्यतिमहामनाः
तस्यलनंतनामानिरामस्यबलिनःसखि ३४ पद्मकोशइवशोभनंसुखंपंकजाननयनेस्फदीर्घके उन्नतपृथु
मनोहरानसंवल्गुसंगतमनोहरभ्रुवम् ३५ जानुलंबितमनोहरोभ्रजोकंबुशोभिगलकोतिद्भस्वकः सत्क
पाटतलविस्तृतश्रियंवक्षएतदमलंसलक्ष्मिकम् ३६ शोभनोरुकटिशोभयायुतंजानुयुग्ममलंस्वसेवितं

पादपद्ममखिलैर्निजैःसदासेवितंरघुपतिंसुशोभनम् ३७ एतद्रूपधरोरामोमयाकिंतुसवर्ण्यते शतानननोन
जानातिपक्षिणःकिमुमादृशाः ३८ यद्रूपंवीक्ष्यललितामनोहरवपुर्धरा लक्ष्मीर्मुमुहेभुविकावर्तनामानमोह
ति ३९ महाबलोमहावीर्योमहामोहनरूपधृक् किंवर्णयामिश्रीरामंसर्वैश्वर्यगुणान्वितम् ४० धन्यासाजानकी
देवीमहामोहनरूपधृक् रंस्यतेयेनसहितावर्षाणामयुतंतथा ४१ लंकासिकिंतुनामासिबतसुंदरियत्तुमाम्
परिपृच्छसिवैदग्ध्याद्रामकीर्तनमादरात् ४२ एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यजानकीपक्षिणोर्युगम् उवाचजन्मललितं
हसंतीस्वस्यमोहनम् ४३ यात्वयाजानकीप्रोक्तासाहंजनकपुत्रिका सरामोमांयदाभ्येत्यप्राप्स्यतेसुमनोहरः
४४ तदावांमोचयांम्यद्यानान्यथावाक्यलोभिना लालयामिसुखेनास्त्वांमद्गेहेमधुराक्षरौ ४५ इत्युक्तंतत्समा
कर्ण्यवेपितौभयतांगतौ परस्परंप्रक्षुभितौजानकीमित्यवोचताम् ४६ वयंवैपक्षिणःसाध्वि वनस्थावृक्षगो
चराः परिबभ्रामसर्वत्रनोसुखंनोभवेद्गृहे ४७ अंतर्वत्नीस्वकेस्थानेगत्वासंसूयपुत्रकान् त्वत्स्थानमागमि
ष्यामिसत्यमेवोदितंवचः ४८ एवंप्रोक्तानयासातुनमुमोचशुकंस्वयम् तदापतिस्तांप्रोवाचविनीतवदनुत्सु
कः ४९ सीतेमुंचकथंभार्यारक्षसेमेमनोहरीम् आवांगच्छावविपिनेविचरावोसुखंवने ५० अंतर्वत्नीवर्त
तेचभार्याममममनोरमा तस्याःप्रसूतिंकृत्वाहमागमिष्यामिशोभने ५१ इत्युक्तानिजगादाथसुखंगच्छमनो
मते एतांरक्षामिसुखिनींमत्पार्श्वेप्रियकारिणीम् ५२ इत्युक्तोदुःखितःपक्षीनामूचेकरुणान्वितः योगिभिः

प्रोच्यतेयद्धेतद्वचस्तथ्यमेवहि ५३ नवक्तव्यंनवक्तव्यंमौनमाश्रित्यनिष्ठताम् नोचेत्सवाक्यदोषेणप्राप्नोत्याला
पमुन्मदः ५४ वयंचेदत्रवाक्यंनकरिष्यामोनगोपरि बंधनंकथमावांस्यात्तस्मान्मौनंसमाचरेत् ५५ इत्यु-
क्तातांप्रत्युवाचनाहंजीवामिसुंदरि एतयाभार्ययासीतेतस्मान्मुंचमनोहरे ५६ अनेकविधवाक्यैःसाबो-
धितानामुचत्तदा कुपितादुःखिताभार्याशशापजनकात्मजां ५७ यथात्वंपतिनासार्धंवियोजयसिमा-
मितः तथात्वमपिरामेणवियुक्ताभवगर्भिणी ५८ इत्युक्तवत्यांतस्यांतुदुःखितायांपुनःपुनः प्राणानिरग
मद्दुःखात् अतिदुःखेनपूरितः ५९ रामरामस्मरंत्याश्चवदंत्याश्चपुनःपुनः विमानमागतंसूक्ष्मपक्षिणौ
स्वर्गतावुभौ ६० तस्यांमृतायांदुःखार्त्तोभर्त्तातस्याःसपक्षिराट् परमंक्रोधमापन्नोजान्हव्यांदुःखितोप
तत् ६१ तथाभवामिरामस्यनगरेजनपूरिते मद्वाक्यादियमुद्विग्नावियोगेनसुदुःखिता ६२ इत्युक्त्वा
सपपातोच्चैर्जान्हव्याभ्रमशोभिते दुःखितःकुपितोभीतोतद्वियोगेनकंपितः ६३ क्रुद्धत्वाद्दुःखितत्वाच्च
सीतायाअपमाननात् अंत्यजत्वंपरंप्राप्तोरजकःक्रोधनाभिधः ६४ यःक्रोधाच्चस्वकान्प्राणान्महतां
दुष्टमारन् संत्यजेत्समृतोयातिअंत्यजत्वंद्विजोत्तम ६५ तज्जातंरजकोत्त्यासीनिंदितावियोगिता र
जकस्यचशापेनवियुक्तासावनंगता ६६ एतत्तेकथितंविप्रयत्तेपृष्टंविदेहजाम् पुनरत्रपरंवृत्तंशृणुष्वनिग
दामितत् ६७ इतिश्रीपद्मपुराणेपाता० शेषवा० रामाश्वमेधेसप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ५७

शेषउवाच भरतंमूर्छितंदृष्ट्वारघुनाथःसुदुःखितः प्रतीहारमुवाचेदंशत्रुघ्नंप्रापयाशुमाम् १ तद्वा
क्यंप्रोक्तमाकर्ण्यक्षणात्शत्रुघ्नमानयत् यत्ररामोनिजभ्राताभरतेनसहस्थितः २ भरतंमूर्छितंदृष्ट्वारघुनाथं
चदुःखितम् प्रणम्यदुःखितोवाचकिमिदंदारुणंमहत् ३ तदारामोत्यजप्रोक्तंवाक्यंलोकविगर्हितम् शत्रु
घ्नंकथयामासशोकदुःखेनदुःखितः ४ तंप्रत्युवाचरामोसौशत्रुघ्नंपदसेवकम् अधोमुखोदीनरवोगद्गदाक्षरवे
पथुः ५ शृणुभ्रातर्वचोमेद्यकुरुतच्छीघ्रमादरात् यथास्याद्विमलाकीर्तिर्गंगेवपृथिवींगता ६ सीतायावाच्य
मतुलंलोकेश्रुत्वात्यजोदितम् हातुमिच्छामिदेहंस्वमेनांवाजानकींकिल ७ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरामस्यकिलश
त्रुहा सवेपथुःपपातोर्व्यांदुःखितःपरदारुणः ८ संज्ञांप्राप्यमुहूर्तेनरघुनाथमवोचत किमेतदुच्यतेस्वामिन्
जानकींप्रतिदारुणम् ९ पापैर्यद्दुष्टचित्तैश्चसर्वधर्मबहिष्कृतैः निंदितास्तुतिरग्र्याध्याभवतित्वग्र्यजन्मना १०
जान्हवीसर्वलोकानांपापघ्नीदुरितांतका नस्पृष्टापापिभिःकिंस्यात्स्पर्शेनानार्त्तिदाहका ११ सूर्योजगत्प्रकाशा-
यसमुद्द्युतिजगत्यहो उलूकानांरुचिकरोनभवेत्तत्रकाक्षतिः १२ तस्मात्त्वमेनांगृण्हीष्वमात्यजानिंदितांस्त्रि
यम् श्रीरामभद्रकृपयाकुरुष्ववचनंमम १३ एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यशत्रुघ्नस्यमहात्मनः पुनःपुनर्जगादेदंय
दुक्तंभरतंप्रति १४ तन्निशम्यवचोभ्रातुर्दुःखपूरपरिप्लुतः पपातमूर्छितोभूमौछिन्नमूलइवद्रुमः १५ भ्रा-
तरंपतितंवीक्ष्यशत्रुघ्नंदुःखितोभृशम् प्रतीहारमुवाचेदंलक्ष्मणंत्वानयांतिकम् १६ सलक्ष्मणगृहंगत्वान्यवेद

यदिदंवचः स्वामिन्रामोभवंतंतु समाव्हयतिवेगतः १७ तच्छ्रुत्वाचसमाक्रानंरामचंद्रेणवेगतः जगामतरसात
त्रयत्रसभ्रात्रकोपनः १८ भरतंमूर्छितंदृष्ट्वाशत्रुघ्नमपिमूर्छितम् श्रीरामचंद्रंदुःखार्त्तंदुःखितोवाक्यम
ब्रवीत् १९ किमेतद्दारुणंराजन्दृश्यतेमूर्छनादिकम् तदाशशंसमेसर्वंकारणंमुख्यतोनघ २० एवंवदं
नृपतिर्वृत्तांतंसर्वमादितः शशंसलक्ष्मणंक्षिप्रंदुःखपूरपरिप्लुतम् २१ भ्रातरंस्तब्धगात्रंचकंपमानंमुहुर्मु
हुः नकिंचनवदंतंतंवीक्ष्यशोकार्दितोब्रवीत् २२ लक्ष्मणस्तद्वचःश्रुत्वासीतायास्त्यागसंभवम् निःश्वस-
न्मुहुरुच्छ्वासंस्तब्धगात्रइवाभवत् २३ किंकरिष्याम्यहंभ्रातर्मौस्थित्वादुर्यशसांकितः त्यजामीदंवपुःश्रीमल्लोक
भीत्याचशोकतः २४ सर्वदाभ्रातरोमह्यंमद्वाक्यकरणोत्सुकाः इदानींतेपिदैवेनप्रतिकूलव्रतंचराः २५ कु
भगच्छामिकंयामिहसिष्यंतिनृपाभुवि दुर्यशोलांछितंमांवैकुष्टिनंरूपवन्नराः २६ मनोर्वंशेपुराभूपाजाता
जातागुणाधिकाः इदानींमयितत्सर्वंविपरीतंबभूवह २७ इतिसंभाष्यमाणंतंरामचंद्रंसमीक्ष्यसः संस्त-
भ्याश्रूणिविपुलांन्युवाचविपुलःस्वरः २८ स्वामिन्विषादमाकार्षीः कथंतवमतिर्हृता सीतामनिंदितांकोनु
त्यजतिश्रुतवान्भयात् २९ आकारयामिरजकंपरिपृच्छामितंप्रति कथंत्वयानिंदितासाजानकीयोषि
तांवरा ३० नवदेशेबलांकश्चिद्वाध्यतेनजनोत्यकः तस्मात्तस्ययथास्वप्नप्रतीतिःस्यात्तथाचर ३१ किमर्थंत्य
जतेभीरुपतिव्रतपरायणा मनसावचसानान्यंजानातिजनकात्मजा ३२ तस्मादेनांगृहाणत्वमेतांमात्यज

जानकीं ममोपरि रूपां कृत्वा यदुक्तं संशृणुष्व तत् ३३ एवं वदंतं प्रत्यूचे रामः शोकेन कर्षितः लक्ष्मणं धर्मवाक्येन बोधयत्तं निजोपमः ३४ राम उवाच कथं त्वं मां ब्रवीषीति मा त्यजैनाम निंदिताम् लोकापवादात्त्यक्ष्येहं जानन्नपि विपापिनीम् ३५ स्वयशः कारणेहं वैदेहं त्यक्ष्यामि शोभनम् त्वामपि भ्रातरं त्यक्ष्ये लोकवादाद्विगर्हितम् ३६ किमुतान्ये गृहाः पुत्रा मित्राण्यथ वसु शोभनम् स्वयशः कारणे सर्वं त्यजामि किमु मैथिली ३७ न तत्तथा मे प्रियो भ्राता तानकलत्रं न बांधवाः यथा मे विमला कीर्तिर्वल्लभा लोकविश्रुता ३८ इदानीं रजको नैव प्रष्टव्यो भवति ध्रुवम् कालेन सर्वं भविता लोकचित्तस्य रंजनम् ३९ आमयो यद्वदामस्कन्न चिकित्स्यो भवेक्षितो स कालेन परीपाकाद्भेषजाद्वेन नश्यति ४० तथा कालेन संभावि सांप्रतं मा विलंबय त्यजैनां विपिने साध्वीं मां वा खड्गेन घातय ४१ इत्युक्तं वाक्यमाकर्ण्य दुःखितोभूत्तदा महान् चिंतयामास च स्वांते लक्ष्मणः शोककर्षितः ४२ पित्राज्ञप्तो जामदग्न्यो मातरं चाप्यघातयत् गुरोराज्ञा नैव लंघ्या युक्ता युक्तापि सर्वथा ४३ तस्मादेनां त्यजाम्येव रामस्य प्रियकाम्यया इति संचिंत्य मनसि भ्रातरं प्रत्युवाच सः ४४ अकृत्यमपि कार्यं वै गुर्वाज्ञां नैव लंघयेत् तस्मात्कुर्वे भवद्वाक्यं यत्त्वं वदसि चोत्तमम् ४५ इत्येवं भाषमाणं तं लक्ष्मणं प्रत्युवाच सः साधु साधु महाप्राज्ञ त्वया मे तोषितं मनः ४६ अद्यैव रात्रौ जानक्या दोहदो तापसीक्षणे तन्मिषेण रथे स्थाप्य मोचयैनां महावने ४७ इत्थं भाषितमाकर्ण्य विशुष्यद्वदनोभितः रुदन्बाष्पकलां मुंचन्जगाम स्वं निवेशनम् ४८ सुमंत्रं तु स

माहूयवचनंतमथाब्रवीत् रथंमेकुरुसज्जंवैसदश्ववरभूषितम् ४९ सतद्वाक्यंसमाकर्ण्यरथमानीतवान्त
दा आनीतंतंरथंदृष्ट्वालक्ष्मणःशोककर्शितः ५० परमंदुःखमापन्नःसंरुह्यस्यंदनंवरम् निश्वसन्जानकी
गेहंप्रतस्थेभ्रातृसेवकः ५१ गत्वाचांतःपुरेभ्रातारामस्यमिथिलात्मजाम् प्रत्यूचेनिःश्वसन्वाक्यंदुःखपूरप
रिप्लुतः ५२ मातर्जानकिरामेणप्रेषितोभवनेतव तापसीःप्रतियाहित्वंदोहदप्राप्तिहेतवे ५३ इतिवाक्यंसमा
कर्ण्यलक्ष्मणस्यविदेहजा परमंहर्षमापन्नालक्ष्मणंप्रत्यभाषत ५४ धन्याहंमैथिलीराज्ञीरामस्यचरणस्म
र यस्यादोहदपूर्त्यर्थंप्रेषयामासलक्ष्मणम् ५५ अद्याहंवैवनचरीस्तापसीःपतिदेवताः नमस्कुर्यांचवासोभिः
पूजयामिमनोहराः ५६ इत्युक्त्वारम्यवस्त्राणिमहार्हाभरणानिच मणीन्विमलमुक्ताश्चकर्पूरादिसुगंधिम
न् ५७ चंदनादिकवस्तूनिविचित्राणिसहस्रधा जग्राहरघुनाथस्यपत्नीस्वप्रियकाम्यया ५८ सीतागृही
त्वासर्वाणिदासीभ्यःकरयोर्मुहुः लक्ष्मणंप्रतिगच्छंतीदेहल्यांचास्खलत्तदा ५९ अविचार्यतदौत्सुक्या
ल्लक्ष्मणंप्रियकाम्यया उवाचकुत्रसरथोयेनमांप्रापयिष्यसि ६० सनिश्वसन्रथंहैमंजानक्यासहनिर्विशत्सु
मंत्रंप्रत्युवाचासौचालयाश्वान्मनोजवान् ६१ ततस्तद्वाक्यमाकर्ण्यलक्ष्मणस्याथचालयत् अश्रुपूर्ण
मुखंपश्यन्लक्ष्मणंससुहुर्मुहुः ६२ आहतास्तेनकशयावाहास्तस्यापतन्पथि नचलंतियदावाहास्तदाल
क्ष्मणमब्रवीत् ६३ स्वामिंश्चलंतिनोवाहायत्नेनपरिचालिताः किंकरोमिनजानेत्रकारणंवाहस्तंभने ६४

एवंब्रुवंतंप्रत्यूचे लक्ष्मणोमद्गदस्वरः सारथिंधैर्यमास्थायताडयैतान्कुशादिभिः ६५ एतदुक्त्वोदितंवाक्यंकथं
चित्समचालयत् तदास्फुरद्दक्षनेत्रंजानक्यादुःखशंसकम् ६६ नदेवत्हृदयेशोकः समभूत्दुःखशंसकः न
देवपक्षिणःपुण्याःकुर्वंतिपरिवर्तनम् ६७ एवंवीक्ष्यैववैदेहीप्रत्युवाचाथदेवरम् कथंमेतापसीक्षायैयातुमि
च्छारघूद्वह ६८ रामेभ्रूयाद्धिकल्याणंभरतेवातथानुजे तत्प्रजासुचसर्वत्रमाभवंतुविपर्ययाः ६९ एवंब्रु
वंतींसंवीक्ष्यजानकींचरलक्ष्मणः नकिंचिदुक्तवानरुद्धकंठोबाष्पप्रपूरितः ७० सागच्छतोमृगान्वामंपरिव
र्तनकारकान् अपश्यद्दुःखसंघातकारकान्समभाषत ७१ अद्ययन्मेमृगावामंवर्तयंतितदिष्यते श्रीराम
चरणौमुक्त्वागच्छंत्यामुक्तमेवतत् ७२ महिलानांपरमोधर्मःस्वभर्तृचरणार्चनम् तन्मुक्त्वायत्रयास्यामियद्भवेद्यु
क्तमेवतत् ७३ एवंपथिविचारंतुकुर्वंत्यापरमा र्थतः दृष्टंतटंसुजान्हव्यामुनिवृंदैकसेवितम् ७४ यस्यांज
लस्यकल्लोलादृश्यंतेदुग्धसंनिभाः तरंगोदृश्यतेयत्रस्वर्गसोपानमूर्तिभृत् ७५ यस्यावारिकणस्पर्शान्महा-
पातकसंचयः पलायतेचकुत्रापिस्थानमीक्षन्समंततः ७६ गंगांप्राप्याथसौमित्रिर्जानकींस्यंदनेस्थिताम् उवा
चनिर्गलद्बाष्पएहिसीतेरथाद्भुवि ७७ सीतानद्वाक्यमाकर्ण्यक्षणादवततारसा लक्ष्मणेनधृतावाहोस्खलं
तीपथिकंटकैः ७८ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेगंगादर्शनंना
मअष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ५८ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु शेषउवाच अथनावासमुत्तीर्यजान्ह

वींलक्ष्मणस्तदा जानकींपरनस्तीरेहस्तेधृत्वावनंययौ १ साचलंतीपथिनदाशष्पद्दनलक्षिता कंटकक्षतससा
दास्खलंतीचपदेपदे २ लक्ष्मणस्तांमहाघोरेविपिनेदुःखदायिनि प्रवेशयामासतदाराघवाज्ञाविधायकः ३
तत्रवृक्षामहाघोराबुबुलाःखदिराघनाः श्लेष्मातकाश्चिंचिणिकाःशष्कादावेनवन्हिना ४ कोटरस्थामहासर्पाः
स्फूत्कुर्वंतिसकोपिनाः उलूकाद्यामहाक्रूरालोकचितभयंकराः ५ व्याघ्राःसिंहाःसृगालाश्चद्वीपिनोतिभयंक
राः दृश्यंतेयत्रसरलामनुष्यादाःसकोपनाः ६ महिषाःसूकरादुष्टादंष्ट्राद्वयविलक्षिताः कुर्वंतिप्राणिनांतापं
मानसस्यमदोत्कटाः ७ ईदृग्वनंप्रपश्यंतीभयेनोपगतज्वरा कंटकैर्दष्टचरणालक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत् ८
वीरर्षिमुनिसेव्यानामाश्रमान्नेत्रसौख्यदान् नाहंपश्यामिनोतांसांपत्नीश्चसतपोधनाः ९ पश्यामिकेवलंघो
रान्पक्षिणःशष्कवृक्षकान् दावानलेनतत्सर्वंदह्यमानमिदंवनम् १० त्वांचपश्यामिदुःखार्त्तमश्रुपूर्णाकुलेक्ष-
णम् शकुनेतरसाहस्रंभवेन्ममपदेपदे ११ तन्मेकथयवीराग्र्यकथंमुक्तामहात्मना रामेणादुष्टहृदयाक्षिप्रंकथ
यमेहितत् १२ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यलक्ष्मणःशोककर्शितः संरुद्धबाष्पवदनोनकिंचित्प्रोक्तवान्तदा १३ तदेव
विपिनंघोरंगच्छंतीलक्ष्मणान्विता पुनरप्याहतंवीरंदुःखार्त्तापश्यतीसुखम् १४ तदापिसनतांवक्तिकिमपिप्रे
क्षयन्स्थितः तदासात्यंतनिर्बंधंचकारपरिमूर्छिता १५ आग्रहेणयदापृष्टोलक्ष्मणःसीतयातदा रुद्धकंठोसु
दुःशोचन्नवदत्यागसंभवम् १६ तद्वाक्यंपविनातुल्यंनिशम्यमुनिसत्तम सलताक्रांतमूलेवबभूवाकल्पव-

र्जिता १७ तदैवपृथिवीतातजग्राहतनयामिमाम् रामोविपापिनींसीतांनजह्यादितिशंकिनी १८ पतितांतांतु
वैदेहीं दृष्ट्वासौमित्रिरुत्सुकः पल्लवाग्रसमीरेणसंज्ञितांतुचकारसः १९ संज्ञांप्राप्ताह्युवाचेदंसाहसंमाकुरु
ष्वह कथंमांपापरहितांत्यजतेसरघूद्वहः २० एवंबहुविलप्याथलक्ष्मणंदुःखसंयुतम् संवीक्ष्यमूर्छितांभूमौ
पपातपरिदुःखिता २१ मुहूर्तेनापिसंज्ञांसाप्राप्यदुःखपरिप्लुता जगादरामच्चरणौस्मरंतीशोकविक्लता २२
रघुनाथोमहाबुद्धिस्त्यक्ष्यतेमांकथंमहान् योमदर्थेपयोराशिंबद्धवान्वानरैर्युतः २३ सकथंमांमहावीरोनिष्पा
पांरजकोक्तितः त्यजिष्यतिममैवात्रदैवंतुप्रतिकूलितम् २४ एवंवदन्पुनरपिमूर्छांप्राप्ताविदेहजा मूर्छितांतां-
समीक्ष्याथरुरोदविकृतस्वरः २५ पुनःसंज्ञामवाप्यैवंसौमित्रिंनिजगादसा दुःखांतरंवीक्ष्यमाणारुद्धकंठरु
दुःखिता २६ सौमित्रेगच्छरामंत्वंधर्ममूर्तियशोनिधिम् मद्वाक्यमेवत्वंब्रूयाः समक्षंतपसांनिधेः २७ मांतत्या
ज भवान्यद्वैजानन्नपिविपापिनीम् कुलस्यसदृशंकिंवाशास्त्रज्ञानस्यतत्फलम् २८ नित्यंतवपदेरक्तांत्वदुःखि
ष्टभुजंहिमाम् भवान्त्यजतत्सर्वंममदैवंतुकारणम् २९ कल्याणंतवसर्वत्रभूयाद्वीरवरोत्तम अहंतावद्व
नेत्वांहिस्मरंतीप्राणधारणम् ३० मनसाकर्मणावाचाभवानेवममोत्तमः अन्येतुच्छीकृताःसर्वेमनसारघुवंशज
भवेभवेभवानेवपतिर्भूयान्महेश्वरः त्वत्पदस्मरणानेकहतपापसतीश्वर ३१ श्वश्रूजनंब्रूहिसर्वंमत्संदेशंरघूत्तम
त्यक्त्वावनेमहाघोरेरामेणानिरघासती ३२ स्मरामिचरणौयुष्मद्वनेमृगगणैर्युते अंतर्वत्नीवनेत्यक्तारामेणास्त

महात्मना ३४ सौमित्रेश्शृणुमद्वाक्यंभद्रंभूयाद्रघूत्तमे इदानींसंत्यजेप्राणान्रामवीर्यस्फुरक्षति ३५ त्वंरामवच
नंतथ्यंयत्करोषिशुभंतव परतंत्रेणतत्कार्यंरामपादाब्जसेविना ३६ गच्छरामंत्वंसविधेशिवाःपंथानएवते म
मोपरिकृपाकार्यास्मर्त्तव्याहंकदाचन ३७ इत्युक्त्वामूर्छिताभूमौपपातपुनरस्तदा लक्ष्मणोदुःखमापेदेवी-
क्ष्यमूर्छितजानकीम् ३८ वीजयामासवासोग्रैःसंज्ञांप्राप्तांप्रणम्यच सौमित्रिःसांत्वयामासवचनैर्मधुरैर्मु
हुः ३९ एषगच्छामिरामंवैगत्वाशंसामिसर्वशः समीपेतेमुनेरस्तिवाल्मिकेराश्रमोमहान् ४० इत्युक्त्वातांपरि
क्रम्यदुःखितोबाष्पपूरितः मुंचन्नश्रुकलादुःखात्ययौरामंमहीपतिम् ४१ जानकीदेवरंयांतंवीक्ष्यविस्मित
लोचना हसंत्ययंमहाभागोलक्ष्मणोदेवरोमम ४२ कथंमांप्राणतःप्रेष्ठांविपापांराघवोत्यजत् इतिसंचिंतयं
तीसाऐक्षतानिमिषेक्षणा ४३ जान्हवींसर्वथोत्तीर्णाज्ञात्वासर्वसहापनम् पतिताप्राणसंदेहंप्राप्तामूर्छांमृतात
दा ४४ तदाहंसाःस्वपक्षाभ्यांजलमानीयसर्वतः सिषिचुर्मधुरोवायुर्ववौपुष्पसुगंधिमान् ४५ करिणःपुष्करैः
स्वीयैर्जलपूर्णैःसमंततः व्याप्तंशरीरंरजसाक्षालयंतइवागताः ४६ मृगास्तदंतिकंप्राप्यसंतस्थुर्विस्मितेक्षणाः
नगाःपुष्पयुताआसन्नत्कालंमधुनाविना ४७ एतस्मिन्समयेवृत्तेसंज्ञांप्रापतदासती विललापसुदुःखार्त्ता
रामरामेतिजल्पती ४८ हानाथदीनबंधोहेकरुणापयसांनिधे अनापराधान्तेमांत्वंकथंत्यजसिवैवने ४९
इत्येवमादिभाषंतीविलपंतीमुहुर्मुहुः इतस्ततःप्रपश्यंतीसंमूर्छांतिपुनःपुनः ५० तदास्वशिष्यैर्भगवान्वा-

ल्मिकिः संगतोवनम् शुश्रावरुदितंतत्रकरुणास्वरभाषितम् ५१ शिष्यान्प्रतिजगादाथपश्यंतुवनमध्यतः
कोरोदितिमहाघोरेविपिनेदुःखित स्वरः ५२ तेप्रयुक्ताश्चमुनिनासंजग्मुर्यत्रजानकी रामरामेतिभाषंतीबाष्प
पूरपरिप्लुता तांदृष्ट्वास्त्रियमौत्सुक्याद्वाल्मीकिंप्रत्यगुर्मुनिम् श्रुत्वातदीरितंवाक्यंसजगामततोमुनिः ५४
दृष्ट्वासजानकींदुःखाद्रोदमानांमुहुर्मुहुः समीपमगमच्छिष्यैर्वाल्मीकिस्तपसांनिधिः ५५ दृष्ट्वातंतपसांराशिं
जानकीपतिदेवता नमोस्तुमुनयेवेदमूर्तयेव्रतवार्धये ५६ इत्युक्तवंतींतांसीतांआशीर्भिरभ्यनंदयत् भर्त्रा
सहचिरंजीवपुत्रौप्राप्नुहिशोभनौ ५७ कासित्वंकिंवनेघोरेसंगतासिकिमीदृशी सर्वंमेशंसजानीयांतवदुः
खस्यकारणम् ५८ सातदाप्रत्युवाचेमंरामस्यमहिलामुनिम् निःश्वसंतीकरुणयागिरासंजातवेपथुः ५९
शृणुमेवाक्यमर्थोक्तंसर्वदुःखस्यकारणम् जानीहिमांभूमिपतेरघुनाथस्यसेवकीम् ६० अपराधंविनात्यक्ता
नजानेतत्रकारणम् लक्ष्मणोमांविमुच्यात्रगतवान्राघवाज्ञया ६१ इत्युक्त्वाश्रुकलापूर्णबिभ्रतींमुखपंकजं
वाल्मिकिःसांत्वयन्प्राहजानकींकमलेक्षणां ६२ वाल्मीकिंमांविजानीहिपितुस्तवगुरुंमुनिम् दुःखंमाकुरु
वैदेहिआगच्छममचाश्रमम् ६३ भिन्नस्थानेपितुर्गेहंजानीहिपतिदेवते ईदृशेकर्मणिममरोषस्तवमहीपतौ
६४ एवंवचःसमाकर्ण्यजानकीपतिदेवता दुःखपूर्णाश्रुवदनाकिंचित्सुखमवापसा ६५ शेषउवाच
वाल्मीकिःसांत्वयित्वैनांदुःखपूराकुलेक्षणाम् ६६ सागच्छंतीपृष्ठतोस्यवाल्मीकेस्तपसांनिधेः रराजें

दोःपृष्ठतोवैतारकेवमनोहरा ६७ वाल्मीकिःप्राप्यचस्वीयमाश्रमंमुनिपूरितम् तापसीःप्रतिसंचख्यौजान
कींस्वाश्रमागताम् ६८ वैदेहीतापसीःसर्वानमश्चक्रेमहामनाः परस्परंप्रहृषिताःपरिरंभंसमाचरन् ६९
वाल्मीकिर्निजशिष्यान्सप्रत्युवाचतपोनिधिः रच्यतांवनजानक्याःपर्णशालामनोरमा ७० इत्युक्तंवाक्यमा
कार्ण्यवाल्मीकेःसुमनोरमम् व्यरचन्पत्रकैःशालांदारुभिःसुमनोहराम् ७१ तत्रावसद्धिवैदेहीपतिव्र
तपरायणा वाल्मीकेःपरिचर्यांचकुर्वतीफलभक्षका ७२ जपंतीरामरामेतिमनसावचसास्वयम् निनाय
दिवसान्तत्रजानकीपतिदेवता ७३ कालेसासूतपुत्रौद्वौमनोहरवपुर्धरौ रामचंद्रप्रतिनिधीअश्विनाविव
जानकी ७४ तच्छुत्वातुमुनिर्हृष्टोजानक्याःपुत्रसंभवम् चकारजातकर्मादिसंस्कारान्मंत्रवित्तमः ७५ कुशैर्ल
वैश्चवाल्मीकिमुनिःकर्माणिचाचरत् तन्नाम्नापुत्रयोराख्याकुशोलवइतिस्फुटा ७६ वाल्मीकिर्यत्रविरजा
मंगलंतद्यथाचरत् अत्यंतंहृष्टचित्तासाबभूवकमलेक्षणा ७७ तद्दिनेलवणंहत्वाशत्रुघ्नःस्वल्पसैनिकः आ
गमच्चाश्रमेचास्यवाल्मिकेर्निशिशोभने ७८ तदावाल्मीकिनाशिष्यःशत्रुघ्नंरघुनायकम् माशंसजानकीपुत्रौ
कथयिष्याम्यहंपुरा ७९ जानकीपुत्रकौतत्रववृधातेमनोरमौ कंदमूलफलैःपुष्टौविदधादुन्मदौवरौ ८० शुक्ल
प्रतिपदायाश्चशशीवसुमनोहरौ कालेनसंस्कृतौजातौउपनीतौमनोहरौ ८१ उपनीयमुनिर्वेदंसांगमध्याप
यत्सुतौ सरहस्यंधनुर्वेदंरामायणमपाठयत् ८२ वाल्मीकिनाचधनुषीदत्तेस्वर्णसुभूषिते अभेद्येसगु-

णेश्रेष्ठेवैरिवृंदविदारणे ८३ इषुधीबाणसंपूर्णेअक्षयौकरबालकौ चर्मणयभेद्येस्फ दृढेददौसीताकुमारयोः ८४
धनुर्धरौधनुर्वेदपारगावाश्रमेमुदा चरंतौतत्ररेजातेअश्विनाविवशोभिनौ ८५जानकीवीक्ष्यपुत्रौद्वौखङ्गच
र्मधरौवरौ परमंहर्षमापन्नाविरहोद्भवमत्यजत् ८६ एतत्तेकथितंविप्रजानक्याःपुत्रसंभवः अतःशृणुष्वय
द्वृत्तंवीरबाहुविकृंतनम् ८७ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेएकोन
षष्टितमोऽध्यायः५९ शेषउवाच शत्रुघ्नोनिजवीराणांछिन्नान्बाहून्निरीक्षयत् उवाचतान्स
कुपितोरोषसंदंशिताधरः १ केनवीरेणवोबाहुकृंतनंसमकारिभो तस्याहंबाहूकृंतामिदेवगुप्तस्यवैभटाः २
नजानातिमहामूढोरामचंद्रबलंमहत् इदानींदर्शयिष्यामिपराक्रांत्याबलंस्वकम् ३ सकुत्रवर्ततेवीरोहयःकु
त्रमनोरमः कोगृण्हात्स्कंदरंवाहंमूढोज्ञात्वापराक्रमम् ४ इत्युक्तास्तेनतेवीराबभूवुर्विस्मिताभृशम् राम
चंद्रप्रतिनिधिंबालकंसमशंसत ५ सश्रुत्वारोषताम्राक्षोबालकेनहयग्रहम् सेनानींवैकालजितंतमाज्ञाप
यदुत्सुकः ६ सेनानीःसकलंसेनांव्यूहयस्वममाज्ञया रिपुःसंप्रतिगंतव्योमहाबलपराक्रमः ७ नायंबालो
हरिर्नूनंभविष्यतिहयंधरः अथवात्रिपुरारिस्यान्नान्यथामद्धयापहृत् ८ अवश्यंकदनंभाविसैन्यस्यबलि
नोमहत् स्वछंदचरितैःखेलन्नास्तेनिर्भयधीःशिशुः ९ तत्रगंतव्यमस्माभिःसन्नद्धैरिपुदुर्जयैः एतन्निश
म्यवचनंशत्रुघ्नस्यससैन्यपः १० सज्जीचकारसेनांतांचतुरंगसमन्विताम् सज्जांतांशत्रुजिदृष्ट्वाचतुरंगयु

वरम् ११ आज्ञापयन्ततो गंतुं यत्र बालो हयंधरः सा च चाल तदा सेना दुर्लंघ्या चतुरंगिणी १२ कंपयंती महीभागं
त्रासयंती रिपून्बलात् सेनानीस्तं ददर्शाथ बालकं कामरूपिणम् १३ विचक्ष्य राम प्रतिमम ब्रवीद्वचनं हितम् बा-
लमुंच हयश्रेष्ठं रामस्य बलशालिनः सेनानीः कालजिमाब्रवीमि त्वां हितं शुभम् त्वां रामप्रतिमं दृष्ट्वा कृपा मे हृदि जा
यते १५ अन्यथा न वमेदोस्थं जीवितं च भविष्यति एतद्वाक्यं समाकर्ण्य शत्रुघ्नस्य भटस्य हि १६ जहास किंचिदाको
पाद्रुक्कवान्वाक्यमद्भुतम् गच्छ मुक्तो सि तं रामं कथयस्व हयग्रहम् १७ त्वत्तो बिभेमि नो शूर वाक्येनेनयशालिना
मम ते गणना नास्ति त्वादृशाः कोटयो यदि १८ मातृपादप्रसादेन तूलीभूतान संशयः कालजित्तव यन्नाम मात्रा कृतम-
नुत्तमम् १९ पक्कबिंबफलस्येव वर्णतो न च वीर्यतः दर्शयस्वाधुना वीर्यं स्वनाम बलचिह्नितः २० मां काल रूपं संजित्य स
त्यनामा भविष्यसि शेष उवाच स वाक्यैः पविना तुल्यैर्भिन्नः स्फुभटशेखरः २१ त्तुकोप हृदये त्यंतं जगाद च
वचः पुनः त्वं नाम नाभिजानामि कुलं शीलं वयस्तथा २२ पादचारी रथस्थोहमधर्मेण कथं जये स तदा तं प्रकुपितो ज
गाद वचनं पुनः २३ कुलेन किं च शीलेन नाम्ना वा किं विधीयताम् लवोहं लवनः सर्वान् जेष्यामि रिपुसैनिकान् २४ इदा
नीं त्वामपि भटं करिष्ये पादचारिणम् इत्युक्त्वा धनुः सज्यं चकार बलतो बली २५ टंकारयामास तदा वीराणां कंपय
न्मनः वाल्मीकिं प्रथमं स्मृत्वा जानकीं भ्रातरं लवः २६ मुमोच बाणान्निशितान्सद्यः प्राणापहारिणः कालजित्स्वध
नुः कृत्वा सज्यं कोपसमन्वितः २७ ताडयामास यवनो लवं रणविशारदः तद्बाणान् शतधा छित्वा क्षणाद्वेगात्कुशानु

जः २८ सेनानींविरथंचक्रेवत्सभिःस्वशरोत्तमैः विरथोगजमानीतमारुरोहभटैर्निजैः २९ मदोन्मत्तंमहावेगंसप्तधा
प्रस्रवान्वितम् गजारूढंतुतंदृष्ट्वादशभिर्धनुषोज्झितैः ३० बाणैर्विव्याधविहसन्सर्वान्रिपुगणान्जयत् कालजित्त
स्यवीर्यंतुदृष्ट्वाविस्मितमानसः ३१ गदांमुमोचमहतींमहायसविनिर्मिताम् आपतंतींगदांवेगात्भारायुतविनि
र्मिताम् ३२ त्रिधाचिच्छेदनरसाक्षुरप्रैःसकुशानुजः परिघंनिशितंघोरंवैरिप्राणहरंतदा ३३ मुक्तंपुनस्तेनलवश्चि
च्छेदतरसान्वितः छित्वातदापरिघंघोरंकोपादारक्तलोचनः ३४ गजोपस्थेसमारूढंमन्यमानश्शुकोपह तत्क्षणाद-
च्छिनत्तस्यशुंडांखड्गेनदंतिनः ३५ दंतयोश्चरणोकृत्वारुरोहगजमस्तके मुकुटंशतधाकृत्वाकवचंतुसहस्रधा केशे
षाकृष्यसेनानींपातयामासभूतले पातितःसगजोपस्थात्सेनानीःकुपितःपुनः ३७ हृदयेताडयामासदृढेनवज्रमु
ष्टिना सआहतोमुष्टिनातुक्षुरप्रान्निशितान्शरान् ३८ मुमोचहृदयेक्षिप्रंकुंडलीकृतधन्ववान् सरराजरणोपांते
कुंडलीकृतचापवान् ३९ शिरस्त्रंकवचंबिभ्रद्भेदंशरकोटिभिः सविद्धःसायकैस्तीक्ष्णैस्तंहंतुंखड्गमाददे ४० दश
रोषात्स्वदशनान्निश्वसन्नुच्छ्वसन्मुहुः खड्गहस्तंसमायांतंशूरंसेनापतिंलवः ४१ भुजंचिच्छेदमध्येतुसखड्गःपाणिरा
पतत् छिन्नंखड्गधरंहस्तंवीक्ष्यकोपाच्चमूपतिः ४२ वामेनगदयाहंतुंप्रचक्रामममृधेलवम् सोपिछिन्नोभुजस्तस्यस
गदस्तीक्ष्णसायकैः ४३ तदाप्रकुपितोवीरःपादाभ्यामहनल्लवम् पादौलवोहनत्तस्यनत्वचालरणांगणे स्वगाहतोद्वि
पद्वच्चरणछेदनंव्यथात् तदापितंमौलिनासोप्रहर्तुमुपचक्रमे ४५ तदालवश्चमूनाथंमन्यमानोधिपौरुषम् कर

शलंसमादायकरेकालानलोपमम् ४६ अछिनछिरएतस्यमहामुकुटशोभितम् हाहाकारोमहानासीच्चमूनाथे
निपातिते ४७ सैनिकाःपरिसंक्रुद्धालवंहंतुंसमागताः लवस्तान्स्वशराघातैःपलायनपरान्व्यधात् ४८ छि
न्नाभिन्नांगकाःकेचित्गताःकेचिद्रणांगणात् सनिवार्याखिलान्योधान्विजगाहच्चमूंमुदा ४९ गराहइवनि
श्वस्यप्रलयेस्फमहार्णवम् गजाभिन्नाद्विधाजातामौक्तिकैःपूरितामही ५० दुर्गमाभूद्धराग्र्याणांपर्वतैर्व्याप्तता
यथा अश्वाःकनकपल्याणरत्नराजिविराजिताः ५१ अपतन्रुधिराप्लुष्टहृयाबलशोभिताः रथिनःकरमध्य-
स्थधनुर्दंडस्फशोभिनः ५२ रथोपस्थाच्चपतिताःस्वर्गगाइववैस्फराः संदष्टोष्टपुटाःक्रुद्धाप्तासुलक्ष्मीवलक्षिताः
५३ पतितास्तत्रदृश्यंतेवीरारणविशारदाः स्फ्याववशोणितसरिन्द्वयमस्तकछपा ५४ महाप्रवाहलसितावै
रिणांभयकारिका केषांचिद्वाहवश्छिन्नाःकेषांपादावकर्तिताः ५५ केषांकर्णाश्चनासाश्चकेषांकवचकुंडले
एवंतुकदनंकृत्वासेनानीःपतितोरणे ५६ सर्वेनिपतितावीरानकेचिज्जीवितास्ततः लवोजयंरणेप्राप्यवैरिवृंदं
विजित्यच अन्यागमनशंकायांमनःकुर्वन्नवैक्षत ५७ केचिदुर्वरितायुद्धाद्भाग्येननरणेमृताः शत्रुघ्नंसविधेज
ग्मुःशंसितुंवृत्तमद्भुतम् ५८ गत्वातेकथयामासुर्यथा वृत्तंरणांगणे कालजित्निधनंबालात्प्राप्तोरणविशा-
रदः ५९ तच्छ्रुत्वाविस्मयंप्राप्तःशत्रुघ्नस्तानुवाचह ६० हसन्रोषाद्दशन्दंतान्बालनीतंहयंस्मरन् रेवीराःकिंमदो
न्मत्तायूयंकिंवाछलग्रहाः ६१ किंवावैकल्पमायातंकालजिन्मरणंकथम् यःसंख्येवैरिवृंदानांदारणःसमितिंजयः

६२ तंकथंबालकोजीयाधमस्यापिदुरासदम् शत्रुघ्नवाक्यंसंश्रुत्यवीराःप्रोचुरसृक्स्रुताः ६३ नास्माकंमदमत्त
त्वंनच्छलोनचदेवनम् कालजिन्मरणंसत्यंलवाज्जानीहिभूपते ६४ बलंचकृत्स्नंमथितंबालेनातुलशौंडिना॥
अतःपरंतुयत्कार्यंयेप्रेष्यान्नृवरोत्तमाः ६५ बालंज्ञात्वाभवान्नात्रकरोतुबलसाहसम् इतिश्रुत्वावचस्तेषांवी-
राणांशत्रुहातदा ६६ सुमतिंचमतिश्रेष्ठमुवाचरणकारणे ६७ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्या
यनसंवादेकुशलवयुद्धे सैन्यपराजयोनामषष्ठितमोऽध्यायः ६० शेषउवाच जानासिकिंमहामं
त्रिन्कोबालोहयमाहरत् येनमेक्षपितंसर्वबलंवारिधिसंन्निभम् १ सुमतिरुवाच स्वामिन्नयं
मुनिश्रेष्ठवाल्मीकेराश्रमोमहान् क्षत्रियाणामत्रवासोनास्त्येवपरतापन २ इंद्रोभविष्यतिपरममर्षीहयमाह
रत् पुरारिर्वान्यथावाहंतवकोत्रसमाहरेत् ३ कालजिद्येननाशंचप्रापितःपरमदारुणः तंप्रतिश्रीमहाराजगंता
कःपुष्कलान्यतः ४ त्वंचसर्वैर्भटैर्वीरैराजभिःपरिवारितः तत्रगच्छस्वसैन्येनमहताशत्रुहंतन ५ गत्वातंजीवितं
वीरंबध्वातुकुतुकार्थिनः प्रदर्शयाद्यरामस्यमतंमेत्विदमाहृतम् ६ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यवीरान्सर्वान्समादिशत्
७ सैन्येनमहतायातयूयमायामिपृष्ठतः निर्दिष्टास्तेक्षणाद्वीराजग्मुर्यत्रलवोबली ८ धनुर्विस्फारयंतस्चस्फुटदं
गुणपूरितम् आयांतंतन्महद्दृष्ट्वाबलंवीरप्रपूरितम् ९ नकिंचिन्मनसाबिभ्यल्लवोयंबलशालिना लवःसिंहइवो
त्तस्थौमृगान्मत्वाऽखिलान्भटान् धनुर्विस्फारयन्रोषाच्छरान्मुंचन्सहस्रशः १० तैःशरैःपीड्यमानस्तुमहा

रोषेणपूरितः वीरंबालंमन्यमानाःसंमुखंप्राद्रवंस्तदा ११ वीरान्सहस्रशोदृष्ट्वाऽष्टभिः पर्यवस्थितान् लवोज
वेनसंधायशरान्रोषप्रपूरितः १२ प्रथमीरथसहस्रेणद्वितीयायुतसंख्यया तृतीयायुतयुग्मेन तुरीयायुतपंचभिः
१३ पंचमीलक्षयोधानांषष्ठीयोधायुताधिकैः सप्तमीलक्षयुग्मेनसप्तभिर्भ्रमिभिर्वृतः १४ मध्येलवोऽभ्रमन्संख्ये
संज्वलन्वह्निवत्तदा दारयामाससर्वांससैनिकान्भ्रमिकारकान् १५ केचिल्लवड्गैः शरैःकेचित्केचित्प्रासैश्चकुंतकैः
पट्टिशैःपरिघैःसर्वाष्टभिर्भग्नामहात्मना १६ सप्तभिर्भ्रमिभिर्मुक्तोरराजसकुशानुजः मेघवृंदविनिर्मुक्तःशशीव
शरदागमे १७ प्राहरत्सर्वथायोधान्भिंदन्गजकरान्बहून् छिंदन्शिरांसिवीराणांचक्रेणानिमहांतिच १८ अनेकेपति
तावीरालवबाणप्रपीडिताःमुमुहुश्चसमर्थायेनष्टाअन्येस्मकातराः १९ पलायनपरंसैन्यंलवबाणप्रपीडितम् वी
क्ष्यवीरोरणेयोद्धुंप्रायात्पुष्कलसंज्ञकः २० तिष्ठतिष्ठेतिचवदन्रोषपूरितलोचनः रथेस्थहयशोभाढ्येतिष्ठन्प्रा-
याल्लवंबली २१ सलवंप्रत्युवाचाथपुष्कलःपरमास्त्रवित् तिष्ठवत्समयादत्तेरथेस्थहयशोभिते २२ पदातिनात्वया
युद्धंकरोमिकथमाहवे तस्मात्तिष्ठरथेपश्चात्युद्धाभिभवतासह एतद्वाक्यंनिशम्यासौलवःपुष्कलमब्रवीत् २३
त्वयादत्तेरथेस्थित्वायुद्धंकुर्यामहंरणे तदामेपापमेवस्याज्जयस्संदिग्धएवहि २४ नवयंब्राह्मणावीरप्रतिग्रहपराय
णाः वयंतुक्षत्रियानित्यंदानकर्मक्रियारताः २५ इदानींत्वद्रथंकोपाद्भनज्मीभ्रस्सहंभवान् पादचारीभवत्येवप
श्चाद्युद्धंकरिष्यति २६ पुष्कलोवाक्यमाकर्ण्यधर्मधैर्यसमन्वितम् विसस्मायचिरंचित्तेधनुःसज्यमथाकरोत् २७

नमात्तधनुषंदृष्ट्वालवःकोपसमन्वितः चापंचिच्छेदपाणिस्थंशरसंधानमाचरन् २८सयावत्सगुणंचापंकुरुतेना
वदुद्धतः रथभंगंचकारास्यसमरेप्रहसन्बली २९ भग्नंरथंस्वकंवीक्ष्यधनुश्छिन्नंमहात्मना महावीरंमन्यमानः
पदातिंप्राद्रवद्रणे ३० उभौधनुर्धरौवीरावुभावपिशरोद्धतौ उभौक्षतपरिप्लुष्टौछिन्नसन्नाहितावुभौ ३१ परस्प
रंबाणघातविशीर्णकवचांकितौ जयकांक्षांप्रकुर्वंतौपरस्परवधैषिणौ ३२ जयंतकार्तिकेयौवासुरारिःपुर-
भिद्यथा एवंपरस्परंयुद्धंप्रकुर्वाणौरणांगणे ३३ पुष्कलःप्रत्युवाचाथबालशूरशिरोमणे त्वादृशोनोमयादृ
ष्टःकश्चिद्वीरशिरोमणिः ३४ शिरस्तेपातयाम्यद्यबाणैःशितसत्पर्वभिः मापलायस्वसमरेप्राणान्रक्षस्व
संयतः ३५ एवमुक्त्वालवंवीरंचकारशरपंजरम् पुष्कलस्यशराम्भूमौनभसिव्याप्यसंस्थिताः ३६ शरपं
जरमध्यस्थोलवःपुष्कलमब्रवीत् महत्कर्मकृतंवीरयन्मांबाणैरपीडयत् ३७ इत्युक्त्वाबाणसंघातंप्रच्छिद्यव
चनंपुनः जगादपुष्कलंवीरःशरसंधानकोविदः ३८ पालयात्मानमाजिस्थंमच्छराघातपीडितः पतिष्यसि
महीपृष्ठेरुधिरेणपरिप्लुतः ३९ एवमुक्तंसमाकर्ण्यपुष्कलःकोपसंयुतः रणेसंयोधयामासलवंशूरविचक्षणम्
४० लवःप्रकुपितोबाणंतीक्ष्णंवैरिविदारणम् जग्राहलवनःकोपात्आशीविषमिवक्रुधा ४१ जाज्वल्यमानः
सशरश्चापसुक्तोलवस्यच हृदयंभेत्तुमुद्युक्तश्छिन्नोभारतिनाशरुसः ४२ छिन्नेभारतिनासंख्येशरेचप्रा-
णहारिणि अत्यंतंकुपितोघोरंशरमन्यंसमाददे ४३ आकर्णकृष्टचापेनसमुक्तोनिशितःशरः बिभेदहृदयंत-

स्यपुष्कलस्यमहारणे ४५ भिन्नेवक्षसिवीरेणसायकेनाशुगामिना पपातधरणीपृष्ठेमहाशूरशिरोमणिः ४६ प
तितंतंसमालोक्यपुष्कलंपवनात्मजः गृहीत्वाराघवभ्रात्रेददौमूर्छासमन्वितम् ४७ मूर्छितंतंसमालोक्यशोकविव्ह
लमानसः हनूमंतंलवंहंतुनिर्दिदेशक्रुधान्वितः ४८ हनूमान्क्रोधसंपुष्टोलवंसंख्येमहाबलम् विजेतुंतरसा
प्रागाद्वृक्षमुद्यम्यशाल्मलीम् ४९ वृक्षेणहतवान्मूर्ध्निलवस्यहनुमान्बली तमापतंतंतरसाचिच्छेदशतधालवः५०
छिन्नेनगेपुनःकोपाद्वृक्षानुत्पाट्यमूलतः ताडयामासहृदयेमस्तकेचमहाबलः यान्यान्वृक्षान्समाहत्यताडय
त्पवनात्मजः तान्तान्चिच्छेदतरसाबलवान्शितपर्वभिः ५२ तदाशिलाःसमुत्पाट्यगंडशैलोपमाःकपिः पात-
यामासशिरसिक्षिप्रवेगेनमारुतिः ५३ सआहतःशिलाःसंख्येकोदंडंचसमुन्नयन् बाणैस्ताश्चूर्णयामासयं
त्रिकाभिर्यथाकणाः५४ तदात्यंतंप्रकुपितोमारुतिःपुच्छवेष्टनम् चकारसमरोपांतेलवस्यबलिनःकृती ५५
सपुच्छेनसमाबद्धोवीक्ष्यचांतर्हृदिस्मरन् मुष्टिनाताडयामासलांगूलंमारुतेर्बली ५६ तन्मुष्टिघातव्यथितोमा
रुतिस्तमसुंचत समुक्तःपुच्छतोयुद्धेशरान्मुंचन्नभूद्बली ५७ दुर्वारशरघातेनसंपीडिततनुःकपिः बाणवर्षं
मन्यमानोदुःसहंसमरेबहु ५८ किंकर्तव्यमितोस्माभिःपलाय्ययदिगम्यते तदानुचितमेवस्यात्ताडयेद्बालको
नमः ५९ ब्रह्मदत्तवरत्वात्तुमूर्छाहिमरणंनहि दुःसहाबाणपीडात्रकिंकर्त्तव्यंमयाऽधुना ६० शत्रुघ्नःसमरेगत्वा
जयंप्राप्नोतुबालकात् अहंतावज्जयाकांक्षीशयेकपटमूर्छया ६१ इत्येवंमानसेकृत्वापपातरणमंडले पश्य

तांसर्ववीराणांकपटेनविमूर्छितः ६२ तंमूर्छितंसमाज्ञाय हनूमतंमहाबलं जघानसर्वान्नृपतीन्शरमोकविच-
क्षणः ६३ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेएकषष्टितमोऽध्यायः ६१
शेषउवाच मूर्छितंमारुतिंश्रुत्वाशत्रुघ्नःशोकमाययौ किंकर्तव्यंमयासंख्येबालकोऽयंमहाबलः
१ स्वयंरथेहेममयेतिष्ठन्वीरवरैःसह योद्धुंप्रागाल्लवोयत्रविचित्ररणकोविदः २ लवंशिशुंतंदृष्ट्वाच रामंप्रा
प्तमिवक्षितौ धनुर्बाणकरंवीरान्क्षिपंतंरणमूर्धनि ३ विचारयामासतदाकोयंरामस्वरूपधृक् नीलोत्पलदल
श्यामंवपुर्बिभ्रन्मनोहरम् ४ एषवैदेहतनुजाकृतोभवतिनान्यथा अस्मान्विजित्यसमरेयास्यतेमृगराडिव ५
अस्माकंनोजयोभाव्यःशत्रुत्याविरहितात्मनाम् अशक्ताःकिंकरिष्यामःसमरेरणकोविदाः ६ इत्येवंसविचार्याथ
थबालकंतुवचोब्रवीत् रणेकर्मप्रकर्तारंशूरकोटिनियामकम् ७ कस्त्वंबालरणेस्माकंवीरान्पातयसिक्षितौ
नजानीषेबलंराज्ञोरामस्यदनुजार्दिनः ८ कातेमातापिताकस्तेसभाग्योयस्त्वमासवान् नामकिंविश्रुतंलोके
ज्ञातुमिच्छेमहाबल ९ ममवाहःकथंबद्धःशिशुत्वात्क्षमामिते आयाहिरामंवीक्ष्यस्वदास्यतेबहुलंतव १०
इत्युक्तोबालकोवीक्ष्यवचःशत्रुघ्नमावदत् किंतेनाम्नाथपित्रावाकुलेनवयसातथा ११ युध्यस्वसमरेवीरचेद्ब
लंतवनोभवेत् कुशंवीरंनमस्कृत्यपादयोर्याहिनान्यथा १२ यद्यस्तिनववीरत्वंभुवितद्बलिनांवर वाहंविमोच
यबलाच्छक्तिस्तेविद्यतेयदि १३ इत्युक्त्वाशरसंधानंकृत्वाप्राहरदुद्धटः हृदयेमस्तकेचैवभुजयोरणमंडले १४

तदाप्रकुपितोराजाधनुःसज्यमथाकरोत् नादयन्मेघगंभीरंत्रासयन्जीवबालकम् १५ बाणानपरिसंख्याका
न्समुमोचबलिनांवरः लवोलवेनचिच्छेदसर्वास्तान्सायकव्रजान् १६ लवस्यानेकधामुक्तैर्बाणैर्व्याप्तंमहीतलम्
व्यतीपातेप्रदत्तस्यदानस्येवाक्षयंगताः १७ तेबाणाव्योमसकलंव्याप्नुवंल्लवसंधिताः सूर्यमंडलमाच्छाद्यप्रवर्तंतेस
मंततः १८ मारुतोनाविशद्यत्रबाणपंजरगोचरे मनुष्याणांतुकावार्तादीनानांक्षणजीविनाम् १९ तद्बाणान्वि
स्तृतान्दृष्ट्वाशत्रुघ्नोविस्मयंगतः अच्छिनच्छतसाहस्रंबाणमोचनकोविदः २० तान्छिन्नान्सायकान्स्वीयान्दृष्ट्वा
सत्वकुशानुजः धनुश्चिच्छेदतरसाशत्रुघ्नस्यमहीपतेः २१ सोन्यद्धनुरुपादाययावन्मुंचतिसायकान् तावद्भुभं-
जसरथंसायकैःशितपर्वभिः २२ करस्थमच्छिनच्चापंस्फुरद्दृढंगुणपूरितम् तत्कर्मपूजयन्वीरारणमंडलवर्तिनः २३
सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः अन्यंरथंसमास्थाययर्यौयोद्धुंलवंबलात् २४ अनेकबाणनिर्भिन्नः
स्रवद्रक्तकलेवरः पुष्पितःकिंशुकइवशुशुभेरणमध्यगः २५ शत्रुघ्नबाणप्रहतःपरंकोपमुपागमत् बाणसंधा-
नचतुरःकुंडलीकृतचापवान् २६ विशीर्णकवचंदेहंशिरोमुकुटवर्जितम् स्रवद्रक्तपरिप्लुष्टंशत्रुघ्नस्यचकारसः
तदारामानुजःक्रुद्धोदशबाणान्शिताग्रकान् मुमोचप्राणसंहारकारकान्कुपितोभृशम् २८ तान्बाणान्ति
लशःकृत्वाबाणैर्निशितपर्वभिः ताडयामासहृदयेशत्रुघ्नस्याष्टभिःशरैः २९ अत्यंतंबाणपीडार्तोलवस्यबलम
द्भुतम् दुःसहंमन्यमानस्तंशरान्मुंचन्नभूत्तदा ३० तदालवेनतीक्ष्णेनहृदिभिन्नोविशालके अर्धचंद्रसमानेन

तीक्ष्णपर्वस्रुशोभिना ३१ सविद्धोहृदिबाणेनपीडांप्राप्तःसुदारुणाम् पपातस्यंदनोपस्थेधनुःपाणिःसुशो
भितः ३२ शत्रुघ्नंमूर्छितंदृष्ट्वानृपाश्वसुरथादयः प्रजग्मुर्लवमुद्युक्ताजयप्राप्त्यैरणेतदा ३३ सुरथोविमलो
वीरोराजावीरमणिस्तथा सुमदोरिपुतापाद्याबभ्रमुश्चैवसंयुगे ३४ केचित्सुकरप्रैर्मुसलैःकेचिद्बाणैःसुदा
रुणैः प्रासैःपरशुभिःकेचित्सर्वतःप्राहरन्नृपाः ३५ तानधर्मेणसंयत्तान्दृष्ट्वावीरशिरोमणिः दशभिर्दशभि
र्बाणैस्ताडयामाससंयुगे ३६ तेबाणवर्षविहतारणमध्येसुकोपनाः केचित्पलायिताःकेचिन्मुमुहुर्युद्धमंड
ले ३७ तावत्सराजाशत्रुघ्नोमूर्छांसंत्यज्यसंगरे लवंप्रायान्महावीरंयोद्धुंबलसमन्वितः ३८ आगत्यतंल
वंप्राहधन्योसिशिशुसन्निभः नबालस्त्वंसुरःकश्चिच्छलितुंमांसमागतः ३९ केनापिनहिवीरेणपातितोरण
मंडले त्वयाहंगमितोमूर्छांसमक्षंममपश्यतः ४० इदानींपश्यमेवीर्यंत्वांसंख्येपातयाम्यहं सहस्रबाणमेकं
तंमापलायस्वबालक ४१ इत्युक्त्वासमरेबालंशरमेकंसमाददे यमवक्त्रसमंघोरंलवणोयेनघातितः ४२ संधा
यबाणंजाज्वल्यंहृदिभेत्तुंमनोदधत् लववीरसहस्राणांवह्निवत्संप्रदाहकम् ४३ तंबाणंप्रज्वलंतंसद्योतयंतं
दिशोदश दृष्ट्वासस्मारबलिनंकुशंवैरिनिपातिनम् ४४ यद्यस्मिन्समयेवीरोभ्रातास्याद्बलवान्मम तदाश
त्रुघ्नतोनस्याद्भयंममतदुल्बणम् ४५ एवंतर्कयतस्तस्यलवस्यचमहात्मनः हृदिलग्नोमहाबाणोघोरःकालान
लप्रभः ४६ मूर्छांप्रापतदावीरोभूपसायकसंहतः संगरेसर्ववीराणांशिरोभिःसमलंकृते ४७ इतिश्री

पद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेशत्रुघ्नमूर्छानामद्विषष्टितमोऽध्यायः ६२ शेष
उवाच लवंविमूर्छितंदृष्ट्वाबलिवैरिविदारणम् शत्रुघ्नोजयमापेदेरणमूर्ध्निमहाबलः १ लवंबालंरथे
स्थाप्यशिरस्त्राणाद्यलंकृतम् रामप्रतिनिधिंमूर्त्यातनोगंतुमियेषसः २ स्वमित्रंशत्रुणाग्रस्तमतिदुःखसम
न्विताः बालामात्रेस्यसीतायैत्वरिताःसन्यवेदयन् ३ बालाऊचुः मातर्जानकितेपुत्रोबलाद्ग्राहमपा
हरत् कस्यचिद्भूपवर्यस्यबलयुक्तस्यमानिनः ४ ततोयुद्धमभूत्घोरंतस्यसैन्येनजानकि तदावीरेणपुत्रे
णतवसर्वंनिपातितम् ५ पश्चादपिजयंप्राप्तःकृतस्तवमनोहरः तंभूपंमूर्छितंकृत्वाजयमापरणांगणे ६
ततोमूर्छांविहायैषराजापरमदारुणः संकुप्यपातयामासतवपुत्रंरणांगणे ७ अस्माभिर्वारितःपूर्वमागृहा
णहयोत्तमम् अस्मान्सर्वांश्चधिःकृत्यब्राह्मणान्वेदपारगान् ८ इतिवाक्यंशिशूनांसासमाकर्ण्यसुदारुणाम्
पपातभूतलोपस्थेदुःखयुक्तारुरोदह ९ सीतोवाच कथंनृपोदयाहीनोबालेनसहयुध्यति अधर्मं
कृत्वादुर्बुद्धिर्योमबालंन्यपातयत् १० लववीरभवान्कुत्रवर्ततेतिबलान्वितः कथंत्वंनिष्कृपस्याहोराज्ञोहार्षी
द्धयोत्तमम् ११ त्वंबालस्तेदुराक्रांताःसर्वशास्त्रविशारदः रथस्थाविरथस्त्वंवैकथंयुद्धंसमंभवेत् १२ नातना-
हंत्वयासार्धंरामत्यागात्सुखंजहौ इदानींरहितायुष्मन्कथंजीवामिकानने १३ एहिमांसुचयज्ञाश्वंगच्छत्वेष
महीपतिः मद्दुःखंनाभिजानासिममदुःखप्रमार्जकः १४ कुशोयद्यभविष्यत्सरणेवीरशिरोमणिः प्रमोचयिष्य

दध्युनाभवदंतंभूपपार्श्वतः १५ नास्तिमद्दैवयोगेनसमीपेकिंकरोम्यतः दैवमेवमभाप्यत्र कारणंदुःखसंभवे १६ एवमादिबहुश्रीमत्येषावैविललापह पादांगुष्ठेनालिखंतीभूमौनेत्रजलाप्लुता १७ बालान्प्रतिजगादासौपृथुकाःसचभूपतिः कथंमत्कृतमापात्यरणेकुत्रगमिष्यति १८ इतिवाक्यंवदत्येषाजानकीपतिदेवता तावत्कुशस्तुसंप्राप्तउज्जयिन्यामहर्षिभिः १९ माघासितचतुर्दश्यांमहाकालंसमर्च्यच प्राप्यभूरिवरांस्तस्मादागमन्मातृसंनिधौ २० जानकींविह्वलांदृष्ट्वानेत्रोद्भूतास्रविक्लवाम् शोकविह्वलदीनांगींबभाषेयावदुत्सुकः २१ नदानद्वाहुरवदत्स्फुरन्युद्धाभिशंसनः हृदयेचरणोत्साहोबभूवातिरथस्यहि २२ सप्रत्यवाचस्तु खिन्नांदीनगद्गदभाषिणीम् कुशोदुःखमितःसद्योदुःखितांधीरमानसः २३ मातस्तवकथंदुःखंमयिपुत्रउपस्थिते मयिजीवतितेनेत्रादश्रूणिप्रविनोपतन् २४ ममभ्रातालवःकुत्र वर्त्ततेवैरिमर्दनः नतदामागतंज्ञात्वाप्रहर्षन्सन्निधावियात् २५ नदृश्यतेकथंवीरःकुत्ररंतुंगतोबली केनवासहबालत्वाद्गतोमांवैनिरीक्षितुम् २६ किंनुरोदसिमेमातर्लवःकुत्रसवर्त्तते तन्मेकथयसर्वंतत्त्वदुःखस्यकारणम् २७ तच्छुत्वापुत्रवाक्यंसादुःखिताकुशमब्रवीत् लवोधृतोनृपेणात्रकेनचिद्धयरक्षिणा २८ बबंधबालकोमेत्रहयंयागक्रियोचितम् तद्रक्षकान्बहून्जिग्येएकएवरिपून्बली २९ राजानंमूर्छितंकृत्वाबबंधरणमूर्धनि बालकाइतिमासूचुःसहगंतारएवहि ३० ततोहंदुःखिताजातानिशम्यलवमाधृतं तंमोचयबलात्तस्मात्कालेप्राप्तोनृपोत्तमात् ३१ निशम्यमातुर्वचनंकुशःकोप

समन्वितः जगादतांदशन्नोष्ठंदंतैर्दंता न्विनिष्पिषन् ३२ कुशउवाच मातर्जानीहितंमुक्तंलवंपाशस्यबं
धनात् इदानींहन्मितंबाणैःसमग्रबलवाहनम् ३३ यदिदेवोमरोवापियदिशर्वःसमागतः तथापिमोचयेत्तस्माद्बाणे
र्निशितपर्वभिः ३४ मारोदिषीर्मातरिहवीराणांरणमूर्छितम् कीर्तयेत्रभवत्येवपलायनमकीर्तये ३५ देहिमेकवचंदि
व्यंधनुर्गुणसमन्वितम् शिरस्त्राणंचमेमातः करवालंतथासितम् ३६ इदानींयामिसमरेपातयामिबलंमहत्
मोचयामिभ्रातरंस्वंरणमध्याद्विमूर्छितम् ३७ नमोचयाम्यद्यपुत्रंतवमातर्महारणात् तदातौमेभवत्पादौसंस्पृष्टौभव
तांक्षितौ ३८ शेषउवाच इतिवाक्येनसंतुष्टाजानकीशुभलक्षणा सर्वंप्रादादस्त्रवृंदंजयाशीर्भिर्नियुज्य
तम् ३९ प्रयाहिपुत्रसंग्रामंलवंमोचयमूर्छितम् ४० इत्याज्ञप्तः कुशःसंख्येकवचीकुंडलीबली मुकुटीकरवाली
चचर्मधारीधनुर्धरः अक्षयाविषुधीकृत्वास्कंधयोःसिंहवीर्ययोः जगामतरसानत्वामातृपादौरथाग्रणीः ४२ वेगेन
यावद्युद्धायगच्छन्निक्षिप्रमाहवे तावद्ददर्शसलवंवैरिवृंदनिपातकम् ४३ आयांतंतंकुशंवीराददृशुःसुमहाभटाः कृ
तांतमिवसंहर्तुंसर्वंविश्वमुपस्थितम् ४४ लवोमहाबलंदृष्ट्वाकुशंभ्रातरमागतम् अत्यंतंवह्निवद्युद्धेदिदीपेवायु
नासमम् ४५ रथादुन्मुच्य आत्मानंयुद्धायसविनिर्गतः कुशःसर्वान्रणस्थान्वैवीरान्पूर्वदिशिक्षिपत् पश्चिम-
स्यांदिशिलवः कोपात्सर्वान्समीरयत् ४६ कुशबाणव्यथाव्याप्तालवसायकपीडिताः सैन्येजनासुनेसर्वेउत्क
ल्लोलांबुधिभ्रमाः ३७ कुशेनचलवेनाथशरव्रातैःप्रपीडितम् नशर्मलेभेसकलंसैन्यंवीरमपूरितम् ४८ इतस्ततः

प्रभग्नं तद्बलं त्वस्तं पुनः पुनः नकुत्रचिद्रणे स्थित्वा युद्धमैच्छद्बलान्वितम् ४९ एतस्मिन्समये राजा शत्रुघ्नः परताप
नः कुशं वीरं ययौ योद्धुं ददर्श लवसन्निभम् ५० कुशं दृष्ट्वा बलाक्रांतरामसूर्तिसमप्रभम् रथे तिष्ठन्हेममये जगा
द परवीरहा ५१ शत्रुघ्न उवाच कोसि त्वं सन्निभोस्मात्बालवेन स्मम हाबलः किं नामासि महावीर कस्ते
तातश्च का प्रसूः ५२ कथं वने हि द्विजैर्जुष्टे तिष्ठसि त्वं नरर्षभः सर्वं शंस यथा युद्धं त्वया सह महाबल ५३ इति वाक्यं स
माकर्ण्य कुशः प्रोवाच भूमिपम् मेघगंभीरया वाचा नादयन्रणमंडलम् ५४ केवलं स्मः सुवे सीता पतिव्रतपरायणा
वने वसावो वाल्मीकेश्चरणार्चनतत्परौ ५५ मातृसेवासमुद्युक्तौ सर्वविद्याविशारदौ कुशो लव इति प्रख्यामागतौ
भूपते नघ ५६ कस्त्वं वीरवरश्लाधिन् किमर्थं हयसत्तमः मुक्तोसि समरे त्वद्य जेतासि बलसंयुतः ५७ युध्यस्व त्वं म
या सार्धं यदि वीरोसि भूमिप इदानीं पातयिष्यामि भवंतं रणमूर्धनि ५८ शत्रुघ्नस्तं स्मतं ज्ञात्वा सीताया रामसंभ
वम् विसिस्मायस्वयं चित्ते कोपाद्धनुरुपाददे ५९ तमात्तधनुषं दृष्ट्वा कुशः कोपसमन्वितः विस्फारयामास धनुः स्वी
यं स्मृढदसुत्तमम् ६० मुमोच बाणान्निशितान् शत्रुघ्नः सर्वशास्त्रवित् तांश्चिच्छेद कुशः सर्वान्लीलया प्रहसन्रणे ६१
बाणांश्च शतसाहस्राः कुशस्य च नृपस्य च भुवनं व्याप्नुवत्सर्वं तच्चित्रमभवन्मुने ६२ अग्न्यास्त्रेण कुशः सर्वान्ददा
ह तरसा बली शमयामास तं भूपः पर्जन्यास्त्रेण वीर्यवान् ६३ शमयामास तं वह्निं वायव्येनातिविक्रमः पर्वतास्त्रेण
तं वायुं क्षोभयंतं समावृणोत् वज्रास्त्रेण नृपः संख्ये चिच्छेद सनगोपलान् ६४ तदा नारायणास्त्रं स मुमोच कुश उद्भ

टः नारायणंतदाभूपंनाशकोसरिबाधितुम् ६५ तदाप्रकुपितोनित्यंकुशःकोपपरायणः उवाचभूपंशत्रुघ्नंमहा
बलपराक्रमम् ६६ जानामित्वांमहावीरंसंग्रामेजयकारिणम् यस्त्वंनारायणास्त्रंमेनबबाधेभयानकम् ६७ इ
दानींपातयाम्यद्यभूमौत्वांनृपतेशरैः त्रिभिश्चेन्नकरोम्येतत्प्रतिज्ञांतर्हिमेशृणु ६८ योमनुष्यवपुःप्राप्य दुर्ल
भंपुण्यकोटिभिः तन्नाद्रियेतसंमोहात्तस्यमेस्त्वत्रपातकम् ६९ सावधानोभवानत्रभवतुप्रधनांगणे पातया
मिक्षितौसद्यइत्युक्त्वास्वशरासने ७० शरंसंरोपयामासघोरंकालानलप्रभम् लक्ष्मी कृत्यरिपोर्वक्षोविपुलंक-
ठिनंमहत् ७१ तंसंधितंशरंदृष्ट्वाशत्रुघ्नःकोपमूर्छितः मुमोचबाणान्निशितान्कुशत्वग्भेदकारकान् ७२ स-
बाणोहृदयंतस्यभेत्तुंतत्रचचालवै घोररूपोवह्निसमआशीविषवदुच्छ्वसन् ७३ सबाणोनृपवर्येणारामंस्मृत्वा
धनुष्मता संछिन्नःकुशनिर्मुक्तःसायकःसितपर्वकः ७४ तदात्यंतंप्रकुपितःकुशोबाणस्यकृंतनात् अपरंसा
यकंचापेदधारशितपर्वकम् ७५ सयावत्तुदुरौभेत्तुंप्रियातिचबलोद्धतः तंतावदच्छिनत्तस्यशरंकालानलप्रभ
म् ७६ तदाकुशोमातृपादौस्मृत्वारोषसमन्वितः तृतीयंसायकंस्वीयेदधारपरमाद्भुतम् ७७ शत्रुघ्नस्तम
पिक्षिप्तंछेत्तुंबाणंसमाददे तावद्धृद्दःशरेणासौपपातधरणीतले ७८ हाहाकारोमहानासीच्छत्रुघ्नेविनिपाति
ते जयमापकुशस्तत्रस्वबाहुबलदर्पितः ७९ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्व
मेधेत्रिषष्टितमोऽध्यायः ६३ शेषउवाच शत्रुघ्नंपतितंवीक्ष्यसरथःप्रवरोनृपः प्रययौमणिनास्पृष्टे

रथेतिष्ठन्महाद्युते १ पुष्कलस्तूरणेपूर्वंपातितःसविचारयन् लवंयथैनदायोद्धुंमहावीरबलोन्नतम् २ स्ररथःकु
शमासाद्यबाणात्मुंचन्ननेकधा व्यथयामाससमरेमहावीरशिरोमणिः ३ स्ररथंविरथंचक्रेबाणैर्दशभिरुछि
खैः धनुश्चिच्छेदतरसासुदृढंगुणपूरितम् ४ अस्त्रप्रत्यस्त्रसंहारैःक्षेपणैःप्रतिक्षेपणैः अभवत्तुमुलंयुद्धंवीराणां
रोमहर्षणम् ५ अत्यंतंसमरोद्युक्तेस्ररथेदुर्जयेनृपे कुशःसंचिंतयामासकिंकर्तव्यंरणेमया ६ विचार्यनिशितं
घोरंसायकंससुपाददे हननायनृपस्यास्यमहाबलसमन्वितः ७ तमागतंशरंदृष्ट्वाकालानलसमप्रभम् छेत्तुं
मतिंचकाराशुनावद्भुम्नोरणेशरः ८ मूमूर्छसमरेवीरोमहावीरबलस्ततः पपातस्यंदनोपस्थेसारथिस्तमुपा
हरत् ९ स्रर थंपतितंदृष्ट्वाकुशंजयसमन्वितम् त्रासयंतंवीरगणाग्निनायपवनात्मजः १० समीरसूनुंप्रबल
मायातंवीक्ष्यवानरं जहासदर्शयन्दंतान्कोपयन्निवतंक्रुधा ११ उवाचचहनूमंतंमेहितंममसंमुखम् भेत्स्येबा
णसहस्रेणमृतोयाम्यांप्रयास्यसि १२ इत्युक्तोहनमानज्ञात्वारामसूनुंमहाबलं स्वामिकार्यप्रकर्तव्यमितिकृत्वा
न्वधावत १३ शालमुत्पाट्यतरसाविशालंशतशाखिनम् कुशंप्रतिसमादाययथौयोद्धुंमहाबलः १४ शालह
स्तंसमायांतंहनूमंतंमहाबलम् त्रिभिःक्षुरप्रैर्विव्याधहृदिचंद्रोपमैर्बली १५ सबाणविद्धस्तरसाकुशेनबलशा
लिना शालेनहृदिसंजघ्नेदंतान्निष्पिष्यमारुतिः १६ शालाहतस्तदाबालःकिंचिन्नाकंपतस्मयात् तदावीराःप्र
शंसांतुप्रचक्रुस्तस्यबाल्यतः १७ सशालेनहतोवीरःसंहारास्त्रंसमाददे संहर्तुंवैरिणंकोपात्कुशःसपरमास्त्रवि

त् १८ संहारास्त्रंसमादायदुर्जयंकुशमोचितम् दध्यौरामंस्वमनसाभक्तविघ्नविनाशकम् १९ तदामुक्तंकुशेनाशु
तदस्त्रंहृदिमारुतेः लग्नंमहाव्यथाकारितेनमूर्छामितःपुनः २० मूर्छांप्रासंतुतंदृष्ट्वाप्लवंगंबलसंयुतः विव्याध
सायकैस्तीक्ष्णैःसैन्यंतत्सकलंमहत् २१ तस्यबाणायुतैर्भग्नंबलंसर्वंरणांगणे पलायनपरंजातंचतुरंगबलं
महत् २२ तदाकपिपतिःकोपात्सुग्रीवोरक्षकोमहान् अभ्यधावन्नगानेकानुत्पाट्यकुशमुद्भटम् २३ कुशःस
र्वान्प्रचिच्छेदलीलयाप्रहसन्नगान् पुनरप्यगतान्वृक्षांश्चिच्छेदतरसाबली २४ अनेकबाणव्यथितःसुग्री-
वःसमरांगणे जग्राहपर्वतंघोरंकुशमभ्यपतद्द्रुतम् २५ कुशस्तंनगमायांतंवीक्ष्यबाणैरनेकधा पिपेषचच
काराशुमहारुद्रांगयोग्यताम् २६ सुग्रीवस्तन्महत्कर्मदृष्ट्वाबालेननिर्मितम् जयाशांप्रतिनिर्वृत्तोबभूवसमरांग
णे २७ रणमध्येदुराक्रांतंकुशंलांगुलताडकम् अत्यमर्षीरुषाक्रांतस्तंहंतुंनगमाददे २८ आत्मानंहंतुमुद्यु
क्तंवीक्ष्यसुग्रीवमादरात् ताडयामासबहुभिःसायकैःसितपर्वभिः २९ सताडितोबहुविधैःशरैःपीडासमन्वितः
कुशंहंतुंसमारब्धोययौशालंसमाददन् ३० तदातिकुपितोवीरोवारुणास्त्रंसमाददे बबंधतंचपाशेनदृढेनस
लवाग्रजः ३१ सबद्धःपाशकैःस्निग्धैःकुशेनबलशालिना पपातरणमध्येवैमहावीरैरलंकृते ३२ सुग्रीवंपति
तंदृष्ट्वावीराःसर्वत्रदुद्रुवुः जयमापलवभ्रातामहावीरशिरोमणिः ३३ तावल्लवोभटान्जित्वापुष्कलंचांगदंत
था प्रतापाग्र्यंवीरमणिंतथान्यानपिभूभुजः ३४ जयंप्राप्यरणेवीरोलवोभ्रातरमागमत् संग्रामेजयकर्तारं

वैरिकोटिनिपातकम् ३५ परस्परंप्रहर्षितौपरिरंभंप्रकुर्वतौ जयंप्रासौतदावार्त्तांमुनेचक्रतुरुन्मदौ ३६ ल
वउवाच भ्रातस्तवप्रसादेननिस्तीर्णोरणतोयधिः इदानींवीरसुरणंशोधयावःसुशोभितम् ३७ इत्यु
क्त्वा त्वरितंवीरौजग्मतुस्तौकुशीलवौ राज्ञोमौलिमणिंचित्रंजग्राहकनकाचितम् ३८ पुष्कलस्यलवोवीरोजग्रा
हसुकुंडंशुभम् अंगदेचमहानर्घ्येशत्रुघ्नस्यापरस्यच ३९ गृहीत्वाशस्त्रसंघातंहनूमंतंकपीश्वरम् सुग्रीवंसवि
धेगत्वाउभावपिबबंधतुः ४० पुच्छंवायुसुतस्यायंगृहीत्वातुकुशानुजः भ्रातरंप्रत्युवाचेदंनेष्यामिस्वीयमंदिरम्
४१ आवयोर्जननीप्रीत्यैगृहीत्वापुच्छकेत्वहम् क्रीडार्थंमुनिपुत्राणांकौतुकार्थंममैवच ४२ एतच्छ्रुत्वाततोवा
क्यमुवाचचकुशोलवम् अहमेनंगृहीष्यामिवानरंबलिनंदृढम् ४३ इत्येवंभाषमाणौतौबध्वातौबलिनांवरौ पु
च्छयोर्बलिनौधृत्वाजग्मतुःस्वाश्रमंप्रति ४४ स्वाश्रमायप्रगच्छंतौवीक्ष्यतौकपिसत्तमौ कंपमानौजगदतुरन्यो-
न्यंभीतयागिरा ४५ हनूमान्कपिराजानंप्रत्युवाचभयात्सुधीः एतौरामसुतावस्मान्नेष्यतःस्वाश्रमंप्रति ४६
मयापूर्वकृतंकर्मजानकींप्रतिगच्छता तत्रमेजानकीदेवीसंमुखाभून्मनोहरा ४७ सामांद्रक्ष्यतिवैदेहिबन्द्धंपाशे
नवैरिणा तदाहसिष्यतिवरात्रपामेप्रभविष्यति ४८ मयाकिमत्रकर्तव्यंप्राणत्यागोभविष्यति महद्दुःखंचपति
तंकथंशंमेभविष्यति ४९ सुग्रीवस्तद्वचःश्रुत्वाममाप्येवंमहाकपे नेष्यतेयदिमामेवंनिधनंतुभविष्यति ५०
एवंकथयतोरेव अन्योन्यंभयभीतयोः कुशोलवश्चभवनंमातुःप्रापतुरोजसा ५१ तावायातौसमीक्ष्यैवजहर्षजन

नीतयोः अन्योन्यंपरमप्रीत्यापरिरेभेनिजौरसौ ५२ ताभ्यांपुच्छगृहीतौतौवानरौवीक्ष्यजानकी हनूमंतंचसुग्री
वंसर्ववीरंकपीश्वरम् ५३ जहासपाशबद्धौतौवीक्ष्यमाणावरांगना उवाचचविमोक्षार्थंवदंतीवचनंवरम् ५४
पुत्रौप्रमुंचतांकीशौमहावीरौमहाबलौ ईक्षंतौमांयदिस्फीतौप्राणत्यागंकरिष्यतः ५५ अयंवैहनुमान्वीरोयो
ददाहदनोःपुरीम् अयमप्यृक्षराजोहिसर्ववानरयूथपः ५६ किमर्थंविधृतौकुत्रकिंवापकृतमादरात् पृच्छेयुवा
भ्यांविधृतौसमहान्विस्मयोस्तिमे ५७ इतिमातुर्वचःश्लक्ष्णंशृण्वंतौपुत्रकौतदा ऊचतुर्विनयश्रेष्ठौमहाबलस
मन्वितौ ५८ मातःकश्चनभूपालोरामोदाशरथिर्बली तेनमुक्तोहयःस्वर्णभालपत्रःसुशोभितः ५९ तत्रैतल्लि
खितंमातरेकवीराप्रसूर्मम येक्षत्रियास्तेगृण्हंतुनोचेत्पादतलार्चकाः ६० तदामयाविचारोवैकृतःस्वांतेपति
व्रते भवतीक्षत्रियाकिंनवीरसूःकिंनवाभवेत् धार्ष्ट्यंतद्वीक्ष्यभूपस्यगृहीतोश्वोमयाबलात् जितंकुशेनवीरेण
सैन्यंतत्तानितंरणे ६२ मुकुटोयंभूमिपतेर्जानीहिपतिदेवते अयमप्यन्यवीरस्यपुष्कलस्यमहात्मनः ६३ जा
नीहिमुकुटंत्वन्यंमणिमुक्ताविराजितम् अश्वोयंमेमनोहारीकामयानोस्यभूपतेः ६४ आरोहणायमद्भ्रातुर्जा
नीहिसुमनोहरः इमौकीशौमयारंतुमानितौबलिनांवरौ ६५ कौतुकार्थंनवैवैतौसंग्रामेयुद्धकारकौ इतिवाक्यं
समाकर्ण्यजानकीपतिदेवता ६६ जगादपुत्रौनौवीरौमोचयेतांपुनःपुनः सीतोवाच युवाभ्यांमन्
यःसृष्टोहनोरामहयोवरः ६७ अनेकेपातितावीराइमौबद्धौकपीश्वरौ पितुर्वांसुहयोवीरौयागार्थंमोचितो-

सुना ६८ तस्यापहृतवंतौकिंवाजिनंमखसत्तमम् मुंचतंप्लवगावेतौमुंचंतंवाजिनांवरम् ६९ क्षम्यतांभूपते
भ्राताशत्रुघ्नःपरकोपनः जनन्यास्तद्वचःश्रुत्वामुंचतुस्तौबलान्वितौ ७० क्षात्रधर्मेणतंभूपंजितवंतौबलान्वि
तम् नास्माकमनयोर्भाविक्षात्रधर्मेणयुध्यतां ७१ वाल्मीकिनापुराप्रोक्तमस्माकंपठतांपुरः दुःष्यंतेनसमंयु
द्धंभरतेनकृतंपुरा ७२ कण्वस्याश्रमकेवाहंधृत्वायागक्रियोचितम् तस्मात्कृतःस्वपित्राचयुद्धोत्भ्रात्रापिच्चा
नुजः ७३ गुरुणाचापिशिष्येणतस्मान्नोपापसंभवः त्वदाज्ञातोधुनाचावांदास्यावोहयमुत्तमम् ७४ मोक्ष्या
वःकीशावेतौनौकरिष्यावोवचस्तव इत्युक्त्वामातरंवीरौगतौसंग्राममूर्धनि ७५ अमुंचतांहयंचापिहयमेधक्रि
योचितम् सीतादेवीस्वपुत्राभ्यांश्रुत्वासैन्यंनिपातितम् ७६ श्रीरामंमनसाध्यात्वाभानुमेक्षतसाक्षिणम् य
द्यहंमनसावाचाकर्मणारघुनायकम् ७७ भजामिनान्यंमनसातर्हिजीवेदयंनृपः सैन्यंचापिमहत्सर्वंयन्नाशि
तमिदंबलात् ७८ पुत्राभ्यांतच्चजीवेत्तमसत्याज्जगतांपते इतियावद्वचोब्रूतेजानकीपतिदेवता ७९ तावद्बलंच
तत्सर्वमुत्थितंरणमूर्धनि ८० इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेचतुःषष्टि
तमोऽध्यायः ६४ शेषउवाच क्षणान्मूर्छांजहौवीरःशत्रुघ्नःसमरांगणे अन्येपिवीराबलिनोमूर्छां
प्राप्ताःसुजीविताः १ शत्रुघ्नोवाजिनांश्रेष्ठंददर्शपुरतःस्थितम् आत्मानंचशिरस्त्राणरहितंसैन्यजीवितम्
२ वीक्ष्यचित्रमिदंस्वांतेचकारचजगादह सुमतिंमंत्रिणांश्रेष्ठंमूर्छाविरहितंतदा ३ कृपांकृत्वाहयंप्रादाद्बालोय

ज्ञस्यपूर्तये गच्छामरामंतरसाहयागमनकांक्षिणम् ४ इत्युक्त्वासरथेस्थित्वाहयमादायवेगतः ययौतदाश्रमा
दूरंभेरीशंखविवर्जितः ५ तत्पृष्ठतोमहासैन्यंचतुरंगसमन्वितम् चचालकुर्वन्संभग्नंस्वभारेणफणीश्वरम् ६
जवेनजान्हवींतीर्त्वाकल्लोलजलशालिनीम् जगामविषयेस्वीयेस्वकीयजनशोभिते ७ पुष्कलेनयुतोराजा
स्वरथेनसमन्वितः रथेमणिमयेतिष्ठन्हस्तेकोदंडधारकः ८ हयंतंपुरतःकृत्वारत्नमालाविभूषितम् श्वेतातप
त्रंतस्यैवमूर्ध्निचामरभूषितम् ९ अनेकरथसाहस्रैःपरीतोबलिभिर्नृपैः उद्यत्कोदंडललितैर्वीरनादविभूषितैः १०
क्रमेणनगरींप्राप्यसूर्यवंशजभूषिताम् अनेकैःकेतुभिःश्रेष्ठैर्भूषितांदुर्गराजिताम् ११ रामःश्रुत्वाहयंप्राप्तंश
त्रुघ्नेनसहासुना पुष्कलेनचवीरेणययौहर्षमनेकधा १२ कटकंनिर्दिदेशासौचतुरंगंमहाबलः लक्ष्मणंप्रेषया
मासभ्रातरंबलिनांवरम् १३ लक्ष्मणःसैन्यसहितोगत्वाभ्रातरमागतम् परिरेभेमुदाक्रांतःक्षतशोभितगात्रकं
१४ सर्वत्रकुशलंपृष्टोवार्तांचात्रचकारसः परमंहर्षमापन्नःशत्रुघ्नःसंगतोमुदा १५ सौमित्रिःस्वरथेस्थित्वाभ्रा
त्रासहमहामतिः सैन्येनमहतावीरोययौस्वनगरंप्रति १६ सरयूःपुण्यसलिलापवित्रितजगत्त्रया रामपादर
जःपूताशरच्चंद्रसमप्रभा १७ हंसकारंडवाकीर्णाचक्रवाकोपशोभिता विचित्रतरवर्णैश्चपक्षिभिर्नादिताभृ
शम् १८ मंडपास्तत्रबहुशोरामचंद्रेणकारिताः ब्राह्मणानांवेदविदांपृथक्पाठनिनादकाः १९ क्षत्रियास्तत्रब
हवोधनुःपाणिसुशोभिताः ज्याटंकारेणबहुनानादयंतोमहीतलम् २० भुंजतेब्राह्मणायत्रविविधान्नैर्मनोहरैः

परस्परंप्रपश्यंतोवार्तांचक्रुर्मनोहराम् २१ पायसान्नानिशुभ्राणिचंद्रकांतिसमानिच क्षीराणिमधुयुक्तानि
शर्करामिश्रितानिच २२ अपूपास्तत्रबहुलाश्चंद्रबिंबसमाःश्रिया कर्पूरादिसुगंधेनवासिताःसुमनोहराः २३
फेनिकावटकाःस्निग्धाशतछिद्राविरंध्रकाः शष्कुल्योमंडकामृष्टामधुरान्नसमन्विताः २४ भक्तंकुमुदसंकाशं
मुद्गदालिविमिश्रितम् सुगंधेनसमायुक्तमत्यंतंप्रीतिदायकम् २५ ओदनोदधिनायुक्तोभीमपाकसमन्वितः
स्वादुपाककरैःसृष्टः पात्रेसुक्तःप्रवेषकैः २६ तत्रकेचिद्द्विजाःपात्रेनिक्षिप्तंवीक्ष्यपायसम् परस्परंतेप्रत्यूचुःकि
मिदंदृश्यतेऽद्भुतम् २७ किंचंद्रबिंबंनभसःपतितंतमसोभयात् अमृतंतुभवेत्येतन्मृत्युनाशकमद्भुतम् २८ तच्छ्रु
त्वारोषताम्राक्षःप्रोवाचान्योद्विजोत्तमः नभवत्येवचंद्रस्यबिंबत्वमृतविप्लुतम् २९ एकस्मिंदोर्वपुस्त्वेत दृश्य
तेसदृशंकथम् ब्राह्मणानांसहस्रस्यपात्रेपात्रेपृथक्पृथक् ३० ततोजानीहिकुमुदंकर्पूरंवाभविष्यति माजा
नीहिमृगांकस्यबिंबंशुभ्रश्रियान्वितम् ३१ तावदन्योरुषाक्रांतोधुन्वन्स्वंमस्तकंतथा नजानंतिद्विजामूढाः
स्वादुज्ञानविचक्षणाः ३२ इदंतुक्षीरकंदस्यरसेनपरिपाचितम् जानीहिशतपत्रोत्थपुष्पाणिमधुराणिच ३३
एवंपरस्परंविप्राःकंदमूलफलाशिनः तर्कयंतिमुनेप्रीतारसज्ञानेतिलोलुपाः ३४ तावदन्योद्विजःप्राहक्षत्रियाणां
वरंजनुः भोक्ष्यंतेतादृशंत्वन्नंमहत्पुण्यैरुपस्कृतम् ३५ तदातंचाब्रवीद्विप्रोदानस्यफलमीदृशम् येददंत्यग्रज-
न्मभ्यःप्राप्नुवंतितईप्सितम् ३६ यैरर्चितोनैवहरिर्नवेद्यैर्विविधैर्मुहुः तेषामेतादृशंभोज्यंनभवेदक्षिगोत्तरम्

३७ येनरैर्नाग्रजन्मानोभोजिताविविधैरसैः भुंजंतेतेस्वादुरसंकथंपापाःक्षुधार्दिताः ३८ एवंचातिरसैर्मिष्टै
र्भोजिताद्विजसत्तमाः मंडपेविपठंतस्तेशब्दब्रह्मविचक्षणाः ३९ नृत्यंत्येकेहसंत्येकेहृदंत्येकेप्रहर्षिताः उत्सव
श्वमहानासीछत्रुघ्नश्चागमत्तदा ४० रामःशत्रुघ्नमायातंपुष्कलेनसमन्वितम् निरीक्ष्यमुदमुद्भूतांरक्षितुंनाशक
त्तदा ४१ यावदुत्तिष्ठतेरामोभ्रातरंपरिरंभितुम् तावद्रामपदेलग्नःशत्रुघ्नोभ्रातृवत्सलः ४२ पादयोःपतितंवी
क्ष्यभ्रातरंविनयान्वितम् परिरेभेदृढंप्रीतःक्षतसंशोभितांगकम् ४३ अश्रूणिबहुधामुंचन्हर्षाच्छिरसिराघवः
सोत्यंतंमुदमापन्नःस्नेहप्रसरसंप्लुतः ४४ पुष्कलंस्वीयपदयोर्नम्रंविनयविह्वलम् सुदृढंभुजयोर्मध्येविनीयापी
ड्यमद्भुतम् ४५ हनूमंतंतथावीरंसुग्रीवंचांगदंतथा लक्ष्मीनिधिंजनकजंप्रतापाग्र्यंरिपुंजयम् ४६ सुबाहुंसु
मदंवीरंविमलंनीलरत्नकम् सत्यवंतंवीरमणिंसुरथंरामसेवकम् ४७ अन्यानपिमहाभागान्रघुनाथःस्वयंतदा
दा परिरेभेदृढंस्निग्धान्पादयोःप्रणतान्नृपान् सुमतिःश्रीरघुपतिंभक्तानुग्रहकारकम् परिरभ्यदृढंप्रीतःसं
मुखेवत्तिष्ठदुन्नतः ४९ तदारामोनिजामात्यंवीक्ष्यसान्निध्यमागतम् उवाचपरमप्रीत्यामंत्रिणंवदतांवरः ५० सु
मतेमंत्रिणाश्रेष्ठशंसमेवाग्मिनांवर कएतेभूमिपाःसर्वेकथमत्रसमागताः ५१ कुत्रकुत्रहयःप्राप्तःकेनकेननियंत्रि
तः कथंवैमोचितोभ्रात्रामहाबलसुशालिना ५२ शेषउवाच इत्युक्तोमंत्रिणांश्रेष्ठःसुमतिःप्राह
राघवम् प्रहसन्मेघगंभीरनादेनचसुबुद्धिमान् ५३ सुमतिरुवाच सर्वज्ञस्यपुरस्तेद्यमयाकथ

मुदीर्यते पृच्छसित्वंलोकरीत्यासर्वंजानासिसर्वदृक् ५४ तथापितवनिर्देशंशिरस्याधायसर्वदा ब्रवीमितत्
शृणुष्वाद्यसर्वराजशिरोमणे ५५ त्वत्प्रसादादहोस्वामिन्सर्वत्रजगतीतले परिबभ्रामतेवाहोभालपत्रसुशो-
भितः ५६ नकश्चित्तंनिजग्राहस्वमानबलदर्पितः स्वंस्वंराज्यंसमर्प्याथप्रणेमुस्तेपदांबुजम् ५७ कोवारावण
दैत्येंद्रनिहंतुर्वाजिसत्तमम् गृण्हातिविजयाकांक्षीजरामरणवर्जितः ५८ अहिछत्रांगतस्तावत्तववाजीमनो
रमः तद्राजासुमदःश्रुत्वाहयंप्राप्तंनवप्रभो ५९ सपुत्र सहितःसर्वसैन्येनबलिनावृतः सर्वंसमर्पयामासरा
ज्यंनिहितकंटकम् ६० योराजाजगतांनेत्रीं मातरंजगदंबिकाम् प्रसाद्यचिरमायुष्यंलेभेराज्यमकंटकम् ६१
सएषत्वांप्रणमतिसुमदःप्रभुसेवितम् तंगृहाणकृपादृष्ट्याचिराद्दर्शनकांक्षकम् ६२ ततःसुबाहुभूपस्यनग
रेबलपूरिते दमनस्तस्यवैपुत्रःप्रजग्राहहयोत्तमम् ६३ तेनसाकंमहद्युद्धंबभूवदमनेनच पुष्कलोजयमापेदे
संमूर्छ्यसुभुजात्मजम् ६४ ततःसुबाहुःसंक्रुद्धोरणेपवनजंबलात् युयुधेतवपादाब्जसेवकंबलिनांवरम् ६५
तस्यपादाहतोज्ञानंप्राप्यशापतिरस्कृतम् तुभ्यंसमर्प्यसकलंवाजिनःपालकोभवत् ६६ एषत्वांसुभुजोराजा
प्रणमत्युन्नतांगकः कृपादृष्ट्याभिसिंचत्वंसुबाहुंनयकोविदम् ६७ ततोमुक्तोहयोरेवाह्रदेसनिममज्जह त-
त्रप्राप्तंमोहनास्त्रं शत्रुघ्नेनबलीयसा ६८ ततोदेवपुरेप्रागात्शिववासविभूषिते तत्रत्यंतुविजानासियतस्त्वं
तत्रचागतः ६९ विद्युन्मालीहतोदैत्योसत्यवान्संगतस्ततः सुरथेनसमंयुद्धंजानासित्वंमहामते ७० ततः

ततःकुंडलकान्मुक्तोहयोबभ्रामसर्वतः नकश्चित्तंनिजग्राहस्ववीर्यबलदर्पितः ७१ वाल्मीकेराश्रमेरम्येहयःप्रा-
प्तोमनोरमः तत्रयत्कुतुकंजातंतच्छृणुष्वनरोत्तम ७२ तत्रार्भस्तवसारूप्यंबिभ्रत्षोडशवार्षिकः जग्राहवी
क्ष्यपत्रांकंवाजिनंबलवत्तमः ७३ तत्रकालजितायुद्धंमहज्जातंनरोत्तमः निहतस्तेनवीरेणशितधारेणहेति
ना ७४ अनेकेनिहताःसंख्येपुष्कलाद्यामहाबलाः मूर्छितंचापिशत्रुघ्नंचक्रेवीरशिरोमणिः ७५ तदाराजा
महद्दुःखंविचार्यत्वहृदिसंयुगे कोपेनमूर्छितंचक्रेवीरोहिबलिनांवरः ७६ सयावन्मूर्छितोराजातावदन्यःसमा
गतः तेनैतेनचसर्वंहिनाशितंकटकंतव ७७ सर्वेषांमूर्छितानांतुशस्त्राण्याभरणानिच गृहीत्वावानरोब
द्धोजग्मतुःस्वाश्रमंप्रति ७८ कृपांकृत्वापुनस्तेनदत्तोश्वोयज्ञियोमहान् जीवनंप्रापितंसर्वंकटकंनष्टजीवि
तम् ७९ वयंगृहीत्वातंवाहंप्राप्तास्तवसमीपतः एतदेवमयाज्ञातंतदुक्तंतेपुरोवचः ८०   इतिश्रीपद्मपु
राणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेसुमतिनिवेदनंनामपंचषष्टितमोऽध्यायः ६५   शेषउवाच
कथितौवैसुमतिनावाल्मिकेराश्रमेशिशू पुत्रौसीतायाइतिज्ञात्वावाल्मिकिंप्रतिसंजगौ १   श्रीरामउ-
वाच   कौशिशूममसारूप्यधारकौबलिनांवरौ किमर्थंतिष्ठतस्तत्रधनुर्विद्याविशारदौ २ अमात्यकथितौ
श्रुत्वाविस्मयोममजायते यौशत्रुघ्नंहनूमंतंलीलयांगबबंधतुः ३ तस्माच्छंससुनेसर्वंबालयोश्चविचेष्टितम्
यथामेपरमाप्रीतिर्भवत्येवमभीप्सिता ४ इतितत्कथितंश्रुत्वाराजराजस्यधीमतः उवाचपरमंवाक्यंस्पष्टाक्षर

समन्वितम् ५ वाल्मीकउवाच तवांतर्यामिणोनृणामज्ञातंनहिकिंचन तथापिकथयाम्यत्रतवसंतो
षहेतवे ६ राजन्यौबालकौमह्यमाश्रमेबलिनांवरौ त्वत्सारूप्यधरौतौचबालौशूरवरौप्रभो ७ त्वयायदावने-
त्यक्ताजानकीवैनिरागसी अंतर्वत्नीवनेघोरेविलपंतीमुहुर्मुहुः ८ कुररीमिवदुःखार्त्तांवीक्ष्याहंतववल्लभाम्
जनकस्यसुतांपुण्यामाश्रमेत्वनयंतदा ९ तस्याःपर्णकुटीरम्यारचितामुनिपुत्रकैः तस्यामभूत्तांपुत्रौद्वौभास
यंतौदिशोदश १० तयोरकरवंनामकुशोलवइतिस्फुटम् वद्वृधातेनिशंतत्रशुक्लपक्षेयथाशशी ११ कालेनो
पनयाद्यानिकर्माणिकृतवानहम् वेदान्सांगानहंसर्वान्ग्राहयामासभूपते १२ सर्वाणिसरहस्यानिशृणुश्वसु-
खतोमम आयुर्वेदंधनुर्विद्यांसरहस्यांतथैवच १३ विद्यांजालंधरींचाथसंगीतकुशलौकृतौ गंगाकूलेगाय
मानौल्लताकुंजवनेषुच १४ चंचलौचलचित्तौतौसर्वविद्याविशारदौ तदाप्रभृतिसंतोषंप्राप्तश्चाहंरघूत्तम दत्वा
सर्वाणिचास्त्राणिमस्तकेनिहतःकरः १५ अतीवगानकुशलौदृष्ट्वालोकाविसिस्मिरे षड्जमध्यमगांधारस्व
रभेदविशारदौ १६ तथाविधौविलोक्याहंगापयामिमनोहरम् भविष्यज्ज्ञानयोगाच्चकृतंरामायणंशुभम्
१७ मृदंगपणवाद्यादियंत्रवीणाविशारदौ वनेवनेचगायंतौमृगपक्षिविमोहकौ १८ अद्भुतंगीतमाधुर्यंतदारा
मकुमारयोः श्रोतुंतौवरुणोबालावानिनायविभावरीम् १९ मनोहरवयोरूपौगानविद्याब्धिपारगौ कुमारौजग्म
तुस्तत्रलोकेशादेशतःकिल २० परमंमधुरंरम्यंपवित्रंचरितंतव शुश्राववरुणःसार्धंकुटुंबेनचगायकैः २१

शृण्वन्नेवागंतस्तृप्तिंमित्रेणवरुणःसह सुधातोपिपरंस्वादुचरितंरघुनंदन २२ गानानंदमहालोभहृतप्राणेंद्रि
यक्रियः प्रत्यागंतुंदिदेशासौकुमारौनहितावको २३ अहंचापिगतःपश्चाद्वरुणालयमुत्तमम् वरुणःप्रेमस
हितःपूजांचक्रेममप्रभो २४ पृच्छनेजन्मकर्मादिसर्वज्ञायापिबालयोः वरुणायाब्रुवंसर्वंजन्मविद्याद्युपागमम्
२५ श्रुत्वासीतासुतौदेवःसच्चक्रेंबरभूषणैः देववन्महतींपूजांतयोर्मद्वाक्यगौरवात् २६ आहृतंराजपुत्राभ्यां
यद्दत्तंवरुणेनतत् प्रसन्नेनतयोर्वाद्यगानविद्यावयोगुणैः ततोमामब्रवीत्सीतामुद्दिश्यवरुणःकृती २७ सी
तापतिव्रताधुर्यारूपशीलवयोन्विता वीरपुत्रामहाभागात्यागंनार्हतिकर्हिचित् २८ महतीहानिरेतस्या-
स्त्यागेहिरघुनंदन सिद्धीनांपरमासिद्धिरेषातेह्यनपायिनी २९ पामरैर्महिमानास्याज्ञायतेयदिदूषिकैः काहा
निस्तावतारामपुण्यश्रवणकीर्तन ३० अस्मत्साक्षिकमेतस्याःपावनंचरितंसदा सद्यस्तेसिद्धिमायांतिये
सीतापदचिंतकाः ३१ यस्याःसंकल्पमात्रेणजन्मस्थितिलयादिकाः भवंतिजगतांनित्यंतथालोकेश्वराअमी
३२ सीतामृत्युःसुधाचेयंतपत्येषाचवर्षति स्वर्गमोक्षस्तपोयोगोदानंचतवजानकी ३३ ब्रह्माणंशिवमन्यांश्च
लोकपालान्मदादिकान् करोत्येषाकरोत्येवनान्यासीतातवप्रिया ३४ त्वंपितासर्वलोकानांसीताचजननीत्य
तःकुदृष्टिरस्यांकर्तुंवैभवान्योग्योनकर्हिचित् ३५ वेत्तिसीतांसदाशुद्धांसर्वज्ञोभगवान्स्वयम् भवानपिस्त
तांभूमेःप्राणादपिगरीयसीम् ३६ आहृतव्यात्वयातस्मात्प्रियाशुद्धेतिजानकी नचशापपराभूतिःसीतायांत्व

यिवाविभो ३७ इमानिममवाक्यानिवाच्यानिजगतांपतिम् रामंप्रतित्वयासाक्षाद्वाल्मीकेमुनिसत्तम ३८
इत्युक्तोवरुणेनाहंसीतासंग्रहकारणात् एवमेवहिसर्वैश्चकौतुकाविष्टमानसैः ३९ श्रुतंरामायणोद्गानंपुत्रा
भ्यांतेकृतासकृत् गंधर्वैरपिसर्वैश्चलोकपालैरपिप्रभो ४० प्रसन्नाएवसर्वेपिप्रशशंसुःकृतौचते त्रैलोक्यं-
मोहितंताभ्यांरूपगानवयोगुणैः ४१ दत्तंयल्लोकपालैस्तत्कृताभ्यांस्वीकृतंहितत् ऋषिभिश्चवराआभ्यामन्ये
भ्यःकीर्तिरेवच ४२ एकरामंजगत्सर्वंपूर्वंमुनिविलोकितम् त्रिरात्रमधुनाजातंकृताभ्यांसर्वमीक्षितम् ४३
एकरामपरामूर्तिर्लोकेपूर्वमवेक्षिता कामैश्चतुर्भिरद्यैयंजीयतेच्चयतस्ततः ४४सर्वत्रान्यत्रराजेंद्ररामपुत्रौकु
शीलवौ गीयतेअत्रसंकोचः किंकृतोविदुषित्वयि ४५ कृतेषुतवसर्वेषुश्रूयतेमहतीस्तुतिः त्यागादन्यत्रसी
तायाःपुण्यश्लोकशिरोमणे ४६ त्वयात्रैलोक्यनाथेनगार्हस्थ्यमनुकुर्वता अंगिकार्यौकृतौरामविद्याशीलगु
णान्वितौ ४७ नतौस्वांमातरंहित्वास्थास्यतोभवदंतिके जनन्यासहितौनस्मादाकार्यौभवताकृतौ दत्तएवत
येदानींसेना संजीवनात्पुनः ४८ प्रत्ययःसर्वलोकानांपावनःपापिनामपि नाज्ञानंतेनचास्माकंनामराणांच
मानद ४९ शंकास्तोनस्यास्त्कलोकानांयन्नष्टंतदिहध्रुवम् ५० शेषउवाच इतिवाल्मीकिनारामःसर्व
ज्ञोप्यवबोधितः स्तुत्वानत्वाचवाल्मीकिंप्रत्युवाचसलक्ष्मणम् ५१ गच्छताताधुनासीतामानेतुंधर्मचारिणी
म् सपुत्रांरथमास्थायकृमित्रसहितःसखे ५२ श्रावयित्वाममेमानिमुनेश्चवचनान्यपि संबोध्यचपुरीमेतां

सीतांप्रत्यानयाशुताम् ५३ यास्यामिनवसंदेशात्सर्वेषांवःप्रियाद्विभो देव्यायास्यतिचेद्देवयात्रामेसफलानः
५४ सामात्येमय्यसूयांचपूर्वदोषवशात्सती अनागतायांतस्यांतुक्षमस्वागमनंमम ५५ इत्युक्त्वालक्ष्मणो
रामंरथेस्थित्वानृपाज्ञया शुमित्रमुनिशिष्याभ्यांयुतोगाद्भूमिजाश्रमम् ५६ कथंप्रसादनीयास्यात्सी-
ताभगवतीमया पूर्वदोषंविजानंतीरामाधीनस्यमेसदा ५७ एवंसंचिंतयन्नंतर्हर्षसंकोचमध्यगः लक्ष्म
णःप्राप्यसीतायाआश्रमंश्रमनाशनम् ५८ रथात्सोथावरुह्यारादश्रुरुद्धविलोचनः आर्येपूज्येभगवतिशुद्धे
इतिवदन्मुहुः ५९ पपातपादयोस्तस्यावेपमानाखिलांगकः उत्थापितस्तयादेव्याप्रीतिविह्वलयासच ६०
किमर्थमागतःसौम्यवनंमुनिजनप्रियम् अस्तेसकुशलीदेवःकौसल्याशुक्तिमुक्तिकः ६१ असेषोमयिकश्चि
त्सर्कीर्त्याकेवलयाहृतः कीर्त्यतेसर्वलोकेश्चकल्याणगुणसागरः ६२ अकीर्तिभीतिमापन्नोत्यक्तुंमांत्वांनियुक्त
वान् यदातनश्चलोकेषुकीर्तिस्तस्यामलाभवेत् ६३ मृतापिपतिसत्कीर्तिंकुर्वत्यामेहिसाशुस्थिराम् पतिसामी-
प्यमेवाशुभूयादेवहिदेवर ६४ त्यक्तयापिमयातेननासौत्यक्तोमनागपि फलंहिसाधनायत्तंहेतुःफलवशोनतु ६५
कौशल्याशल्यशून्यासौकृपापूर्णासदामयि आस्तेकुशलिनीयस्याःपुत्रस्त्रैलोक्यपालकः ६६ सर्वेकुशलिनःसं
तिभरताद्याश्चबांधवाः शुमित्राचमहाभागा यस्याःप्राणादहंप्रिया ६७ मद्भर्तुःकिंत्वंवनेत्यक्तःसर्वलोकेषुकीर्त
ये राज्ञःकिंदुस्त्यजंतस्यस्वात्मापियस्यनप्रियः ६८ इत्येवंबहुधापृष्टस्तयारामानुजःसताम् उवाचकुशली

देवः कुशलंत्वयिपृच्छति ६९ कौसल्याचसुमित्राचयाश्चान्याराजयोषितः पप्रच्छुःकुशलंदेवीप्रीत्यात्वामाशिषास
ह ७० कुशलप्रश्नपूर्वंहितवपादाभिवंदनम् निवेदयामिशत्रुघ्नभरताभ्यांकृतंशुभे ७१ गुरुभिर्गुरुपत्नीभिःस
र्वाभिरपितेशुभे दत्ताशीःकुशलप्रश्नःकृतश्चत्वयिजानकी ७२ आकारयतिदेवस्त्वांनिर्व्यलीकेनचात्मवान्
अलब्धात्मरतिस्त्वत्तोन्यत्रसर्वत्रभामिनि ७३ शून्याएवदिशःसर्वास्त्वांविनाजनकात्मजे पश्यन्रोदतिनाथो
नोरोदयन्नितरानपि ७४ यत्रदेविस्थितासित्वंनित्यंस्मरतिराघवः अशून्यंतुतमेवासौमन्यमानोविदेहजे ७५
मन्येयमाश्रमोजातोवाल्मीकेर्यत्रजानकी कालंक्षणतिवार्ताभिर्मदीयाभिर्वदन्निति ७६ उक्तवान्यद्वदन्किं
चित्स्वामीनस्त्वयितत्शृणु व्यक्तीभवतिवक्तुर्यद्धृद्गतंतदसंशयम् ७७ लोकोवदतिमामेवसर्वेषामीश्वरेश्व
रम् अहंत्वदृष्टमेवैषांस्वतंत्रंकारणंध्रुवम् ७८ अदृष्टमेवकार्येषुसर्वेशोप्यनुगच्छति ईशनीयाःकुतोनैतदन्वी
युःसुखदुःखयोः ७९ धनुर्भंगेमतिभ्रंशेकैकेय्यामरणेपितुः अरण्यगमनेतत्रहरणेतववारिधेः ८० तरणेरक्ष
सांभर्तुर्मरणेपिरणेरणे सहायीभवनेमह्यमृक्षवानरराक्षसाः ८१ लाभेतवप्रतिज्ञायाःसत्यत्वेचपतिव्रते
पुनःस्वबंधुसंबंधेराज्यप्राप्तौचभामिनि पुनःप्रियावियोगेचकारणंयददवारणम् ८२ प्रसीदतितदेवाद्यसंयो
गेपुनरावयोः वेदोन्यथाकृतोयेनलोकोत्पत्तिलयौयतः ८३ लोकामानुगतास्तस्मात्कारणंप्रथमंत्वहम् ८४ अ
दृष्टमनुवर्ततेलोकाःसप्रतिबोधकाः भोगेनजीर्यतेदृष्टंतत्तुभक्तंत्वयावने ८५ स्नेहशृद्धिरियंभद्रेकृतामेत्वयिना

न्यथा मंतव्यं रक्षितोप्येष लोकः शिष्टानुवर्तिना ८८ आवयोर्निंद्याद्देवि सर्वावस्थासु शुद्धयोः लोकोनश्येद्विसंभ्र
दश्चरितैर्महतामयम् ८९ आवयोरुज्वलाकीर्तिरावयोरुज्वलोरसः आवयोरुज्वलोवंशावावयोरुज्वलाक्रिया -
९० भवेयुरावयोःकीर्तिगायकाउज्वलाभुवि आवयोर्भक्तिमंतोयेतेयांत्यंतंभवांबुधेः ९१ इत्युक्ताभवतीतेनप्रीय
माणेनतेगुणैः पत्युःपदांबुजेदृष्टुंकरोतुसदयंमनः ९२ वासांसिरमणीयानिभूषणानिमहांतिच अंगरागस्तथा
गंधामनोज्ञास्त्वयियोजिताः ९३ रथोदास्यश्वरामेणप्रेषिताउत्सवायते छत्रंचचामरेशुभ्रेगजाअश्वाश्वशोभ
ने ९४ स्तूयमानाद्विजश्रेष्ठैः सूतमागधबंदिभिः वंद्यमानापुरस्त्रीभिःसेव्यमानाचयोद्धृभिः ९५पुष्पैःसंछा
द्यमानाचदेविदेवांगनादिभिः धनादिददतीतेभ्योद्विजादिभ्योयथेप्सितम् ९६ गजारूढौकुमारौचपुरस्कृत्य
जनेश्वरि मयानुगम्यमानाचगच्छायोध्यांनिजांपुरीम् ९७ त्वयितत्रगतायांतुसंगतायांप्रियेणते सर्वासांराजना
रीणामागतानांचसर्वशः ९८ सर्वासामृषिपत्नीनांकौसल्यानांतथैवच मंगलैर्वाद्यगीताद्यैर्भवत्वद्यमहोत्सवः
९९ शेषउवाच इतिविज्ञापनांदेवीश्रुत्वासीतातमाहसा नाहंकीर्तिकरीराज्ञोह्यपकीर्तिःस्वयंत्वह
म् १०० किंमयातस्यसाध्यंस्याद्धर्मकामार्थशून्यया सत्येवंभवतांभूपेकोविश्वासोनिरंकुशे १प्रत्यक्षावापरोक्षा
वाभर्तुर्दोषामनस्थिताः नवाच्याजातुमादृश्याकल्याणकुलजानया २पाणिग्रहणकालेमेयद्रूपोत्हृदयेस्थितः
तद्रूपोत्हृदयान्नासौ कदाचिदपसर्पति ३ लक्ष्मणेमौकुमारौमेनन्तेजोंशसमुद्भवौ वंशांकुरौमहाशूरौधनुर्विद्या

विशारदो ४ नीत्वापितुःसमीपंतुलालनीयोप्रयत्नतः तपसाराधयिष्यामिरामंकाममिहस्थिता ५वाच्यंत्वयाम
हाभागपूज्यपादाभिवंदनम् सर्वेभ्यःकुशलंचापिगत्वेतोमदुपेक्षया ६ पुत्रौसमादिशत्सीतागच्छतंपितुरंतिक
म् शुश्रूषणीयएवासौभवद्भ्यांस्वपदप्रदः ७ आज्ञप्तावप्यनिच्छंतौतौकुमारौकुशीलवौ वाल्मीकिवचनात्तत्रज
ग्मतुश्चसलक्ष्मणौ ८ वाल्मीकेरेवपादाब्जसमीपंनत्वातौगतौ लक्ष्मणोपिनवंदेतंगत्वाबालकसंयुतः ९ वाल्मी-
किर्लक्ष्मणस्तौतुकुमारौमिलिताअमी सभायांसंस्थितंरामंज्ञात्वातेजग्मुरुत्सुकाः १० लक्ष्मणःप्रणिपत्याथसी
तावाक्यादिसर्वशः कथयामासरामायहर्षशोकयुतःसुधीः ११ सीतासंदेशवाक्येभ्योरामोमूर्छांसमन्वभूत्
संज्ञामवाप्यचोवाचलक्ष्मणंनयकोविदम् १२ गच्छमित्रपुनस्तत्रयत्नेनमहताच्चताम् शीघ्रमानयभद्रंतेमद्वाक्या
निनिवेद्यच १३ अरण्येकिंतपस्यंत्यागतिरन्याविचिंतिता श्रुत्वाद्दृष्टाथवामत्तोयन्नागच्छसिजानकी १४ त्वदि
च्छयात्वमेवेतोगतारण्यंमुनिप्रियम् पूजितामुनिपत्न्यस्ताद्दृष्टामुनिगणास्त्वया १५ पूर्णोमनोरथस्तेद्यकिन्ना
गच्छसिभामिनि नदोषोमयिपश्येस्त्वंस्वात्मच्छायाविलोकनात् १६ गत्वागत्वाथवामोरुपतिरेवगतिःस्त्रियः
निर्गुणोपिगुणांभोधिःकिंपुनर्मनसेप्सितः १७ यायाक्रियाकुलस्त्रीणांसासापत्युःप्रतुष्टये पूर्वमेवप्रतुष्टोहमि
दानींस्रुतरांत्वयि १८ यागोजपस्तपोदानंव्रतंतीर्थंदयादिकम् देवाश्वमयिसंतुष्टेतुष्टमेनंदसंशयम् १९
शेषउवाच इतिसंदेशमाश्राव्यंसीतांप्रतिजगत्पतेः आहलक्ष्मणआत्मेशमाननःप्रणयोद्गतः २० सी

तानयनमुद्दिश्यप्रसन्नस्त्वंयदूचिवान् कथयिष्यामितद्वाक्यंविनयेनसमन्वितम् २१ इत्युक्त्वापादयोर्नत्वारघु
नाथस्यलक्ष्मणः जगामत्वरितःसीतांरथेतिष्ठन्महाजवे वाल्मीकिःश्रीयुतौवीक्ष्यराजपुत्रौमहौजसौ उवाच
स्मितमाधायमुखंकृत्वामनोहरम् २३ युवांप्रागायतांपुत्रौरामचारित्रमद्भुतम् वीणांप्रवादयंतौचक-
लगानेनशोभितम् २४ इत्युक्तौतौसुतौरामचारित्रंबहुपुण्यदम् अगायतांमहाभागौसुवाक्यपदचित्रित
२५ यस्मिन्धर्मविधिःसाक्षान्पानिव्रत्यंतुयतस्थितम् भ्रातृस्नेहोमहान्यत्रगुरुभक्तिस्तथैवच २६ स्वामिनः
सेवनेयत्रनीतिर्मूर्तिमतिःकिल अधर्मकरशास्तावैयत्रसाक्षाद्रघूद्वहः २७ तद्गानेनजगद्व्याप्तंदिविदेवाअपि
स्थिताः किन्नराअपियद्गानंश्रुत्वामूर्छामिताःक्षणात् २८ वीणायारणितंश्रुत्वातालमानेनशोभितं नि-
खिलापरिषत्तत्रशालभंजीवचित्रिता २९ हर्षादश्रूणिमुंचंतोरामाद्याभूमिपास्तथा तद्गानंपंचमोवेदोविहि
तश्चित्रितैःपदैः ३० तत्रदृष्ट्वासुतौरामोमहागानविमोहकौ अदात्ताभ्यांसुवर्णस्यलक्षंलक्षंपृथक्पृथक् ३१
तदादानपरंदृष्ट्वावाल्मीकिंमुनिसत्तमम् अब्रूतांप्रहसंतौतौकिंचिद्रक्तभ्रुवौततः ३२ मुनेमहान्नक्रियतेअन्या
योभूमिपेनवै यदावाभ्यांसुवर्णानिदातुमिच्छंतिलोभयन् ३३ प्रतिग्रहोब्राह्मणानांशस्यतेभूमिपेनवै प्र-
तिग्रहपरोराजानरकायैवकल्पते ३४ आवयोःकृपयायुक्तंराज्यंभुंक्तेमहीपतिः कथंदातुंसुवर्णानिवांछति
श्रेयसांचितः ३५ इत्युक्तवंतौतौदृष्ट्वावाल्मीकिःकृपयायुतः अशंसस्मितरंयुष्मज्ज्ञानीतंनीतिवित्तमो ३६

इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंबालकौनृपपादयोः लग्नौविनयसंयुक्तौमातृभक्त्यातिनिर्मलौ ३८ रामोवालौदृदेस्वांगेप
रिरभ्यमुदान्वितः मेनेस्वीयौतदाधर्मौमूर्तिमंताबुपस्थितौ ३९ सभापिरामःकृतयोर्वीक्ष्यवक्त्रेमनोरमे जान
कीपतिभक्तित्वंसत्यंमेनेमुनीश्वर ४० इतिशेषमुखप्रोक्तंश्रुत्वावात्स्यायनोब्रवीत् रामायणंश्रोतुमनाःसर्वधर्म
समन्वितं ४१ वात्स्यायनउवाच कस्मिन्कालेकृतंस्वामिन्रामायणमिदंमहत् कस्मात्चका
रकिंतत्रवर्णनंतद्वदस्वमे ४२ शेषउवाच एकदागतवान्विप्रोवाल्मीकिर्विपिनंमहत् यत्रताला
स्तमालाश्चकिंशुकायत्रपुष्पिताः ४३ केतकीपत्ररजसिरवंकुर्वंतिषैरवम् शशिप्रभेवमहतीदृश्यतेकृष्णवर्ण
भृत् चंपकोबकुलश्चापिकोविदारःकुरंवरः ४४ अनेकेपुष्पितायत्रपादपाःशोभनेवने कोकिलानांचशब्देन
निर्झराणांचशब्दितैः ४५ संघुष्टंसर्वतोरम्यंमनोहरवयोन्वितम् तत्रक्रौंचयुगंरम्यंकामबाणप्रपीडितम् ४६
परस्परंप्रहर्षितंरमेस्निग्धतयास्थितम् तदाव्याधःसमागत्यतयोरेकंमनोहरम् ४७ अवधीन्निर्दयःकश्चि
न्मांसास्वादनलोलुपः तदाक्रौंचीव्याधहतंस्वपतिंवीक्ष्यदुःखिता ४८ विललापभृशंदुःखान्मुंचंतीरावमु
च्चकैः तदामुनिःप्रकुपितोनिषादंक्रौंचघातकम् ४९ शशापचाप्युपस्पृश्यसरितःपावनंजलं मानिषादप्रति
ष्ठात्वमगमःशाश्वतीःसमाः ५० यत्क्रौंचपक्षिणोरेकमवधीःकाममोहितम् तदाप्रबंधंश्लोकस्यजातंमत्वाअ
नुद्विजाः ५१ उचुर्मुनिंप्रहृष्टास्तेशंसंतःसाधुसाध्विति स्वामिन्शापोदितेवाक्येभारतीश्लोकमाननोत् ५२

अत्यंतंमोहनोजातः श्लोकोयंमुनिसत्तम तदामुनिःप्रहृष्टात्माबभूववाडवर्षभ तस्मिन्कालेसमागत्यस्रष्टा
पुत्रैःसमन्वितः ५३ वचोजगादवाल्मीकिंधन्योसित्वंमुनीश्वर भारतीत्वन्मुखेस्थित्वाश्लोकत्वंसमपद्यत
५४ तस्माद्रामायणंपुण्यंकुरुष्वमधुराक्षरम् येनतेविमलाकीर्तिराकल्पांतंभविष्यति ५५ धन्यासैवमुखे
वाणीरामनाम्नासमन्विता अन्याकामकथानृणांजनयत्येवपातकम् ५६ तस्मात्वंकुरुष्वरामस्यचरित्रंलो
कविश्रुतम् येनस्यात्तापिनांपापहानिरेवपदेपदे ५७ इत्युक्त्वांतर्दधेस्रष्टासर्वदेवैःसमन्वितः ततःसंचिंत
यामासकथंरामायणंभवेत् ५८ तदाध्यानपरोजातोनदीतीरेमनोरमे तस्यचेतस्यथोरामःप्रादुर्भूतोमनोह
रः ५९ नीलोत्पलदलश्यामंलक्ष्मीवासंमनोरमम् निरीक्ष्यतस्यचरितंभूतंभव्यंभवच्चयत् ६० तदात्यंतंमु
दंप्राप्तोरामायणमसीसृजत् मनोरमपदैर्युक्तमर्थैर्बहुविधैरपि ६१ षट्कांडानिसुरम्याणियत्ररामायणे
नघ बालमारण्यकंचान्यत्किष्किंधास्कंदरंतथा ६२ युद्धमुत्तरमन्यत्त्वषडेतानिमहामते शृणुयाद्योनरःपुण्या
न्सर्वपापैःप्रमुच्यते ६३ तत्रबालेमुनिकृतपुत्रेष्ट्याच्चतुरःसुतान् प्रापपंक्तिरथःसाक्षाद्धरिंब्रह्मसनातनम्
६४ सकौशिकमखंगत्वासीतामूढ्वाथभार्गवम् आगत्यपुरमुत्कृष्टंयौवराज्यप्रगल्भकः ६५ मातृवाक्याद्वनं
प्रागात्गंगामुत्तीर्यपर्वतम् चित्रकूटंमहिलयालक्ष्मणेनसमन्वितः ६६ भरतस्तद्वनेश्रुत्वाजगामभ्रातरं
नयी तमप्राप्यस्वयंनंदीग्रामेवासमचीकरत् ६७ बालमेतच्छृणुष्वान्यदारण्यकमथाखिलम् मुनीनामा

श्रमेवासस्तत्रतत्रोपवर्णनम् ६८ नासाछेदःशूर्पणख्याखरदूषणनाशनम् मायामारीचहननंसीताहरण
मेवच ६९ वनेविरहिणाभ्रांतंमनुष्यचरितंभृतं कबंधप्रेक्षणंतत्रपापायांगमनंतथा ७० हनूमतासंगमोभू
दित्येतद्वनसंज्ञितम् अपरंचशृणुवात्स्यायनसंक्षेपात्कथयाम्यहम् ७१ सप्ततालप्रभेदश्चवालेर्मारणमद्भुतम्
सुग्रीवेराज्यदानंचनगवर्णनमित्युत ७२ लक्ष्मणात्कर्मसंदेशःसुग्रीवस्यविवासनम् तथासैन्यसमुद्देशः
सीतान्वेषणमित्युत ७३ संपातिप्रेक्षणंतत्रवारिधेर्लंघनंतथा परतीरेकपिप्राप्तिःकिष्किंधाकांडमुत्तमं ७४
सुंदरंशृणुकांडंवैयत्ररामकथाद्भुता प्रतिगेहेपरिभ्रांतिःकपेश्चित्रस्यदर्शनम् ७५ सीतासंदर्शनंतत्रजानक्या
भाषणंतथा वनभंगःप्रकुपिताद्बंधनंवानरस्यच ७६ ततोलंकाप्रज्वलनंजानक्यासंगतिस्ततः रामाभि
ज्ञानदानंचसैन्यप्रस्थानमेवच समुद्रेसेतुकरणंशुकसारणसंगतिः इतिसुंदरमाख्यातंयुद्धेसीतासमागमः
७८ उत्तरेष्वृषिसंवादोयज्ञप्रारंभएवच तत्रानेकारामकथाःश्रण्वतांपापनाशकाः इतिषट्कांडमाख्यातं
ब्रह्महत्योपनाशनम् ७९ संक्षेपतोमयातुभ्यमाख्यातंसुमनोहरम् चतुर्विंशतिसाहस्रंषट्कांडंपरिकल्पि
तम् ८० तद्दैरामायणंप्रोक्तंमहापातकनाशनम् तच्छ्रुत्वाराघवःप्रीतःपुत्रावाधायचासने दृढंतोपरिर
भ्याथसीतांसंस्मारवल्लभाम् ८१ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे
षट्षष्टितमोऽध्यायः ६६ शेषउवाच अथसोमित्रिरागत्यजानकींनतवान्मुहुः प्रेमगद्गद

याशंसन्रामचंद्रप्रणोदितम् १ सीतायमागतंदृष्ट्वालक्ष्मणंविनयान्वितम् तन्मुखाद्रामसंदेशंश्रुत्वोवाचविलज्जि
ता २ सौमित्रेकथमागच्छेरामत्यक्तामहावने तिष्ठामिसंस्मरन्रामंवाल्मिकेराश्रमेन्वहम् ३ तस्यामुखोदितंवाक्यंश्रु
त्वासौमित्रिरब्रवीत् मातःपतिव्रतेरामस्त्वामाकारयतेमुहुः ४ पतिव्रतापतेश्चैवदोषंनानयतेयदि तस्मादागच्छ-
हिमयास्थित्वास्यंदनउत्तमे ५ इत्यादिवचनंश्रुत्वाजानकीपतिदेवता मनोरोषंपरित्यज्यतस्थौसौमित्रिणारथे
तापसीःसकलानत्वामुनींश्चनिगमोज्वलान् ६ रामंस्मरंतीमनसारथेस्थित्वागमत्पुरम् क्रमेणनगरींप्राप्तामहा
र्हाभरणान्विता ७ रामस्यपादयोर्लग्नापतिव्रतपरायणा रामस्तामागतांदृष्ट्वाजानकींप्रेमविह्वलाम् ८ साध्वित्व
यासहेदानींकुर्वेयज्ञसमापनम् वाल्मिकिंसानमस्कृत्यतथान्यान्विप्रसत्तमान् ९ जगाममातृपदयोःसन्नतिं
कर्तुमुत्सुका १० कौसल्यातांमथायातांवीरसूंजानकींप्रियाम् आशीर्भिरभिसंयुज्यययौहर्षमनेकधा ११ कै-
कयीपदयोर्नम्रांवीक्ष्यवैदेहिपुत्रिकाम् भर्त्रासहचिरंजीवसपुत्रेत्याशिषंव्यधात् १२ सुमित्रास्वपदेनम्रांवी
क्ष्यवैदेहिपुत्रिकाम् आशिषंव्यदधात्तस्याःपुत्रपौत्रप्रदायिनीम् १३ सीताताःसर्वतोनत्वारामचंद्रप्रियासती
परमंहर्षमापन्नाबभूवकिलवाडव १४ समागतांवीक्ष्यपत्नींरामचंद्रस्यकुंभजः सुवर्णपत्नींधिःकृत्वातामधा
द्धर्मचारिणीम् १५ रामस्तदायज्ञमध्येशुभेसीतयासह नारयानुगतोयद्वच्छशीवशरदागमे १६ प्रयोगम
करोत्तत्रकालेप्राप्तेमनोरमे॰ वैदेह्याधर्मचारिण्यासर्वपापापनोदनम् १७ सीतयासहितोरामंप्रयुक्तंयज्ञकर्म

णि निरीक्ष्यजहृषुस्तत्रकौतुकेनसमन्विताः १८ वसिष्ठंप्राहस्रमतिंरामस्तत्रक्रतौवरे किंकर्तव्यंमयास्वा
मिन्नतःपरंक्रतूत्तमे १९ रामस्यवचनंश्रुत्वागुरुःप्राहमहामतिः ब्राह्मणानांप्रकर्तव्यापूजासंतोषकारका
२० मरुत्तेनक्रतुःपूर्वंकृतःसंभारसंभृतः ब्राह्मणास्तत्रवित्ताद्यैस्तोषिताअभवंस्तदा २१ अत्यंतंवित्तसं
भारंनेतुंविप्राशकन्नहि प्राक्षिपन्हिमरुद्देशेवितभारहराद्विजाः २२ तस्मात्त्वमपिराजाग्र्योलक्ष्मीवान्नृप
सत्तम देहिदानानिविप्रेभ्योयथास्यात्प्रीतिरुत्तमा २३ तच्छ्रुत्वाराजराजाग्र्यःपूज्यंमत्वाघटोद्भवम् प्रथमंपू
जयामासब्रह्मपुत्रंतपोधनम् २४ अनेकरत्नसंभारैःस्वर्णभारैरनेकधा देशैर्जनैःपरिवृतैरत्यंतंप्रीतिदायकैः
२५ अगस्त्यंपूजयामाससपत्नीकंमनोरमम् तथैवरत्नैःस्वर्णैश्चदेशैश्चविविधैरपि २६ व्यासंसत्यवतीपुत्रं
तंचैवसमपूजयत् च्यवनंभार्ययासार्धंस्रुरत्नैःसमपूजयत् २७ अन्यानपिमुनीन्सर्वान्ऋत्विजांश्चतपो
निधीन् पूजयामासरत्नौघैःस्वर्णभारैरनेकधा २८ अदात्तदाक्रतौरामोविप्रेभ्योबहुदक्षिणाम् लक्षंलक्षंसु
वर्णस्यप्रत्येकंत्वग्रजन्मने २९ दीनांधकृपणेभ्यश्चददौदानमनेकधा यथासंतोषविहितैर्वित्तैरत्नैर्मनोहरैः ३०
वासांसिचविचित्राणिभोजनानिमृदूनिच तत्रप्रादाद्यथास्वांतंसर्वेषांप्रीतिदायकम् ३१ हृष्टपुष्टजनाकीर्णं
सर्वसत्वोपबृंहितम् अत्यंतमभवत्हृष्टंपुरंपुंस्त्रीसमाकुलम् ३२ दानंददंतंसर्वेषांवीक्ष्यकुंभोद्भवोमुनिः अ
त्यंतंपरमांप्रीतिंययौक्रतुवरेद्विजः ३३ नदाभिषेकस्नानार्थंपानीयममृतोपमम् आनेतुंचचतुःषष्टिनृपान्

सस्त्रीन्समादिशत् ३४ रामस्तु सीतयासार्धमानेतुमुदकंययौ घटेनस्वर्णवर्णेनसर्वालंकारशोभया ३५ सौ
मित्रिरप्युर्मिलयामांडव्याभरतोनृपः शत्रुघ्नःश्रुतकीर्त्याचकामवत्याच्चपुष्कलः ३६ सुबाहुःसत्यवत्याच्चसत्य
वान्वीरशोभया सुमदस्तत्रकीर्त्याचराज्ञाचविमलोनृपः ३७ राजावीरमणिस्तत्रश्रुतवत्यामनोज्ञया लक्ष्मी
निधिःकोमलयारिपुतापोंगसेवया ३८ बिभीषणोमहामूर्त्याप्रतापाग्र्यःप्रतीतया उग्राश्वःकामगमयानील
रत्नोधिगम्यया ३९ सुरथःसुमनोहार्यातथाच्चरुमयाकपिः इत्यादीन्नृपतीन्विप्रोवसिष्ठःप्राहिणोन्मुनिः ४०
वसिष्ठःशरयूंगत्वाशिवपूतजलाप्लुतम् उदकंमंत्रयामासमंत्रेणमंत्रवित्तमः ४१ यज्ञार्थंरामचंद्रस्यसर्वलो
कैकरक्षितुः ४२ उदकंतन्मुनिस्पृष्टंसर्वेरामादयोनृपाः आजन्हुर्मंडपनलेविप्रवर्यैरुपस्कृते ४३ पयोभिर्नि
र्मलैःस्नाप्यवाजिनंक्षीरसंनिभम् मंत्रेणामंत्रयामासरामहस्तेनकुंभजः ४४ पुनीहिमांमहाबाहअस्मिन्ब्र
ह्मसमाकुले तन्मध्येनिखिलादेवाःप्रीणंतुपरितोषिताः ४५ इत्युक्त्वासनृपोरामःसीतयासममस्पृशत् तदा
सर्वेद्विजाश्चित्रममन्यंतकुतूहलात् ४६ परस्परमवोचंस्तेयन्नामस्मरणान्नराः महापापात्प्रमुच्यंतेसरामः
किंवदत्यहो ४७ इत्युक्तवतिभूमीशेरामेकुंभोद्भवोमुनिः करवालंचाभिमंत्र्यददौरामकरेमुनिः ४८ करवाले
धृतेस्पष्टेरामेणासहयःकृतौ पशुत्वंतुविहायाशुदिव्यरूपमविंदत ४९ विमानवरमारुह्यअप्सरोभिःस
मंततः चामरैर्वीज्यमानश्चवैजयंत्याविभूषितः ५० तदातंवाजिनंत्यक्त्वादिव्यरूपधरंवरम् वीक्ष्यलोकःक

तौसर्वेविस्मयंप्राप्नुवंस्तदा ५१ तदारामःस्वयंजानन्ज्ञापयन्सर्वतोनरान्पप्रच्छदिव्यरूपंतंसूकरंपरमधार्मि
कं ५२ कस्त्वंदिव्यवपुःप्रासःकस्मात्त्वंवाजिलांगतः कथंसूकरस्त्रीसहितःकिंचिकीर्षसितद्वद ५३ रामस्यवचनं
श्रुत्वादेवःप्रोवाचभूमिपम् हसन्मेघरवांवाणीमवदत्सुमनोहराम् ५४ तवाज्ञातंनसर्वत्रबाह्याभ्यंतरचा
रिणः तथापिपृच्छतेतुभ्यंकथयामियथातथम् ५५ अहंपुराभवंरामद्विजःपरमधार्मिकः अन्वयंप्रति
कूलंवैवेदस्यरिपुतापन ५६ कदाचिद्धूतपापायास्तीरेहंगतवान्पुरा अनेकवृक्षललिते सर्वत्रसुमनोरमे
५७ तत्रस्नात्वापितॄन्तृप्त्वादानंदत्वायथाविधि ध्यानंतवमहाबाहोदान्वेदवादसमन्वितान् ५८ तदाजनाः
समायाताबहवस्तत्रभूपते तेषांप्ररोचनार्थायदंभकर्माचरंतदा ५९ अनेकक्रतुसंभारैःपूर्णमेजिरमुत्त
म् वासोभिश्छादितंरम्यंचषालादियुतंमहत् ६० अग्निहोत्रोद्भवोधूमःसर्वतोनभसोंगणम् चकाररम्यम
तुलंचित्रकारीवपुर्धरः ६१ अनेकतिलकैरेवशोभितांगोमहत्तपाः दर्भशोभःसमित्पाणिर्दंभोमूर्तिधरःकि
मु ६२ दुर्वासास्तत्रस्वच्छंदंपर्यटन्जगतीतलम् प्रापतत्रमहातेजाधूतपापःसरित्तटे ६३ ददर्शमांदंभकरं
मौनधारिणमग्रतः अनर्घ्यकरमुन्मत्तमस्वागतवचःकरम् ६४ दृष्ट्वातीवक्रुधाक्रांतःसमुद्रमिवपर्वणि श-
शापासौमुनिस्तीव्रंदंभिनंमांमहामतिः ६५ दंभंकरोषिचेत्तीरेसरितस्त्वंसुदुर्मते तर्हिप्राप्नुहिनिर्वाच्यंपशु
त्वंतापसाधम ६६ शापंप्रदत्तंसंश्रुत्यदुःखितोहंतदाभवम् अग्राहिषंपदेतस्यमुनेर्दुर्वाससःकिल ६७ त

दामेकृतवान्रामहद्विजोनुग्रहमुत्तमं तदहंतस्यचरणौस्पृशन्प्राप्तोमनोरमम् ६८ यद्भवंन्नामदेवादिदुर्लभंबहु
जन्मभिः तत्तेकरजसंतस्पर्शप्राप्तवानि हदुर्लभम् ६९ आज्ञापय महाराजत्वत्प्रसादादहंमहत् गच्छामिशाश्व
तंस्थानंतवदुःखादिवर्जितम् ७० नयत्रशोकोनजरानमृत्युःकालविभ्रमः तत्स्थानंदेवगच्छामित्वत्प्रसादा
न्नराधिप ७१ इत्युक्त्वातंपरिक्रम्यविमानवरमारुहत् अनेकरत्नखचितंसर्वदेवाधिवंदितम् ७२ गतोसौ
शाश्वतस्थानंरामपादप्रसादतः पुनरावृत्तिरहितंशोकमोहविवर्जितम् ७३ तेनतत्कथितंश्रुत्वारामंज्ञा
त्वानरेजनाः विस्मयंप्रापिरेसर्वेपरस्परमुदीक्षया ७४ शृणुद्विजमहाबुद्धेदंभेनापिस्मृतोहरिः ददातिमोक्षं
कृतनरांकिंपुनर्दंभवर्जनात् ७५ यथाकथंचिद्रामस्यकर्तव्यंस्मरणंपरम् येनप्राप्नोतिपरमंपदंदेवादिदुर्लभ
म् ७६ तच्चित्रंवीक्ष्यमुनयःकृतार्थमेनिरेनिजम् यद्रामचरणप्रेक्षापुरुषंकर्मयंत्रितम् ७७ गतेतस्मिन्सु
रेस्वर्गहयरूपधरेपुरा उवाचरामस्तपसांनिधीन्वेदविशारदान् ७८ किंकर्तव्यंमयाब्रह्मन्हयोनष्टोगतःस्व
र्गम् होमःकथंपुरोभाविसर्वदैवततर्पकः ७९ यथास्यात्क्रतुसंतृप्तिर्यथामेमखउत्तमः तथाकुर्वंतुमुनयो
यथामेस्याद्विधिश्चितम् ८० इतिवाक्यंसमाश्रुत्यजगादमुनिसत्तमः वशिष्ठःसर्वदेवानांचित्ताभिज्ञानको
विदः ८१ कर्पूरमाहरक्षिप्रंयेनदेवाःस्वयंपुरा प्राप्यहव्यंगृहिष्यंतिमद्वाक्यप्रेरितास्सुराः ८२ इतिवाक्यंसमा
कर्ण्यरामःक्षिप्रमुपाहरत् कर्पूरंबहुदेवानांप्रीत्यर्थंबहुशोभनम् ८३ तदामुनिःप्रहृष्टात्मादेवानाह्वयतद्रु

नम् तेसर्वेतत्क्षणाद्याप्ताः स्वपरीवारसंवृताः ८४ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवा-
देरामाश्वमेधेसप्तषष्टितमोऽध्यायः ६७ शेषउवाच इदंतत्रहविर्मृष्टंरामचंद्रेणवीक्षितम्
परिस्वादन्कृतोतृप्तिंनप्राप्तास्तरसंयुताः १ नारायणोमहादेवोब्रह्मातत्रचतुर्मुखः वरुणश्चकुबेरश्चतथा-
न्येलोकपालकाः २ तत्रास्वाद्यहविःस्निग्धंवसिष्ठेनपरिष्कृतम् ततःपुनर्हिविप्रेंद्रक्षुधार्ताइवभोजनात् ३ स
र्वान्देवांश्चसंतर्प्यहविषाकरुणानिधिः वसिष्ठःप्रेरितःसर्वमितिकर्तव्यमाचरत् ४ ब्राह्मणादानसंतुष्टाहवि
स्तुष्टाःसुरावराः नृपाःसर्वेस्वकंभागंगृहीत्वास्वालयंययुः ५ ऋषिभ्योहोतृमुख्येभ्योप्रादाद्राज्यंचतुर्दिश
म् संतुष्टास्तेद्विजाराममाशीर्भिरदद्गुःशुभम् ६ पूर्णाहुतिंततःकृत्वावसिष्ठःप्राहसुस्मितः वर्धावयंतुभूमी
शंयागपूर्तिकरंपरम् ७ तद्वाक्यंतास्त्रियःश्रुत्वालाजैरवकिरन्मुदा लावण्यजितकंदर्पमहामणिविभूषितं
८ ततोवभृथस्नानार्थंप्रेरयामासभूमिपम् ययौरामःसहस्त्रीयैःसरयूतीरमुत्तमम् ९ अनेकराजकोटी
भिःपरीतःपरिवारिभिः जगामससरिच्छ्रेष्ठांपक्षिवृंदसमाकुलाम् १० तारापतिरिवस्वाभिर्भार्याभिर्वृतउन्
प्रभः विरोचतेयथातद्वद्रामोराजगणैर्वृतः ११ तदुत्सवंसमाज्ञायययुर्लोकाःस्त्वरायुताः सीतापतिमुखालो
कनिश्चलीभूतलोचनाः १२ राजेंद्रंसीतयासाकंगच्छंतंसरितंप्रति विलोक्यमुदितालोकाश्चिरंदर्शनलालसाः
१३ अनेकनटगंधर्वागायंतोयशउज्वलम् अनुजग्मुर्मुनीशानंसर्वलोकनमस्कृतम् १४ नर्तक्यस्तत्रनृत्यंत्यःक्षो

भयंत्यः पतेर्मनः जलयंत्रैश्चसंचिंत्योययुश्रीरामसेवनम् १५ महाराजंविलोकंत्योहरिद्राकुंकुमंस्त्रियः परस्परं
प्रलिंपंत्योमुदंप्रापुर्महत्तराम् १६ कुचयुग्मेपरिन्यस्तमुक्ताहारसुशोभिताः श्रवणद्वंद्वसंमृष्टस्वर्णकुंडललक्षिताः
१७ अनेकनरनारीभिःसंकीर्णमार्गमाचरन् यथावत्सरितंप्रापशिवपुण्यजलाप्लुताम् १८ तत्रगत्वासवैदेह्याराम
मःकमललोचनः प्रविवेशजलंपुण्यंवसिष्ठादिभिरन्वितः १९ अनुप्रविविशुःसर्वेराजानोजनतास्तथा तत्पादर
जसापूतंजलंलोकैकवंदितम् १२० परस्परंप्रसिंचंतोजलंयंत्रैर्मनोरमैः सुशोणनयनाःसर्वेहर्षंप्रापुर्मनोधिकम्
२१ सरामःसीतयासार्धंचिरंपुण्यजलेप्लुवे क्रीडित्वाजलकल्लोलैर्निरगाद्धर्मसंयुतः २२ दुकूलवासाःसकिरीट
कुंडलःकेयूरशोभावरकंकणान्वितः कंदर्पकोटिश्रियमुद्वहन्नृपोराजाचसर्वैरुपसंस्तुतोबभौ २३ सयागवर्यंवर
वर्णशोभितंकृत्वासरित्तीरवरेमहामनाः त्रैलोक्यलोकश्रियमापमद्भुतामन्यैर्दुरापांनृपतिर्भुजैर्निजैः २४ एवं-
जनकसस्तुन्याहूयमेधत्रयंचरत् त्रैलोक्यैकीर्तिमतुलाप्रासादेवैःसुदुर्लभा २५ एतत्तेवर्णितंतातयत्पृष्टोरामस
त्कथाम् विस्तृतःकथितोमेद्यभूयःकिंपृच्छसेद्विज २६ यःशृणोतिहरेर्भक्त्यारामचंद्रस्यसन्मखं ब्रह्महत्यांक्ष
णात्तीर्त्वाब्रह्मशाश्वतमाप्नुयात् २७ अपुत्रोलभतेपुत्रान्निर्धनोधनमाप्नुयात् रोगात्मुच्येतरोगार्त्तोबंधोमुच्ये
तबंधनात् २८ यत्कथाश्रवणाद्दुष्टःसोपियातिपरांगतिम् प्राप्नोतिकिमुविप्राग्र्यरामभक्तिपरायणः २९ रामंस्मृ
त्वामहाभागपापिनोपरमंपदम् प्राप्नुयुःपरमंस्वर्गंशक्रदेवाधिदुर्लभम् ३० तेधन्यामानवालोकेयेस्मरंतिरघू

राः मेः
१३८

त्तमम् तेक्षणात्संसृतिंतीर्त्वागच्छंतिसुखमव्ययम् ३१ प्रत्येकमक्षरंब्रह्महत्यावंशदवानलः तंयःश्रावयतेधी
मान्तंगुरुंप्रतिपूजयेत् ३२ श्रुत्वाकथांवाचकायगवांद्वंद्वंप्रदापयेत् सपत्नीकायसंपूज्यवस्त्रालंकारभोजनैः
३३ कुंडलाभ्यांविराजंतंमुद्रिकाभिरलंकृतं रामसीतेस्वर्णमय्यौप्रतिमेशोभनेवरे ३४ कृत्वानुवाचकायेवदी
यतेभोद्विजोत्तम तस्यदेवाश्चपितरस्तुष्टायच्छंतिवांछितम् ३५ त्वयापृष्टारामकथामयातेकथितापुरा किम
न्यत्कथ्यतांब्रह्मन्पुरतस्तवधीमतः ३६ शृण्वंतियेकथामेतांब्रह्महत्यौघनाशिनीम् तेयांतिपरमंस्थानंयच्च
देवैःसुदुर्लभम् ३७ गोघ्नश्चापिकृतघ्नश्चसुरापोगुरुतल्पगः क्षणात्पूतोभवत्येवनात्रसंशयितुंक्षमम् १३८
॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेश्रवणपठनपुण्यवर्णनंनामाष्टषष्टि
तमोऽध्यायः ६८ श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु शुभंभवतु रामाश्वमेधःसमाप्तः

शके१७७१ पिंगलनामसंवत्सरेज्येष्ठशुद्ध१रविवासरेइदंपुस्तकंसमाप्तम् ॥ मुंबईतबापूसदाशिवशेटहेगिष्टेश्री
वर्धनकरयाणींआपल्याछापखान्यांतछापिलें ठिकाणाहनुमान्गल्ली छ छ छ छ

अः
६८

१३८

इतिरामाऽश्वमेधःसमाप्तः छ

[OrderDescription]
,CREATED=23.01.20 16:14
,TRANSFERRED=2020/01/23 at 16:52:27
,PAGES=282
,TYPE=STD
,NAME=S0002648
,Book Name=M-399-RAMASHWAMEDH
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF

FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF

FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF

FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF

FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF

FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF

FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF

FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF

FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF

FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF

FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF

FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF

FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF
,FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF
,FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
,FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
,FILE277=00000277.TIF

FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,